

MİMARCA

MART/MARCH 2023 ISSN: 1306-3138 YIL/YEAR: 35 SAYI/ISSUE: 94 ÜCRETSİZDİR/FREE OF CHARGE
KTMMOB MİMARLAR ODASI DERGİSİ UCTCEA CHAMBER OF ARCHITECTS JOURNAL

04:17 DEPREM

94

MİMARCA 94 · MART 2023

Dosya:
04:17 DEPREM

Konuk Editör:
İsmail SAFKAN

Yayın türü:
Yerel, Süreli
Mart ve Eylül aylarında
yılda iki kez çıkar.

Yayımlayan:
KTMMOB Mimarlar Odası

Sahibi:
KTMMOB Mimarlar Odası adına
Kozan UZUNOĞLU

Yayın Kurulu Başkanı:
Münevver ÖZGÜR ÖZERSAY

Yayın Kurulu Sekreteri:
Abdullah CAN

Yayın Kurulu Üyeleri:
Ahmet Murat SAYMANLIER
Aliye MENTEŞ
Bahar ULUÇAY
Ceren KÜRÜM
Devrim YÜCEL BESİM
Emine GÖKBÖRÜ
Pınar ULUÇAY RIGHELATO
Yasemin MESDA

Grafik Tasarım ve Kapak:
Gürkan GÖKAŞAN

ISSN 1306-3138

Nuri Efendi Sokak, No:3,
Arabahmet Mahallesi
Lefkoşa, KKTC
Tel: +90 (392) 229 2105
+90 (392) 229 2106
Fax: +90 (392) 229 2107
E-posta: info@mimarlarodasi.org
yayin@mimarlarodasi.org

<http://www.mimarlarodasi.org>

MİMARCA Hakkında

KTMMOB Mimarlar Odası yayını Mimarca dergisi, Kıbrıs'ta Mimarlık ve Kentleşmeyi ilgilendiren gündemi 1989 yılından itibaren takip ederek hem kuramsal hem de meslek pratiğindeki tartışmalara katkı koymayı hedeflemiştir. Akademisyen, araştırmacı ve tasarımcıların öncülüğünde bir mimarlık dergisi olmakla birlikte mimarlık alanında farklı düzey ve mecralarda yer alan tüm aktörlerin birikimine de kapısını açık tutan ve onların da aktif katılımını önemseyen Mimarca, eleştirel bakışın kendini hissettirdiği, mimarlık yazını alanında düşünsel bir çabaya sahip herkese açık bir platform olmayı hedeflemektedir. Daha geniş bir hedef kitlesine ulaşabilmek adına Mimarca, önümüzdeki dönemde uluslararası veri tabanlarında yer almayı temel hedefleri arasına koyarak, Kıbrıs Türk Mimarlığı'nı uluslararası platformlara taşımayı amaç edinmiştir. Bu hedef doğrultusunda 83. sayıdan itibaren Mimarca'da basılan bilimsel nitelikli makaleler yayın kurulu ve davetli hakemlerce değerlendirilmektedir.

Yılda iki kez okurları ile buluşmayı hedefleyen Mimarca, süreli bir yayın olarak önceden belirlenen ve duyurulan tema çerçevesindeki dosya yanında gündemi de takip etmek amacı ile her sayı içinde dosya dışı yazılara da yer vermektedir. Akademik ve bilimsel içerikli makaleler, kitap incelemeleri, Kıbrıs Türk Mimarlığı'na önemli katkı koymuş mimarlarla söyleşiler, uluslararası alanda ödül almış önemli mimar ve projelerin tanıtımının yanı sıra disiplin ötesi yazılara da düzenli olarak yer verilmektedir.

Mimarca dergisi, 1991 yılında yayımlanan 27. sayısından itibaren tüm sayıların içerikleri, tam metin ve görselleri <http://www.mimarlarodasi.org/tr/mimarlar-odasi-yayinlari/> mimarca-dergisi/ adresinden izlenebilmektedir. Dergi yayımlandıktan sonra yeni sayı web sitesinden ücretsiz indirilebilmektedir.

Mimarca Yayın Koşulları:

- KTMMOB Mimarlar Odası Yayın Kurulu'na ulaştırılan yazılar ve görseller dijital formatta kabul edilecektir. Bunlar e-posta yolu ile yayin@mimarlarodasi.org adresine gönderilecek veya CD/DVD içerisinde Mimarlar Odası sekreterliğine Yayın Kurulu'na ulaştırılmak üzere teslim edilecektir.
- Yayın komitesine gönderilen yazılar, yazar isimleri kapalı olarak yayın kurulu üyeleri ve davetli hakemler tarafından değerlendirilir. Dolayısı ile yazar bilgilerini içeren kapak sayfası yazıdan ayrı olarak kaydedilerek teslim edilecektir. Kapak sayfasında yazının ve yazarın ismi, kurumu ile yazarın iletişim bilgileri bulunmalıdır. Yayın Kurulu, yazıların basıma uygunluğuna karar verir; bilimsel nitelikli makalelerde bu karar davetli hakemlerin raporu ile kararlaştırılır. Basım bilgisi yazarlara teslim tarihinden itibaren 2 ay içerisinde yazılı olarak bildirilir. Dergiye yazı gönderen kişiler, yazılarının, aynı zamanda Mimarlar Odası web sitesi ve yayın organlarında görsel malzemesi ile birlikte yayımlanmasını kabul etmiş sayılır.
- Yazıdaki görüşler yazar(lar)a aittir, Yayın Kurulu'nu hiçbir koşulda bağlamaz.
- Dergiye gönderilecek bilimsel yazılarda yayın etiği gözetilmeli, COPE (Committee on Publication Ethics)'un "Editör ve Yazarlar için Uluslararası Standartlar"ı dikkate alınmalıdır.
- Yazıların içeriklerine ilişkin 150 kelimelik Türkçe ve İngilizce özet ve anahtar kelimeler yazı ile birlikte gönderilmelidir. Öz ve Anahtar Kelimeler uluslararası standartlara uygun olmalıdır. Örnek: TR Dizin Anahtar Terimler Listesi, ERIC vb. gibi kaynaklar kullanılabilir.
- Görsel malzeme yazıdan ayrı olarak kayıt edilmiş, TIFF, JPEG veya EPS formatında, eni 15 cm ve 300 dpi çözünürlükte teslim edilmelidir. Gönderilen görsel malzemelerin telif hakları yazarın sorumluluğundadır; görseller için kaynak gösterilmesi gereklidir.
- Notlar ve kaynaklar ise sonnot biçiminde, tümü Latin Alfabesi ile verilmelidir. İnternet kaynakları izleme tarihi ile birlikte verilmelidir. Kaynak gösterme biçimi "Chicago Manual Style"a uygun olmalıdır.

<https://www.mimarlarodasi.org/tr/mimarlar-odasi-yayinlari/yayinlarla-ilgili-bilgiler/mimarca-dergisi-eser-degerlendirme-kriterleri.html>

İÇİNDEKİLER

6	ÖNSÖZ MÜNEVVER ÖZGÜR ÖZERSAY	33	TEMA MİMARİ TASARIMDA YAPISAL DÜZENSİZLİKLER ELİF NAZLI AKBAŞ
8	MİMARCA BAKIŞ KOZAN UZUNOĞLU	38	TEMA DAYANIKLI KENTLER NEDİR, NASIL İNŞA EDİLİR? GİZEM CANER
10	KONUK EDITÖR İSMAİL SAFKAN	45	TEMA "DEPREMİN" ÖLDÜRMEİ İDDİASI ve HUKUKUN ÇARE OLMA KABİLİYETİ ÜZERİNE NURCAN GÜNDÜZ
12	ENGLISH ABSTRACTS	50	TEMA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İNSANLA BAŞLAR: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE TOPRAK EV İLİONA OUTRAM KHALILI
20	BEYAZ SAYFALAR BURAK TÜRSOY CEREN ATILA ECE KAHRAMAN BULUT EGE ULUCA TÜMER HURİ YONTUCU KATRIYE AKÇAĞIL MEHMET AKANYETİ NEZİRE ÖZGECE PINAR ŞAŞMAZ KAVAS RASİM ERDOĞDULU SAFİYE ÖZALTINER SİMZER KAYA	62	TEMA DEPREMDEN SONRA KENT, TOPLUMSAL ADALET VE KONUT ÖZLEM ÜNSAL
26	TEMA SAĞLIKLI, DAYANIKLI, GÜVENLİ BİNA ÜRETİM VE DENETİM SÜREÇLERİ: MİMARLAR ODASI BAŞKANI KOZAN UZUNOĞLU'NUN DEĞERLENDİRMELERİ AHMET MURAT SAYMANLIER	68	TEMA HASTANELERİMİZİN DAYANIKLILIĞI BEDİA TEKBIYIK TEKİN
29	TEMA DEPREM VE ZEMİN ÖZELLİKLERİNİN, YERİNE ÖZGÜN ÖLÇÜMLERLE İRDELENMESİ HİLMİ DİNDAR		

70	TEMA KUZEY KIBRIS MODERN OKUL BİNALARI VE DEPREM NİLAY BİLSEL	108	ORADAYDIK MAĞUSALILARIN MEYDANI UĞUR ULAŞ DAĞLI
74	TEMA DEPREM VE İNSAN BÜLENT BATUMAN	111	YARIŞMA YAZISI ÖLEBİLEMEME ÜÇGENİ FATMA ÇİÇEK
78	TEMA MİMARLIK BARBARCA OLABİLİR Mİ? YONCA HÜROL	113	İÇ-TEN TMMOB İÇMİMARLAR ODASI DEPREM BİLDİRGESİ DEVİRİM YÜCEL BESİM
98	TEMA ÖLÜM SAATİ: 04:17 GÜNNUR KOÇER	120	KİTAP DEPREM'İN KİTABI YOK! DEVİRİM YÜCEL BESİM
101	SANATSAL KATKI DEPREM SONRASI BEHİÇ AK KALEMİ VE SÖZLERİYLE BEHİÇ AK	122	İYİ ŞEYLER 100 ADET TAŞINABİLİR AFET EVİ PROJESİ NEHİR ÖZBEY
103	ORADAYDIK GRAND İSİAS HOTEL: @37.764124057228 116,38.276433817288094. ADİYAMAN. TÜRKİYE. KIBRIS. 06-02-2023. 04:17 .		

MİMARCA 95 İÇİN ÇAĞRI

Mimari Proje Sergileme ve Yayımlama Çağrısı

Sevgili Üyemiz,

Mimarlık kültürümüze yapmış olduğunuz nitelikli katkıların bilinirliğini ve görünürlüğünü sağlamak, sağlıklı ve yapıcı bir mimarlık eleştiri kültürü/söylemi oluşturabilmek amacı ile yeni bir proje geliştirdik: Odamızın düzenli yayını olan Mimarca dergimizde, siz üyelerimize ait mimari projeleri yayınlamayı ve olanaklarımız çerçevesinde de bu eserleri sergilemeyi amaçlıyoruz. Sizi, özenle tasarladığınız ve yoğun bir emek ile inşası gerçekleşmiş olan mimari eserlerinizi tüm meslektaşlarımızla paylaşmaya davet ediyoruz.

Meslek Odamızın misyonunun bir uzantısı olarak, yerel mimarların tasarım ve uygulamalarının hikâyeleriyle birlikte kayıt altına alınmasının hem ülkemizdeki sektörel eğilimleri meslektaşlarla paylaşabilmek hem de çağdaş Kıbrıs Türk Mimarisi'nin nitelikli ürünlerini arşivleyerek tasarım kültürümüzü literatüre geçirmek için önemli olduğuna inanıyoruz. Mimari Proje Yayımlama ve Sergileme çağrımız, siz uygulamacı üyelerimize yayımlanacak projelerinizin hikâyeleri, özgün tasarım ve strüktürleri ile meslektaşlara ilham vererek sektörü ileriye taşıyabilme imkânı veriyor.

Projelerinizin MİMARCA'da yayınlanabilmesi için herhangi bir yapı türü şartı bulunmamaktadır. Sergilenmesini veya yayınlanmasını

istediğiniz çalışmalarınız konut, kamusal yapı, tadilat veya restorasyon projesi (öncesi ve sonrası olmak kaydıyla) ve benzeri birçok işlev veya türden olabilir. Sergilenecek ve yayınlanacak eserlerin seçiminin adil ve eşit koşullarda gerçekleşebilmesi için aylar süren temaslara sonucunda tarafsız bir jüri oluşturuldu.

Başvuru koşullarına uygun olarak hazırlanacak proje paylaşımlarınızı heyecanla bekliyoruz!

95

e-posta: yayin@mimarlarodasi.org
instagram: [moyayinkurulu](https://www.instagram.com/moyayinkurulu)

KTMMOB Mimarlar Odası, resmi web sayfası aracılığıyla;

- Mevzuat,
- Teknik Dökümanlar,
- Mimarca Dergisi,
- Yarışma Kitapçıkları,
- Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi
ve Oda Haberleri...

gibi birçok yararlı bilgiye ulaşabilirsiniz.

www.mimarlarodasi.org

MİMARLAR ODASI

ÖNSÖZ

MÜNEVVER ÖZGÜR ÖZERSAY

Sevgili KTMMOB – Mimarlar Odası Üyeleri,
Değerli yazarlarımız ve,
Sevgili Okurlar,

6 Şubat 2023 sabahı- saatler tam 04:17'yi gösterdiğinde, çoğumuz yatağımızda masum bir şekilde uyurken hepimizin kaderi, ilerlemekte olduğu yoldan çıkıp, bir daha dönüşü olmamacasına bambaşka bir yola saptı.

Girdiğimiz bu yeni yolun bizlere unutmamayı, haklı öfkeyi ve bilinçli umudu dayattığını kısa sürede anladık. Daha önceleri biriktirdiğimiz ne varsa depremle beraber gelen yıkımda ya çöktü ya da yok oldu.

Böylesi bir yıkım sonrası konuşmak, yazmak veya yeniden yayın yapmak mümkün müydü? Paralize olarak bir süre geçirdikten sonra 'Şimdi değilse ne zaman? Aslında belki de tam da şimdi, sıcaklığına kendimizi ortaya koymalı, mekânsal adaletsizliğin getirdiği yıkımın mağduru olanların yanında olmalıyız' diyerek kollarımızı sıvadık. 'En azından acıya saygı ve anı defteri olarak dergimiz kayıtlara geçer, bu defteri üretirken de bir birliktelik ve dayanışma deneyimi oluşturup etrafımıza yayabiliriz' diye ümit ettik. Ve böyle diye diye de işte şu an okumakta olduğunuz bu deprem özel sayımızı oluşturduk.

Yayın ekibi olarak bizler, acı ve umut arasında güçlü bir bağ olduğunu, özel sayımızın içeriğini oluştururken derinden hissettik. Okuyanlarımız olarak büyük bir ihtimalle sizler de hissedeceksinizdir. Acı, yaşadıklarımızdan; umut ise, yaşamayı arzuladıklarımızdan geliyor. Yaşadığımız gerçekliğimizi oluşturan dinamikleri ne

kadar anlarsak anlayalım ve anlatırsak anlatalım, onları değiştiremediğimiz sürece yine aynı ve olmayı istemediğimiz yerlere varacağız.

Neleri değiştirebileceğimizi ve bunu nasıl yapabileceğimizi daha iyi ifade etmek için çok cesur bir hareket olarak deprem özel sayımıza çok değer verdiğimiz bir meslek insanını, inşaat mühendisi arkadaşımız İsmail Safkan'ı konuk editörümüz olarak bize destek vermeye davet ettik. Cesur diyoruz çünkü, mimarlar ve inşaat mühendisleri arasında yıllar boyu süregelen tatlı çatışmayı hepinizin en az Vitruvius'un üç temel mimarlık ilkesi kadar biliyor olduğunuzu varsayıyoruz.

İşin espri yanı bir yana, burada ısrarla ve özenle meslek eğitimlerimizde ve pratiklerimizde eksik olduğunu düşündüğümüz büyük bir açığa dikkat çekmek istediğimiz için bunu özellikle yaptık. Bu eksiklik, kanımızca tasarım süreçlerinin ta en başından her aşamasında disiplinler arası dayanışmanın ve işbirliğinin yeterli bir seviyede veya hiç olmamasıdır.

İnşaat ve bina yapım sektörü, çok-paydaşlı bir iş ortamıdır. Bu iş ortamında, her paydaşın payına, birçok politik-etik sorumluluk düşmektedir. Mekânsal adaleti bağlamaştırmak istiyorsak, bilimi ve bilimsel bir zeminde ilerleyen meslek eğitimlerini de bağlamaştırmamız gerekiyor. Bunu ancak birbirimizle iletişim kurarak, sağlıklı güvene dayalı ilişkiler geliştirerek ve bu ilişkiler zemininde de müştereklerimizi ortak bir çaba ile inşa ederek yapabiliriz.

Bir ekip arkadaşımızın sözleri ile bu "özel ve express bir sayı" oldu. Bu nedenle sözü daha fazla

uzatmadan İsmail Safkan'dan başlamak üzere, bu sayıya katkı koyan tüm yazarlara, yayın kurulu ekip arkadaşlarımıza ve okurlara teşekkür ederek sizleri dergimiz ile baş başa bırakmak isteriz. Umarız ki okuduğunuz her yazı hem size özel hem de toplumsal bir faydaya araç olur. Bu sayı için yorumlarınızı, sonraki sayılar için de katkılarınızı bekleriz.

Birlikte sesimiz daha anlamlı.

Münevver Özgür Özersay
KTMMOB Mimarlar Odası
54. Dönem Yayın Kurulu Başkanı

MİMARCA BAKIŞ

KOZAN UZUNOĞLU

Değerli Mimarca okuyucuları ve meslektaşlarım,

Bilindiği üzere, 6 Şubat 2023 tarihinde, Kahramanmaraş'ta art arda gelen ve çevresindeki illerde de etkili olan 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki depremler bu bölgede; resmî makamlara göre elli bin, gayri resmi ifadelerle göre ise yüzbinlerce kişinin hayatına mal olmuştur. Maalesef bu depremde, Adıyaman'da İsis Hotel'de bir turnuva dolayısıyla bulunan Gazimağusa Türk Maarif Koleji'nin voleybolcularını, "Şampiyon Meleklerini", öğretmenlerini, bazı çocuklarımızın velilerini, bir önceki dönem KTMMOB'de birlik genel sekreteri olarak görev yapan çok değerli arkadaşımız Evren Çavdır'ı, eşini ve çocuğunu da kaybettik. Hayatını kaybedenlere Allah'tan rahmet ve yakınlarına sabırlar diliyorum.

Gerçekleşen bu yıkıcı depremler, yaşadığımız coğrafyada depreme karşı ne kadar hazırlıklı olduğumuzu bizlere bir kez daha sorgulattı. İlk etapta, okul ve hastane yapıları üzerinde yapılan ön incelemeler, kamu binalarımızın ne denli ihmal edildiğini ve elli yıl boyunca bu binalarda bakım, onarım ve güçlendirme konularının ciddiyetle ele alınmadığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda ülkemizdeki konut, işyeri ve benzeri yapı stoklarının genel durumu da göz önüne alındığında, kentlerimizin olası büyük bir depreme karşı dirençli olamayacağı gerçeği ile karşı karşıya kalabileceğimizi de görmekteyiz.

Dayanıklı kentler için, binalar yapılırken etkin yapı denetimi ve sonrasında bakım ve onarım süreçlerinde apartman ve site yönetimi olgularının çok önemli olduğunu bir kez daha hatırladık. Kentin fiziki anlamda eskiyen ve artık güçlendirmenin de ekonomik yönden uygun olamayacağı yapılarının yıkılması elzem görünmektedir. Bu bağlamda kentsel dönüşüm olgusunun da artık tartışılması gerekmektedir. Ülke şartlarına uygun kentsel dönüşüm modellerinin, devletin veya yerel yönetimlerin öncülüğünde, finans, yapı üretimi, hukuk ve denetim sektörü paydaşlarını da içeren bir sistem içerisinde ele alınması, kent bireylerinin bu yönde teşvik edilmesi, sürdürülebilir bir kent ve geleceğimiz için şart görünmektedir.

Bu arada, bilindiği üzere, basında geniş yer bulan ve toplumumuzda tepki ile karşılanan, kamu binalarının vize işlemlerinden muaf tutulmasını hedefleyen, Kıbrıs Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (KTMMOB) Değişiklik Yasa Önerisi, hükümeti oluşturan üç parti mensubu milletvekili tarafından imzalanarak Cumhuriyet Meclisi'ne 24 Ocak 2023 tarihinde gönderilmişti. 30 Ocak 2023 tarihinde, Başbakan ile yapılan görüşme neticesinde yasa önerisinin geri çekileceği sözü Başbakanlık resmî web sayfasında yayınlanmış olmasına rağmen henüz bu "verilen söz" yerine getirilmiş değildir. Deprem gerçeği ile yüzleştığımız bu günlerde, güvenli ve nitelikli yapıya dair tasarım kodlarının, proje ve yapım safhasında denetlenmesinin ne denli önemli olduğunu konuşurken, KTMMOB ile görüşmeden böyle bir yasa değişiklik önerisinin

verilmesi kabul edilemez. Ümit ederiz ki bu milletvekillerimiz, yasa önerisini geri çekme erdemini en kısa zamanda gösterirler.

Camiamızı yakından ilgilendiren bir başka önemli konu ise, 11 Mart 2023 Cumartesi günü, Gönyeli – Alayköy Belediyesi Konferans Salonu'nda "Mimarlar Odası Mesleki Kontrollük Tüzüğü'nün görüşülmesi gündemiyle gerçekleştirilen 54. Dönem 2. Olağanüstü Genel Kurulu'ydü. 16 Ocak 2023 tarihli "Belediyeler (Değişiklik) Yasası" 17. maddesinde tanımlanan "Belediyelerin İmara İlişkin Görevleri" bölümünde; plansız ve sağlıksız şehirleşmenin önüne geçebilmek, imar faaliyetlerinde daha etkin bir şekilde görevleri düzenleyebilmek ve yönlendirebilmek amacıyla, 6. fıkrasında belirtilen yükümlülükler doğrultusunda, mesleki sorumlulukların tanımlandığı "Mimarlar Odası Mesleki Kontrollük Tüzüğü", olağanüstü genel kurulumuzda görüşülmüş ve üyelerimiz tarafından onaylanmıştır.

Mesleki Kontrollük Tüzüğü'nün hayata geçirilmesiyle, mesleki denetimin ada çapında yayılması ve mimarların kendi şantiyelerinde müellif olarak çok daha fazla etkin olmalarına yönelik önemli yasal bir altyapı da oluşturulmuş olacaktır. Belediyeler Değişiklik Yasası ile arzu edilen düzeyde ve nitelikte mesleki yapı denetiminin gerçekleşmesinde belediyelerimiz kadar, üyelerimize ve mühendisler de önemli sorumluluklar düşmektedir. Yeni oluşturulacak denetim sistemiyle güvenli ve nitelikli yapı elde edilirken, tüm disiplinlere ait denetim süreçleri de belgelenecek ve her bir binanın kapsamlı sicili, belediyelerimizde de arşivlenebilecektir. Uzun yıllardır gerek odamız gerekse birlik nezdinde mesleki denetimin yaygınlaşması için çok yoğun çaba sarf eden ve hâlâ uğraşlarını sürdüren birlik başkanımız Tunç Adanır'a, genel kurulumuza verdiği katkılardan dolayı da ayrıca teşekkür ederim. Divan başkanlığını özveriyle yürüten Sn. Mehmet Akanyeti'ye, divan sekreterleri Özge Özbekoğlu ve Ürün Ekenoğlu'na, birlik altında oluşturulan yapı denetimi komisyonunda

oda yönetimi adına görev yapan ve tüzüğün hazırlanmasına emek veren Safiye Özaltınar'e ve Ferruh Dülgeroğlu'na, tüm yönetim kurulu üyelerimize ve genel kurula gelerek katkı koyan değerli üyelerimize teşekkür ederim.

Mimarca özel sayısı "04:17 Deprem" ana başlığıyla hazırlandı ve arşivimizdeki yerini alacak. Derginin kısa sürede hazırlanmasına büyük emek veren başta yayın kurulu başkanımız Münevver Özersay'a ve tüm yayın kurulu üyelerimize, gündeme dair yazı ve görüşlerini gönderen siz üyelerimize, hocalarımıza ve tüm yazarlara da çok teşekkür ederim.

Depremi bir doğa olayı olduğunu, tedbirsizliğin depremi doğal afete dönüştürdüğünü unutmayalım. Gelecek nesillere, nitelikli, sağlıklı ve güvenli binalar, kentler bırakmak dileğiyle...

Kozan Uzunoğlu

KTMMOB – Mimarlar Odası

54. Dönem Oda Başkanı

KONUK EDİTÖR

İSMAİL SAFKAN

6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'de gerçekleşen, Mw: 7.7 büyüklüğündeki deprem, kapanmayacak yaralara ve yeri dolmayacak kayıplara sebep olmuştur. Bu deprem, ayrıca ülkemizin çeşitli ilçelerinde de hissedilmiştir. Gerçekleşen depremin istasyon kayıtları incelenmiş olup, ölçülen en yüksek ivme değerinin bile ülkemiz deprem tehlikesi haritasının öngördüğü ivme değerinden 15 kat düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, bizlere gelecekte olması muhtemel büyük depremlerin tehlike açısından önemini bir kez daha gündeme getirmiştir. Deprem riski iki ana bileşene sahiptir: Birincisi, söz konusu coğrafyanın sismik aktivitelerden kaynaklanan "Deprem Tehlikesi"; ikincisi ise o coğrafyadaki yapı stoğunun oluşturduğu "Potansiyel Bina Tehlikesi'dir. Kıbrıs adası, tarihte ciddi tahribata sebep olan depremlere ev sahipliği yapmıştır. Gerek adamızın Güney'inden geçen ve iki kıta arasında bulunan "Kıbrıs Yayı/Fay Hattı" gerekse de adamız üzerinde bulunan nispeten daha küçük boylardaki faylar, adamızın ciddi anlamda deprem tehlikesine sahip olduğunu göstermektedir. Her ne kadar Kıbrıs'ın depremselliği için, tarihsel depremlerin çeşitli kaynaklardan araştırılarak bir deprem kataloğu oluşturulmuşsa da bilinmelidir ki Kıbrıs'ın aletsel katalog geçmişi sadece son 15 yıla dayanmaktadır. Deprem tehlike haritaları, adamızın Kuzey'inde ve Güney'inde sürekli güncellenmektedir. Bir diğer sözle, Kıbrıs adasının deprem riski bilinmezliğindeki ilk adım, hala deprem tehlikesidir.

İkinci büyük bilinmeyen ise inşaat mühendislerine büyük sorumluluk yüklemektedir. Bina tasarımcılarının konutlara dair yerel yönetmeliklerce

istenilen tek sorumluluğu, olası orta büyüklükteki bir deprem durumunda sadece kullanıcıların can sağlığının korunmasıyla sınırlıdır. Fakat yeni inşa edilecek bir konut yapısı uluslararası ekonomik tasarım ilkeleri doğrultusunda olası deprem sonrası, kısmi göçme veya ağır hasara maruz kalmak üzere tasarlanmaktadır. Bunun sebebi, sünek tasarım olarak tanımladığımız ve tasarım aşamasında tahmini beklenen deprem yükünün sadece %12-14 arasında bir oranını kullanarak, ekonomik tasarımı mümkün kılacak şekilde kapasitelerinin oluşturulmasından kaynaklanır. Böylelikle yeni inşa edeceğimiz binaların düşük ihtimale sahip olan şiddetli bir deprem sonrası güçlendirme çalışması yapılmaksızın servis hayatına devam etmesi pek mümkün olmayacaktır. Ne yazık ki bu durum, yerel sigorta sistemi tarafından göz önünde bulundurulmamakta ve topluma da yeterli bilgi sunulmamaktadır. Tüm dünya tarafından kullanılan bu tasarım şeklinin tek amacı ise, düşük olasılığa sahip büyük deprem ihtimalinin, inşaat sektörüne ekonomik zarar vermeden uygun maliyetli binaların inşasını mümkün kılmaktır. Yani çok bilinmeyen deprem tehlikesi ile az bilinen bina davranışı arasında bir dengeyi hedefleyen yönetmeliklerimiz, kalabalık şekilde kullanılmayan yapılardaki tek amacı, olası deprem sonrası can güvenliğini sağlamaktır. Bu durum hastane yapıları için geçerli değildir. Çünkü deprem sonrası hastane yapılarının tamamen işlevsel olması beklenmektedir.

Inşaat sektörümüzdeki esaslı deprem bilinci ise ne yazık ki 2000'li yılların başına dayanmaktadır. Kuzey Kıbrıs'ta deprem yönetmeliği/önlemleri için alınan kararların tarihçesi aşağıdaki gibidir:

• 1975 Türk Deprem Yönetmeliği: Sadece 5 kattan yüksek binalarda kullanılması öngörülmüştü.

• 1993 Depreme Karşı Tasarımda Pratik Önlemler (KTİMO), 5 kata kadar olan yapılarda pratik yöntemlerle perde düzenlemesi gerektiriyordu. Herhangi bir deprem kuvveti hesabı sunmuyordu.

• 1998 Türk Deprem Yönetmeliği, özellikle 1999 Kocaeli depremi sonrası ülkemizde bilgisayar tabanlı hesap gerektirecek şekilde kullanılmaya başlandı.

• 2007 Türk Deprem Yönetmeliği, 2008 yılı itibarı ile kullanıma başlandı ve daha sonra 2015 KKTC Deprem yönetmeliği adı ile yasallaştırıldı.

Özellikle 1990'lı yılların ortalarına kadar beton agregası amaçlı denizlerimizden elde edilen ve tuz barındıran kum/çakıl malzemesinin, betonarme yapılarda oluşturduğu korozyon tahribatı, depreme karşı tasarlanmamış olan yapıları bir o kadar daha tehlikeli hâle getirmiştir. Sadece kıyı yerleşim yerlerimizle kısıtlı olmayan korozyon tahribatı, betonarme elemanlarda boylu boyunca çeki çatlaklarına sebep olmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalar, korozyonun sadece donatı çeliğini inceltmekle kalmayıp, genel betonarme davranış kabullerimizi de etkilediğini ispatlamıştır. Ayrıca Kıbrıs'ta çeşitli yıllara ait yapılardan alınan 880 beton numunesi ile yapmış olduğumuz bina potansiyel tehlike çalışmalarında, beton mukavemetinin son yıllara kadar, dünyada standart olarak kabul edilen ve deprem talebini karşılayan özellikleri göstermediği tespit edilmiştir. Beton kalitesinin nispeten daha iyi olduğu yapılarda, geçirgenlik özelliklerinden dolayı korozyon oluşumunun daha yavaş gerçekleştiği gözlemlenmiştir. Fakat, bilinmelidir ki, deprem tasarımına sahip olmayan yapılardan günümüz taleplerini karşılayacak bir deprem performansı beklenmemelidir.

Öncelikle ülkemizin ihtiyacı olan, bina stokumuzun deprem özelliklerinin çalışılması ve öncelikli müdahale bölgelerinin kararlaştırılmasıdır. Bu yüzden bizim gibi nispeten küçük toplumlarda, mevcut yapıların güçlendirilmesi için oluşturulacak teşvik ve sigorta uygulamaları ile daha güvenli yapı stokuna hızlıca ulaşmamız mümkündür. Tabii ki bu süreçte hastanelerimiz, okullarımız en büyük önceliğe sahiptir ve bu tür yapıların devlet tarafından güçlendirilmesi toplumsal bilinç adına ciddi önem taşımaktadır. 2000 yılı öncesi inşa

edilen yapıların deprem risklerinin araştırılması ve gerekiyorsa güçlendirilmesi, ülkemizin deprem tehlikesine karşı yapabileceğimiz en önemli hazırlıklardan biridir. Bu konuda mal sahiplerinin öncelikli muhatabı, o yapının inşaat mühendisi müellifidir. Özellikle deprem açısından potansiyel tehlike grubuna ait binalarda bir an önce deprem performans analizlerinin gerçekleştirilip güçlendirme müdahalesinin yapılması elzemdir. Yeni yapılacak olan yapılar için ise deprem tehlikesine karşı "Can Güvenliği" koşullarını sağlayabilmesi ancak, belediyelerin ve proje müelliflerinin dahil olduğu sağlıklı bir yapı-denetim sürecinin de gerçekleşmesine bağlıdır.

Mimarca dergisinin bu sayısında, çok disiplinli bir kadro ile deprem-yapı konusunu irdeleyip sizlerle paylaşıyoruz. Ülkemizi depreme karşı daha dayanıklı kılabilmek için inşaat sektörünün her disiplininin ortak çalışmasına ihtiyaç duymaktayız. Bu noktada, ülkemizdeki mimarlık ve mühendislik eğitim sistemini depreme karşı dayanıklı hâle getirmek, gelecek nesillerin daha güvenilir yapılar elde etmesine ışık tutacaktır.

Yrd. Doç. Dr. İsmail Safkan

Yapı - Deprem Mühendisi

ENGLISH ABSTRACTS

WHITE PAGES

“White Pages” is a special section created within this particular edition of Mimarca; dedicated to the inner voices of all our readers: architects and beyond. The reason behind our “call for expressing feelings” instead of structured academic texts was to make sure everyone could make their voices heard because all of us are pieces of a puzzle that were scattered by this horrible catastrophe and we all have a story to tell. Publishing your inner voices has been a rewarding effort for us as the TC Chamber of Architects Editorial Committee.

HEALTHY, DURABLE, SAFE BUILDING PRODUCTION AND CONTROL PROCESSES

>KOZAN UZUNOĞLU

This article is compiled from the speech of Kozan Uzunoğlu, President of KTMMOB-Chamber of Architects, who was the guest of Earthquake Special program broadcast on BRT 1 HD channel on February 20, 2023. Uzunoğlu, in his speech, talked about the importance of performing building inspections in our island, which is in an earthquake zone; the precautions that can be taken, and what kind of work should be done in both public and private buildings during this process.

Keywords: Earthquake, healthy building, durable building, safe building, inspection processes.

SITE-SPECIFIC MEASUREMENT APPROACHES FOR GROUND SURVEYING

>HİLMİ DİNDAR

The first step in building construction is a survey of the construction area in terms of geological, geophysical and geotechnical aspects. Accurate information gathered upon these surveys, ensures a safer structural design in which possible structural damages can be analysed beforehand. Architects and civil and geological engineers should be in coordination during the design phase of engineering projects, taking structural behaviour into consideration. This article discusses site-specific approaches in ground surveying.

Keywords: Soil investigation, geological engineering, structural design.

STRUCTURAL IRREGULARITIES IN ARCHITECTURAL DESIGN

>ELİF NAZLI AKBAŞ

Life-threatening damages may occur when competent architectural, engineering and building professionals are lacking in project design and construction processes. Most of these damages are preventable, and structural irregularities may increase post-earthquake losses. This article touches upon some of the architectural and engineering mistakes that are seen in reinforced concrete constructions.

Keywords: Earthquake, Reinforced Concrete Buildings, Architectural Mistakes, Engineering Mistakes

WHAT ARE RESILIENT CITIES AND HOW ARE THEY BUILT?

>GİZEM CANER

President of the Chamber of Urban Planners, academic Gizem Caner, answered Hasan Yıkıcı's questions on resilient cities, spatial justice and structural problems for the podcast “İstisna Hali”. This essay is a transcription of the episode titled “What are Resilient Cities and how are they built?” recorded following the earthquake in Turkey.

Keywords: Resilient cities, Hasan Yıkıcı, Podcast, İstisna Hali

ON THE SO-CALLED “EARTHQUAKE KILLS” CLAIM AND LAW’S ABILITY TO BE A REMEDY

>NURCAN GÜNDÜZ

It can be said that if those buildings had been built properly, such destruction and death would not have occurred. Therefore; the claim that “earthquake kills people” is a lie. On the other hand, death, is still an irresolvable predicament before medicine and law. Doubtlessly, law provides certain remedies that may counter death: prevention and punishment. Preventing possible future losses through measures taken today, or punishing those that caused death because they failed to take such measures. This article is a discussion of legal repercussions of destruction and death caused through an earthquake.

Keywords: Earthquake, Death, Crime, Prevention, Punishment

CLIMATE CHANGE AND A HOME OF EARTH

>İLİONA OUTRAM KHALILI

Through the extremes of the climate change experience, if we can maintain an open mind to learn and adapt our point of view, we can gain understanding of the available resources surrounding us and acquire resource sovereignty. Bangladesh has been called a “shopping mall of disasters” from earthquakes to cyclones and flooding. A brief look at Bangladesh’s statistics show that 80% of Bangladesh is flood plain. Each year about 26,000 km² (around 18% of the country) is flooded, killing over 5,000 people and destroying more than seven million homes. Bangladesh’s significant resources are knowledge, the timeless and plentiful elements of earth, water, fire (sun), and air, and its Human resources. “Human was created from earth” say the scriptures. This paper proposes the ways in which building a 2-3 storey house in arches, vaults and domes from earth masonry, ceramics, or other available resources, forms an analogy from which human beings can learn. By analogy our house will be built from “earth”.

Keywords: Resource Sovereignty, Bangladesh, Disasters, A Home of Earth, Learning by Doing.

POST-EARTHQUAKE CITY, SOCIAL JUSTICE AND HOUSING

>ÖZLEM ÜNSAL

Following the earthquake which occurred on 6 February 2023 in Kahramanmaraş, “We will revive our cities” has been an often heard sentence. This phrase which signifies fast and housing based re-construction in disaster areas, should not be isolated from the “urban transformation” approach which heavily influenced spatial production policies in Turkey since early 2000s. However, the past twenty years of this policy has not produced observable improvements in security or equality in urban space. This article discusses why post-disaster urban regeneration processes should be independent from such spatial production policies.

Keywords: Earthquake, Türkiye, Housing, Spatial Production Policies, Justice

DURABILITY OF OUR HOSPITALS

>BEDİA TEKBIYIK TEKİN

In this article, author Bedia Tekbiyık Tekin, who continues her doctoral studies on architecture of hospital buildings, gives general information about the hospital buildings built in our country from past to present, as well as conveys what needs to be done for the durability of buildings in a possible earthquake disaster.

Keywords: Earthquake, hospital buildings, Cyprus, earthquake zone, structural reinforcement.

MODERNIST SCHOOL BUILDINGS AND EARTHQUAKE IN NORTHERN CYPRUS

>NİLAY BİLSEL

Nilay Bilsel examines modernist period school buildings in North Cyprus, with regards to the island being an earthquake prone area, and touches upon the need for structural reinforcement.

Keywords: Earthquake, school buildings, Cyprus, earthquake zone, structural reinforcement

EARTHQUAKE AND (HU)MAN

>BÜLENT BATUMAN

This essay is a reprint of the column written by Bülent Batuman; Central Executive Board member of Chamber of Architects of Turkey, published with the same title on 20 February 2023 in GazeteDuvar. The reason why we wished to publish this article upon the permission of the author, is because of its striking realism in revealing the naked truth in the extensive investigations carried out in the earthquake area.

Keywords: Earthquake zone, investigations, painful facts.

CAN ARCHITECTURE BE BARBARIC?

>YONCA HÜROL

This article has been inspired by the “earthquake poems” of Necdet Teymur, the Dean of the Faculty of Architecture at METU, written after the earthquake experienced on 17th of August 1999 killing more than 40.000 people and destroying over 300.000 homes. Following Teymur’s question ‘Is Architecture possible after 17th of August’ and following Theodor Wiesengrund Adorno’s original statement ‘to write poetry after Auschwitz is barbaric, the author Yonca Hurol works toward constructing an understanding of and interpretation of Teymur’s question about architecture and architectural technology in the light of Adorno’s philosophy. and showing that this question points to an ethical problem of architectural aesthetics under totalitarian regimes.

Keywords: Earthquake Poems of Necdet Teymur, Adorno, architecture, ethics, totalitarian regimes.

TIME OF DEATH: 04:17

>GÜNNUR KOÇER

We live in an earthquake-prone region due to our geographic location, but we currently lack the technology to predict when earthquakes will happen. Thus, it is essential that we learn the lessons and take the appropriate precautions, both individually and as a nation, in order to prevent recurrence of the suffering we have already gone through. Making our homes safe is the most crucial step we can personally achieve. To ensure a successful search and rescue operation following an earthquake and to enhance the number of informed volunteers, first aid and search and rescue skills can also be obtained. Merit should be emphasized in all fields across the nation, and a trained team that can work together swiftly in an emergency should be developed. Summary of Kahramanmaraş earthquake, which I evaluated in terms of health, is “At first there were voices but no emergency squads. After 72 hours squads and equipment arrived but the voices had gone.”

Keywords: Kahramanmaraş Earthquake, merit, crush syndrome

ENGLISH ABSTRACTS

UNION OF CHAMBERS OF TURKISH ENGINEERS AND ARCHITECTS (TMMOB) EARTHQUAKE DECLARATION OF CHAMBER OF INTERIOR ARCHITECTS

>DEVİRİM YÜCEL BESİM

This article is the declaration that was published on the official website of the Union of Chambers of Turkish Engineers and Architects (TBMMOB) Chamber of Interior Architects after the earthquake that occurred in Turkey on February 6, 2023. The declaration consists of two parts. The first part, which is the main text, is compiled from the previous academic studies of Betül Bilge Özdamar; the last part is a respectful addition which is handled by the 26th Board of Chamber. The declaration starts with the information and experiences obtained after the Kocaeli earthquake in 1999. It focuses on the responsibilities of interior architects related to the design, application, and controlling phases of the construction. It includes subtitles on safety issues in interior design and the damage of earthquakes in building interiors. Then it gives a list explaining what should be done before, during and after an earthquake. The declaration has also a section that can be a brief guide for earthquake-oriented design. Finally, the article emphasizes the necessity of professional legal regulation, which the Chamber of Interior Architects has been focused on its vitality.

Keywords; earthquake, ethical and professional responsibilities, disaster architecture, safety in space design, interior design. (TBMMOB) Chamber of Turkish Interior Architects.

100 PORTABLE DISASTER SHELTER PROJECT

>NEHİR ÖZBEY

This project was realized with collective voluntary effort. In order to support 100 families left homeless due to the disaster, 100 portable and tiny disaster shelters were designed, manufactured and assembled on-site and free of charge.

Keywords: Disaster House, Portable, Tiny House

THERE IS NO BOOK FOR THE EARTHQUAKE

>DEVİRİM YÜCEL BESİM

For this special edition, we have gathered an anthology of publications on earthquakes, which is a proof in itself that scientific post-disaster analyses have been made for decades, however with little real influence on urban infrastructure.

Keywords: Earthquake, declaration, event, accumulated knowledge, book.

THE SQUARE OF FAMAGUSTIANS

>UĞUR ULAŞ DAĞLI

In this sad but sincere and profound article, Uğur Ulaş Dağlı explains that even a city square can feel weakened while 'carrying a mourning in its bowl'. She was there. She was in the square. She was with Famagustians; in front of the cathedral where the multiple funerals took place in a flood of tears and wails.

Keywords: Famagusta, being a Famagustian, square, Isias-pain bomb, in demand of accountability.

THE UN-DYING TRIANGLE

>FATMA ÇİÇEK

Fatma Çiçek is a very recently graduated Architect, who submitted an essay for our Spatial Narration Competition, knowing that she did not meet the guidelines. Her desire was to express her feelings and thoughts on the earthquake - being a survivor herself, and use writing as a way to soothe her anxiety.

BEYAZ SAYFALAR

ÖZET

17 Şubat 2023 tarihinde değerli Oda üyelerimiz ve kamuoyu ile şu sözlerle başlayan bir metin paylaştık:

Deprem sonrası hepimiz başka köşelere savrulmuş birer parça, hatta parçacık da olsak, halen kocaman bir yapbozun parçalarıyız. Yazma eylemi, doğasında, bu yapbozun bütünlüğünü, yaşamlarımızı ve yaşadıklarımızı anlamlandırmamıza yardımcı olabilecek gizli bir güç barındırıyor ve bu gücü hiç kaybetmiyor. Bu davet, "Hep bir ağızdan bu korkunç felaketi tam da şimdi, sıcakken vurgulamalıyız, analiz etmeli ve yapılan yanlışları ifşa etmeliyiz" diye düşünen herkese açık çağrımızdır.

Çağrımıza cevap vererek yazılarını gönderen herkese çok teşekkür ederiz. İçseslerinizi duymak, okumak bizim için çok değerliydi. Şimdi de dergimizin bir parçası olarak "Beyaz Sayfalar" başlığı altında onları yayına sunmak bizim için çok huzur verici bir eylem. Sayenizde. Bundan sonraki sayılarımız için de katkılarınızı bekliyoruz olacağız.

Mimarlar Odası Yayın Komitesi

DE JA VU - Suçlu kim/ler?

Bu deprem, bana 24 yıl önce yaşananları hatırlattı. O zamanlar sadece televizyon ve gazeteden ibaret olan (az da olsa internet) medyadan gördüklerimiz ve okuduklarımızdan, elime 99 depremini anlatan Yapı dergisinin 214. sayısını alıyorum, ne değişti? Doğan Hasol'un "Deprem... Kim suçlu?" yazısı "hırsız müteahhit", "malzemededen çaldılar" gibi kolaycı sloganlarla bir yere varılamayacağını söylerek başlıyor yazısına ve yapı yapmanın malzeme değil bilgi ile yapıldığının altını çiziyor, peki suçlu kim? Suçlu aramak için değil, bilinçli yaklaşmak için sorumluları ortaya koymak amacı ile düzenlediği yazıdan aşağıdaki alıntıları yaptım:

"Toprağın en büyük rant ögesi haline dönüşmesine, arsa spekülasyonlarına kayıtsız kalan, çarpık ve kaçak yapılaşmaya göz yuman, hatta çıkar (oy, para v.b) karşılığı yağmayı destekleyen politikacı, yerel yönetimlerin, bilimsel verilere dayanmayan, keyfi imar planları ve imar affını destekleyen tüm hükümetler,

Ruhsat projelerini ilgili meslek odalarının denetiminden kaçırarak yerel yönetimler. Yetersiz projelere inşaat ruhsatı, çürük yapılara iskân ve kullanma izni veren, proje dışı uygulamalara göz yuman, çoğu kez kendi teknik kadrolarına da yetersiz belediyeler,

Ciddi müteahhitleri de töhmet altında bırakan, müteahhitlik mesleğinin yüz karası, bilinçsiz, bilgisiz, vicdansız ve hırsız, yap-satçılar ve sözde müteahhitler,

Meslek odalarının söylediklerine, yıllardan beri kulaklarını tıkayan kamu yöneticileri,

Mimara ve mühendise inanacağı yerde kendisine ve paranın gücüne güvenen, daha büyük, daha yüksek inşa etmeye doymayan, bilgi için cimri, kendisine düşman mal sahipleri,

Bilgi ve deneyim dağarcığı aşan projelerin sorumluluğunu para uğruna, bilinçsiz bir imzayla üstlenen, mesleğine ve kendisine saygısı kalmamış mimarlar, mühendisler, Mimarlık ve mühendislik diploması veren, çarpık eğitim düzeninin parçası, yetersiz kadro ve olanaklarıyla bir çok mimarlık ve mühendislik okulu, Yalnızca ucuzluğunu ön planda tutup, araştırıp soruşturmaksızın gözü kapalı konut satın alanlar, Depremde hasar görmese de yaşamasal zorunluluk bulunan ve çoğu eski deprem yönetmeliklerine göre yapılmış hastane, okul, cezaevi, kışla vb. yapıların depreme dayanıklılık araştırmasını yaptırıp gerekli önlemler almamış kamu kuruluşları..."

Sanırım hiçbirisi eksilmedi, hatta eklendi. Değerli hocam Mehmet Adam'ın yirmi yıl önce Mimarlık dergisine deprem konusunda yazdığı metinden yaptığım alıntı ile bitiriyorum:

"İnsanlık tarihi, bir sürü afetler ve onların nimet haline dönüştürülmeleri ile doludur. II. Dünya Savaşı sonrasında faşist Hitler'in bombardımanları ile tarumar olan Londra'ya İngiliz plancılarının yaklaşımı da, bu afetin nasıl nimetini buluruz diye idi. 1999'da yaşanan Doğu Marmara depremleri de bize, yeniden bir toparlanma fırsatı yaratabilirdi ama başka fırsatçılar iktidarda idi."

BURAK TÜRSOY,
KTMMOB Mimarlar Odası
Yönetim Kurulu Üyesi

"Mimarlığın en büyük güzelliklerinden biri, her seferinde hayatın yeniden başlaması gibi olmasıdır." -Renzo Piano

Sözlerime başlamadan önce Türk haklımıza geçmiş olsun ve başımız sağ olsun dileklerini iletirim. Bir kez daha anlıyoruz mimarlık ve mühendislik mesleğinin önemini ve kutsal bir mesleğe sahip olduğumuzu... Yapacağımız yapıları, insanların mezarları değil; insanların ve bütün canlıların mutlu ve huzurlu bir hayat yaşamaları için tasarlayıp uygulamalıyız.

Maalesef bu olanlara, kader diyerek geçemeyiz: Tedbirsizlik, ihmalsizlik, liyakatsizlik.

Kahramanmaraş merkezli depremde, Hatay'da yaşayan anne yarımı ve dünyalar yakışıklısı yeğenimi kaybettim. Onlarla birlikte, başta memleketim ve diğer 9 ilde binlerce vatandaşımızı kaybettik. Acımızın tarifi yok. Bana onlardan kalan tek şey, birlikte geçirdiğimiz güzel anılardır. Bu felaketi zamanla ve birbirimizi destekleyerek, yaralarımızı sararak iyileştireceğiz ama bu yaşananları unutmayacağız. UNUTTURMAYACAĞIZ... Sözlerimi Atatürk'ün, uğruna kan dökülmeden ülke topraklarına katılan tek il olan Hatay ile ilgili deyişiyle bitirmek istiyorum:

"40 asırlık Türk yurdu düşman elinde esir bırakılamaz. Hatay benim şahsi meselemdir. Hatay'ı mutlaka alacağım." – Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk

CEREN ATİLA

Mağusa'nın meleklerine ve ülkemin güzel insanlarına...

Hepimizin başı sağolsun. Kelimelerin kifayetsiz kaldığı, anlatmak için dilimizin dönmediği hatta kalemimizin yazmaya yetmediği, çaresiz hissettiğimiz bir dönemdeyiz. Annelerin çığlıkları, babaların feryatları kardeşlerin özlemi, ailelerin ve halkın acısı gün geçtikçe büyüyor... Hepimizin içindeki acı, bizi ayrı ayrı vuruyor. Deprem bölgesinden gelen haberleri gördükçe geceleri uyuyamadım, her gün doğumunda yeniden yıkıldım, her güldüğümde yeniden ağladım, aynaya baktım sonra defalarca utandım. "Ne yapabilirim?" diye düşündüm ama hep aynı sona ulaştım; evladını kaybeden anne-babayı kim veya ne teselli edebilir? Dahası, geniş çapta düşündüğümde; ailesini, sevdiklerini, evini, herşeyini kaybetmiş insanları ne teselli edebilir? Nesiller boyu geçmeyecek acı olarak tarihte yerini aldı 6 Şubat 2023. Geçmişten bugüne kabuk tutmuş yaraları yeniden kanattı, binlerce insanı bir kez daha o karanlık ve korkunç enkaza gömdü, Mağusa'da ise kapanması zor ve her geçen

gün derinleşen büyük yaralar açtı. Çocuklarımıza mezar olan otelde kim veya kimlerin ihmali varsa, gereken cezayı almasını dilerim. Bu dünyaya veda eden bütün Şampiyon Melekler Takımı'na, öğretmenlerine, anne-babalara, ve kaybettiğimiz bütün insanlara, sevdiklerimize Allah'tan rahmet dilerim, bir sonraki kavuşma gününe kadar huzur içinde uyuyun, ışıklar yoldaşınız olsun...

ECE KAHRAMAN BULUT, Yrd. Doç. Dr.

Deprem, son bir aydır üzerinde çokça düşünmeye başlamış olsak da ne günümüzün ne önümüzdeki yılın ne de geçtiğimiz 20 yılın meselesidir. Mimarlık ve kent tarihleri, deprem olgusuyla hep gerilimli bir ilişki içinde olmuşlardır. Kıbrıs, Anadolu, Yunanistan ve bulunduğumuz coğrafya çevresindeki birçok ülkenin ve kentlerin tarihi büyük depremlerin ardından tekrar tekrar yazılmıştır. Örneğin Mağusa'nın bir yerleşim yeri olarak seçilmesinin gerisinde, Salamis kentinin depremlerin ardından yaşanamayacak hâle gelmesi ve Salamislilerin yaşamak için daha güvenli bir yere taşınmak zorunda kalmaları yatar. Benzer bir şekilde, Antik Dönem'de birçok kentin sonunu getiren savaşlar ve yangınlarla birlikte depremler olmuştur. Oysa içinde bulunduğumuz yüzyılda, doğal afetlere karşı çok daha dirençli yapılar ve kentler tasarlayacak yapı ve strüktür bilginiz mevcuttur. Hep söylendiği gibi her tür zeminin ve her yükseklikte yapının depreme dayanıklı olacak şekilde tasarlanması mümkündür. Tek ihtiyacımız olan şey bilime ve bilgiye daha çok inanmak ve değer vermektir. Yani jeoloji, inşaat mühendisliği, mimarlık, şehircilik bilimlerine kulak vermek, yapı yapma sürecini 'sadece' para kazanmaya endekslenmiş bir üretim süreci olmaktan, bilime uygun olmayan yapı üretimine göz yummayı da siyasetin (oy kazanmanın) gereği olmaktan çıkarmak 'deprem' karşısında yaşadığımız çaresizlik ve korkunun önüne geçecek yegâne gerekliliklerdir.

Facialar yaratan bir depremin ardından yaşanan korku ve endişenin kısa bir dönem için bizlerin hassasiyetini ve farkındalığını arttırmıştır. Ancak, 1-2 yıl içerisinde bu hassasiyetin ve farkındalığın azalması durumunda hem yapı hem de siyaset üreticilerinin 'depreme dayanıklı yapı' gerekliliğini

göz ardı etmesi kuvvetle muhtemeldir. İnşaat yönetmelikleri yapıların 9 şiddetinde depreme dayanıklı olacak şekilde tasarlanmasını gerekli kılan şekilde hazırlansa da yapı kullanıcıları ve yapı yapma sürecinin tüm aktörleri bu istekliliği devam ettirmediği sürece deprem her seferinde facialar yaratmaya ve ardında acılar içerisinde on binler, yüz binler, milyonlar bırakmaya devam edecektir.

EGE ULUCA TÜMER, Doç. Dr.

Toplumsal Sorumluluk Bilinciyle Deprem Haberciliği ve Medya Okuryazarlığı

Yüzyılın Felaketi olarak adlandırabileceğimiz Kahramanmaraş merkezli depremden toplumsal sorumluluk bilinci ile yapılması gereken gazeteciliğin ve medya okuryazarlığının ne kadar önemli olduğunu bir kere daha deneyimlemiş olduk. Depremin gerçekleştiği ilk günlerde kötü örneklerle rastlasak da daha sonraki süreçte durumun hassasiyetine ilişkin paylaşımların da daha sorumluluk bilinci ve etkili biçimde paylaşmaya gayret gösterildiğini de gözlemledik.

Gazeteciler ve aynı zamanda sosyal medya kullanıcıları felaket sürecinde ve sonrasında olayları nasıl kavrayıp paylaştıklarının toplumu nasıl etkileyebileceğinin farkında olmalıdır. Örneğin, teyit edilmeyen, sansasyon ve manipülatif içerikli bilgileri paylaşmanın halihazırda bir belirsizlik içinde olan toplumun hissettiği kaygı, korku ve gerilim gibi duygularını daha fazla körükleyebileceğinin bilincinde olmak önemlidir. İşte bu noktada bireylerin medya okuryazarlığı konusunda kendini geliştirmiş olmasının önemi büyüktür. Karşımıza çıkan bir bilginin kaynağına bakarak en az 2-3 farklı yerden teyit etmekte fayda var. Özellikle bilinçli olarak yayılan yanlış bilginin izini sürerek doğruları ve gerçekleri ayyuka çıkarmakta hem gazetecilere hem de sosyal medya kullanıcılarına önemli görevler düşmektedir.

Sosyal medya kullanıcılarının ve gazetecilerin kışkırtıcı, ötekileştirici, ve ayrıştırıcı dilden

kaçınarak gerçekleri en şeffaf haliyle paylaşmaları gerekir. Depremde hayatını kaybedenlerin, acılı ailelerinin veya yakınlarının fotoğraflarını veya video görüntülerini daha da dramatik bir dil kullanarak paylaşmama konusunda hassasiyet gösterilmelidir. Travmatik görüntülerin sürekli paylaşılması bir yandan merhamet yorgunluğuna sebep olurken bir yandan da depremde yakınlarını kaybetmiş ailelerin travmalarına etki edeceği unutulmamalıdır.

Kısaca belirtmek gerekirse, toplumsal sorumluluk bilincinde gazeteci ve sosyal medya kullanıcıları resmi açıklamalar ve güvenilir kaynaklara itibar etmeye, olayları çarpıtmadan şeffaf bir dille aktarmaya, yaymaya çalışılan bilginin, fotoğrafın veya görüntünün empati kurarak depremzede ve yakınlarını kaybetmiş kişileri nasıl etkileyebileceğine önem göstermelidir. İlavete, kimin üretici kimin tüketici, kimin gazeteci kimin gazeteci olmadığını ayırt edebilmek noktasında hem mesleğini medya etik ilkelere bağlı icra eden gazetecilere hem de okuyucu/dinleyici/izleyicilere önemli bir sorumluluk düşmektedir.

Kaynaklar:

Edwart, J. & McLean, H. (2018). Best practice approaches for reporting disasters. Journalism, 20(12), 1573-1592.

Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi (2023). Deprem haberciliği rehberi. 3 Mart 2023 tarihinde <https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/8907/sosyal-medya-kullanilari-ve-gazeteciler-icin-deprem-haberciligi-rehberi> adresinden erişilmiştir.

HURİ YONTUCU, Yrd. Doç. Dr.

Arkın Yaratıcı Sanatlar ve Tasarım Üniversitesi

Çok kıymetli Mimarlar Odası Yayın Kurulu
Dikkatine ;

17 Şubat 2023 tarihinde oda üyelerine göndermiş olduğunuz "**04:17 Deprem**" dergi başlığına eşlik edebilecek duygu ve düşüncelerimizi katkı koymamız adına 100-250 kelime sayısını

içeriden bir yazı metni hazırlamamız adına davet gönderdiniz. Yayınımıza katkı sağlamayı çok istediğimi fakat esas amacım olarak daha çok yaşanabilecek sıkıntılara dikkat çekme adına bu yazıyı hazırlama ihtiyacı duydum. Mimarlar Odasına üye olmaktan onur duyduğumu, yaptığınız çalışmaları ses çıkartmasamda hayranlıkla takip ettiğimi belirtmek isterim. Yazdığım yazı içerisinden alıntı yapmak isterseniz benim açımdan bir sakınca bulunmamaktadır. Fakat alıntı yaparsanız sizden ricam isminin verilmemesi, anonim olarak kullanılmasıdır.

1999 yılı yaşanan depremlerde, deprem sonrası bu bölgelerde çalışma olanağım oldu. Aradan geçen zaman içerisinde son yaşadığımız çevre illerde de büyük hasar veren Kahramanmaraş depremi, bizlere tekrar mimarlık ve mühendislik adına hatırlatmalarda bulundu. Bu büyük yıkım göz önüne alındığında yapılarda sadece müteahhitlik, işçilik, malzeme kalitesizliği, denetim hataları haricinde ne yazık ki mimarlık ve mühendislik hataları olduğu da görülmektedir. Benim kendi tespitlerimle, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde de yaşanabilecek sorunlara dikkat çekip hatırlatma yapmak istiyorum. Eminim ki bu sorunların çok kıymetli oda yönetimimiz ve meslektaşlarımız da farkındadır. Bu kapsamda farkında olmadan hatalarım veya yanlış ifadelerim var ise şimdiden özür dilerim.

Olası Bir Deprem Esnasında Binalarda Oluşabilecek Hasarların Nedenleri Ve Hasar Oluşabilecek Yapılardan Örnekler

Öncelikle tasarladığımız binalarda depremde oluşabilecek sorunlar kapsamında bakılması gereken 3 temel unsur bulunmaktadır: Yeterli dayanım, yeterli rijitlik, yeterli süneklik. Bahse konu olan unsurları, sağlıklı bir biçimde tasarlayacağımız binalarda tespit etmek adına, en başta parsel bazında zemin etüdü raporlarının oluşturulması gerekmektedir. Zemin etüdü yapılmadan tasarladığımız binaların deprem hesaplarında yanıltıcı sonuçlar elde edeceğimizi düşünmekteyim. İvedilikle zemin etüdü zorunluluğu getirilmelidir. Aslında eş zamanlı bakmamız gereken konuların başında deprem yönetmeliğinden önce yapılan yapıların incelenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda konuyu irdelediğimize, üretilen binalarda;

- Mimari ve mühendislik hataları kapsamında başta burulma düzensizlikleri olmak üzere zayıf kat ve yumuşak kat düzensizliklerini içeren projeler olmak üzere deprem yönetmeliğinde belirtilen düzensizliklerle beraber kısa kolon düzensizliği, zayıf kolon-güçlü giriş tasarım hataları vb.

- İmalat hataları içerisinde uygun olmayan işçilik, düşük kalite veya kalitesiz malzeme kullanılması, hatalı kolon filizleri ve etriye bağlantı hataları ile beraber denetim olmaması vb.

Depremde, yapıya ağır hasar veya göçme ile sonuçlandırabilecek sorunları tespit etmemiz gerekmektedir. İmalat ve mühendislik hataları hariç dayanımını almış betonun en büyük düşmanı suyun, verdiği hasarları da göz ardı etmemek gerekiyor. Yukarıda bahsettiğim konulardan önce, eski dönemlerin şartlarında tasarlanan ve inşa edilen yapılarda, günümüzde bile hatalı yapılan ve/veya hiç yapılmayan temel izolasyonlarını düşündüğümüzde, dayanımını almış betonun binaların uğradığı korozyon etkisi ile düzensizliklerle birlikte deprem esnasında oluşturacağı ağır hasarları veya oluşabilecek göçmeleri gözümün önüne bile getirmek istemiyorum. Kısacası yapılarda aramamız gereken ilk unsurun korozyon olması gerektiğine inanıyorum. Türkiye'de gerçekleşen deprem sonrası yapılan çalışmalarda ve yapıların aldığı hasarlar incelendiğinde zemin katlarda , üst katlarda bulunan dolgu duvarlara nazaran hiç duvar koyulmaması veya az koyulması sebebi ile zayıf kat oluşarak zemin katlarda ağır hasarlar aldığı görülmüştür. Bu çerçevede zayıf kat ve yumuşak kat oluşturmamak adına zemin katlarda otopark ve kat yüksekliği fazla olacak şekilde ticari amaçlı kullanılacak mağazaların yapılmasından kaçınılmalıdır. Ayrıca düzensiz formlarda yapı tasarımlarından uzak durmamız gerekmektedir. Yatayda ve düşeyde U , L ,T ve karmaşık formlu yapılardan uzak durmamız gerekmektedir. Eğer kaçınılmaz bir projede bu tarz uygulamalara gidilecek ise en azından dilatasyon derzleri ile yapılar birbirinden ayrılmalıdır. Karmaşık şekildeki planlara sahip yapılarda, yapı kütle merkezi ile rijitlik merkezi örtüşmeyecek bu sebepten ötürü deprem

kütle merkezine etki ederken, yapının rijitlik merkezinden de tepki verecektir. Bu da yapıda burulmaya sebebiyet verip binanın göçmesi ile neticelendirecektir. Yapılarımıza dış köşe akslarına deprem perdeleri koymamız, deprem esnasında oluşacak enerjiyi alma açısından fayda sağlayacaktır. Taşıyıcı sistemlerin tasarlanması deprem esnasında yapının burulmasına etki eden en büyük faktörlerden bir tanesidir. Yapıda burulmaya etki edebilecek kütle merkezi ve rijitlik merkezi hesapları yapılması büyük önem arz etmektedir. Yapılacak tasarımlarda planlarda kolonların birbirini çerçeveleyecek şekilde tasarlanması, mümkün olduğunca saplama girişlerden uzak durulması gerektiği yapılan çalışmalar kapsamında önem arz etmektedir. Bitişik nizam yapılarda düşey ekseninde deprem esnasında karmaşık yapıdan dolayı çekiçleme etkisi ile bir yapının diğer yapıya hasar verebileceği ihtimali oluşmaktadır. Son olarak dikkatimi çeken konulardan bir tanesi de yetersiz temel derinliğine şahit olmamdır. Toprağın üzerine oturtulan yapılarda deprem esnasında, deprem etkisini yani enerjisini yutma kapasitesi de azalmaktadır. Eğimli arazilerde kademeli yapılan temeller kısa kolon etkisi ile karşılaşılacaktır. Zemin katlarda yapılan dükkânlarda, kolondan kolona bant pencere uygulamaları da kısa kolon etkisi göstermektedir. Yukarıda bahsettiğim hususları genel bir başlıklar içerisinde mevcut yapılarda ve yapacağımız tasarımlarda dikkat edeceğimiz konular açısından tekrar sıralamak istiyorum:

Yapıda ;

- Korozyona uğraması sebebi ile nihai durumu incelenmeli,
- Daha önceki zamanlarda yapılan binalarda nervürsüz düz demir kullanılması durumunun yapıya etkisi incelenmelidir,
- Taşıyıcı sistemleri gözden geçirilmeli,
- Bodrum katları ve zemin kat aralığı içerisinde değişik seviyelerdeki temeller için kot farkları incelenmeli,
- Yetersiz temel derinliklerine dikkat edilmeli,

- Planlarda burulma düzensizliği, döşeme süreksizliği, planta çıkıntı düzensizliği aranmalı,
- Düşeyde olmak üzere zayıf kat düzensizliği, yumuşak kat düzensizliği, düşey elemanların süreksizliği durumları aranmalı,
- Kısa kolon düzensizliğine bakılmalı,
- Güçlü kolon-zayıf giriş yapı elemanları kontrol edilmeli,
- Yeni yapılacak yapılarda deprem yönetmeliğine uygun etriye sıkılaştırmaları muhakkak kontrol edilmeli ve yapılmalıdır.
- Bitişik nizam binalar kontrol edilmelidir.

Kısacası, yapılarımızı, zemin etüdü yapılmış, deprem yönetmeliğine uygun, belirli kısıtlamalar dahilinde ve 4 kat üzeri yapı izni verilmeyerek, yapı denetimini zorunlu getirilmiş hâlde sıkı bir şekilde denetlenmelidir. Üniversiteden yeni mezun olmuş meslektaşlarımıza proje müellifiği ve denetim yetkisi de verilmemelidir. Bu da düşünülmesi ve tartışılması gereken farklı bir konudur. Ayrıca şantiyelerimizde çalışacak ustaların şantiyelerde ustalık belgeleri aranmalı ve denetlenmelidir.

Anonim Katkı

Yarım Kalan Hikâyeler...

6 Şubat 2023, saat 4.17'de zaman durdu. Türkiye durdu, Kıbrıs durdu, Dünya durdu sanki. Atom bombası gibi büyük bir gürültü ve bu gürültünün ardından gelen gözyaşları ve dağılanlar, savrulanlar, ezilenler, kurtulduğuna sevinemeyenler... O gece uyku yok, bir şeylerin tersine gittiğini sezmiş, sabaha kadar sosyal medyada dolaşıp durmuştum. Sonra aniden yatak beşik misali sallanmıştı. Endişeli bir bekleyişle sabah olduğunda her şeyin bir rüya olmasını çok isterdim. Ama yanılmışım...

Türkiye'nin 11 ilinin haykırışı, yıkılışı, ağlayışıymış beni uyutmayan. Hatay, Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye, Şanlıurfa... Deniz kenarında kumdan yaptığımız kaleler gibi yıkılan binalar ve arkada umutla bekleyen aileler... Yerle bir olan yuvalar, parça parça olan yürekler, artık bir bütün olur mu? Zaman geçtikçe umutlar tükendi sarsılan yerlerde. Tüm dünya Türkiye'ye yardıma koştu. Gönül isterdi ki kötü günlerin yanında iyilerde birlikte olalım. Bu dünyada her şeyin boş olduğunu, taşıyıcı kolonların boşluğunda hatırlamayalım.

Neydi bunlara sebep; 7,7 şiddetindeki deprem mi? Eğitimsizlik mi? İyi insan olmaktan yoksunluk mu? Cevabı bilinen bu sorular içinde kaybolan gerçekler... Tıpkı molozlar arasında yok olan umutlar gibi. Belki depremin şiddeti daha az olsaydı, bu kadar sarsılmazdık. Ama asıl güçlü bir eğitimimiz olsaydı az bir zararla geçerdik bu sınavı. Ya da en önemlisi iyi birer insan olmuş olsaydık... Küçük hesaplar yapıp büyük kazanmak istemeseydik... Kimdi bunun suçlusu? Evet, biz; insanoğlu... Bu binaları ucuza mal etmeye çalışan kişiler! Eğitimi diploma almak sananlar! Belki de diğer gelişmiş ülkeler gibi her üç sene bir sınava girip yeterlilik belgesi almak gerekli.

.....

Depremden sonraki ikinci gün başka bir telaş içine girdik. Eşim hazırlığını yapmış, şirket çalışanları ve iş araçlarıyla deprem bölgesine gitmeye karar vermişti. İlk önce biraz tedirgin oldum. Sonrasında "git" dedim, "oradaki kısıt seslere ses olun!" Devletin önerisiyle Mühendisler Birliği başkanlığında Hatay'a gittiler. Birçok kişiyi enkaz altından kurtaran ekip korkuyla birbirine sarılmış bekleyiş içinde olan ailelerin çaresizliğine şahit olmuşlar. Hatay'da 12 gün geçiren eşim döndüğünde yorgunluğun ötesinde bitkin ve çok üzgündü. "Orada başka bir dünya vardı" diye özetledi yaşadıklarını; "yaşadığımız ve yaşananlar kesinlikle birkaç cümleyle anlatılamaz; sadece ve sadece acılı, kederli, hüznü hikâyeler var artık." diye ekledi.

.....

Hatay, bir ay önce gezmeye gittiğim, Medeniyetler Korosunu dinlediğim, müthiş özgün seslerin olduğu, künefesine doyamadığım, kabak macununu misafirlere ağırladığım, anılarımda kalan bir yer... Peki Adıyaman? Oraya hiç gitmedim. Bizim Mağusamız'ın çocukları, gençleri gitmişti. Dışarıdan bakıldığı zaman kusursuz görünen ama malzemeden eksik pasta gibi çöken otel: İsias! Meleklerimiz orada kaldı... Canlarımız o şehirde veda ettiler bize. Daha yeni başladıkları hikâyelerini bıraktılar yıkıntı altında...

Söylenecekleri sıralamak hala güç, yarım kalan hikâyeleri yazmak çok acı... Küçük düşünüp büyük işler yapmak yerine büyük düşünüp küçük gibi görünen detayları çoğaltmalıyız. Hikâye değil, güzel yaşam öyküleri yazmalıyız. Özünde kendi malzememizi, kaynaklarımızı sağlam tutmalıyız ki bizi ayakta tutabilecek umutlarımız olsun!

Anonim Katkı

Hiç tanımadığım adam, hiç tanımadığım kadın, hiç tanımadığım çocuk... Tarifi olmayan bu acının izleri yüreğimizde. Önce ışıklar karardı, sonra dünyalar... Bir sabahı, uyanmaya çalıştık; ya becerebildik uyanmayı ya da yitip giden canlarımızla birlikte bizler de derin, sonsuz acıyla uykuya daldık, ayrı kaldık, kaybettik, yitirdik...

Gerçek şu ki; Unutulmamış unutkanlığımızdır deprem! Depremi göremeyiz, ancak hissederiz. Depremi önleyemeyiz, ama depremle baş edebiliriz. Neler yapmamız gerektiğini biliyoruz. Geç olmadan, şimdi hep birlikte, birlikte önlemimizi almalıyız...

Her zaman sağlam temelin, taşıyıcı sistemlerin, doğru malzeme kullanımının depremde kayıplara engel olabileceğini biliyoruz. Çarpık yapılaşmanın binlerce canı almasının sorumlularından hesap sormanın zamanı. Unutma, unutturma! Unutmak, yarınlarımıza ve kaybettiğimiz insanlarımıza saygısızlıktır. Hayatını kaybedenleri rahmet ve derin bir hüznle anıyorum...

KATRİYE AKÇAGİL, Mimar

Hafıza Sarsan

Küresel salgından sonra Kahramanmaraş merkezli TC'nin 11 ilini, çevredeki 16 ülkeyi etkileyen, maddi ve manevi kayıp grafiği hâlen yükselmekte olan, yüzyılın deprem felaketinin tahribatı, çok daha acıtıcı ve kuşaklar boyu sürecek özelliği ile insanlığın hafızasını sarsıcı...

Hekim, hatasını gömebilir; ama ilgili tüm meslek dallarını bünyesinde özümsek durumunda olan eşsiz mesleğimiz mimarlığın öznesi MİMAR, gömemez. Ayrıca hekimin hatayla gömeceği insan sayısı mimarinki yanında devede kulak kalır. Bu felaketten, başta doğrudan etkilenen milyonlarca kişi yanında, 8 milyar da dâhil A'dan Z'ye sorumluyuz. Sorumluluk derecemiz, satranç taşları gibi farklı olabilir. Ama SORUMLUYUZ. Eleştirmeye, topu sürekli başkasına atmaya yönelmeden önce tek tek aynaya bakacağız. Sağlam bina üretmek için sağlam kafa gerektiğini unutmayacağız. O da yetmez: AHLAK sözcüğünün kapsamını işimize geldiğince daraltarak "etik"le günü geçiştirmek, sorumluluktan kaçmaktır. GÜVENSİZLİK yaratmaktır. Güvensizliğin neden olduğu yıkım, depremden daha yıkıcıdır ve deprem bölgesi dışındaki topraklarda da sürmektedir. Deprem kapıyı çalmadan önce ana-baba olarak rahimdeki bebekten başlayarak, öğretmen olarak 24 saat ve ömür boyu DEPREM'le kucak kucağa nasıl yaşayacağımız konusunda kolları HEMEN sıvayacağımıza inanmak isterim. Tunç Adanır başkanlığındaki camiamızın başlattığı eylemsel girişimlerin ivme kazanması için tüm üyelerin sürekli desteği kaçınılmazdır. Üzülerek, sorumluluktan kaçarak enerjimizi, zamanımızı boşa harcama lüksümüz kalmamıştır. Ana rahmindeki tüm ceninler, bu konuda teker teker, gerçek ve tüzel kişiler olarak 04:17 – 6 Şubat 2023'ten itibaren neler düşündüğümüzü, neler söylediğimizi değil neler yapmaya başladığımızı dört gözle merak etmektedir.

MEHMET AKANYETİ

Sesimizi duyan var mı?

Rüya ile gerçek arasına sıkışmış bilincim çok geçmeden sarsıntının gerçekliğiyle yüzleşiyor... Şoku atlatıp haberlere baktıkça, fotoğrafları gördükçe felaketin boyutuyla dehşete düşüyorum... Sonra, hayatımda adını hiç duymadığım bir otel günlerce sürecektir bir mücadelenin, bekleyişin anahtar kelimesi oluyor... İçinde o otelin adı geçmeden cümle kurulamıyor etrafımda... Herkes oraya kilitlenmiş... Akıllar, kalpler oraya hapsolmuş... Kimse kimsenin yüzüne bakmıyor... Konuşmıyor... Çünkü her konuşma denemesi göz yaşlarıyla kesiliyor... Umutlu bekleyiş hiç bitmedi... Her gün, doğacak güneşin gelecek güzel haberlere vesile olmasını bekledik... O güzel haber hiç gelmedi... Güneş de zaten bir daha doğmadı... O günden beri her gün birbirinin aynı... Gün karanlık, gece karanlık, havada ağır bir acı var sadece... Her nefes alışıta içimizi parçalayarak dolaşan bir acı... Hepimizin acısı... Ortak acımız...

İçimize sığamayacak kadar büyük bir acıyı öfkeyle içimizden taşıran gerçeklerin ortaya çıkması çok uzun sürmedi... Büyük acı, öfkeyle daha da büyüdü; büyük öfke, acıyla daha da büyüdü... Acı geçmeyecek, acı unutulmayacak ama hesap sorulacak... Sorulacak ki, bu kokuşmuş sistemin arsızları ve hırsızları bir daha can yakamasın!

Bir Lefkoşalı olarak, en güzel yıllarımı geçirdiğim Mağusa'dadır kalbimin yarısı hep... Ömürlük dostları kazandığım, unutulmayacak hatırlar biriktirdiğim ikinci evimdir... Mağusa'ya her gidişimde içimde kelekler uçuşurken şimdi Mağusa'ya gitmeye korkuyorum... Mağusa'nın gözlerinin içine bakamayacağım için korkuyorum...

Yıllardır sündüre sündüre, süründüre süründüre yapılan siyasetin en büyük mağdurlarındandır Mağusa'm... Dünü – bugünü çoktan çalınmıştı da şimdi geleceği de çalındı.

Bu gudubet coğrafyada nesiller boyu siyaset enkazının altında kaldık... Bari çocuklarımız inansın istedik, güzel günler, güneşli günler göreceklerine... Motorları maviliklere sürecektelerine... Ama onlar da ait olmadıkları bir yerde gözü dönmüş rant çarkının enkazı altında

kaldı... Onlarla birlikte bir ülke, bir toplum enkazın altında kaldı...

Hepimiz o rant yığını enkazın altında kaldık...

Geriye sadece, acıdan başka duygusu kalmamış insanlarıyla ışığı söndürülmüş, nefesi kesilmiş bir kent kaldı...

Depremle özdeşleşen bir soru var ya "Sesimi duyan var mı?"... Bazen umut bazen acı dolu bir sorudur... Çözumsuzluğun çözüm olduğu anlayışın enkazı altında yıllarca hep bir mucize bekleyerek "Sesimizi duyan var mı?" diye bağırdık dünyaya... Duyuramadık... Şimdi hâlâ altında olduğumuz deprem enkazından bağıyoruz "Sesimizi duyan var mı?" diye... Hem de büyük bir acı ve büyük bir öfkeyle! Duyun artık, bari bu sefer duyun! Bu sefer mucize istemiyoruz! Sadece adalet istiyoruz!

NEZİRE ÖZGECE, Yrd. Doç. Dr.

KTMMOB Mimarlar Odası Yönetim Kurulu Üyesi

Deprem etkileri, her ne kadar yapısal açıdan ele alınsa da, aslında insani boyutuyla da derin yaralar açmaktadır. Deprem sonrası yaşanan travmalar, insanların hayatında köklü değişikliklere sebep olabilmektedir. Kahramanmaraş merkezli deprem de maalesef bu tür acıları yaşayanların sayısını arttırmıştır. Deprem sonrası en acil ihtiyaç olan barınma sorunu hızla çözülmeliydi ancak bu konuda yeterli önlemler alınmadı; depremzedelerin sağlık, güvenlik ve sosyal ihtiyaçları göz ardı edildi. Bu durum, insanların çaresizliğini ve umutsuzluğunu arttırdı. Ayrıca, bu tür felaketlerde kadınlar, çocuklar ve yaşlılar gibi en savunmasız kesimler daha fazla etkilenmektedir.

Deprem sonrası ortaya çıkan manzaralar, insanların hayatlarının ne kadar kırılgan olduğunu bir kez daha hatırlatmaktadır. Her şeyin aniden değişebileceğini; hayatın, planlarımıza uygun gitmeyebileceğini ve her an bir felaketle karşılaşabileceğimizi fark etmeliyiz. Yapılan yanlışların tespiti ve gelecekte benzer felaketlerin önlenmesi için alınacak önlemler, mimarlık ve kentsel planlama disiplinlerinin de sorumluluğu

altındadır. Depreme dayanıklı yapılar, güvenli kentler ve doğal afetlerle mücadele konusunda bilinçli bir toplum yaratmak için çaba harcamalıyız. Bu korkunç felaketin ardından, toplum olarak birbirimize kenetlenmeli ve bir daha böyle acılar yaşamamak için gerekenleri yapmalıyız. Mimarlar, mühendisler, şehir plancıları ve diğer ilgili meslek grupları olarak, deprem gibi doğal felaketlerle mücadele etmek için sürekli olarak kendimizi geliştirmeli ve toplumumuza hizmet etmeliyiz.

Deprem sonrası ortaya çıkan sorunlar, insani boyutuyla da ele alınmalı ve insanların ihtiyaçlarına öncelik verilmelidir. Ayrıca, yapı denetimi ve kontrollerinin sıkılaştırılması ile güvenli yapılar inşa edilmesi konusunda daha ciddi adımlar atılmalıdır. Yaşanılan acı ve üzüntülerle birlikte, bu felaketin nedenleri ve sonuçları üzerine ciddi bir şekilde düşünerek, gelecekte benzer felaketlerin önlenmesi için alınacak önlemleri planlamalıyız. Unutmayalım ki, deprem sonrası yaşananlar, hepimizin geleceğini ilgilendiren önemli bir konudur. Birbirimize destek olarak, birlikte hareket ederek, daha güvenli ve dayanıklı bir toplum yaratabiliriz.

PINAR ŞAŞMAZ KAVAS, Yüksek Mimar

Türkiye'de, geçtiğimiz günlerde yaşanan Kahramanmaraş merkezli deprem, hepimizi derinden üzmüştür. Fakat kayıpların deprem kaynaklı değil de denetimsizlik sebebi ile insan hatası veya ihmali nedeni ile oluştuğunu görmek beni bir o kadar daha derinden yaralamıştır. Bir uzman gözüyle baktığımda; çimentosu eksik, demiri eksik yapıların enkaza dönüştüğünü insanların milyonlar vererek satın aldığı yuvasında göçük altında can vermesinin kabul edilebilir hiç bir yanı yoktur. Ve gerçekten aynı konumda inşa edilmiş, hakkaniyet ile yapılan binaların dimdik hasarsız ayakta durduğunu gözlemlediğimde, insanımızı depremin değil de yine biz insanın özellikle de denetimsizliğin öldürdüğüne şahit olduk. Buna ders diyemeyeceğim çünkü bu kadar ağır bir ders olmaz, olmamalı. Ülkemizdeki yapılara baktığımda, bizlerin de artık bu gibi felaketlere adım adım yaklaşmakta olduğunu görmek zor değil. Evet bu konuda biz mimar ve mühendisler çok büyük görevler düştüğü gibi burada esas görev yasa koyucuya düşmektedir.

Bugün denetimi artırmak yerine mimar ve mühendis odalarının denetim yetkisini kısıtlamak ya da yok etmek, açık açık bu gibi felaketleri ülkemize taşımak değil de nedir? Herkes üzerine düşen görevi yapmalı; sırf koltuklarda yaşlanmayı düşünmek yerine insan hayatına, insan yaşamına daha çok değer vermenin zamanının gelmiş de geçiyor olmasını artık görmesi gerektiğinin farkına varılmalıdır. Benim kişisel kanaatim, emirnameler artık hazırlanırken her bölgenin zemin etüdünün incelenerek, yapılacak olan bina kat sayısının belirlendiği gibi kat sayısına ve bölge zeminine göre bazı yapım tekniklerinin müteahhit firmalara mecburi hale getirilmesi gerektiği yönündedir. Çok üzgünüz... Umuyorum artık bu kayıplar yetkililere bir şeyler anlatır ki bir daha dünyanın hiçbir yerinde bu gibi felaketler yaşamayız.

RASIM ERDOĞDULU, Mimar

Ya sonra?

"İnanıyorum söylediğini candan söylediğine, ama bugünkü karar yarın bozulur çok kez. Hafızanın kulu olmaz kararımız, çabuk doğduğu için büyümeden ölür, nasıl ki ham meyve dalında durur da, oldu mu kendiliğinden düşüverir yere. Kendi kendimize verdiğimiz sözü tutmak, en çabuk unuttuğumuz şeydir ne yapsak." – Hamlet

Hiç konuşmadığımız acılarımız vardı bizim... Sormaya çekindiğimiz, tüm toplumun bildiği ve uzunca yıllar gizlediği... Birebir mekânla ilişkili, birebir yerinden edilmeye...

Kıbrıslı Türkler, yaşadıkları savaşlar sonucunda göç ettiler, hayata yeniden başladılar ve daha da zor olan, kendilerine "düşman" diye bildikleri insanların evlerine yerleşmek zorunda kalarak, yeni hayatlarını bir terk edilmişlik hikâyesi üzerine kurdular... Birçok köyde kayıplar oldu, savaşta oradan oraya savrulan aileler ve sürecin sonunda yine kârlı çıkmaya çalışanlar... Kayıplar çok anıldı belki ama ne oradan oraya savrulan aileler ne terkedilen evlerin, arazilerin paylaşım kavgası ne de haksız yere edinilen mülklerin hesabı sorulmadı yıllarca. Bu kez, bambaşka bir acı ile yüzleşiyor Kıbrıslı Türkler. Bir kent, yeni

filizleri ondan koparılırken, en az savaş izleri kadar yıllarca unutulmayacak şekilde, tam da kökünden sarsılıyor her zerresine kadar. Bir toplum en kıymetlileriyle vedalaşmak zorunda kalıyor, hem de bir anda. Üstelik ulaşamadığı, yardımına koşamadığı, çaresizce ekranların başında beklediği bir anda. Teker teker geliyor acı haber. Her acıda daha da kavruluyor bir kent. Koskoca bir ülke bir araya geliyor ama, yetemiyor gücü bu denli büyük bir acıyı sarmaya. Daha öncekine göre bu kez bir başka ama... Bu kez acılarını dışa dönük yaşıyor Kıbrıslı Türkler. Hikâyelerini paylaşıyor, gelecek hayallerini, çocuklarının belki de en özelliklerini... Ama bu kez acıyı gömmeye çalışmıyor, aksine belki de ilk defa acılarından bu denli büyük bir birlik oluşturuyor. Hesabını sormak için her akşam bir araya geliyor. Bu kez sokaklar değil, sosyal medya buluşturuyor binleri. Sloganlarla değil, kelimelerle soruluyor hesap. Bir kent tek yürek olup çocuklarını, sevdiklerini onlardan alan bu garabet sitemi yaratanlardan, göz yumanlardan, yaptıranlardan hesap sormaya uğraşılıyor. Fakat esas kaçırdığımız nokta; YA SONRA? Benzer uygulamaların Kıbrıs'ta da önünü açmaya çalışanlara karşı da yine birlikte karşı durabilecek miyiz? Her usulsüz izinde yine sesimizi yükseltebilecek miyiz? Yoksa bu kez ucu bize dokununca, yine birer birer sessizleşecek miyiz? Biz, toplum olarak, kendi kendimize verdiğimiz sözü tutabilecek miyiz?

SAFİYE ÖZALTINER

KTMMOB Mimarlar Odası Yönetim Kurulu Üyesi

Evreni keşfe çıkan, bilgi aktarımını bilim ışığında gerçekleştirmeyi hedefleyen "insan", bir çok teşekkülüne yenik düştü. Bilimin karşısında bu kadar dirençli olan şey "Ahlak" teşekkülüydü. Ahlaksızlığın ahlak olarak kabul görüldüğü bir yerde, gelecek büyüyemez, yürüyemez, öğrenemez, nefes alamazdı. O "gelecek" 6 Şubat 2023 tarihinde sabaha karşı saat 4:17'de nefes alamadı. Bir ülkenin soykırımı hiç bu kadar kısa sürmemişti. Bu deprem çok önceleri başlamış, karanlık zihniyetlerin ahlaksız ahlakı ile bilim yıllarca çöküşe geçmişti. Enkaz altında sesini duyurmaya çalışan, yer bilimcileri, şehir plancıları, mühendisler, mimarlar ve bir çok bilim insanı haykırıyordu; fakat duyan yoktu. "Sesimi duyan var mı?..." dediklerinde de herşey için

artık çok geçti. Artık hayatlar değişmiş, geriye unutulmayacak acılar kalmıştı. Yaşadıkları yer, aç gözlü fırsatçıların mezarlığına dönüşmüştü. Bin bir yüzün arasından hangi yüzü seçip yüzleşeceklerdi bu cinayetle? Ahlaksızlığın bilime kafa tuttuğu o tarih, 6 Şubat olarak kazanmıştı mezar taşlarına. Tek bir tarih vardı artık, mezar taşlarında; toplu cinayetin işlendiği tek tarih... Öfke ile gelen acının tarifsiz halsizliğinde şimdi yorgun geride kalanlar. Bir toz bulutu var her hanede, artık nefes almak çok zor. Gelecek, toz bulutu altında şimdi. Utanç yüzü var mıydı bu bin bir yüzü olan katillerde? Eğitimin ışıklarını kapatın, aydınlanmasın gelecek, gelsin rantın karanlığı çöksün üzerimize... ve çöktü... Çöken insanlığı, ahlaktı, bilimdi, gelecekti. Göz yumulan, bilimden uzak ceplerine yakın her yapı ile cinayet işlendi. Özel denetim ofisleri ile yürütülen alışverişli denetimler, bilim insanlarının kısırılan sesleri, fay hattı üzerine yapılan inşaatlar ve affedilen imar ile gelen kaçak yapılaşmalar, bugünün tarih sayfalarına cehaletin eseri olarak kazındı. Geride kalan bu enkazdan çıkmak kolay olmayacaktır, yine ayağa kalkıp yavaş yavaş yürüyüp, iyileşmeye, daha çok ses olmaya ve duyurmaya bu geleceğin ihtiyacı var. Fakat bu acının affı asla olmayacaktır.

SİMZER KAYA,

KTMMOB Mimarlar Odası Genel Sekreteri

SAĞLIKLI, DAYANIKLI, GÜVENLİ BİNA ÜRETİM VE DENETİM SÜREÇLERİ: MİMARLAR ODASI BAŞKANI KOZAN UZUNOĞLU'NUN DEĞERLENDİRMELERİ

AHMET MURAT SAYMANLIER

ÖZET

Bu yazı, 20 Şubat 2023 tarihinde, BRT 1 HD kanalında yayımlanan Deprem Özel programına konuk olan KTMMOB-Mimarlar Odası Başkanı Kozan Uzunoğlu'nun konuşmasından derlenmiştir. Uzunoğlu, konuşmasında, deprem bölgesi olan adamızda, bina denetimi gerçekleştirmenin önemini, alınabilecek önlemleri ve bu süreçte gerek kamusal binalarda gerekse özel yapılarda ne gibi çalışmalar yapılması gerektiğine değinmiştir

Anahtar Kelimeler: Deprem, sağlıklı yapı, dayanıklı yapı, güvenli yapı, denetim süreçleri

KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı Kozan Uzunoğlu, 20.02.2023 tarihinde, yerel televizyon kanalı olan BRT'de katıldığı "Deprem Özel" programında, bina denetim sistemini, bu konunun önemini ve şu andaki durumu değerlendirdi.

Yakın zamanda yaşanan talihsiz depremler nedeniyle kamu binalarının güvenliği ve bu konuda yapılan denetimler, gündemdeki en önemli konulardan biri durumuna geldi. Konuyla ilgili olarak bir çok sendika ve yetkili kurumun da içerisinde bulunduğu toplantılar yapıp konunun görüşüldüğünü belirten Kozan Uzunoğlu, sözlerine Türkiye'de meydana gelen depremlerde hayatını kaybeden ve zor durumda olan insanlar için üzüntülerini dile getirerek, bu gibi felaketlerin bir daha yaşanmaması temennisinde bulundu. İçerisinde bulunduğumuz bu üzücü durumun bir milat olarak görülüp, buradan çıkarılacak dersler doğrultusunda bu gibi felaketlerin en az zararla atlatılabilmesi için köklü kararlar alınıp uygulanması gerektiğini vurguladı.

Uzunoğlu, konuşmasında depremden sonra ülkemizde de özellikle kamu binalarının güncel durumu ve alınabilecek önlemlerin üzerinde durulduğunu belirtti. Aslında bu konuların depremden önce de güncelliğini koruduğunu, özellikle okul ve sağlık yapılarının elden geçirilip güncellenmeleri konularında çalışmaların olduğunu belirtti. Konu hakkında birçok ilgili sendika ve odaların da katılımıyla gerçekleşen toplantılarda yapılan tespitlerin korkutucu olduğu belirtildi.

Konuyla ilgili yapılan gözlemler ışığında öncelikle yapısal anlamda problemli olan okulların listelenip bir an önce çalışmalara başlanması gerektiğini belirten Uzunoğlu, bu konuda da birçok sıkıntının olduğunu vurguladı. İlk aşamada tespitlerin yapılabilmesi için bahsedilen binaların planlarına ulaşılıp, planı olmayan binaların da ivedilikle röleve projelerinin çıkarılması gerektiği belirtilen konuşmada; yapılacak röleve

çalışmalarına, ilgili meslek odalarından, devletin ilgili kurumlarından ve aynı zamanda akademik çevreden de yardım alınmasının, bu işlerin bir an önce tamamlanabilmesi için önemli olduğu ve konu ile ilgili bir çağrı yapılmasının planlandığı vurgulandı. Yapılacak çalışma sonucunda, öngörülen güçlendirme çalışmalarının, ekonomik anlamda uygun olmaması durumunda binaların yıkılacağı ve yeni binaların yapılmasının ivedilikle söz konusu olacağı belirtildi. Böylesi bir durumda yeniden yapılandırılacak okulların tasarım standartlarının sadece depreme dayanıklılık konusunda değil yangına karşı can güvenliği, enerji verimliliği, işlevsel kullanım, sağlıklı ve güvenli erişim, esnek büyüyebilirlik vb. gibi her anlamda Türkiye ve dünyadaki standartlar da göz önünde bulundurularak güncellenmeleri gerektiği konusuna vurgu yapıldı ve bu konuda Mimarlar Odası olarak adım attıklarını belirtti. Bu gibi bir yapılanmanın sadece okullarda değil; genel anlamda bütün binalar için yapılması gerekliliği vurgulanırken, Uzunoğlu bu tür çalışmalarda proje sürecinin nasıl işlediği konusunu da detaylı bir biçimde dile getirdi. Tasarım sürecinin belli standartlar göz önünde bulundurularak işlenmesi durumunda, oluşacak çevrenin gerek fiziksel, gerek estetik, gerekse fonksiyonel anlamda ihtiyaçlara karşılık verebilecek duruma gelebileceği belirtildi.

Kozan Uzunoğlu, konuşmasının devamında, bina planlama sürecinde karşılaştıkları en büyük sorunun yapıların kullanımıyla da alakalı olduğunu belirtti. Bir binanın gerçek anlamda planlamasının, binanın yapımının tamamlanmasıyla bitmediğine, binaların fiziksel anlamda bakım ve onarım süreçlerinin de planlanması gerektiğine vurgu yapıldı. Ülkemizde planlama konusunda en büyük eksikliklerden birisinin de özellikle birçok toplu veya ortak yaşanan yerleşimlerde ortak alanların kullanımı, bakımı ve onarımının planlanmadığını, bu konuyu yönlendirecek ve denetleyecek apartman ve site yönetimi gibi olguların yasal altyapılarının yetersiz olduğu belirtildi. Binanın uzun ömürlü olabilmesinin temelinde, doğru kullanım ve düzenli olarak yapılacak bakımların öneminin vurgulandığı konuşmada, bu konudaki en yaygın sorunun korozyon olduğu dile getirildi. Bu hususta üzerinde durulan başka bir konu da sadece tasarımcı değil, kullanıcının da bilinçlendirilip öncelikle binanın doğru kullanılması ve gereken bakımların zamanında ve uygun bir şekilde yapılması için yönlendirilmesi gerektiği belirtildi. Bu konuların çok önemli olduğunu belirten Uzunoğlu, Türkiye'de yaşananları örnek göstererek, bahsedilen hususlar doğru ve zamanında yapılmış olsaydı bu denli bir yıkım ve beraberinde zincirleme ortaya çıkan ekonomik, fiziksel ve sosyal vb. sorunların

çok daha az bir seviyede ya da hiç yaşanmamış olacağına değindi.

Uzunoğlu, konuşmasının devamında, ülkemizde çok iyi hazırlanmış ülkesel fizik planının olduğunu ancak bu detaylı planın yanında, her bölgenin kendine has karakteristik özellikleri olduğunu ve bölgesel ölçekte aynı detayda ve hassasiyette imar planların yapılması gerektiği üzerinde durdu. Özellikle yerleşim alanlarının belirlenmesinde, güvenli yapı için zemin riskinin en az olduğu bölgelerin tercih edilmesi ve bilimsel yaklaşımların siyasete kurban edilmemesi gerektiğini belirtti. Özellikle yerel yönetimler başta olmak üzere bir çok kurumun yeniden, güvenli ve nitelikli bina elde edilebilmesi için tasarım, uygulama ve bina kullanım süreçlerinde denetimlerini etkin gerçekleştirmelerinin önemi vurgulanan konuşmada, KTMMOB'nin ve belediyelerin diğer ilgili kurumların da desteği ile koordineli bir biçimde çalışmaları durumda birçok sorunun üstesinden gelinebileceğine değinildi. Buna ek olarak bu çalışmalarda yer alacak ilgili personelin de konularında uzman kişilerden oluşması ve bu konularda çalışmalar yapabilecek yeni elemanların yetiştirilmesi konusu da konuşmanın önemli başlıklarından biri oldu.

Kozan Uzunoğlu, konuşmasını sonlandırırken kurumların birbirleriyle koordineli bir biçimde çalışmasının ve iletişimin çok önemli olduğunu

vurguladı. Mimarlar Odasının, Türkiye ve dünyadaki birçok mimarlar odası ve benzer kurumlarla iletişim içerisinde olduğu belirtilen konuşmada, bunun kurum olarak güncel olabilme anlamında de çok önemli olduğu belirtildi. KTMMOB altında yasalarla oluşturulan ve odalara bağlı vize bürolarının, ülkemizdeki yapı ve doğal çevrenin oluşumunda ve korunmasında yasal mevzuatların ve tasarım kodlarının denetlenmesi bakımından çok önemli mesleki bir iç denetim gerçekleştirdiğine, bu kurumsal yapının yok edilmeye çalışılmaması, tam aksine toplumsal bir değer olarak sahip çıkıp güçlendirilmesi gerektiğine vurgu yapıldı.

Bayrak Radyo Televizyon Kurumu
BRT 1 kanalı, Deprem Özel programı
Yayın Tarihi: 20 Şubat 2023

Programa Mimarlar Odası Youtube kanalından erişilebilir:

<https://www.youtube.com/watch?v=neufVCiha5g>

Dr. Ahmet Murat SAYMANLIER

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi,
Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi,
İç Mimarlık Bölümü, Öğretim Üyesi

asaymanlier@hotmail.com

DEPREM VE ZEMİN ÖZELLİKLERİNİN, YERİNE ÖZGÜN ÖLÇÜMLERLE İRDELENMESİ

HİLMİ DİNDAR

ÖZET

Mühendislik yapıların inşasında ilk yapılması gereken, yerinde saha çalışmaları ile jeolojik, jeofizik ve geoteknik olarak bu bölgenin etüdüdür. Bu çalışmalar ile elde edilen doğru bilgiler, yapı tasarımının daha güvenli yapılmasını sağlamış olur. Böylece statik ve dinamik yük etkisinde, yapılarda oluşabilecek hasarlar önceden tahlil edilebilir. Mühendislik yapıların tasarımı aşamasında proje mimarı, inşaat ve yerbilim mühendisleri, yapı davranışını dikkate alarak uyum içerisinde çalışmalıdırlar. Bu makalede, deprem ve zemin özelliklerinin yerine özgün çalışmalarla nasıl belirlenmesi gerektiği ifade edilmektedir

Anahtar Kelimeler:

Zemin etüdü, jeoloji mühendisliği, yapısal tasarım.

Depreme dayanıklı yapı tasarımı yapılırken, önce deprem anında oluşacak zemin davranışı, daha sonra da bu zemin davranışından etkilenecek olan yapı davranışı analiz edilmektedir. Burada tüm olaylar ve sonuçlar değişken modelleme tanımı içinde değerlendirilir. Değişken veya diğer bir tanımla stokastik modelleme, tanım olarak iki veya daha fazla rastgele değişken arasındaki ilişkinin istatistikî yaklaşımlar ile matematiksel olarak modellenmesidir. Bununla beraber tanımlanan matematiksel denklemin de hata payı içermesi ve bu hata payının da tanımlanması gerekir. Bu modellemelerde veri sayısı ve çeşitliliği arttıkça sonuçların güvenilirliği de artmış olur. Stokastik modeller bir rastgele sistem olarak değerlendirilir. Burada rastgele tanım sistem parametrelerine, dinamiğine ve sistem girişlerine göre değerlendirilir.

Deprem ve zemin davranışının ortak hareketi tanımlanırken deprem hareketi zaman ve frekans ortamında bazı parametreler kullanılarak araştırılır. Parametre değerlerinde oluşabilecek değişimlerin, kaynaktan itibaren zemin yüzeyine kadar araştırılması gerekir. Yapılan çeşitli araştırmalara dayanarak deprem hareketinin zaman ve frekans ortamındaki özelliklerinin değişiminin sismik ana kaya ile zemin yüzeyi arasında kalan ortam içerisinde olduğu bilinmektedir (Akgün, Gönenç, Pamukçu, Özyalin, & Özdağ, 2013; Akgün, 2015; Nath, 2007; Özdağ, Gönenç, & Akgün, 2015; Yalçinkaya, 2004). Bunun nedeni yeraltındaki tabakalar arasındaki hız ve yoğunluk farkının sismik anakaya seviyesinden itibaren yüksek oranlarda değişim göstermesidir.

Deprem kaynağından zemin yüzeyine kadar enerji korunumu yasası geçerlidir. Küçük sönümler hariç sismik ana kaya içerisinde zaman ve frekans ortamı parametre değişimi olmadan enerji korunur. Diğer bir deyişle sismik empedans oran değişimleri oluşmadığı varsayılır. Buna karşın doğanın

yasası gereği sismik anakaya sınırından itibaren yoğunluğun ve sismik hızların (P ve S) zemin yüzeyine yaklaştıkça azalması sonucunda deprem dalgasının genlik miktarında değişimler oluşur. Bu da yeryüzünde hissedilen bu kuvvetin daha fazla hissedilmesini sağlayabilir.

Bu nedenle enerjinin zemin yüzeyine kadar korunabilmesi için enerji bağıntısının frekans ve zaman ortamındaki bazı parametrelerinin değişimlerin elde edilmesi önemlidir. Bu değişimler gözlemsel ve kuramsal zemin transfer fonksiyonları ile tanımlanabilir. Zemin transfer spektrumlarındaki genlik-frekans değişimleri zemin yüzeyindeki deprem zemin ortak davranışının modellenmesine ışık tutabilir. Böylece deprem sırasında oluşacak zemin davranışı hakkında ön bilgiler sağlanmış olur.

Zemin tabakalarındaki genlik artışı diğer ifade ile zemin büyümesi (A0) kavramı; ana kaya derinliği, ana kaya üzerindeki zemin tabakalarının kalınlığı, kayma dalga hızları (Vs), tabaka yoğunlukları ve buna bağlı parametrelere göre belirlenir. Sismik empedans tabakanın hızının yoğunluğu ile değişiminin bir ifadesidir. Tabaka cinsi, fiziksel özellikleri, yatay doğrultudaki süreksizliği ve topoğrafik özellikler gibi parametreler de deprem kuvvetinin yeryüzündeki şiddetini önemli ölçüde etkileyebilir (Athanasopoulos, Pelekis, & Xenaki, 2001).

Zemin özelliklerini irdeleyebilmek için, o bölgedeki kuvvetli yer hareketi (deprem) verisinden hareket edilebilmekle birlikte, yerinde (in situ) Sismik Kayma Dalgası veya Makaslama Dalgası hızı (Vs) ölçümü ve doğal titreşimcik olarak da bilinen mikrotremör ölçümleri ile zemin tabakalarının özellikleri belirlenebilir ve bu ölçümlerden çıkan değerler, zemin gruplarının belirlenmesine yardımcı olabilir.

Daha sonra zemin içinde ve yüzeyinde herhangi bir alanın statik yapı yükü ve dinamik deprem kuvvetlerinin ortak etkisi altında yapabileceği davranışlarla ilgili olarak şu sorunlar incelenir:

1- Zemin sabit statik yük ve geçici deprem dinamik kuvvet etkisinde nasıl davranış gösterecek (Elastik, plastik, elasto-plastik)?

2- Zeminin bu davranışına bağlı olarak oluşabilecek yatay yer değiştirmelerin deprem

sırasında zemin-yapı ortak davranışı sonucunda kayma-göçme tehlikesi var mı?

3- Bu risk ve tehlike kavramları araştırılırken zemin ve depremle ilgili hangi parametreler kullanılır?

4- Bu parametrelerdeki değişim sınırları ile tehlike ve risk sınırları arasındaki ilişki nedir?

5- Bu kavramların yapı yapılacak alanlara özgün tanımlanması için ne yapılması gerekir?

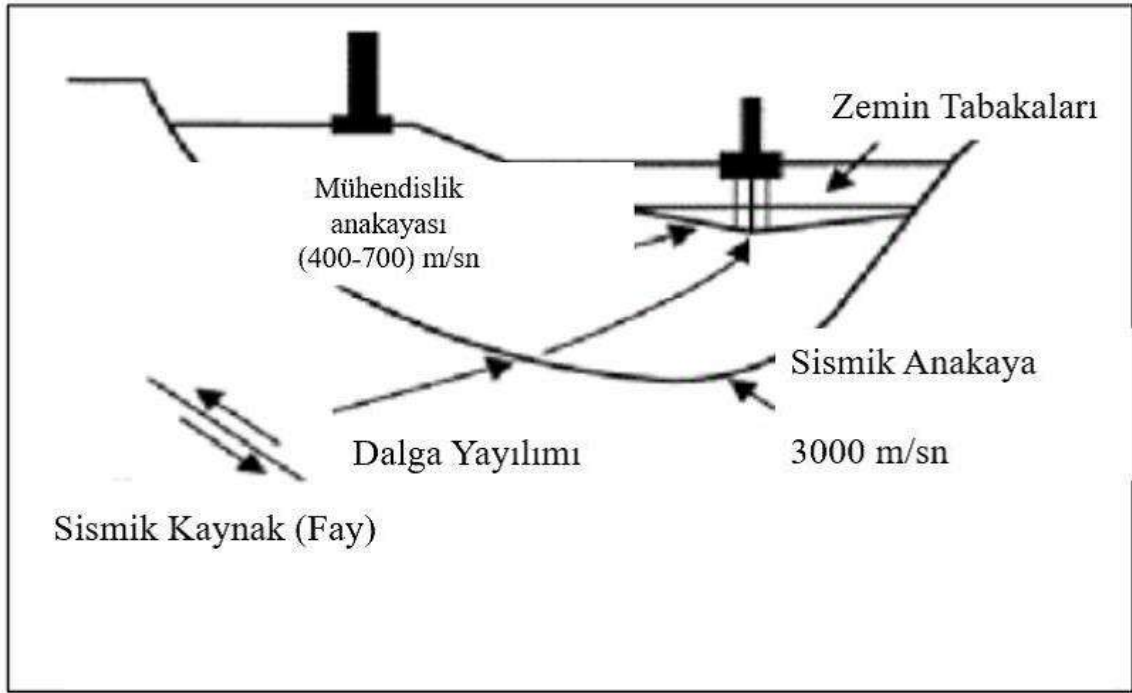
Zemin, kendine kuvvet uygulayarak hacimsel ve şekilsel değişime uğramasına neden olan her kuvvete tepki yaratır. Zemin, enerjinin korunumu yasası gereği kendine uygulanan dinamik kuvvetler sonucunda zemin içinde oluşan deformasyon enerjisini üzerinden aktarmak zorundadır. Buna bağlı araştırılması gereken konu ve kavramlar; zeminin statik ve dinamik kuvvetlere karşı vereceği tepkiye bağlı olarak davranış analizi ve statik kuvvet yapı yükü ve dinamik yük (deprem kuvveti) hesaplanması olarak verilebilir (Akgün, 2012).

Yapılacak çalışmalarda önce dinamik deprem kuvvetini mühendislik anakayası üst seviyesi için tanımlamak gerekir. Bunun için de olası bir deprem etkisi ile oluşacak olan deprem-zemin ortak davranışının zaman ve frekans ortamında tanımlanması yapılır.

Deprem hareketindeki spektral değişimlerin (genlik ve frekans değişimleri) depremin ana kaynağından başlayarak zemin yüzeyine kadar tanımlanması çalışmalarına Yer Tepki Analiz adı verilir.

Statik yük zemin içine ve üzerine yerleştirilen yapıların kütlelerinden kaynaklanır. Bu yükler, düşey yük olarak kabul edilir ve birim alana (cm² olarak) düşen ağırlık olarak tanımlanır. Bu durumun incelenmesi için yapılan çalışmalar zeminin taşıma gücü analizi kavramı olarak tanımlanır. Kavram olarak, zeminin kalıcı şekil değişikliğine uğramadan kaldırabileceği yük anlamına gelir.

Dinamik yük zemine ve yapıya etkiyen ve zamana göre geçici özelliği olan yatay kuvvet olarak tanımlanır. Bu kuvvet deprem süresinden bağımsız olarak Pik Yatay İvme Değeri (PGA) ile tanımlanır. PGA anlam olarak deprem-zemin

Figür 1. S Dalga Hızı'na göre Sismik ve Mühendislik Ana Kaya Tanımları

ortak hareketinin zamana göre, yatay yönde kayıt edilmiş olan en büyük ivme değeri olarak tanımlanır (Akgün, 2015).

Dinamik yükler altındaki zemin davranışı analizinin yapılmasının temel amacı çalışma alanında, mühendislik anakayasından zemin yüzeyine kadar düşey yönde oluşacak deprem kuvvetinin zemin içerisinde ve yüzeyinde şekil ve hacim değişikliği oluşturabileceğinin nasıl seyredeceği ve tehlike sınırlarının nasıl etkileneceğini araştırmaktır.

Deprem davranışının zemin yüzeyinde ve hangi periyot değerlerinde baskın olacağı araştırılması için sismik anakaya ($V_s > 3000 \text{ m/s}$) ve zemin ($V_s < 760 \text{ m/sn}$) tanımları kullanılır. Zemin dinamik davranışı analizlerinde ise zemin ve mühendislik anakaya ($V_s > 760 \text{ m/sn}$) kavramları ile mühendislik anakaya ve zemin yüzeyine ait PGA değerleri kullanılır. Günümüzde eşdeğer deprem statik yükü (PGA) yerine time story (deprem hareketinin zaman ortamı kayıtları) analizleri kullanılmaktadır.

Zemin ortamlar deprem, makine titreşimleri gibi tekrarlanan periyodik yüklerin etkisi altındayken rijitliği değişebilir ve durağan duruma göre bir azalma meydana gelebilir. Rijitlikteki bu azalma, etkiyen yükün çevrim sayısına, büyüklüğüne,

frekansına ve meydana gelen kayma birim deformasyon değerine bağlıdır. Bununla beraber, zemin özelliklerini açıklayan saturasyon, boşluk oranı, plastisite indeksi, gibi parametreler de rijitlikteki azalmayı açıklamaktadır (Kılıç, 2017).

Yeraltının sığ derinliklerini ifade eden bu parametreler; yeraltı tabakalarının birincil ve ikincil hızları (V_p ve V_s Hızları) ile özellikleri, ortamın tekdüze davranışı veya rijit, elastik, elastoplastik ve plastik cisim tanımlamaları, kayaçların akma-kırılma davranışı (ductile-brittle), Kayma Modülü (G) olarak ifade edilebilir. G_{max} olarak da bilinen zeminin dış kuvvetler etkisinde kalacağı yatay hareketlere göre emniyetli sınırını tanımlayan parametrenin hesaplanması ve bunun kayma modülü ile olan korelasyonu önemlidir. G ve G_{max} değerleri korelasyonu, G_{max} değerinin tabaka V_s hız ve yoğunluk değerlerine göre değişimi olarak verilebilir.

Tüm bu sonuçlar irdelenirken olası bir deprem etkisi altında yapıların davranışının modellenmesi multidisipliner olarak adlandırılabilir bir ortak çalışmanın ürünüdür. Burada en güncel yönetmelikleri dikkate alarak doğru mühendislik uygulamalarının yapılması olası bir büyük deprem felaketinin sonuçlarının daha ağır yaşanmaması adına çok önemlidir.

Kaynaklar

Akgün, M. (2012). Zemin – Zemin Parametreleri – Jeofizik Çalışmalar Yapı – Deprem – Depreme Dayanıklı Yapı Tasarımı Mevcut Binaların Depreme Dayanıklılığı Konularımız: Genel ve Temel Kavramlar. Ders notları. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Akgün, M. (2015). Depreme Dayanıklı Yapı tasarımında Gerekli Olan Zemin Yüzeyindeki Deprem Kayıtlarının Elde Edilme Yolları, Ders Notları. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Akgün, M., Gönenç, T., Pamukçu, O., Özyalin, Ş., & Özdağ, Ö. C. (2013). Mühendislik Ana Kayasının Belirlenmesine Yönelik Jeofizik Yöntemlerin Bütünleşik Yorumu: İzmir Yeni Kent Merkezi Uygulamaları. *Applika*, 26(2), 67-80.

Athanasopoulos, G. A., Pelekis, P. C., & Xenaki, V. C. (2001). Topography Effects in the Athens 1999 Earthquake: The Case of Hotel Dekelia. *Proceedings of the Fourth International Conference on Recent Advances in Geotechniques and Earthquake Engineering Soil Dynamics*. 20. San Diego: Missouri University of Science and Technology.

Kılıç, H. (2017). Türk Mühendis ve Geoteknik Deprem Mühendisliği Notları. Geoteknik Meslek İç Eğitim Kursu. İstanbul: Mimar Odaları Birliği İnşaat Mühendisleri Odası.

Nath, S. K. (2007). Seismic Microzonation Framework - Principles & Applications. *Proceeding of Workshop on Microzonation* (s. 9-35). Bangalore: Indian Institute of Science.

Özdağ, Ö. C., Gönenç, T., & Akgün, M. (2015). Dynamic Amplification Factor Concept of Soil Layers: A Case Study in İzmir (Western Anatolia). *Arabian Journal of Geosciences*, 8(11). doi:10.1007/s12517-015-1881-9

Yalçınkaya, E. (2004). Bir Boyutlu Modeller için Zemin Büyütmesine Etki Eden Parametrelerin İncelenmesi. *İstanbul Üniv. Müh. Fak. Yerbilimleri Dergisi*, 47-56.

Dr. Hilmi Dindar

Jeofizik Mühendisi
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi,
Mühendislik Fakültesi Öğretim Üyesi

hdindar@ciu.edu.tr

MİMARİ TASARIMDA YAPISAL DÜZENSİZLİKLER

ELİF NAZLI AKBAŞ

ÖZET

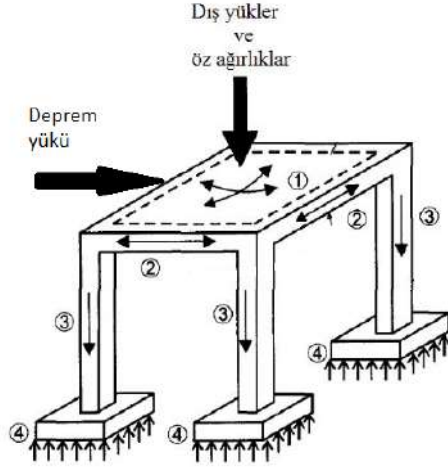
Yapıların projelendirilmesi ve uygulanması aşamalarında yetkin mimarlık, mühendislik ve nitelikli işçilik hizmetinin bir arada bulunmadığı durumlarda can ve mal kaybına neden olabilecek türde hasarlar oluşabilmektedir. Bu hasarların büyük çoğunluğu önlenabilir hasarlardır ve mimari kaygılar nedeniyle tasarımda düzensizlikler oluşturan uygulamalar, deprem sonrası hasarları büyütebilmektedir. Bu makalede betonarme binalarda gözlemlenebilecek bariz mimarlık ve mühendislik hatalarının bir kısmına değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Betonarme Binalar, Mimarlık Hataları, Mühendislik Hataları

Yapıların projelendirilmesi ve uygulanması aşamalarında yetkin mimarlık, mühendislik ve nitelikli işçilik hizmetinin bir arada bulunmadığı durumlarda can ve mal kaybına neden olabilecek türde hasarlar oluşabilmektedir. Yapıların tasarımı aşamasında mimar ve mühendisler, yapı davranışını dikkate alarak eşgüdüm içerisinde çalışmalıdırlar. Bu hasarların büyük çoğunluğu önlenabilir hasarlardır ve mimari kaygılar nedeniyle tasarımda düzensizlikler oluşturan uygulamalar, deprem sonrası hasarları büyütebilmektedir.

Ülkemizde yapı stokunun büyük çoğunluğunu betonarme binalar oluşturmaktadır. Bunun yanında ağır çelik ve hafif çelik yapılar da özellikle endüstriyel yapıların inşasında yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Deprem yönetmeliklerinin yürürlüğe girmesinden önce inşa edilmiş, çoğunluğu kırsal kesimlerde yer alan yığma yapılar da mevcuttur.

Bu makalede betonarme binalarda gözlemlenebilecek bariz mimarlık ve mühendislik hatalarının bir kısmına değinilmektedir. Tüm yapı türlerinde arzu edilen mühendislik davranışı, binaya etki eden yatay ve düşey doğrultudaki yüklerin, yapıyı meydana getiren taşıyıcı sistem tarafından güvenli bir şekilde zemine iletilmesidir. Deprem yükü hesaplarda yatay yük olarak dikkate alınmaktadır. Binanın taşıyıcı elemanlarının (döşeme, kiriş, kolon) kendi ağırlıkları, eşyalar, insan yükü ise düşey yük olarak dikkate alınmaktadır. Betonarme binalarda deprem yükleri ve düşey yükler döşemeler (tablalar) tarafından taşınmaktadır. Döşemeler bu yükleri kendisini çevreleyen kirişlere aktarırlar. Kirişler de döşemelerden aldıkları yükleri kendilerini destekleyen kolonlara aktarırlar. Kolonlar ise kirişlerden aldıkları yükleri nihayetinde temeller vasıtasıyla zemine iletirler. Figür 1.'de yük aktarım şeması basit bir çizim ile gösterilmektedir.

Figür 1. Taşıyıcı sistemi döşeme, kiriş, kolon ve temel olan yapılarda yük aktarım şeması.

Figür 2. Dünyanın sismik olarak en hareketli bölgelerinden birisi olan San Francisco'da yer alan, her iki ekseninde tam simetrik Transamerica Tower (solda). Hollywood'da yer alan daire şeklindeki Capitol Records Building (sağda).

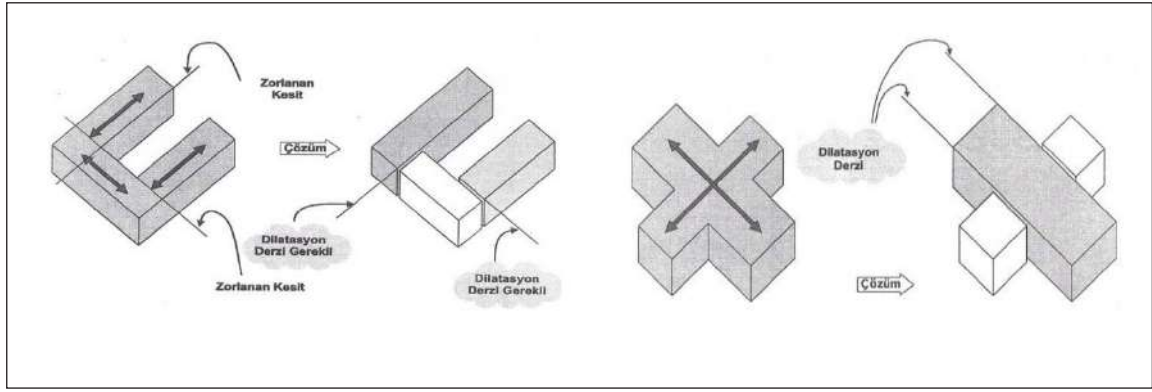
Yapının gerek mimari gerekse statik tasarımı esnasında yük aktarımını olumsuz etkileyebilecek düzensizlikler oluşabilmektedir. Mimari tasarımla ilişkilendirilebilecek düzensizliklerden bazılarının nedenleri ve önlemleri şu şekilde özetlenebilir:

1. Dış cephede hareketlilik sağlamak için oluşturulan girinti çıkıntılar olabildiğince önlenmelidir. Yapının şekli simetrik ve basit tutulmalıdır. Kare, dikdörtgen, daire gibi merkezde simetrik olan şekildeki binalar,

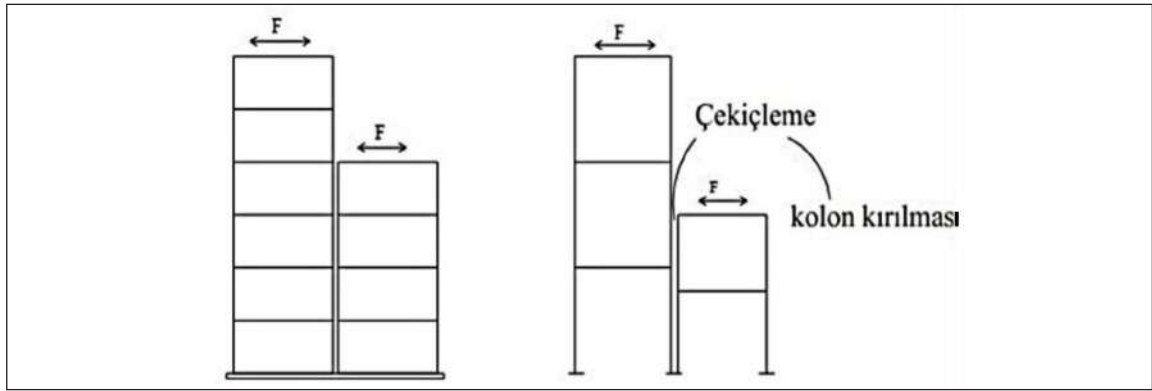
yapıda oluşabilecek burulma tehlikesinin önüne geçmede önemli bir etken olmaktadır (Figür 2).

2. Planda çok uzun tutulan binalar yanal yükler etkisinde kırılma davranışı gösterebilirler. Bu nedenle dilatasyonlarla daha küçük ve simetrik parçalara ayrılmaları yapısal olarak davranışını olumlu yönde etkiler (Figür 3).

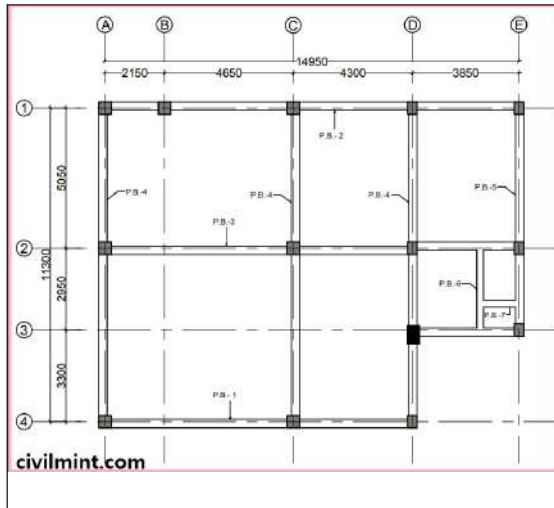
Benzer şekilde bitişik nizam binalar arasında dilatasyon derzleri çok önem arz etmektedir. Yeni binanın tasarımı mevcut binanın kat

Figür 3. Planda uzun ve karmaşık yapıdaki binaların, küçük ve simetrik yapılar halinde tasarlanması.

Figür 4. Bitişik nizam binalarda çekişleme etkisinin önlenmesi.

Figür 5. Akslar üzerinde sıralı kolonlar, uçtan uca desteklenmiş kirişler.

yükseklikleri dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Yan yana inşa edilen yapıların döşemelerin aynı hizada olması gözetilmelidir. Böylelikle daha rijit olan döşemelerin deprem esnasında diğer yapının kolon gövdesine çarpması (çekişleme) engellenecektir (Figür 4).

3. Rastgele yerleştirilen kolonlar kirişlerle birleştikleri noktalarda zorlanmalara maruz kalacaklardır. Kolon kiriş birleşim bölgelerinde zorlanmaları önlemek için kolonlar aks sisteminde düzenli olarak yerleştirilmelidir. Her kiriş mümkün mertebe uç kısımlarından kolon ile desteklenmelidir (Figür 5).

4. Tüm kolon ve perdeler yapı yüksekliği boyunca temelden çatıya kadar sürekli olmalıdır. Kolon veya perde kesit boyutları değiştirilmeden temelden çatıya kadar devam ettirilmelidir. Bu durum kirişlerin sürekliliği için de geçerlidir. Kirişlerin yatay aks boyunca aynı yükseklik ve genişlikte devam etmesine özen gösterilmelidir.

5. Kat yükseklikleri eşit tutulmaya çalışılmalıdır. Kesit ebatları değişmediği halde diğer katlara göre daha uzun tasarlanan katın kolonları narinleşecek ve düşey yükler altında daha çok burkulmaya, yatay yükler altında daha fazla eğilmelerine neden olacaktır.

6. Merdivenlerin donatılандırılması ustalık gerektiren bir konudur ve donatılar tasarlandığı şekilde uygulanmadığı durumda binanın en zayıf

Figür 6. Zemin katı duvarsız tasarlanan binanın bu katları yumuşak kat tehlikesi oluşturmaktadır.

Figür 7. Balkonları konsol kirişlerle desteklenmeyen bir bina.

kısmı olabilmektedirler. Merdivenler binanın merkezine yakın konumlandırıldığı durumda merdiven kovası etrafına perde duvar tasarımı yapılarak deprem kuvvetlerine karşı dayanım artırılabilir.

7.Mahalleri bölmek ve dış cepheyi örtmek için taşıyıcı sistem içerisine (kolon ve kirişler tarafından oluşan çerçeve) tuğla, beton blok, gaz beton gibi malzemeler kullanılarak örülen

duvarlar yapıya gelen yükleri artırabilmektedir. Bu duvarlar zaman zaman gerek ticari amaçlarla gerekse de park yeri oluşturmak için giriş katlarda çok az veya hiç kullanılmamaktadır. Dolgu duvar kullanılmayan katlarda deprem esnasında yumuşak kat tehlikesi oluşabilir, alt katlar tamamen yıkılabilir. Dolgu duvarların etrafındaki çerçeve ile kenetlenmesi önlenerek (örneğin köpük) bu davranışın önüne geçilebilir (Figür 6).

8.Balkon gibi konsol çalışan sistemler kendisini destekleyen kolonlara daha fazla yük getirerek onların kritik davranışlar sergilemesine neden olabilir. Bu tür çıkıntılar konsol yan kirişleri ile desteklenmelidir (Figür 7).

Kaynaklar

A. Topçu (2012). Taşıyıcı Sistem Düzensizlikleri; Doğrular- Yanlışlar- Hasarlar Betonarme II, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi.

V. Koç (2010). Bina Tipi Yapılarda İstenmeyen Mimari Düzensizliklerin İncelenmesi, International black sea coastline countries scientific Research Symposium – VI, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Elif Nazlı Akbaş

İnşaat Yüksek Mühendisi

elif.akbas@emu.edu.tr

DAYANIKLI KENTLER NEDİR, NASIL İNŞA EDİLİR?

GİZEM CANER

ÖZET

Şehir Plancılar Odası Başkanı, akademisyen Gizem Caner, Türkiye'deki depremde yola çıkarak dayanıklı kentler, mekânsal adalet ve yapısal problemler odağında, "İstisna Hali" podcast programında Hasan Yıkıcı'nın sorularını cevapladı. Aşağıda okuyacağınız metin İstisna Hali'nin "Dayanıklı Kentler Nedir, Nasıl İnşa Edilir?" bölümünün dökümüdür.

Anahtar Kelimeler:

Dirençli şehirler, Hasan Yıkıcı, Podcast, İstisna Hali

"Yüzyıllardır biliyoruz ama hep unutuyoruz"

İstisna Hali'nin bugünkü konuğu Gizem Caner. Şehir Plancıları Odası Başkanı, aynı zamanda Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'nde de akademisyenlik yapıyor.

H.Y.: Bugün seninle, bir felaketi felaket haline getiren koşulları ve bunlarla nasıl baş edebileceğimiz, var olan ya da yeni yolları nasıl takip edebileceğimiz üzerine biraz fikir paylaşalım. Deprem meselesi çok konuşuldu, konuşuluyor. Daha az konuşulan meseleler var. Bunlardan biri de "dayanıklı kentler". Doğal bir felaket karşısında, -deprem en güncel örneklerden bir tanesi-, ilk sınanan şey, bir kentin, insanların yaşadığı mekânın, mekânla ilişkilerin ve yapıların ne kadar dayanıklı olduğu, yaşanan felaketin üstesinden gelme potansiyeline ne kadar sahip olduğudur. Bu bağlamda yeni yeni konuşulmaya başlanan "dayanıklı kentler" nedir, nasıl inşa edilir? Bunları yaratmanın önünde hangi engeller vardır? Biraz bunları konuşalım.

G.C.: Dayanıklı kentler senin de dediğin gibi yeni yeni literatürü oluşmaya başlamış bir alan olsa da, tarihsel olarak bakmaya çalışacağım. Aslında önce şunu söylemek lazım, bildiğimiz çok şey var. Jeolojik koşullar örneğin, yüzyıllardır biliyoruz, deprem coğrafyasında olduğumuzu biliyoruz, bina inşaatı yapılması için bilimsel etüt raporu olması gerektiğini biliyoruz. Ama bilmemize rağmen, bir doğa olayı felaketle sonuçlanabiliyor. Yani riskleri bilmek yeterli değil, yüzyıllardır biliyoruz ama hep unutuyoruz. Bir amnezya durumu yaşıyoruz.

Dolayısıyla tarihsel perspektiften bakıp dirençli kentlere nasıl varabileceğimizi, neyi bilip neyi bilmediğimizi değerlendirmek faydalı olabilir bu kapsamda. Modern öncesi dönemde, Helen, Roma, Osmanlı dönemleri pratiklerinde bakış açısı "deprem alın yazısıdır", "bilinmeyen kuvvetlerin, tanrıların gazabıdır", "böyle olması gerekiyordu, oldu" görüşü hakimdi.

Keşke o dönemlerde hakim olarak kalmaya devam etseydi. Bugün hâlâ kader deniyor.

Aynen öyle. 2000-3000 yıldır bu pratiklerin değişmediğini görüyoruz. Deprem sonrası bir şehir yıkılınca, tekrardan, tamamen aynı şekilde yeniden inşa edilirdi. Çünkü şehrin kendisinden kaynaklanan sebeplerden değil, kendi dışından kaynaklanan nedenlerden ötürü yıkıldığı düşünülürdü.

Mesela 1509'da İstanbul'da Küçük Kıyamet diye adlandırılan çok yıkıcı bir deprem olmuş. II. Bayezid dönemi, padişah bir ferman çıkarmış. İki şey içeriyor bu ferman: dolgu zeminlere yapı yapılmayacak ve tüm yapılar da ahşap karkas malzemeden olacak. Taa 500 yıl öncesinde bir önlem alınıyor, ne güzel değil mi? Ama sonra bir yangın çıkıyor, tüm ahşap binalar yanıyor, bu sefer yeni bir ferman çıkarılıyor, bundan sonra tüm yapılar kagir olacak deniyor. Yani günün koşulları ne gerektiriyorsa onu yapıyoruz, sonra unutup, 100-200 yıl sonra bu sefer o günün koşullarına göre hareket ediyoruz.

İşte böyle bir dönemde, 1766'da İstanbul'da gerçekleşen son büyük ve yıkıcı depremden 11 yıl önce, Lizbon'da, 1755 senesinde İstanbul'dakiyle karşılaştırılabilecek büyüklükte bir deprem oluyor. Bu depremle ilk dirençli kent oluşturma anlayışının ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Üç tane temel yasak getirilmiş; kent planı tamamlanmadıkça hiçbir yapı yapılmayacak, kent sınırları dışında hiçbir yapılaşmaya izin verilmeyecek ve üçüncüsü deprem sonrasında ölçme ve tespit işlemleri tamamlanmadan inşaata başlanmayacak. Aynı dönemde gerçekleşen iki deprem. İstanbul depreminden sonra şehir aynen yeniden yapılırken, Lizbon bildiklerine yenilerini ekliyor. Ve unutmuyor.

"Dayanıklılığın belirleyici bir unsuru olan öğrenme kapasitemizi, kurumsal ve bireysel olarak geliştirmemiz lazım"

Demek ki biliyor olmak yetmiyor. Dayanıklılığın belirleyici bir unsuru olan öğrenme kapasitemizi, kurumsal ve bireysel olarak geliştirmemiz lazım. Bunun üstesinden gelebilmek de zihinsel bir paradigma değişimi gerektirir. Lizbon'da olduğu gibi, günün getirdiklerine göre değişiklikler

yapıp sonra onu unutmamalı, üstüne inşa ederek bildiklerimizi geliştirmeliyiz.

Bir de şöyle bir şey var, deprem felaketinde hani hepimiz bir oluruz, bütün toplum birleşir, herkes eşitlenir gibi bir bakış açısı var. Belki bunu irdelemek başka bir sohbetin konusu olabilir ama herkes felaketlerden aynı şekilde etkilenmiyor. Günümüzün ekonomi politik sistemlerinde bu mümkün değil. Hepimiz aynı gemide değiliz. Bu da yine kentsel dayanıklılık kapsamında düşünüldüğünde kentsel kırılganlık olarak ele alınabilir. Yani sizin kırılgan, hassas, dezavantajlı gruplarınızın afetlerden aynı düzeyde etkilenmediğini kavramanız gerekir. Homojenleştirici olmamak lazım.

Bu son söylediğinin altının çizilmesi lazım. Felaketlerden etkilenen kesimlerin sınıfsal bir tezahürü var. Bu aynı zamanda kentlerin yapısal dönüşümüyle ilgili bir şey. Yoksul, kırılgan kesimler belli başlı bölgelerde yoğunlaşıyor. Bu yoğunluk, kırılganlığın coğrafi olarak haritalanmasını sağlıyor, açığa çıkarıyor. Hep kader deniyor ya, aslında kader değil, kentsel dönüşümlerin var olan biçimiyle, özellikle Türkiye'de rant odaklı ilerleyen ve yaşam mekânlarını daha da kırılgan hâle getiren süreçlerle de ilgili bir şey bu.

Evet, aslında sadece kentleşme değil, yapısal problemlere de işaret ediyor bu. İnsanca barınma, insanca yaşama hakkı, bu hakkın dağıtımı adil değil ve siz bunu çözemediğiniz müddetçe afetlerden daha fazla etkilenen kesimlerin ayrışması kaçınılmaz bir şey oluyor.

Bugün dayanıklı şehir nedir diye literatüre baktığımızda ekonomik, sosyal, kurumsal, çevresel şoklara hazırlıklı ve abzorbe edebilen, şoklardan sağlam çıkabilen şehirlerden bahsedildiğini görüyoruz. Çok kapsamlı, alt başlıkları olan bir kavram.

Pandemi ve "Dayanıklı Kentler"

Bunları biraz açalım. Ben de merak ediyorum. Biz de ülkemizde sürekli ülkesel fizik plandan, imar planlarından, kentsel dönüşümden bahsediyoruz ama konuştuğumuz pek çok şeyi bir bağlama oturtmadan, gününbirlik konulardan oluşturuyoruz. Ya da bağlam genelde iktidarın sunduğu bir

bağlam oluyor ve muhalefeti de o bağlam içerisinde yaptığımız için argüman üretmekte yetersiz kalıyoruz. Dolayısıyla, dayanıklı kentler meselesini biraz daha eşmekte fayda var diye düşünüyorum.

Katılıyorum. Şöyle yapabiliriz, pandemiye de bir biyolojik afet olarak değerlendirip, dayanıklılığın çerçevesini bunun üzerinden çizmeye çalışabiliriz. Yakın zamanda yaşadığımız bir deneyim olarak. Pandemi döneminde ortaya çıkan, her alanda üretilmiş devasa bir literatür var. Bunların parçacı olduğunu görüyoruz. Kimileri ekonomik, diğerleri sosyal açıdan ele alıyorlar. Ben okuduğum bir makaleden alıntılarla ülke ve şehir pratiklerinin dayanıklılık stratejilerinden bahsetmek isterim.

Bu makalede dayanıklılığı pandemi kapsamında ele alıyorlar ve 3 bileşenden oluştuğunu ileri sürüyorlar. Birincisi zararın azaltılması ve nasıl cevap verildiği. Öncelikle direnişle karşılaşıldığını söylüyor. Mesela, uluslararası girişlerin kapatılmasıyla virüsün yayılımını engellemek ya da geciktirmeye çalışmak bir direniş örneği. Bunu yapanlar ve bunu önemsemeyenler olmuş. Önlemlerini alanlar, yayılımı geciktirerek, kendi dayanıklılığını artırmak için başka örnekleri de inceleyerek cevap vermek için zaman kazanmış olur.

Bundan sonraki pandemi sürecimiz, uyum sağlama. Virüs yayıldı, her yerde, hayatımıza yeni normal diye bir şey girdi. Hem sosyalleşme hem mekân kullanma biçimleri değişti. Bu da bizim dayanıklılığımızı etkileyen bir faktör oldu. Biz sosyal mesafeyi, maskeyi, karantınayı, şehirler arası ulaşım yasaklarını hayatımıza ne kadar soktuysak, o kadar yayılmayı da azalttık, dayanıklılığımızı da artırdık.

Ardından yeniden yapılandırma süreçleri başladı. Bu aşamada, fiziksel önlemlerin ötesinde, sosyal ve ekonomik boyutlar için içine girmeye başladı. İşte mesela işsizlik oranlarının yükselmesiyle finansal destek paketlerinin yeniden yapılandırılması gerekti. Bunlar da zararın azaltılmasına katkı koydu.

Yazarların üzerinde durduğu dayanıklılığı belirleyen ikinci nokta (zarar azaltma ve nasıl cevap verildiğinin ardından) kentsel sistemin nitelikleri. Her coğrafyada farklı sonuçlar yaşamamızın bir

diğer nedeni de kentsel sistem niteliklerinin çok farklı olması. Az önce bahsettiğimiz amnezya durumu burada işin içine giriyor. Her şehrin öğrenme kapasitesi farklı. Afetle karşılaştığınızda ne kadar uyum sağladığınız, değişime ne kadar ayak uydurduğunuz, geçmiş deneyimlerinizden kaynaklanan bir şeydir.

Bu aynı zamanda kolektif ve kurumsal bellekle de ilgili bir şey.

Tamamen böyle. Yani aslında sosyal altyapıyla, topluluk bilinciyle, bireysel sorumluluklarla da ilgili. Asya'da mesela, pandemi deneyimleri daha önce yaşandığı için daha etkili cevaplar verilebildi. Bir de, daha önce bahsettiğimiz sosyal kırılma önemli. Sosyal gruplar arasındaki farklılıklar ne kadar biliniyor ve bunlara yönelik ne kadar politika uygulayabiliyorsanız, o kadar etkin olursunuz cevap verme açısından. Bu da yine sizin mevcut yapısal özelliklerinize bağlı. Kentsel ya da ülkesel sistemlerinizdeki pratiklerinize ve yaklaşımlarınıza bağlı.

Makaleye göre pandemide dayanıklılığı belirleyen üçüncü yapı yönetim ayağı. Hangi stratejilerin doğurduğu ne tür politikaların daha etkili olduğunu, hangi yönetim tekniğinin daha verimli olduğunu incelemişler. Burada da birincisi diyalog tekniği. Uygulama odaklı olup olmadığı, katılımcı ve fikir birliğine dayalı olup olmadığı, dikey ve yatay koordinasyonların varlığı. Ne kadar kapsayıcı olduğu, yine kentsel kırılma ile ilgili olarak. Ve ne kadar çevik olduğu, yani ne kadar etkin olduğu, hukukun ne kadar uygulandığı ve bu konuda ne kadar güçlü olduğuna bakılmış. Burada önemli olan iletişimsel bir politika diyalogu kurabilmek, daha eşitlikçi ve kapsayıcı bir yaklaşım geliştirebilmek. Bunları ne kadar hızlı yaparsak o kadar acil olarak ihtiyaçlara cevap verebiliriz diye sonuçlandırıyorlar makalelerini.

Katılımcılığın önemi

Burada bir şeyi vurgulayabilirim, katılımcılık ve yatay diyalog nasıl geliştirilebilir, daha iyi anlamak için. Amerika'yı yeniden keşfetmeye gerek yok. Onlarca yıldır deprem olsun, diğer afetler olsun, bunlarla yüzleşen ülkeler var. Şili de, deprem özelinde, bunlardan bir tanesi. Buradan bir örnek vereyim, Constitución diye bir şehrin yeniden yapılandırılmasıyla ilgili. Burada 2010

yılında 8.8 şiddetinde çok büyük bir deprem, ardından da bir tsunami olur, şehrin %80'i yok olur. Devlet, Alejandro Aravena diye bir mimarı görevlendirir. Bu mimar sosyal konut projelerinde uzmanlaşmış. Başka projelerine de bir bak, yenilikçi yaklaşımları var. Mesela bir sosyal konut projesi yapmış; evin yarısını tamamlıyor, çatıyı tam yapıyor ama yarısını dolduruyor, böylece esneklik tanıyor orada yaşayan insana, parası oldukça evini tamamlayabilme esnekliği. Evi 40 metrekare yapıyor ama ev sahibi zamanla onu 80 metrekareye çıkarabiliyor. Sosyal yöne ağırlık veren ve esnek çözümler üreten bir mimar.

Şehri tsunamiye dayanıklı olarak inşa etmek için bir proje geliştirmek üzere Aravena'nın şirketi Elemental'a 100 gün süre verdiler. İlk işi, kentin meydanına Open House diye açık bir ev yapmak olmuş. Buraya da bir soru asmış; "Nasıl bir kent istiyorsunuz?". Burada gelişen bütün fikirleri şeffaf bir şekilde sergilemeye proje boyunca devam etmişler. Üç alternatif gelişmiş buradaki katılımcı süreçlerin sonunda. Birincisi, Japonya'da da bugün tartışılan bir konu olan, sıfır kotuna yerleşim yapılmaması. İkincisi dalgalara karşı büyük bir duvar örmek. Doğaya karşı insan yapımı bir öge var yine burada dikkatini çekerim. Bu Japonya'da uygulanan ancak 2011 depreminde de işlemediği görülen bir şey oldu. Üçüncüsü ise halkın seçtiği senaryo.

Açık evde buluşan sakinler, tabi ki tsunamiden korunmak istiyoruz diyorlar. Ama daha kronik sorunları olduğunu söylüyorlar. Jenerasyonda bir başımıza gelen sorunlar değil, sürekli maruz kaldığımız sorunlar var. Mesela, her yıl sel oluyormuş burada nehir kıyısında bir yerleşim olduğu için. Bir diğer sorun da, nehrin özel mülkiyette olması, kamusal kullanıma kapalı olması ve şehrin geri kalanında da kamusal açık alan kullanımlarının yetersiz olması. Temel sorunlarımız bunlar diyor halk nasıl bir şehirde yaşamak istediklerini düşündükçe.

Aravena'nın ekibi de oturup, o zaman biz de bu doğal tehdide doğadan bir yanıt verelim diyorlar. Kent ile deniz arasında, çok geniş, okalıptus ve çam ağaçlarının olduğu bir orman koyalım. Tsunaminin, doğanın enerjisine karşı koyamayacak ama onu emerek azaltacak, kilometrelerce uzanan bir buffer, geçiş alanı. Bu ormanın bir tsunaminin etkisini %40-50 oranında

azaltabileceği düşünülüyor. Bu ormanın içerisinde halkın kullanabileceği çeşitli sosyal tesisler de yerleştirdiler, spor sahaları gibi. Halkın nehre erişimini de kamulaştırma yoluyla açmış oldular. Şu an bu proje hala uygulama aşamasında.

Aravena özetle şunu diyor: "Doğru cevapları vermeye çalışmayın, doğru soruları sormaya çalışın". Bunu yapabilmenin yolu, insanları bu sürece mümkün olduğunca çok dahil edebilmek. Bu örnek, dayanıklı şehirler oluşturma ön koşullarından birinin toplumsal farkındalığı artırmak için katılım süreçlerinin geliştirilmesi gerekliliğini gösterdiği için önemli.

"İnsan ölüm kalım savaşı verirken bile sistemin kendilerini sürüklediği o çaresizlik duygusunu yaşıyor"

Evet katılımı birlikte kenti ve mekânı sahiplenme oranı da artıyor çünkü insanlar yaşadıkları yer hakkında söz hakkına sahip oluyorlar, belirleyici olmaya başlıyorlar. Bunun deneyimlenmesi o aidiyet duygusunu da geliştiriyor. Her insan yaşadığı yerin güvenli ve adaletli olmasını ister. Fakat bizim coğrafyalarda sorunumuz, -Türkiye için de bizim için de geçerli bu-, mekansal adalet süreçlerinden toplumsal odakların olabildiğince dışlanması. Dolayısıyla ortada bir adalet süreci de bulunmuyor. Bu belli başlı güç ve rant odaklı elitlerin, müteahhitlerin, sermaye kesiminin sözünün geçmesi istenen bir süreç hâline geliyor. Buradaki farklı güç odaklarını ortaya koymak lazım. Bir kesim, topluluklar, dayanıklı kentlerde ve mimarilerde yaşamak istiyorlar, daha iyi bir yaşam için önceliğimiz bu. Ama diğer taraftan, başka güç odaklarının öncelikleri daha farklı. En küçük inşaattan en büyük kârı nasıl elde ederim. Ve burada insan hayatı kaygısı yok. Pandemi de bunu gördük, sağlık hakkı bağlamında. İnsanların ellerinden alındığını gördük. Bu da neoliberal politikaların sağlık kurumları üzerindeki etkisini gösteriyor.

Depremde beni çok acıtan bir görüntü vardı. Enkazdan çıkan bir kişinin söylediği ilk söz "beni özele götürmeyin, param yok". Bu insanı çaresiz kılan ve öfkesini çok tetikleyen bir şey. İnsanlar ölüm kalım savaşı verirken bile sistemin kendilerini sürüklediği o borç, çaresizlik ve acizlik duygusunu yaşıyorlar. Bu deprem bize, neoliberal ideoloji altında nasıl bir iktidar figürü olursa olsun, kâr odaklı işliyorsa, bu tür manzaralarla

karşılaşacağımızı gösterdi.

Dayanıklı, yaşanılabilir, insan odaklı, hatta canlı odaklı kentleri tartışırken yapısal meseleleri yani sistemle ilgili meseleleri de tartışmamız gerekiyor. Deprem bize devletin kamusal varlığıyla buralarda olmadığını gösterdi. Çünkü devletin de öncelikleri ve ihtiyaçları değişti ve dönüştü. Bugüne kadar rant kesimlerinin ihtiyaçlarına cevap veren devletin, aslında sıradan insanların devleti olmadığını, bir enkaz devleti olduğunu görmüş olduk. Bunlar da sorgulanmalı ki, kolektif bellek, aktarılan, yaşanan, üzerine konularak geliştirilen kurumsal belleğin gününbirlik düşünmesini aşalım. Bunun yolu yapısal aygıtlar geliştirmek. Bunun altını çizmek istedim.

"Riskleri yönetebilmek, azaltabilmek için konuya bütüncül yaklaşmak lazım"

Sana şunu sormak isterim, bir şehirci olarak, mimari anlamda dayanıklı kentleri besleyen süreçler nasıl işlemeli? Nasıl bir mimari anlayışa sahip olunmalı?

Buna geçmeden önce az önce bıraktığın noktaya ben de bir şey eklemek isterim. Bu sorunların sistemsel olduğunu kavramamız gerektiğine katılıyorum. Türkiye'de depremin günah keçileri müteahhitler, kendileri de deprem mağduru olan mülteciler, yağmacılar... Sürekli suçlamalar başka bir yerlere yönlendiriliyor ve insanların esas sorunu kavramaları engelleniyor.

Şimdi dönelim sorumuza. Mimari olarak yani fiziksel olarak baktığımızda, dayanıklı bir şehir için yapılması gereken ilk şey risk faktörlerinin ve tehlikelerin saptanması. Bunlar çok çeşitlidir. Ama planlama ve mimarlık açısından bakarsak ki bu yapıdan yani inşaatından önce gelen bir şey, birincisi arazi kullanımı. Hangi kullanımlar nerede yer seçecek, tehlikeli kullanımlar hangi kullanımlardan uzak, nerede olacak, açık alan var mı, kapasite ve erişimleri yeterli mi, bütün bunlara bakılması gerekir. İkincisi, ulaşım ve altyapı. Örneğin şehir merkezleri, bizde de Surlariçi'nde gördüğümüz gibi, dar sokakların varlığı, erişimde sorunlara neden olabilir. Onun dışında altyapı sistemleri. Zemine ne kadar uygun döşendi bu sistemler? Bugün Türkiye'de görüyoruz, su ve kanalizasyon altyapısı hâlâ çalışmıyor. Ya da telefonlar, iletişimde çok büyük

sorunlar yaşandı çünkü baz istasyonları artık binaların üstüne yapılıyor. Yapı ve bina faktörü ise daha sonra gelir. Burada da iki süreç önemli, proje ve inşaat süreçleri. Denetlenmesi gereken iki farklı aşama bunlar. Yapı bittikten sonra da kontrol, kaçak yapılaşma giriyor çünkü devreye. Bunlar mevzuatlarda ne kadar yer alıyor, ne kadar uygulanıyor. Hepsi birer risk faktörü. Değerlendirilmesi gereken bir diğer faktör de toplumsal süreçler. Bireysel farkındalık, senin de bahsettiğin kurumsal bellek ne kadar gelişmiş? Bizdeki sorun herkesin kendi mesleki penceresinden bakıyor oluşu. Bu yanlış. Riskleri yönetebilmek, azaltabilmek, etkilerinden sakınabilmek için yapmamız gereken konuya bütüncül olarak yaklaşmak. Bilimle, teknikle ve kesinlikle toplumsal bir yaklaşımla geleceği planlamaya çalışmamız gerekir.

Bir de burada şunu vurgulayabiliriz belki. Çadır kentler, geçici konut yerleşimleri kuruluyor şu anda Türkiye'de. Yine geçenlerde okuduğum bir yazıda, Mimarlar Odası İzmir Şube Başkanı bahsediyordu, Ukrayna şehirlerinin savaş sonrası yeniden yapılanma süreçleri ile ilgili bilgi almak için uzmanlar getirtmişler. Bu çalıştaylar esnasında şu bilgi ortaya çıkmış; Kanada'da ikinci dünya savaşından sonra kurulan geçici konutlar, bundan kırk yıl sonra, 1996 yılında yıkılmış. Yani bizim geçici dediğimiz şeyi 5-10 yıllık bile değil, daha uzun süreli düşünmemiz gerekir. Buna göre tasarım ve planlama yapmamız gerekir. Bir bina yaptım, bir yol çizdim bitti değil, orada bir mahallelilik bilinci bir aidiyet hissi oluşturmanız gerekecek. Gaye, insanları sadece bir çatının altına yerleştirmek olmamalı.

"Fiziksel dokunun yanı sıra, sosyal dokuyu da kaybediyoruz"

Evet biz hep yıkılan binalardan konuşuyoruz. Gördüğümüz görüntüler hep beton. Ama yıkılan aynı zamanda sosyal ve kültürel doku aslında. Mahalleliyle, komşuyla kurduğunuz ilişki yok olup gidiyor birdenbire. Bakkalla kurduğumuz ilişki, otobüs beklerken her zaman aşına olduğumuz yüzlerle kurduğumuz ilişki gidiyor. Bir kent sadece mimari değil. Sosyal, bireysel, kültürel, psikolojik dokusu var bir kentin. Şu an Türkiye'de tartışılan konu bir yılda buraların tekrar kurulacağı

yönünde, buna yaklaşımın nedir? Bu kadar kısa sürede yüzyılların getirdiği bir doku yok oldu. Bu herhalde kurulamaz, ya da kurulacak şey beni ürkütür de açıkçası. Çünkü hassasiyet bu dokunun tekrar canlandırılmasından ziyade TOKİ gibi inşaat şirketlerine ve bankalara insanları borçlandırmak, yeni bağımlılık ilişkileri kurmak. Bambaşka bir sosyal yapı da çıkabilir bu bölgede. Dediğin gibi hep rakamlardan bahsediyoruz, bu kadar bina, bu kadar insan. Çıkan molozlardan otobanyapmak gibifikirler önesüren çılgın insanlar da var. Esas sorun, kendi uzmanlığı olmayan alanlarda insanların konuşmayı kendilerinde hak görmeleri. Çok sık karşıma çıkan bir örnek vereyim. Deprem kapsamında düşünüldüğünde uzman olarak konuşan jeoloji mühendisleri, inşaat mühendisleri, karma kullanımlar yapılmamalı gibi bir görüş öne sürüyorlar. Açıklamayı yaparken de "şimdi bana şehirciler kızacak ama bizim en büyük hatamız bu" diyorlar mesela. Zoning, bölgeleme yapmalıyız, bütün fonksiyonları birbirinden ayırmalıyız. Roma döneminden beri insanlar çalıştıkları yerin üstünde yaşamayı tercih etmişler. Budur oluşturan mahallelik bilincini, bakkal amcanın orada olduğunu bilmenin verdiği güveni.

Antakya örneğini düşünelim, farklı dini ibadet yerleri, farklı kültürlerin ilişkileri, meydanları, sokakları, sosyal ilişkileri besleyen şeylerin ortadan kalktığı zaman kaybedersin. TOKİ'den bahsettin. Şu an bizim kentsel mekânın kalitesini belirleyen tek öğemiz depreme dayanıklılığı mı olmalı? Kaliteli yaşam hakkı sadece depreme dayanıklı olmasıyla mı tanımlanır? TOKİ'nin sunduğu yaşam ortamlarının insanların sosyal ihtiyaçlarına hizmet ettiğini savunamayız. Fiziksel doku yanı sıra, sosyal dokuyu da kaybediyoruz TOKİ örneklerinde. Özetle, at gözlükleriyle tek açıdan bakarak yaklaşmanın doğurduğu sorunlar bunlar.

Ben Türkiye'deki rejime baktığımda ve bu rejimin insanların hayatları üzerindeki etkisine, ortada saf bir kötülük görüyorum. Bu kötülük sıradanlaşıyor. Kendisinin dışındaki insanlara öfkesini yönlendiren kesimleri görüyoruz. Veya devletin var olmadığını veya çıkıp bir liderin insanlara küfür ettiğini, ölümlerin yaşandığı bir zamanda kötülüğün hâlâ hakim olabileceğini görüyoruz. Halbuki pek çok felaketin kökeninde bu kötülük var. Bu ürkütücü bir şey. Kötülük

bugün yaşadığımız en büyük problemlerden bir tanesi. Kötülükle mücadele ederken de onunla benzeşmeden, onun dışında bazı değerler yaratmamız lazım.

İmar Yasası süreci...

Süremiz daralırken biraz da bizim ülkemizdeki gündeme dönelim. İmar Yasası Değişikliği, şu an gündemden kalkmış gibi gözükse ama orada duran Birlik Yasası'ndaki değişiklik önerisi. Gerçekleşen depremle birlikte bu önerilen değişikliklerin korkunçluğu da yüzümüze çarpıyor. Bu süreçlerdeki son durum nedir?

Depremi yaşadığı günün ertesinde, İmar Yasası Değişiklik Tasarısı meclise gönderildi. Bu tasarı geçen sene Şehir Planlama Dairesi tarafından hazırlandı ama orada çalışan hiçbir şehir plancısının görüşü dikkate alınmadan. Prosedür gereği önce başsavcılığa gönderiliyor ve bu tadilat ile kamu yararına ne şekilde hizmet ettiği anlaşılmamıştır diye bir yanıt alınıyor. Bu görüşe karşın tasarı meclise gönderiliyor. İlk aşamada, Daire'nin bağlı olduğu Turizm Bakanlığı'nda Bakan'la birlikte bir toplantı gerçekleştirildi. Gayet olumlu bir havada geçti ve ikinci bir toplantıyı, Birlik ve bağlı oda başkanlarıyla birlikte, müsteşar beyin koordinatörlüğünde yapmak üzere sözleştik. Orada biz Birlik olarak geri çekilmesi talebimizi yineledik. Yapmak istediğimiz değişiklikler sadece tasarı ile sunulan maddeler üzerinden değil, İmar Yasası'nın ham hali üzerinden olmalıdır bu nedenle geri çekilmelidir dedik. Çünkü bu konu çok uzun zamandır üzerine çalışılmış, AB'den getirtilen uzmanlar ile birlikte raporlar hazırlanmış, bilimsel akılla Birlik altındaki odaların da ürettiği çeşitli görüşler yazılmıştır. Hiçbirini dikkate almayan, bilim ve akıl yolundan uzak, hukuki olarak da çok özensizce hazırlanmış kimi düzenlemeler içerir.

Geldiğimiz noktada, bizim duruşumuz aynı; geri çekilmesi ve bugün seninle bahsettiğimiz konuları da içeren, dünya standartlarına uygun, bir bütün olarak İmar Yasası'nın, ortak akılla yeniden ele alınması. Bunun için de çeşitli temaslarda bulunuyoruz. Mümkün olduğunca sesimizi duyurmaya ve insanlara olan biteni anlatmaya çalışıyoruz. Çünkü her ne kadar uzman

meslek grubu olarak şehir plancılarının yasası gibi görünse de, İmar yasası tüm vatandaşları ilgilendiren, herkese dokunan bir yasadır. Sen de yarın evinin yanındaki bir gelişmeyle ilgili bir şey yapmak istersen bunun için bu yasaya başvurmalısın. Yaşadığımız şehirdeki gelişimi belirleyen bu yasadır. O nedenle hepimizi ilgilendirir.

Özetle bizim söylediğimiz, geri çekilerek herkesi tatmin edecek kısıklıkta bir sürede, iki ayda örneğin, ilgili bütün paydaşların yer aldığı bir süreçte, bilimsel ve ortak bir akılla yeniden yapılması tarafındayız.

Bu konudaki karşılık ne oluyor?

Yasayı geri çekmek zor iş, gelin bu haliyle konuşalım. Meclis İç Tüzüğü'nün 42. Maddesi tasarının bu şekilde gitmesi halinde sadece tasarıdaki maddelerin ele alınabileceğini söylüyor. O zaman diğer iyileştirmeler, bu yeni gündemlerin hiçbiri yapılamaz.

"Ne yazık ki daha bunlar başlangıçmış gibi geliyor bana"

Bir de şöyle bir mesele var. Birlik için yapılan hamlede, Pandemi Hastanesi, Külliye gibi yapıların yapım süreçlerinde muhalefeti sindirmek amaç. Türkiye'den gelen bir şey. İçerik tabi ki sıkıntılı ama tahakküm ilişkileri içinde de sıkıntılı olan bir durum. Orası da değişmeli. Tahakküm edene olan bağlılık ve sadakatla ilişkili bir şey.

Birlik yasası 3 milletvekili tarafından sunuldu, İmar Yasası bir kurum tarafından. Dolayısıyla Birlik Yasası'nın geri çekilmesi nispeten daha kolay bir şeydi, söz verildi ama çekilmedi, hâlâ her an meclise gidebilecek şekilde bekliyor. İmar Yasası'nı sadece başbakan geri çekebilir, bize söylenen zorluk da bu açıdan.

Tahakküm ilişkileri açısından baktığımızda, ne yazık ki daha bunlar başlangıçmış gibi geliyor bana. Bugün Birlik Yasası, yarın İmar Yasası, öbür gün ne yasası?

Türkiye'de odalar ve birlikler sindirilip pasifleştirildi. Bunun zararlarını deprem sürecinde gördük. Toplum ne kadar örgütsüzleştirilirse, özellikle yukarıdan aşağıya doğru, bu gibi durumlarda, verilen tepki, dayanışma ve mobilize

olma hali yavaşlıyor. Buna rağmen, Türkiye'de devletin kurumlarının yapamadığı dayanışma örneklerini, sıradan insanlar, örgütlü kimi kesimler, sivil toplum örgütleri, sol kesimler yapıyor ve bu da iktidarı korkutuyor. Kendisinin dışındaki bir dayanışmanın, daha yatay süreçlerin serpilmesini istemiyorlar. Bundan dolayı ben uzun süreden beri ilk defa iktidarı Türkiye'de şok olmuş bir vaziyette gördüm. Sonuçlarının ne olacağı hakkında öngöründe bulunmak zor.

Şöyle bir ekleme yapmakta fayda var bu dediğine. Mimar mühendis odaları ve birlikleri pasifize edildi dedik ama tümü, mimarlar odası olsun, inşaat mühendisleri, şehir plancıları odaları, iş birliğine hazır olduklarını bildiriyorlar, mesleki uzmanlık alanlarına ilişkin rehberler yayınlıyorlar. Çok aktifler ama dikkate alınmıyorlar.

Yatay örgütlenme modelleri için de yine Türkiye'de çalışmalar yapıldığını duyuyoruz. İzmir depremi sonrasında kooperatifçiliğe dayalı kimi yaklaşımlar gözlemlenmiş örneğin.

İleriye ışık tutan, umut verici gelişmeler olduğunu söyleyebilmek de güzel.

Dolu dolu bir program oldu. Çok teşekkür ederim. Ben de çok teşekkür ederim.

Podcast'i dinlemek isteyenler, <https://istisnahali.com/dayanikli-kentler-nedir-nasil-insa-edilir/4064/> adresinden ulaşabilirler.

1 Bkz. Yağmur Yıldırım'ın hazırlayıp sunduğu Açık Mimarlık podcast serisinin 569. Bölümü: "Tarihsel perspektifte Deprem ve Mimarlık ilişkisi".

2 Bkz. Kurt Özman, Ebru & Özdemir, Zeynep & Aygün Oğur, Aysun. (2022). What to Learn from Vulnerable Regions for Healthy Cities: Extracting Embedded Components of Covid-19 Practices. İçinde: Review of World Planning Practice. Volume 18: Towards Healthy Cities: Urban Governance, Planning and Design for Human Well-being (pp.13-32) Chapter: 1, Publisher: ISOCARP.

Dr. Gizem Caner

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi,
Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Bölümü, Doktor Öğretim Üyesi

gcaner@ciu.edu.tr

"DEPREMİN" ÖLDÜRMESİ İDDİASI ve HUKUKUN ÇARE OLMA KABİLİYETİ ÜZERİNE

NURCAN GÜNDÜZ

ÖZET

Denilebilir ki bu binalar inşa edilmesi gerektiği şekilde ve kurallara uygun olarak inşa edilseydi böyle bir yıkım ve ölüm sonucu doğmayacaktı. Böylece, depremin öldürdüğüne dair iddianın da gerçek olmadığı ortaya çıkmıyor mu? Öte yandan, ölüm, bilimler arasında en kibirlileri olan hukuk ve tıbbın dahi karşısında duramadığı bir çaresizlik hali. Şüphesiz hukuk, ölüm sonucu karşısında da insana tıpkı diğer sorunlar gibi iki ciddi fonksiyonunu sunuyor: Önleme ve cezalandırma. İleride ortaya çıkabilecek olası zararları önlemenin yolu bugün önlemler almaktan ve bu önlem almadığı için insanların ölümüne sebep olanları gerektiği şekilde cezalandırmaktan geçiyor. Bu yazı, özellikle bu bağlamda depremin neden olduğu yıkım ve ölüm sonuçlarına bağlanan hukuki sonuçları değerlendirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Ölüm, Suç, Önleme, Ceza

Bu yazı, 6 Şubat 2023'te Adıyaman'da yitirdiğimiz Şampiyon GMTMK Voleybol Yıldızlar takımlarına, antrenörlerine ve öğretmenlerine, hiç bitmeyecek bir keder ve özlemle ithaf edilmiştir...

Giriş

Deprem, aslında deprem kuşağında olan Kıbrıs'ta hukuki sonuçları bakımından yeterince tartışılan bir konu değil. İddialı başlık seçimim de bu yüzden. Bu başlığı bir soruya dönüştürüp biraz açarsak, hukukun hoşumuza gitmeyen şeyleri göz ardı etme ve düzenlememe özgürlüğü olup olmadığına kadar varabilir bu tartışma. Öyle ya, kim ister ülkesinde insanların hayatını kaybettiği ve binaların yıkıldığı bir felakette olacakların sonuçlarını ayrıntılı bir şekilde yazmayı? Ama doğrusu, madem bu bir gerçek, hukuk bunu görmezden gelemmez. Ayrıca belki en son söylemem gerekeni en başından söyleyeyim, ben öldürenin deprem olduğunu kesinlikle kabul etmeyenlerdenim! Öldüren deprem değil, depremin etkisiyle cehalet, hırs, açgözlülük, aymazlık ve arsızlığın sonucunda inşa edilmesi gereken niteliklerde inşa edilmeyen yapıların yıkılması, göçmesi ve zarar görmesidir. Yapılar gerektiği gibi inşa edilirse, bu yıkımlar ve ölümler de gerçekleşmeyecektir. Bu halde, depremin insanları öldürdüğü, düpedüz birilerinin inanmamızı beklediği bir yalandan ibarettir.

Kuzey Kıbrıs'ta konuya dair aymazlık, cehalet ve rahatlık arası vaziyet, büyük ihtimalle, büyük ölçekli sayılabilecek depremlerde bile yapıların hafif hasar vermesi ve can kaybı, yaralanma gibi daha ciddi olaylar yaşanmamasından kaynaklanıyor. Çocukluğum boyunca hatırladığım en büyük depremde annemin yatak odamın kapısına gelip, "deprem oluyor korkma, geçer şimdi" dediğini ve uyumaya devam ettiğimi hatırlıyorum. Oysa kendisi Sivil Savunmanın konuyla ilgili tüm eğitimlerini almış biri! Bir an bile evimizin ve bizim zarar görebileceğimizi düşünmemiş olacak ki ben yaşam üçgeni vs. ifadeleri ancak '99 depreminden sonra duydum. Bir depremin nelere sebebiyet verebileceğini de ancak o

zaman idrak ettim diyebilirim. Zaman içinde, öğrendiklerini gündelik yaşamda pratik etme konusunda öğrendiklerim beni depremleri ve diğer doğal olayları hukuki sonuçları bakımından da izlemeye yöneltti. Şüphesiz, hukuk, bir takım yaşam olaylarını yönlendirir ve hayatta karşımıza çıkan bazı sorunları çözer. Öte yandan ölüm, en kibirli sayılabilecek iki bilim alanı olan tıp ve hukukun önünde çözölemeyen bir denklem. Hukukun kendi içinde ölüme çözüm olarak sunmaya çalıştığı birtakım çareler var elbet. Bu çareler, hukukun iki önemli işlevini, önleme ve cezalandırmayı imliyor. Bir başka olayda doğması muhtemel ölüm sonuçlarını daha olmadan önlemeye yönelik çareler ve depremde hayatını kaybedenleri hayata geri getiremeye de o ölümden payı olanları cezalandırmaya yönelik çareler, ölüm karşısında eli kolu bağı olan hukukun sunabildikleri.

Burada, bir deprem ölüme yol açacak yıkımlar yaratırsa, bunun hukuk dünyasında ne gibi yansımaları olabileceğini kısaca ele almaya çalışacağım. Şüphesiz, sigorta ve miras gibi doğrudan doğruya sorumluların cezalandırılmasıyla ilgili olmayan konuların burada değerlendirilmesi konunun kapsamı bakımından oldukça güç. Bunun için konuyu, deprem neticesinde ölümden kaynaklanan sorumluluklarla sınırlandırmayı seçtim. Öncesinde, bu gibi durumların önlenmesinin mümkün olduğunu da vurgulamak adına denetim mekanizmalarına değinmek istiyorum.

Doğal Afetten Sorumlu Olunur Mu? Elden Bir Şey Gelir Miydi?

Elbette bilime inanıyor ve insanın kendi eliyle deprem yapamayacağını düşünüyorum. Depremi yaratmak veya engellemek gibi bir gücümüz yok ama bilimsel bilgiyle vaziyeti ölçüp biçip ona göre davranma şansımız var. Kaldı ki amiyane tabiriyle ve kelimenin tam anlamıyla "tabak gibi" tektonik plakaların ve fay hatlarının üzerinde değil miyiz? Madem jeoloji ve diğer ilgili bilim dalları sayesinde bunu biliyoruz, gündelik yaşamımızı ve hukuk kurallarımızı buna göre yapmamız lazım. Bilindiği gibi, Japonya'da hayat tepeden tırnağa bir deprem ülkesi olmanın bilinciyle düzenlenmiş. Elbette biz adalılardan bu seviyede bir bilinç beklemek çok zor, farkındayım, ancak en azından bir şekilde farkındalık yaratmalı ve bazı şeyleri değiştirmeliyiz. Bunun yerine biz yazları ciddi kuraklık dönemlerinden geçtiğimiz için orman yangını risklerinin çok yüksek olduğunu

bildiğimiz halde bu yangınlar hiç çıkmayacakmış gibi yaşadığımız gibi, deprem ülkesinde yaşayıp deprem olmayacakmış gibi yapmak istiyoruz.

Bugün yürürlükteki mevzuat yapıların dağılımı ve fiziki kalitesi bakımından zararı en aza indirme konusunda yeterli görünse de bazı noktalarda özellikle uygulamada sorunlar yaşanıyor. Bütün bunlara hesapsız kitapsız kentleşme, imar planı yasal bir zorunluluk olmasına rağmen yaşanan krizler neticesinde imar planlarının tamamlanıp yürürlüğe girememesi ve son günlerde vize işlemlerine saldırmanın siyasiler arasında adeta bir moda olması da eklendiğinde, tablonun kötü görüldüğünü, ibrenin hiç istemeyeceğimiz bir tarafa kaydığını söyleyebiliriz.

KKTC Anayasası konuyla ilgili temel hak ve hürriyetleri düzenleme bakımından sınıfta kalmıyor. Gerçekten, hayat ve vücut bütünlüğü, konut hakkı, kıyıların korunması, tarihi, kültür ve doğa varlıklarının korunması, çevrenin korunması, mülkiyet hakkı gibi temel hak ve hürriyetleri düzenleyen anayasa koyucu, 'istenirse' yasa metinleriyle bu hak ve hürriyetlerin korunmasına dair yeterli ve çağdaş metinler yazılmasına olanak tanır şekilde düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemeler değerlendirilirken, Anayasa m.11 gereği Kuzey Kıbrıs'ta bir temel hak ve hürriyetin ancak burada gösterilen nedenlerle ve yasayla sınırlandırılabilirliğini de not etmek gerekir. Bu itibarla, kararname, tüzük, yönetmelik ve benzeri enstrümanlarla bu denli önemli konuların düzenlenmesinin hem problemli olduğunu hem de Anayasa'ya aykırılık teşkil ettiğini de belirtmek şart. Konuyu salt hukuki yönden değerlendirmekten kaçınıyorum ama bu konudaki uygulamaya dair bir iki noktaya değinmekte fayda var. Anayasa Mahkemesi ve Yüksek İdare Mahkemelerinin görev alanına giren uyuşmazlıklarda Yüksek Mahkemelerin bazı konularda yorumlarının bu maddelerin aktif olarak yaşamasına daha olanak tanır olması gerektiği düşüncesindeyim. Bu itibarla idare hukuku bakımından yüksek mahkemenin öngördüğü ve uyguladığı meşru ve güncel menfaat gibi ölçütler, yerine göre daha geniş yorumlanarak hakların korunmasında daha verimli olunabilir.

Mevzuatımızda İmar Yasası, ülkesel fizik plan, imar planı, öncelikli alan planları ve çevre planları hazırlanmasını öngörüyor (1). Buna karşılık pratikte, imar ve çevre planları hazırlamak ve uygulamak bakımından çok başarılı olduğumuz söylenemez (2).

Yine, İyi İdare Yasasının "Katılım İlkesi" başlıklı 11. maddesi, "...Çevre ve imarla ilgili konularda, ilgili bölgede ikamet eden özel kişilerin tamamına açık danışma toplantıları düzenlenmeden idari işlem yapılamaz." şeklindedir. Kuşkusuz, çağı yakalamış, o çevrenin içinde yaşayacaklara haklarını kullanırken etkin olabilecekleri yeni bir demokrasi anlayışını vaat eden bir zamana doğru gittiğimizi kabul etmiş bir anlayış bu. Öte yandan, bir yasalastırma ile doğrudan bağlantılı olmasa da bugünlerde Mağusa Develimanı'nda konuşulan Laguna Apartmanlarının sahiplerine ve kiracılarına sorulmadan yıkılmak istendiği. Neticede yine hukukun kurgusuyla yaşam deneyimimiz birbirini tutmamış oluyor.

Gazimağusa- İskele- Yeniboğaziçi İmar Planı sürecindeki tartışmalardan ülkemizde bir imar planının hazırlanarak yürürlüğe konulmasının ne kadar zor olduğunu ve dahası uygulamadaki etkenler yüzünden neredeyse imkânsız hâle geldiğini hep birlikte gördük. Bunun sonucu olarak yürürlükte kalan emirnamelerin hüküm sürdüğü düzende Girne ve İskele ne yazık ki geri dönülmez biçimde harap edilmiştir. Bu, en hafif tabiriyle aymazlık olarak nitelendirilebilir düşüncesindeyim.

Bir yapının tasarlanmasından kullanılmaya başlanmasına kadar olan süreçte her yerde olması gerektiği gibi Kuzey Kıbrıs'ta da bir yapı denetim süreci var (3). Mimarlar Odası vize bürosu ile belediye inşaat birimi arasında geçen süreç, iş bitirme kesin onayıyla tamamlanıyor. Türkiye'de bu sürecin işlemesi daha farklı (4). Tabloda göze çarpan, meslek odalarının hatırı

sayılır bir sözü olmaması ve cumhurbaşkanlığı ile parlamentonun her daim sürece dahil olup imar affı çıkararak, bütün "denetim" mekanizmasını anlamsız kılabilceği. Yapı denetim sürecinde odaların etkisini ve önemini göz ardı ederek, bu görevi bağımsız ve özel kuruluşlara yetki verme yoluyla yaptırarak ve en nihayetinde şu sıralar gündemde olduğu gibi bazı yapıları bu denetimin tamamen dışında bırakarak ülkede yapı denetiminin layıkıyla yapılmasını beklemek, bir de üstüne imar affı (5) gibi bir garabeti sisteme dahil etmek olası değildir.

Bir kere kesin anlamamız gereken şey şu, depremi önlemek mümkün değil ancak hem kuralları hem de uygulamayı deprem olacakmış gibi tasarlamak ve yapıları da bu doğrultuda inşa etmek mümkün. Bu nedenle her şeyden önce ibreyi çevirmemiz gereken yer deprem olması anında zararı en aza indirmenin yollarını bulmak ve bu yolları güvence altına almak. Bunun açıkça anlaşılmasına rağmen, yukarıda işaret ettiğim şekilde halihazırda var olan denetim mekanizmalarını güçlendirmek yerine onları ortadan kaldırmaya kalkışmak, halka karşı yapılacak büyük bir kötülük olacağı gibi, toplumumuzda cehaletin kazandığı ivmeyi gözler önüne sermesi bakımından da ibret vericidir.

Deprem Olduktan Sonra: Sorumluluk ve Yaptırım

Diyelim ki bir deprem oldu ve önleyemediğiniz bu doğa olayı istenmeyen sonuçlar doğurdu.

Can kaybı, yaralanma, mal kaybı ve daha nice sonuç doğmuş olabilir. Kuşkusuz bunların en önemlisi ve ağır olanı ölüm sonucu. Peki bunlardan kim sorumlu olacak? Esasen, sorunun cevabı çok basit: yaptırımları tüm sorumlulara uygulayacağız. Bu sonucun ortaya çıkmasında bir payı olan herkes, çeşitli hukuk dallarında öngörülen yaptırımlarla karşılaşacak. Böyle bir yaklaşım, yukarıda açıklamaya çalıştığım, aslında esas marifetin bu zararların hiç ortaya çıkmamasını sağlamak olduğu düşüncesine de ayrıca hizmet eder. Çünkü, bu sonuçta payı olan biri yaptıklarının veya yapmadıklarının karşılığını görürse, bu davranışın görülme olasılığı da azalacaktır.

Kuzey Kıbrıs'ta ceza hukukunu düzenleyen temel yasa Fasil 154 Ceza Yasası'dır. Deprem sonucunda ölümün ortaya çıkması bakımından ceza hukuku sorumluluğu ortaya çıkar ve fail bir ceza yaptırımıyla karşılaşabilir (6). Ölüm sonucu bakımından failin "istemedi de olsa" ölüme sebebiyet vermesi şeklinde anlaşılabilecek ve yine de kendi üzerine düşenleri yerine getirmediğinden bir kusur atfedebildiğimiz taksirli sorumluluğun Yasa'nın genel hükmü olan 9. maddesi ve taksirli öldürmeyi m.210'da tedbirsizlik ve dikkatsizlik yüzünden ölüme neden olma adıyla düzenlemekteyse de taksirli yaralamanın cezalandırılması, yasa bakımından mümkün görünmemektedir. Bunun çok önemli bir eksiklik olduğunu belirtmek gerekir.

Ceza hukuku yaptırımları bakımından hem ölüm sonucu hem de diğer sonuçlara ilişkin olmak üzere bir doğal afetten sonra ortaya çıkabilecek tüm zarar veya tehlike sonuçlarında, bana kalırsa ülkemizde yürürlükte olan ceza hukuku kuralları sorun yaratmaya müsaittir. Öncelikle bu yasalarda gerekli değişikliklerin

yapılarak bir deprem sonucu ortaya çıkabilecek sonuçlardan sorumluluğu doğacak herkesin bu sorumluluğuna karşılık bir ceza hukuku yaptırımı görmesini temin etmek şarttır. Bu düzenlemeler yapılırken ceza muhakemesinde ispatın, iddia makamının atılı suçu makul şüphenin ötesinde (beyond reasonable doubt) ispat etmesiyle mümkün olacağını, bu nedenle ispatı imkânsız kılan şekilde yazılan suç tiplerinin yasalarda yer almamasına özen gösterilmesini de hatırlatmak isterim.

Ceza hukuku yaptırımları yanında, yapıların denetimi konusundaki görevlerini gerektiği gibi veya zamanında yerine getirmeyen veya hiç yerine getirmeyen idarenin hizmet kusuru bağlamındaki sorumluluğu gündeme gelecektir kuşkusuz. İdari bir işlem veya eylemde, idarenin kusura dayanan bir sorumluluğu varsa, hizmet kusuru da vardır. Bu olgu, idarenin başlıca sorumluluk nedeni olarak kabul edilebilir ve idari hizmetin kuruluşunda, düzenlenmesinde, işleyişinde objektif olarak bir bozukluk, aksaklık ve boşluk olarak tanımlanabilir (7). KKTC Yüksek Mahkemesi'nin hizmet kusuruna dair verdiği kararlara bakıldığında hepsinin terfi veya idareyle yapılan sözleşmelere dair olduğu ve depreme dayanıklılık vb. herhangi bir konuda idareye hizmet kusuru dolayısıyla tam yargı davası açılmadığı görülebilir. Dilerim bizi her anlamda büyük tehlikelere atacak bir denetimsizlik silsilesi KKTC'deki yapılar ve imar kuralları bakımından hayata geçmez ve bizler de idarenin depremden doğan zararlardan ortaya çıkan sorumluluğuyla ilgili çalışmalar yapmak zorunda kalmayız.

Türkiye'de ve Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvurunun kabul edildiği diğer sistemlerde

devlet, bir hakkın kullanılamaması sonucunda başvuru hakkını bütün yollarla denemesine rağmen alamadıysa, yine AYM tarafından durum incelenerek karara bağlanır. Bu, yaşam hakkını ve diğer tüm temel hak ve hürriyetleri korumak bakımından önemli bir basamak olmakla birlikte, Kuzey Kıbrıs 1985 Anayasası, KKTC'de böyle bir hukuk yolunun kullanılmasına cevaz vermez. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi başvurularında iç hukuk yollarını tüketmiş olmak zorunluluğu bulunduğundan bir iç hukuk basamağı olarak tasarlandığını düşündürse de AYM'ye bireysel başvuru yolunun özellikle ölüm sonuçları bakımından devletin sorumluluğunu ortaya koymak bakımından önemli bir işlevi vardır. Anayasa ve sistemde köklü değişiklikleri gerektirse de bu yolun KKTC'de uygulanması olumlu sonuçlar doğurabilir.

Son olarak medeni hukuk alanındaki tazminat davaları bu sonucu doğuran haksız fiillerinden dolayı yine medeni yargıda (ülkemizde hukuk mahkemeleri, Türkiye'de adli yargıda) açılacak davalarla sorumlular hakkında tazminata hükmedilmesi de bir başka yaptırımdır. Sanırım, ödenecek herhangi bir tazminatın sevilen birinin hayatını kaybetmesi karşısında anlamsız olacağı konusunda hemfikiriz. Ancak unutmamak gerekir ki bir ölüm sonucunun meydana gelmesinde her türlü etkiyi ve katkırı yapanlar, bunun her anlamda karşılığını görmelidir.

Sonuç

Doğal afetler, ancak gerekli önlemler alınmadığında, devlet ve kişiler üzerine düşeni yapmadığında insanlara daha büyük zararlar verebilirler. Deprem bölgesinde hafif bir sarsıntıya karşı ayakta duramayacak bir yapı inşa edip bunun bir depremde yıkılması sonucu ortaya çıkan zararları doğaya ve kadere bağlamak en hafif tabiriyle fütursuzluk ve cehalettir.

Eğer devlet ve kişiler yapılar yapılırken ve imara dair kurallar belirlenirken her aşamada üzerlerine düşeni tam ve doğru şekilde yerine getirirlerse, yapılar depremde gördükleri zarar nedeniyle ölüm gibi geri dönülmez ve telafisi mümkün olmayan zararlar yaratamazlar. Bunun için bir an önce hem mevzuatın hem de uygulamanın iyileştirilmesi, denetimin artırılması ve her olay bakımından tüm sorumluların gereken tüm yaptırımlarla karşı karşıya kalması önemlidir. Adaletin yerini bulması yalnız idealist birkaç kişi veya yalnız o olayda yakınlarını kaybeden kişiler için değil, tüm toplum için vazgeçilmez bir ilke

ve amaç olmalıdır.

Notlar:

(1) 55/89 İmar Yasası metni için bkz. <http://spd.gov.ct.tr/Portals/117/mevzuat/%C4%B0mar%20Yasas%C4%B1.pdf?ver=2019-01-25-112957-557> , Erişim Tarihi: 3.3.2023.

(2) Bugüne kadar hazırlanan ve yürürlükte olan planlar için bkz. <http://spd.gov.ct.tr/PLANLAR> , Erişim Tarihi: 3.3.2023.

(3) Kuzey Kıbrıs'ta yapı denetim sürecini gösteren tablo için bkz. <https://doc.mimarlarodasi.org/assets/docs/YAPI%20DENET%C4%B0M%20S%C3%9CREC%C4%B0/yapi-denetim-sureci.pdf> , Erişim Tarihi: 3.3.2023.

(4) Türk Serbest Mimarlar Derneği'nin konuyla ilgili hazırladığı tablo için bkz. <https://www.facebook.com/turksmd/> , Erişim Tarihi: 3.3.2023.

(5) Garabete Türkiye'de "İmar Barışı" denildiği de vardır. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi ve tartışmalar için bkz. Özlüer, Ilgın Ö., İmar Barışı Düzenlemesine Hukuki Bir Yaklaşım, İnÜHFD, C.9,S.2,2018, ss. 313 – 340.

(6) Depremden doğan cezai sorumluluğun KKTC ceza hukuku bakımından değerlendirilmesi için bkz. İPEKÇİOĞLU, Pervin A., "Fasıl 154 KKTC Ceza Hukuku Kapsamında Deprem Sonrası Meydana Gelebilecek Sonuçlar Bakımından Maddi Unsur Değerlendirmesi", İstanbul Medipol Üniversitesi Deprem Hukuku Bildiri Kitabı, İstanbul 2021, ss. 281 – 298, GÜNDÜZ, Nurcan, "KKTC Ceza Hukukunda Deprem Sonrası Ortaya Çıkabilecek Sonuçlar Bakımından Kusurluluk", İstanbul Medipol Üniversitesi Deprem Hukuku Bildiri Kitabı, İstanbul 2021, ss. 299 – 312.

(7) Bkz.ÖZDEMİR, Halit Eyüp, "Türk Hukukunda İdarenin Deprem Nedeniyle Sorumluluğu", İstanbul Medipol Üniversitesi Deprem Hukuku Bildiri Kitabı, İstanbul 2021, ss. 1 – 13.

Yrd. Doç. Dr. Nurcan Gündüz

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi
Mimarlık Fakültesi, Yüksek Lisans Öğrencisi

nurcan.gunduz@emu.edu.tr

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK İNSANLA BAŞLAR: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE TOPRAK EV

ILIONA OUTRAM KHALILI

ÖZET

Bakış açımızı adapte etmek ve öğrenmek için açık fikirli olursak, iklim değişikliği deneyiminin aşırılıkları aracılığıyla, bizi çevreleyen mevcut kaynaklara ilişkin bir anlayış geliştirebilir ve kaynak egemenliğini elde edebiliriz. Bangladeş, depremlerden, kasırgalara ve sellere, "felaketlerin merkezi" olarak anılır. Bangladeş'e ilişkin istatistiklere hızlı bir bakış, ülkenin %80'inin sel yatağı olduğunu gösterir. Her yıl yaklaşık 26,000 km² (yaklaşık ülkenin %18'i) sular altında kalırken, 5,000'in üzerinde insan ölümüne ve yedi milyonun üzerinde evin zarar görmesine neden oluyor. Bangladeş'in önemli kaynakları bilgi, bol toprak, su, ateş (güneş), ve hava elementleri ile insan kaynağıdır. Kutsal yazıtlar, "insanın topraktan yaratıldığını" ifade eder. Bu makale, kemerler, tonozlar ve kubbelerden oluşan 2-3 katlı toprak kagir bir yapıdan, seramik, veya diğer mevcut kaynaklardan insanoğlunun öğrenebileceği bir analogi oluşturulmasının yöntemlerini ortaya koyar. Antoloji yoluyla, evimiz "toprak"tan inşa edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kaynak Egemenliği, Bangladeş, Afetler, Toprak Ev, Yapararak Öğrenme.

Bilgi Nedir?

Bilgi, en değerli kaynağımızdır. Bakış açımızı adapte etmek ve öğrenmek için açık fikirli olursak, iklim değişikliği deneyiminin aşırılıkları aracılığıyla, bizi çevreleyen mevcut kaynaklara ilişkin bir anlayış geliştirebilir ve kaynak egemenliğini elde edebiliriz. Farklı kültür ve dönemlerden üç önemli düşünürün kıyaslaması, sınırlı benliğimizin ötesinde bir bilgi olduğuna dair ortak bir noktayı işaret eder.

Batı'nın büyük filozofu Sokrates 2500 yıl önce demiştir ki: "Fakat doğumdan önce edindiğimiz bilgi, doğumda bizim tarafımızdan kaybedilmişse, ve daha sonra duyularımız aracılığıyla, öncesinde bildiklerimizi geri kazandık ise, öğrenme dediğimiz şey, bilgimizi geri kazanma süreci olmaz mı, ve bu haklı olarak tarafımızdan hatırlama olarak nitelendirilmiş olmaz mı?" (Plato, 2004).

İklim Değişikliği ve Toprak Ev

Ve 12. yüzyıl Aziz Sufi Şifacı Ahmed-er-Rifa'i bilginin özünü şu şekilde açıklar:

"Daha büyük alem, akıldır ve sizinledir. Kim ve ne olduğunuzu bu akıl ile varolduğunuz bağlamda anlarsınız. Çünkü, varlığınız ve cisminiz böylesi büyük bir alemi kabul etme şerefine varmasa, asli konumunuzu veya olma halinizi koruyamazdınız... Akıl kainatın gururudur, insanlığın tüöö yönlerinden ilk yaratılandır.....Akıl ilme sahip olup, elinde tutabilir." (Ansari, 2008).

Farklı bir ton ve modern Amerika ortamında, mimar ve yazar Nader Khalili şunları yazar:

"Gerçek ve hayal. Hayal ve gerçek. Hayal bir gerçek değil

midir? Gerçek, sadece hayalimizin bir hali değil midir? Biz, insanlar olarak, bu iki ayrı alanın neresindeyiz? Biz, kendimiz, varlığın böylesine bölünmez bir halini, hayatlarımızı daha yönetilebilir bir limana demirleyelim diye mi ayırdık? Gerçeğin ve hayal edilenin ne olduğunu bilmenin her günkü faydası nedir? Ve son olarak, böylesine bölünmüş bütünlüğün içinde Tanrı'nın rolü nedir?"

Kaynak Egemenliği'ne öncülük yapan Bilgi'nin ilk adımı, açık fikirlilikle, yanıltıcı bilgi (varsayımlar)

ile gerçek bilgi (bilimsel, anlık) arasında ayrım yapmaktır. Bangladeş'in önemli kaynakları bilgi, ebedi ve bol toprak, su, ateş (güneş), ve hava elementleri ile insan kaynağıdır. Yazıtlar, "İnsan topraktan yaratılmıştı" der. Bu makale, kemerler, tonozlar ve kubbelerden oluşan 2-3 katlı toprak kagir bir yapıdan, seramik, veya diğer mevcut kaynaklardan insanoğlunun öğrenebileceği bir analogi (benzeşim) oluşturulmasının yöntemlerini önerir. Benzeşimle, evimiz "toprak"tan inşa edilecek.

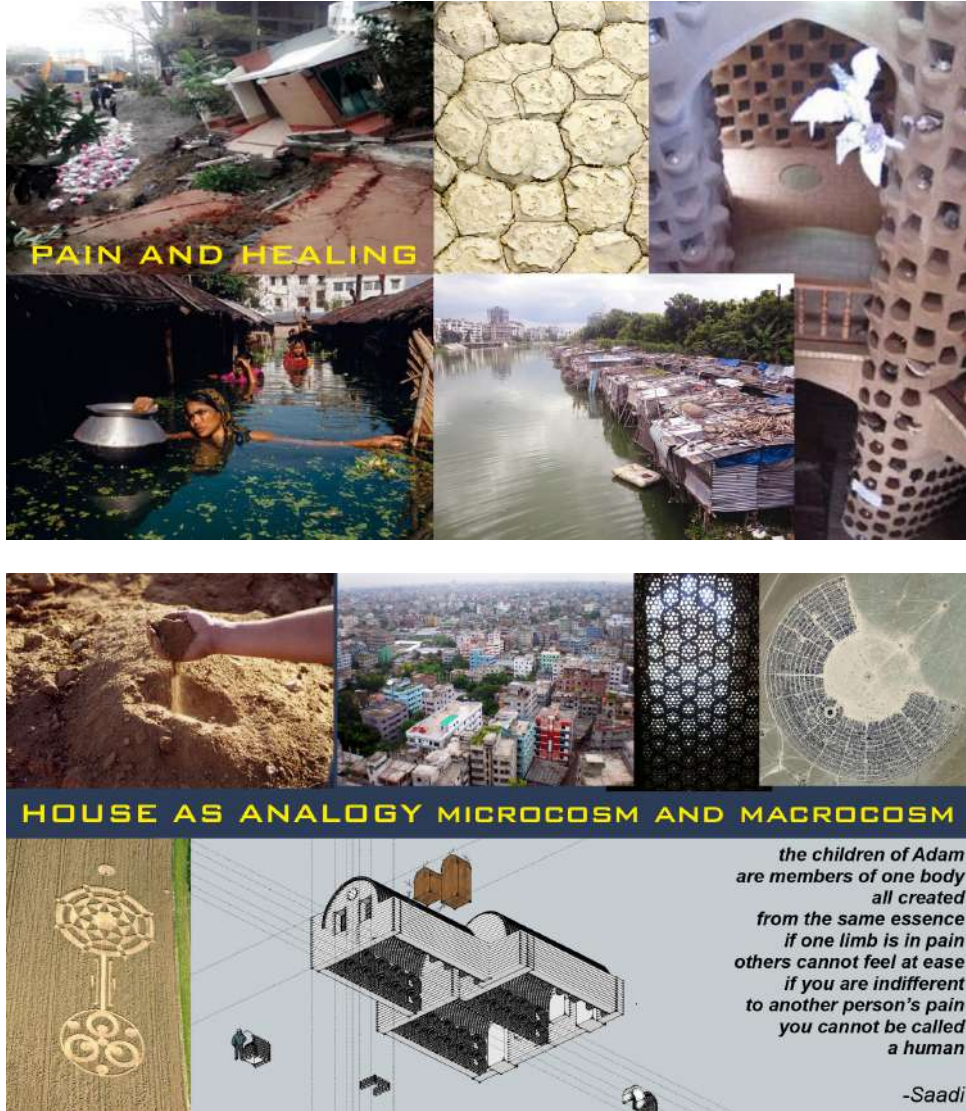
İklim Değişikliği Gerçeği

Son buzul çağından günümüze kadar olan sıcaklık değişimi beş dereceden az bir aralığa denk gelir. Ancak son 150 yılın sıcaklığı, yanan fosil yakıtları sonucunda yukarıya tırmandı, ve önceki sıcaklıklardan çok daha ötesine tırmanmaya hazırlanıyor. Bu hızlandırılmış değişim, tıpkı hasta bir insandaki yükselen ateşi gibi, gezegenin iklim dengesini bozuyor.

Bangladeş, depremlerden kasırgalara ve sellere, "felaketlerin merkezi" olarak anılır. Bangladeş'e ilişkin istatistiklere hızlı bir bakış, ülkenin %80'inin sel yatağı olduğunu gösterir. Her yıl yaklaşık 26,000 km² (ülkenin yaklaşık %18'i) sular altında kalırken, 5,000'in üzerinde insan ölümüne

ve yedi milyonun üzerinde evin zarar görmesine neden oluyor. İklim değişikliği ve Hindistan'daki nehir kaynağına doğru kurulan barajlar, nehrin akış şekillerini etkiledi. Kanallar balçıkla doluyor ve aynı zamanda yağmur suyu tutulmadığından temiz, tatlı su sıkıntısı yaşıyor. Muson ile kaynak su taşmaları birleştiğinde, nehir yatakları taşkınlarla aşınıp gidiyor. İnsanın hayatta kalmasına muazzam bir meydan okuma söz konusu.

"Her gün, yaklaşık iki bin insan Bangladeş'in başkenti Dhaka'ya yerleşiyor. Yeni bir durum değil – nesiller boyunca kent, kırsal yoksulluktan kaçan kadın ve erkekler için mıknaş görevi görüyor. Ancak, uzmanlar, şu an kente göçü hızlandıran farklı bir ivmeden bahsediyor:

Nehirlerinin tehditi altındaki bu yassı, dümdüz ülkenin uzantılarında, hayatı hali hazırda son derece zorlaştıran Dünya'nın değişen iklimi. Gelecek on yıllarda, dünyadaki milyonlarca "iklim mülteci"sinin dünyada benzer yolculuklar yapması bekleniyor. Acımasız bir ironi ile, çoğu insan, değişen iklime dayanamayacak kadar daha da donanımsız halde olacak kentlerde son bulacak" (The Guradian, 2015).

Bangladeş için, artan sel taşkınları ve daha sıcak yazlar, küçük bir arazi parçası üzerinde hızlı büyüyen nüfusu etkiliyor. Sanayileşme ve su akışının oluşturduğu engeller, hayati öneme sahip tarımı sarsıyor. Değişim yavaş yavaş gerçekleşiyor ve bir süreliğine farketmiyoruz. Ta ki, aniden bir felaket bizi uyandıran kadar.

Acı ve İyileşme

Alışkanlıklarımızın gezegenimizin yıkımına neden olduğunu kabul etmek, benlik saygımızı yıkar. Felaket anı acı vericidir. Kısa bir süreliğine, yapmaya bağımlı olduğumuz şeyi bırakıp, çaresizce gözlem yapmamız gerekir. Kabul etmemiz gerekir ki, kontrol bizde değil, bir şeyler varsaydığımız gibi, veya olmasını ümit ettiğimiz gibi değil.

"Aklin gizemi, der Allah
O'ndan başka bu dünyada hiç kimse
üzüntünüz sırasında
sizi anlamayacak"
- Lalon Fakir (Lalon, 2010)

A PRACTICAL "HOME FOR THE SOUL"

CENTRE PERIMETER ENCLOSURE GRAVITY ARCH PRINCIPLE UNITY TENSION - COMPRESSION

LEARNING BY DOING

seek only
the knowledge
that unties
the problems
in your life
seek it soon
before your
number is up
leave alone
what seems
to be
but is not
seek
what seems
not to be
yet it might

-Rumi

Çaresizliğimizde, ateist olmayanlar yardım için Tanrı'ya döner, ateistler ise sorgulama ve "yeniden tasarlama" sürecine girer.

Analoji (Benzeşim) olarak Ev: Mikro Kozmos ve Makro Kozmos (İnsan ve Evren)

Ev, çok fazla zaman geçirdiğimiz bir yerdir. Hepimiz, eve uyumak için gideriz ve en çocuksu, sezgisel ve savunmasız zamanımız o gece saatleridir. Nüfusun yarısından fazlası (Bangladeş'in 170 milyonluk nüfusu), kadınlar ve çocuklar, günlerinin büyük kısmını evde geçirirler. Evin tüm duyular üzerindeki mekânsal etkileşimi günlük yaşamlarına yerleşir ve çocuğun gelişimine damgasını vurur.

Şiirde insan bedeni, benzetme yolu ve maddi olarak bir ev olarak ifade edilir. Mantıksal olarak, belki bir köy meydanı etrafında aile kümelerinin olduğu pek çok evden veya daha büyük ölçekte kasaba veya kentten oluşan bir semt, bu analojiyi bireyden kolektif bedene -"beden politikası" (Antik Yunan dönemine uzanan 'kente ilişkin' anlamıyla) - çoğaltır. New York kentindeki Birleşmiş Milletler Merkez Binası'nda da yer alan, 13. yüzyıl Acem şairine ait sözler kolektif bedeni şöyle dile getirir:

"insanlar tek bir bedenin parçaları gibidir
tümü aynı özden yaratılmış
eğer bir uzuv acı çekerse

TIMELESS REFERENCE POINTS

GRAVITY, THE MASTER BUILDER

*ötekiler sessiz ve huzurlu kalamaz
bir başka insanın acısına kayıtsız kalıyorsanız
size insan denemez"*
- Sad-i Şirazi (Shirazi, Mosleh al-Din, 1258)

Uygulanabilir bir "Ruh Evi"nin Temel Özellikleri

Toprak malzeme (yığma sistem ve seramikçilik) ilkeleri ile inşa edilen bir evin, insanoğluna, tüm duyuları aracılığıyla gerçek bilgi edinebileceği eğitimi sağlayabileceğini düşünüyoruz. Süreç, geleneksel konutun, iklim değişikliğinin oluşturduğu baskıya karşı daha dayanıklı hâle getirilmek üzere kademeli olarak uyarlanmasını kapsar. Örneğin, bir havuz kazıp, oradan çıkna toprakla evi inşa etme süreci, bu toprağı su

taşkınlarına dayanıklı kum torbalarına koyarak geliştirilebilir. Sürdürülebilir, afete dayanıklı evimizin tasarımı açık fikirli olmamıza ve her afetin ardından biraz daha yenilikçi davranmamıza bağlıdır. Felaketin acısı genellikle aklı nostaljiye ve kaybedileni yendiden yaratma arzusuna yönlendirir. Ancak yenilikçi ve problem çözme sürecini bir adım öteye taşımak istiyorsak, anda kalmak ve açık fikirli olmalıyız. Dolayısı ile, mevcut köy ve küçük kasaba konutlarında iyileştirme yapmak üzere insanların afet öncesi ve afet sırasında eğitimine odaklanmalıyız, çünkü gelenek ve teknoloji değişebilirken, temel insan şablonu her zaman aynı kalır. İklim değişikliği sürecinde, mevcut yerel kaynaklarla çalışabilecek yenilikçi tasarımlarla kaynak egemenliği sorunlarını

çözmesi gereken insanlardır. Aynı zamanda, bu evin çerçevesi uygulanabilir evin ihtiyaçlarına cevap verebilmelidir. Bugün, Bangladeş aileleri büyüyor ve tarım arazileri korunmalıdır. Dünya Bankası çalışanlarının, Birleşmiş Milletler, 2015 Dünya Kentleşme Beklentileri'ni baz alan tahminleri nüfusun %66'sının kırsal kesimde tarımdan hayatlarını kazandığını gösteriyor. Bugünün ihtiyacı tek katlı köy evinin, bir taraftan ailenin mahremini korurken bir yandan da daha fazla aile bireyini barındırmak üzere en az iki veya üç katlı olması yönündedir. Köylerde tarım ile uğraşan aileler, pahalı, ithal malzemelerin kullanımını karşılayamazlar.

"Bangladeş'te toprak/çamur ev, kırsal alanların yanı sıra varoşlardaki küçük kentlerde yaşayan yoksul ailelerin kullandığı geleneksel konut tiplerinde bir tanesidir. Bir veya iki katlı, bu bina tipi tercihen tek aile için kullanılır. Ağırlıklı olarak, yüksek yayla veya dağlık alanlar gibi, su taşkınlarına daha az yatkın olan alanlarda kullanılır. Bu binaların kütleleri genellikle yüksektir ve duvarları özellikle düzlem dışı kuvvetlere karşı düşük dayanıklılığı ile tanımlanır. Bu tip binalar sismik hareketlere ve su taşkınları sonucu oluşabilecek yüksek basınca karşı oldukça savunmasızdır" (Das, İslam, Alam, &Hoque, 2007).

Mekânsal ve strüktürel olarak iyileştirme yapmak için, 2-3 katlı orta gelirli evimiz, güvenlik ve hijyen yönünden mevcut evlerde değişiklik önerir. Evimiz, örneğin, mevcut korunmasız toprak duvarları, Konut ve Yapı Araştırma Merkezi'nde (HBRI) bir atölye çalışmasında, New Earth UK olarak öğrettiğimiz Acil Durum Kum Torbaları (Khalili & Outram, 2008) denilen toprak doldurulmuş torbalar ve dikenli telin kullanılmasıyla iyileştirebilir.

Bu, 1990'lı yıllarda Kaliforniya'da test edilen sistemlerle (ibid. 241-254) tasarlandığında sel baskınlarına karşı daha fazla direnç ve sismik dayanıklılık sunar. Sel taşkınlarına dayanıklı, sismik ve rüzgâr direnci yüksek, ve daha iyi sağlık koşullarına sahip, dışarıdan ilave banyosu ile birlikte iyileştirilmiş 2 katlı bir ev (her kat 720 ayak kare) inşa edilebilir. Ancak, yerel sektörün yatırım yapmaya istekli olması gibi sosyal faktörleri de dikkate almalıyız. Dolayısı ile bizim ev önerimiz, sadece bu sisteme bağlı değil, evin sadece bir

yan ürün olarak ortaya çıktığı, herşeyden önce bir eğitim sistemini öngörür. Ev, bakteri ile çimentolu hâle dönüşen kumdan; geleneksel olarak "shurkee" olarak bilinen hafif ard-çekim yaşam alanı olarak biçimlendirilebilecek tuğla tozu ve alçıdan; alçı, tuğla tozu ve kül karılımı kullanarak 3D yazıcı ile, ekonomik olarak ince fayans, bambu, oluklu çelik ve asgari düzeyde kalıpla yapılan Katalan tonozundan, mevcut veya ekonomik herhangi bir malzeme ile eşit değerinde inşa edilebilir. Bangladeş'in kendi Konut, Yapı ve Araştırma Merkezi'nin az ya da çok "toprak" malzeme kategorisine giren, ekonomik ve Bangladeş yerel kesimlerinde ulaşılabilirliği araştırılmış yenilikçi malzemeye ilişkin pek çok örneği bulunuyor. Aşağıda, bir ürün olarak evin bazı temel eğitim ve fiziksel özellikleri verilmiştir: Ev Merkez, Çevre uzunluğu, Kuşatma (Muhafaza) Yer Çekimi İlkelerini, Kemer İlkesi, Birlik, Basınç-Germe (Zıtların Birliği), Tek bir irimin tekrarı, Üniter Yapı, "Sıfır Karbon" enerji verimliliği, İklim Duyarlılığı (rüzgâr etkisiyle soğuma ve gölge) somutlaştırmalı ve iletmelidir.

Yaparak Öğrenme

Felaketin acısını çekenin ateşi bir meydan okuma sunar. Hayatta kalmak ve öğrenmek için birey gerekli olmayanı arkada bırakmak ve deneyimin özündeki yeni bilgiye adapte olmak zorundadır. Ve her sorunun içinde doğuştan gelen bir çözümü vardır. Örneğin, Rumi'nin direktiflerini takip ederek, Mimar Nader Khalili, ayak altındaki kil topraktan çömlek evler inşa edip, pişirmiştir.

*"sadece hayatınızdaki sorunları çözen
bilgiyi arayın
şimdi arayın, vadeniz dolmadan
göründüğü gibi olmayanı
geride bırakın
görünmeyen ama olana
tutunun"*

- Rumi

Hiç bir ev tek başına, ürün olarak, "iklim değişikliği düzeninde adaptasyon ve dayanıklılık"a cevap olmayı bekleyemez. Kaynak Egemenliği bazında Eko-köy tasarımı kapsamındaki 2-3 katlı bir ev, yapı ustası uygulamadan bilgi edindiğinden eğitim sürecinin yan ürünüdür. Ve evde yaşayanlar evle etkileşim içinde olmaya devam etmeli ve öğrenmelidir.

Asıl odak noktası, yapı ustasının uygulamalı yenilikçi bakış açısıyla "doğuştan gelen çözümü" arayarak kazandığı eğitim sistemidir. Evin kendisi her zaman adaptasyona hazır olmalıdır. Orta gelirli Bangladeşli vatandaş için, yerel olarak ulaşılabilir ve kabul edilebilirliğe bağlı olarak, ev, bir miktar tasarım ve malzeme yönünden çeşitlilik göstermelidir, ancak değişmeyen değer, geleceğin yapı ustalarının yetiştirilmesinde yatar.

Yapı ustalarının uygulamalı eğitim sürecine ilişkin pek çok önemli yön ilerleyen paragraflarda tarifleniyor. Genel olarak içlerinde verilen mesaj, strüktürün sürdürülebilirlik ilkesi, evlere ve öteki strüktürlere afet dayanıklılığı kazandıran birlik, aynı zamanda bireyi de kişisel felakete karşı dayanıklı kılma ve adaptasyonunu sağlama yönünden güçlendirir. Afete dayanıklılığın, felaketin farklı parçalarına ayrılması yerine inşaat eylemi aracılığıyla öğrenileceğini doğrular.

" Her erkek ve kadın, kendilerini iyileştirmek ve barındırmak için bir doktor ve inşaatçıdır" (Khalili, 2001).

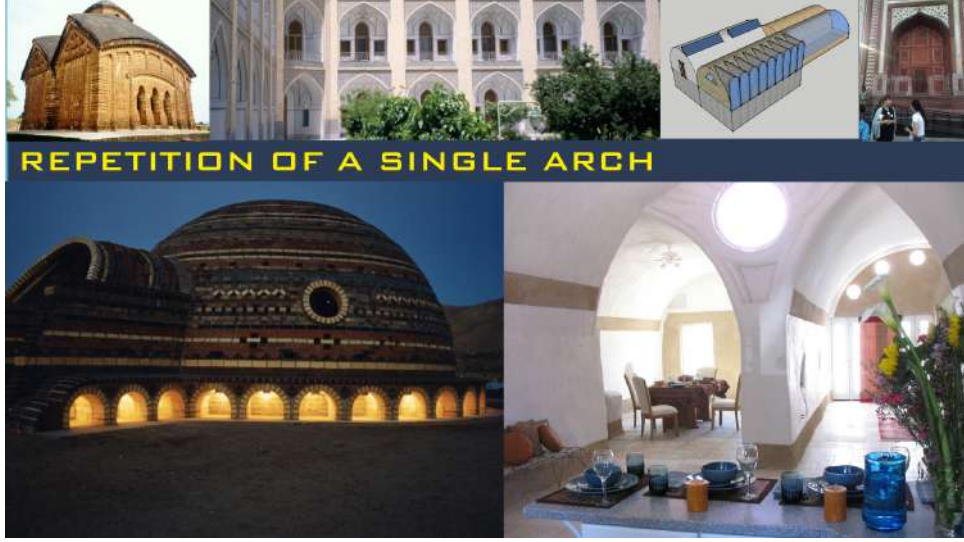
Öğrenmede ilk adım, öğrencinin seveceği bir nokta bulmaktır, çünkü sevgi olmadan eğitimde motivasyon olmaz. Sevgi olmadan kendi durumumuzu görebileceğimiz bir ayna olmaz.

"Mısır kralı Psammenitus Pers kralı Kambises tarafından yenilgiye uğrayıp, yakalandıktan

sonra, Kambises tutsağını aşağılamaya azmetmiş. Psammenitus'un Pers zafer alayının yapılacağı yola yerleştirilmesini emretmiş.... Bütün Mısırlılar bu manzaraya ağlayıp, ağıt yakarken, Psammenitus gözlerini yere dikerek yalnız başına, sessiz ve hareketsiz durdu ve zafer alayında idam edilmek üzere götürülen oğlunu gördüğü zaman, aynı şekilde hareketsiz kaldı. Ancak daha sonra tutuklular arasında, bir hizmetlisini, yaşlı, güçsüz bir adamı tanıdığı zaman, kafasını yumrukladı ve en derin matemini tüm belirtilerini gösterdi" (Benjamin, 1936).

Bu hikâye, en çaresiz olana güvenli bir ev sağlamanın, en gururlu ve inatçı kişiyi dahi kendi durumuyla yüzleştirdiğini gösterir. Ötekilere hizmet vermek, öyleyse 2-3 katlı kaynak egemeni ev inşa etmenin en gerekli özelliğidir. Ev, başkaları için inşa edilmeli, birinin komşusu için, kişinin kendisi için değil. Eylem bir semt içindir. Dolayısı ile, eğitim programının bir kısmı yerel halkı daha çaresiz biri için yapılacak evin inşaatına dahil etmekten ibarettir. New Earth UK ile bu araştırmayı Nepal'deki deprem sonrasında, ekibimiz pek çok gönüllü ve köylü yanında, köydeki yoksul, yaşlı çift için bir ev inşa ettiğimiz zaman deneyimledik. Ev, keyifle, %100 gönüllü bir ekiple üç hafta içerisinde inşa edildi ve sonraki üç haftada da son halini aldı. Bu, kendi içinde kaderin gidişatını değiştirme gücüne sahiptir.

Ustabaşı, Yer Çekimi

Bu gezegenin "toprak"tan inşa edilmiş insan ögesi olarak, iklim değişikliği felaketlerini hafifletecek bir şey yapma arzumuzun, ihtiyaçtan ayrı olmadığını kabul ederek başlıyoruz ve yardım etme arzumuzun kökleri, sevgi ve şefkat özünden, anbean empatiden geliyor.

"Sanskritçede "Karma" basitçe "eylem" olarak tanımlanır. Evrenin düzenini devam ettirmesi için gerekli olan yer çekim kanunuyla kıyaslayabiliriz. Havaya fırlatılan bir taş, kafanıza düşüyorsa, kimse şikayet edemez. Neden ve sonuç kanunu, düzende, Mutlak Zeka ve ifade edilen Sevgi'dedir" (Atteshlis, 1989).

Toprak ve seramik mimarlığı ile uğraşan yapı ustası kişisel fantezisinin tasarımını inşa etmek arzusundan yavaş yavaş vazgeçmelidir. Toprak maddesi (tuğlalar, kayalar, bambu, sıva gibi serbest yayılmış veya torbalarda sıkıştırılmış toprak gibi) yerçekimsel alanda nasıl inşa edileceğini talep eder. Usta her daim var olmuş yerçekimsel alanla olan mücadelesini bıraktığı zaman, malzemeler yerlerine çok az bir çabayla oturuyor gibi görünüyor. Bu, antik çağda yapılan anıtların ustaları tarafından anlaşılmış bir sırdı.

"Cesaretli olanların humiah'ı (mucizevi etki, manevi irade) dağları yerinden oynatacaktır...dağ yüreğin ağırlığıdır " (Ansari, 2010).

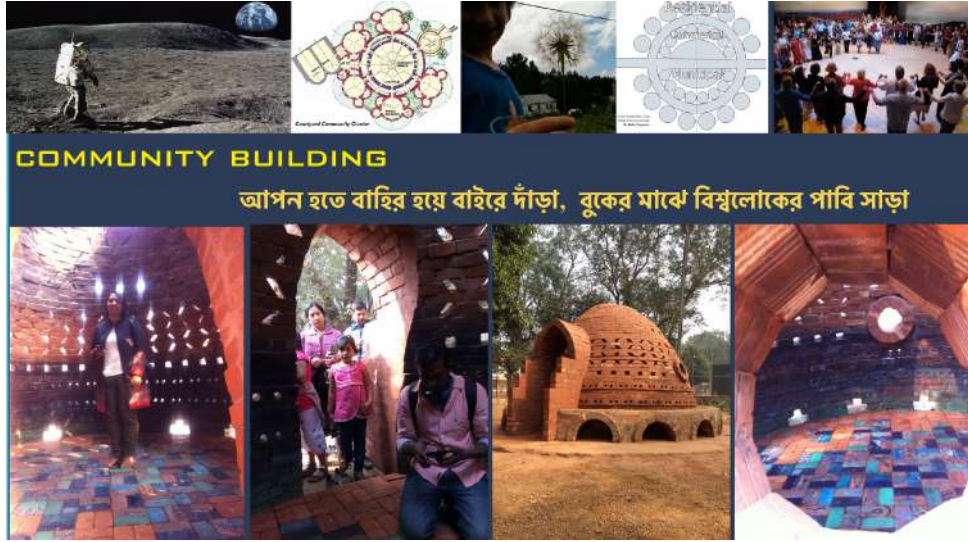
Ardından malzemelerdeki gerçek güzellik ortaya çıkar ve elementlerle uyum içinde tasarım gerçekten başlar. Yaratıcı ile olan bu doğru ilişki kaynak egemenliğinin ölçüsüdür.

Pergel

Tek bir nokta ile başlarız ve bu noktadan evin malzemesi eğrilir, tıpkı başlangıç noktası etrafında tekrar tekrar dönerek inşa edilen kubbe gibi. Bu başlangıç noktası, açığa çıkmamış enerjiden kinetik enerjiye yaratılış noktasıdır. Ustanın deneyimi doğrultusunda kubbe, duvarların doğru inşa edilebilmesi için bir araç olarak kullanılan, merkeze yerleştirilmiş pergel rehberliğinde oluşturulur. Ve kubbe, yerçekimi ile tamamen uyum içinde, bu üniter noktanın rehberliğinde kapanıp, bittiği zaman, pergel yerinde sadece yankısını bırakarak kaldırılır. Biri sesini merkezden yansıttığında, yankı odak noktasına geri döner. Usta, kubbeyi inşa etmek için kullanılan toprak malzemenin ağırlığının (tuğla, taşlar, veya diğer malzemeler), kubbenin merkezindeki manyetizm alanına doğru çekiliyormuş gibi hisseder. Pergel kullanılarak merkezle doğru ilişki kurulmuşsa, kaba inşaat işçiliği kolaylaşır. Böylece insan yaşamı için güzel bir mekân, kubbenin kalbi yaratılmış olur.

"İçteki yolcu kendini kutsal ruhun ışığına sararak, materyal biçimini içsel öze dönüştürür, ve manen Tanrı'nın ismini anarak kalbin tapınağını tavaf eder. Daireler halinde hareket eder çünkü öze giden yol düz değil daireseldir. Sonu, başlangıcıdır." (Ansari, 2008).

Böylesi tekniklerle sadece kubbeler ile sınırlı değil; kare ve dikdörtgenden, üçgene ve

çokyüzlüye herhangi bir form, plan ve kesitte, doğru referans noktaları ve tuhaf açılar için kesişen yaylar kullanılarak oluşturulabilir. Böylece dikdörtgen kat planı oluştururken bir noktadan başlar ve çoklu apartmanların, bir okulun, bir köyün, veya tüm kasabanın tasarımına da yine bir başlangıç noktasından başlayabiliriz.

Kemer ve Tekrarı

"Kemer bir dua gibidir, gücü birliğinde, güzelliği tekrarındadır" (Khalili, 1994).

Kemerin değişmeyen ilkesi, hem bir evin tasarımının en temel modülünün hem de inşaat ustasının eğitiminin temel öğelerinden biridir. Kemer, strüktürdeki evrensel ilkeyi yansıtır, tıpkı gökkuşağının ışığı yansıtmaya gibi. Eldeki malzemelerle böylesine bir kemeri inşa etmek, kaynak egemenliğindeki ilk dersi iletir; ihtiyacımız olan her şey tam da olduğumuz yeredir; inşa eden yer çekiminde kendi başına ayakta duran bir strüktür ile etkileşime geçer ve uygulamalı olarak etki ve tepki ilkesine dokunur. Aynı zamanda sarkan zincir (germe) ve kemer (basınç) ile zıtlıkların birliği, basınç ve germeyi ortaya koyar.

Güçlü veya zayıf, genç veya yaşlı, tüm insanların evin yapım sürecine katılmalarını sağlamak için inşa edilecek ünite küçük olmalı ve kolaylıkla başa çıkılabilmelidir. New Earth UK ile olan çalışmamızda, tuğladan, küçük toprak tuğlalara, geri dönüşümlü ahşaptan, taşlara, kâğıdın çimento, kil veya toprak ile karışımdan elde edilen

papercreteden, saman balyalarına, toprak ile doldurulmuş torbalardan (her seferinde bir küçük kap) ve ince fayanslara kadar geniş yelpazede öğeler kullandık. Yapının bir kısmını inşa etmeyi gerektiren zamanın da, örneğin bir küçük kemer-tonozun beceri sahibi olmayan öğrenciler tarafından yarım iş gününde tamamlanacak şekilde yine kısa olmalıdır. Stabilize topraktan, "shurkee" ye küçük miktarlara bölünmüş çimentolu karışımlar kullandık. Tek bir üniteden, kemerler, tonozlar, kubbeler oluşturarak tüm ev tekrar yapılabılır. Bu kemerler, küçük veya büyük, tonozları, kubbeleri ve yarı kubbeleri oluşturmak için tekrarlanabilir ve bu tonozlar, kubbeler ve yarı kubbeler modüler öğeler,evin ana gövdesini,semti veya tüm kasabayı oluşturmak üzere hücrel kümelerle tekrarlanabilir. Temelden çatının üst noktasına kadar, yığma sistem mimarisi bu tek birimle inşa edilir. Bishnapur ve Dinajpur antik pişmiş toprak tapınaklarından, Bagherat'daki Altmış Kubbe Camisi'ne (Shat Gambuj Masjid) ve Panam kentinde, Sonargaon sivil mimarisine, en güzel binaların bir kısmı bu yöntemle inşa edilmiştir. Dünyanın öte yanında, 20. yüzyıl Amerika'sında kökleri İspanya'daki geleneksel Katalan tonozuna uzanan Guastavino aile şirketi tarafından geniş açıklıklı strüktürel tonozlar ve kubbeler inşa edilmiştir (Ochsendorf, Freeman, 2010). Böylesi modüler bir sistem sadece kendi kendine yeten insan eliyle ev yapımına değil, ama aynı zamanda yerel imalat ile modül üretimine, veya çevre dostu malzemelerle, öğrencilerin grasshopper gibi yazılımlar aracılığıyla algoritma girişi yapabilecekleri yüksek teknoloji 3D baskı yapabilme kapasitesine sahiptir. Kemerin

özündeki dua tekrar ile kuvvetlenir, yani evin bir topluluk içinde tekrarı asla tuhaf veya sıkıcı değildir, aksine her yinelenme ile daha da güzelleşir.

Topluluk İnşası

Topluluk, tek yürekte yaşar. Dhaka sakinleri ise, kentin hızlı büyümesi karşısında kalp krizi geçirmeye yakındırlar.

Yakın tarihinde çoğu zaman, Dhaka, çok çeşitli malların satıldığı yol kenarında kurulan pazarlar ve küçük dükkânlar ile bilinirdi. Son yıllarda ise kent, büyüyen orta sınıfı ve zengin kesimi çekmek için geniş çapta alışveriş merkezlerinin, çok katlı otel ve lokantaların inşaatına tanıklık yapıyor. (Marshall Cavendish Corporation, 2008).

"Toprak Mimarisi" ile inşa edilecek 2-3 katlı tonozu evlerin olduğu bir program, kendi kendine yetme sistemleri ve mikro finans aracılığıyla bir topluluğu biraraya getirebilir. Oldukça stresli orta sınıf ve daha düşük gelirli vatandaşlara rahatlama getirmek için kırsal kesimde Eko-köy olarak, veya Dhaka'ya yakın bir alternatif olarak böylesi bir çabanın deneme değer olduğu konusunda Sokrates ile hemfikiriz:

"Böyle bir devletin şu anda var olması veya gelecekte ortaya çıkıp çıkmayacağı hiçbir fark yapmaz, daha fazlasını öğrenmek ve onu bir parçası yapmak, onu düşünmek isteyenler için cennette bir modeli vardır" (Plato, 1943).

Dünya, bizim tek evimizdir. Bu, insanlar uzaya gidip, Dünya denilen eşsiz mavi gezegene oradan baktıkları zamanki kadar net olmamıştı. Bu stratejik noktadan, karayı ve okyanusları, bulutları ve dağların zirvelerini ve dünyanın kan akışını sağlayan narin nehir ağını gözlemleyebiliriz. Yakınlaştıkça, insanın düşüncesiz müdahalesinin dünyanın yaşam veren, ahenkli yapısını bozduğu ve tahrip ettiği net olarak görülmektedir: Ormanları parçalarına ayırıp, dünyanın ciğerlerini kemiren araç yolları; nehirleri hapsedip, hayat veren akışlarını yönlendiren barajlar; gecenin karanlığını solduran ışıklar; okyanuslar ve bulutların ruh hâlinde değişikliğe sebep olan yanan delikler misali sanayi bacalarından çıkan duman ve ısı.

Hiçbir zaman eve dönüp diğer uygulamacı hayalperestlere katılmaktan şüphe duymamalıyız ve sadece şunu hatırlamalıyız:

"Bilgenin elinde toprak altındır" Rumi.

Kaynaklar

A collection of essays dedicated to Fritjof Schuon (2001) Paths to the Heart, Sufism and the Christian East (ref. Ibn Arabi)

Ansari, Es-Seyyid Es-Shaykh Taner (2008) - Grand Masters of Sufism (Secret of Secrets by Abdul Qadr Geylani and Guidance to Mysticism by Ahmed er Rifai)

Ansari, Taner, (2010). Surviving 2012 and Beyond, Ansari Publications.

Atteshlis, Dr. Stylianos (1989) The Esoteric Teachings: A Christian approach to truth, Nicosia, Cyprus

Benjamin, Walter (1936) – The Storyteller

Das, Amrita, Islam, Mohammad Shariful, Alam, Dr. Md. Jahangir, Hoque, Nusrat (2007) HOUSING REPORT Mud House of Bangladesh, Earthquake Engineering Research Institute (EERI) and International Association for Earthquake Engineering (IAEE).

Lalon, Haroonuzzaman (2010), Bangla Bauls 1: Selected songs of Lalon Translated into English Adorn Publications

Khalili, Nader (1994) - Sidewalks on the Moon, Cal Earth Press.

Khalili, E. Nader (2001) - Rumi, Dancing the Flame, Cal Earth Press.

Khalili, Nader and Outram, Iliona (2008). Emergency Sandbag Shelter and Eco-Village - How to Build, Cal Earth Press.

Marshall Cavendish Corporation (2008) The World and Its Peoples. p. 489.

New Earth UK (2015). Emergency Sandbag Shelter for Nepal - World Habitat Day + Public Spaces for All HBRI (Housing and Building Research Institute of Bangladesh

Ochsendorf, John, Freeman, Michael (2010). Guastavino Vaulting: The Art of Structural Tile Princeton Architectural Press

Plato (1943). Plato's The Republic. New York :Books, Inc.,

Plato, 2004 edition. The Trial and Death of Socrates: Phaedo (p. 87) Barnes and Noble Publishing, Jowett & Taffel.

Shirazi Saadi, Mosleh al-Din Sheikh (1258) The Golestan Trans. Richard F. Burton 1821-1890
The Guardian (2015) Dhaka: the city where climate refugees are already a reality.

The Guardian (2015), Dhaka: the city where climate refugees are already a reality

Your Own-Cal-Earth Press (2008) - New Earth UK (2014).

*Orijinal dilinden Türkçe'ye çeviren:
Bahar Uluçay

Iliona Outram Khalili

PhD, RIBA.
New Earth Direktörü, Birleşik Krallık

ilionakhalili@gmail.com

DEPREMDEN SONRA KENT, TOPLUMSAL ADALET VE KONUT

ÖZLEM ÜNSAL

ÖZET

6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen ve yaklaşık 11 ili etkisi altına alan Kahramanmaraş merkezli depremin ardından, "Şehirlerimizi yeniden ayağa kaldıracacağız" cümlesi hızla dolaşıma girdi. Deprem illerinde hızlı ve konut eksenli bir yeniden yapılanma sürecini imleyen bu ifade, 2000'li yılların başından bu yana Türkiye'nin mekânsal üretim politikalarını etkisi altına alan kentsel dönüşüm hamlesinden bağımsız düşünülmemelidir. Ancak, bu hamlenin geçtiğimiz yirmi yıl içerisinde gözlemlenebilmiş sonuçları, kent mekanının adaletli, güvenli, toplumsal ihtiyaçlara cevap veren ve sürdürülebilir bir niteliğe kavuşmadığını ortaya koymaktadır. Makale afet sonrası kentlerinin yeniden yapılandırma süreçlerinin söz konusu mekânsal üretim politikalarından bağımsızlaştırılması gerektiğini örnekler üzerinden tartışmaktadır. Yakın geçmişte depremin yıkıcı etkilerinden hasar gören başka illerin afet sonrası deneyimini özetleyen bu örnekler, 'şehirlerin yeniden ayağa kaldırılma süreçlerinin' adaletli, güvenli, toplumsal ihtiyaçlara cevap veren ve sürdürülebilir sonuçlar doğurmanın çok uzağında olduğunu açıklıkla ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Deprem, Türkiye, konut, mekânsal üretim politikaları, adalet

Deprem illerine işaret ederek, Recep Tayyip Erdoğan "Şehirlerimizi yeniden ayağa kaldıracacağız" cümlesini kurduğunda ve Mart ayını bir başlangıç noktası olarak tayin ettiğinde Kahramanmaraş depreminin üzerinden henüz iki hafta geçmişti.

Bu cümle, en önce aklıma geçmişten bir anı düşürdü: Ömer Kanıpak'ın 'kentleri patlatma şenliği' ifadesiyle andığı, 2012 yılının Ağustos ayında 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi'ne ilişkin kanunun çıkışı vesilesiyle Türkiye'nin 33 ilindeki çeşitli binaların dinamitlerle patlatıldığı gün (1).

Ulusal haber kanallarının canlı olarak yayımladığı 'lansman' niteliğindeki bu seremoni için televizyon ekranları dönüşümlü olarak farklı illeri temsilen dörde bölünmüştü. Dört karenin her birinde boş, ömrünü büyük ölçüde tamamlamış yüksek katlı bir bina duruyordu ve her karenin tepesinde de binanın bulunduğu ilin adı yazıyordu: Adana, Gaziantep, Hatay... Araya giren görüntülerde dönemin Çevre ve Şehircilik bakanı Erdoğan Bayraktar, üzerinde "Sağlam Gelecek, Sağlam Şehirler için DÖNÜŞÜM BAŞLADI" yazan bir posterin önünde konuşmasını yapıyordu. Sonra da dörde bölünmüş ekranlarda boy gösteren yalın binalar eş zamanlı olarak, alkışlar eşliğinde patlatılmıştı. Kentler ve yapıların deprem riskine karşı 'sağlamlaştırılacağı' yeni dönemin başlangıcı bu şekilde imlenmişti. Yayıdan neredeyse 11 yıl sonra, 7,6 büyüklüğünde iki depremin ardından bu kentlerin pek çoğundan geriye çok bir şey kalmaması, trajik ve düşündürücü olmanın çok ötesinde.

"Şehirlerimizi yeniden ayağa kaldıracacağız" cümlesinin aklıma düşürdüğü ikinci şey ise bir sorular silsilesi: 'Yeniden ayağa kaldırılacak şehirler' nereden muhteva olacak? Neyi içerip, neyi dışlayacaklar? Neyin içerilip neyin dışlanacağına kim,

nasıl karar verecek? Bu kentleri 'yeniden ayağa kaldırmak', bir önceki yaşamı olduğu gibi tesis etmeyi mi, yoksa onun daha 'iyi' bir versiyonunu gerçekleştirmeyi mi vadediyor? Peki bu 'iyinin' tarifini kim, neye göre yapacak?

Kentsel Dönüşüm Kıskaçında Konut

Bu soruların yaklaşık cevaplarını bulabilmek için hızlı bir haber taraması yapıyorum. Tekrar tekrar illere göre Toplu Konut İdaresi (TOKİ) eliyle inşa edilecek binaların sayısına, kat yüksekliğine, kullanılacak malzemelere ilişkin detaylarla karşılaşıyorum: "Mart ayı içinde Hatay'da 40 bin 426... Kahramanmaraş'ta 45 bin 67... Adıyaman'da 25 bin 882... Gaziantep'te 18 bin 544... Malatya'da 44 bin 770... Osmaniye'de 9 bin 550... Diyarbakır'da 6 bin... Şanlıurfa'da 3 bin... Elazığ'da 3 bin 750... Adana'da 2 bin 500... Kilis'te 250...". Yoksa 'şehirleri yeniden ayağa kaldırmadan' kasıt, hızlandırılmış bir konut üretim süreci mi? On binlerce kişinin çok kısa bir sürede, amansız iklim koşullarında evsiz ve yersiz kaldığını düşünecek olursak, barınma sorununa çare bulmak elbette bir aciliyet konusu. Lakin, bu 'yeniden ayağa kaldırılacak şehirleri' konut üretimi üzerinden tarif etmek ne kadar yeterli? Dahası, bu yeni şehirlere kimler, hangi koşullarda, nasıl erişebilecek?

'Şehirleri yeniden ayağa kaldırmak' veya 'kentleri yeniden inşa etmek', 2000'li yılların başından bu yana Türkiye'de kentsel dönüşüm tartışmalarının

merkezindeki yerini koruyor. En kaba ifadeyle ilk başta gecekondu alanlarının 'formelleştirilmesi'; daha sonra koruma altındaki kültürel ve doğal miras alanlarının 'ihya edilmesi' ve en nihayetinde de afet riskli alan ve yapıların 'sağlamlaştırılması' gerekçesiyle hayata geçirilen kentsel dönüşüm hamlesi, kentlerin mevcut halleriyle pek çoğu ekonomik olan ve kısıtlı bir zümreye ait birtakım beklentileri karşılamadığı ve bu nedenle de yeniden icat edilmesi gerektiği iddiasına dayalı. Tüm kurumları ve mevzuatıyla kentsel dönüşüm, toplumun her kesimi için 'güvenli yaşam alanları' vadederken yürünecek, yaşanacak, çalışılacak, eğlence alanları yeniden tarif ve tayin ediyor.

Yalnızca yaşadığımız yerleri değil, yaşadığımız yerleri anlatan dili de dönüştüren bu süreçten 'konut' da payını fazlasıyla aldı. Metrekareler, taksitler, ödeme kolaylıkları, emsal artışları ile tarif edilen 'konut', değeri hesap makinesiyle kolaylıkla ölçülebilir ve cazibesi 'sahip olabilmek' ihtimalimizde saklı bir meta haline geldi. 'Evi' kuşatan, ona değerini teslim eden dayanışma ağları, toplumsal hafıza, gündelik yaşam pratikleri, sosyal ve kültürel çeşitlilik, yakın ve uzak çevre ile temas gibi tüm diğer dinamik ve ilişkiler de eş zamanlı olarak piyasa odaklı bu değerler sistemi içinde silikleşti. 'Konut' kentsel dönüşüm bağlamında ve her ne koşulda olursa olsun en başta satın alınması gereken bir şeye dönüştü. Görece yoksun kesimlerin barınma ihtiyacını karşılamaya yarayacak ve onları piyasa dinamiklerine karşı koruyacak güvenli bir yaşam

alanı olarak 'sosyal konut' ve onu çevrelemesi gereken çok katmanlı politikalar da tam olarak aynı değerler sistemi içinde eriyip gitti.

Afet Sonrası Kentleri İçin Adil Bir Gelecek Mümkün Mü?

Anahtar kelime olarak sosyal konut ve Türkiye kombinasyonu ile basit bir Google araması yaptığınızda karşınıza çıkan ilk sonuçlardan birinin Toplu Konut İdaresi'nin sosyal konut programı olarak sunduğu 'İlk Evim' projesinin web sitesi olduğunu biliyor muydunuz? 'İlk Evim', uygun fiyata konut sahibi olmak isteyenler için düşük faizli kredi olanakları ve uzun vadede taksitlendirilmiş ödeme planlarıyla tariflenmiş bir konut projesi. Projeyi 'sosyal' kılan herhangi bir kriter ise web sitesinde rastlamak mümkün değil. Neredeyse yarım asırlık bir süreç içinde erişilebilir konut üretim misyonundan giderek uzaklaşan; bedelsiz olarak sahiplendiği kamu arazileri üzerinde kar amaçlı konut üretirken dar gelirli için çok daha düşük oranlarda konut üreten; faaliyetlerinin hiçbirini için denetim ve yaptırıma maruz kalmayan, ve gayrimenkul sektörü içinde başka hiçbir firmanın sahip olamadığı yetki ve imtiyazlar sayesinde kentsel dönüşümün başat aktörlerinden biri haline gelmiş TOKİ'nin sosyal konut kavramı ile günümüzde nasıl yan yana gelebildiğini sorgulamak gerekiyor (2).

Sosyal konut anlayışının 'düşük faizli kredi olanakları ve uzun vadede taksitlendirilmiş ödeme planlarıyla tariflenmiş projelere' kilitlenmesinden belki de daha korkunç olan, kent mekanının bir bütün olarak ve hemen herkes için giderek daha da adaletsiz, tekinsiz ve güvencesiz bir alana dönüşmesi. 2000'li yılların başından bu yana farklı mevzuatlar çerçevesinde gerçekleşmiş dönüşüm süreçleri kent mekanında hemen hemen hep aynı izleri bırakmış: Sermayenin birikim kanallarına yeterince entegre olamamış alanlar üzerinde baskı oluşması; bu alanların yeni yatırımlara açılmak üzere hazırlanması; kent sakinlerinin planlama ve tasarım süreçlerine dahil olamaması; mülk sahiplerinin yegane hak sahibi olarak kabul edilmesi ve kiracıların tüm süreçlerden dışlanması; projelere borçlandırmaya dayalı bir konut edindirme sisteminin hakim olması;

bu sistemin mülksüzleşme de dahil olmak üzere çok katmanlı mağduriyetlere yol açması; mağdur kesimlerin yersizleşerek kentlerin daha güvencesiz alanlarına yönelmek zorunda kalması ilk akla gelenler. Günün sonunda, emlak piyasalarında oluşan balonun toplumsal ihtiyaca yanıt veren, erişilebilir yaşam alanlarına ulaşmayı herkes için olanaksızlaştırdığını biliyoruz (3).

Sosyal konut üretiminin geçersizleştiği ve kent mekanının sermaye birikiminin kıstaslarına göre yeniden üretildiği bir mantık içerisinde can alıcı soru belki de şu olmalı: Afet alanlarını 'yeniden ayağa kaldırma' eylemi, yukarıda tarif edilmiş mekânsal dönüşüm süreçlerinden ne kadar bağımsızlaşabilir? Bu bağımsızlaşma gerçekleşmedikçe, kentler nasıl 'yeniden ayağa kalkabilir'? Kent mekânı pek çok yönüyle adaletsizleşmeye, tekinsizleşmeye, toplumsal ihtiyaçları karşılamamaya ve sürdürülebilir olmaktan çıkmaya devam ederken, afetlerin yerle bir ettiği kentleri nasıl bir gelecek bekliyor?

Geçtiğimiz yirmi yıl içinde şiddetli depremlerin yıkımına uğramış farklı illerin deneyimi, bu alanlarda devlet eliyle yeniden yapılaşma ve konut üretim süreçlerinin adaletli, güvenli, toplumsal ihtiyaçlara cevap veren ve sürdürülebilir sonuçlar doğurmanın çok uzağında olduğunu açıklıkla ortaya koyuyor. Günümüz kentlerini şekillendiren süreçler, afet alanlarında kendini yeniden tekrar ediyor. Bu nedenle de aynı mantık içerisinde genel geçer hale gelmeye başlamış yersizleşme, mülksüzleşme ve yoksunlaşma gibi mağduriyetler katlanarak, mekânın kendisiyle birlikte yeniden üretilmeye devam ediyor. Kazanımlar tam anlamıyla yok denilemese de bu kazanımların dahi mağduriyetlerden azade olmadığı aşikâr.

2020 – İzmir Depremi

30 Ekim 2020 tarihinde gerçekleşen Samos merkezli deprem İzmir'in özellikle Bayraklı ilçesinde büyük hasara yol açmıştı. Yaklaşık 80,000 birim ağır, orta ve hafif derecede hasarlı ilan edilmişti. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bölgede yaptığı tespitler sonucunda yedi proje alanı belirlemiş ve TOKİ'nin açtığı ihaleyi kazanan firmaların bu alanlarda yeni konut inşaatına başlayacağı duyurulmuştu.

Öngörülen projelere göre ağır hasarlı yapılar yerine yapılacak konutlar 7269 sayılı AFAD kanununa tabi tutulmuştu. Buna göre, depremzedeler konutların maliyetinin yalnızca %50'sini ödeyecekti. İki yılı ödemesiz, 18 yıla yayılan taksitler ve %0 faiz oranına göre bir ödeme planı oluşturulmuştu. Ancak dairelerin büyüklüğü 130m2'den 75-80m2'ye kadar küçülmüştü. Depremzedeler projelerin geliştirilme sürecinde herhangi bir şekilde söz sahibi olamamıştı. Dahası, ödenmesi gereken meblağ kesinleşmeden imzaların atılması gerekmişti.

Az hasarlı binalar için ise çok daha farklı bir yaklaşım sergilenmişti. 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesine ilişkin kanuna göre yıkılan bu yapıların yerine inşa edilecek konutların maliyetinin tamamının 10 yılda ödenmesi öngörülmüştü. Bu kapsamda, az hasarlı konutların sahipleri depremzede olarak görülmemişti. Ağır hasarlı olarak tespit edilmiş yapılardaki mülk sahipleri 13,000 TL, kiracılar ise 5000 TL kira yardımı alırken, az hasarlı olarak tespit edilmiş yapılarda mülk sahipleri kira yardımı alamamıştı.

Tüm bu süreç içerisinde mülk sahiplerine 200,000 TL'lik kentsel dönüşüm kredisinin sağlanacağı açıklanmış ve bu kredinin aylık ödemesi 3500 TL olarak belirlenmişti. Ancak aynı dönemde İzmir'de 100-110 m2'lik konutların maliyeti yaklaşık 450,000 TL'ye denk geldiğinden, pek çok kişinin neredeyse 250.000 TL daha borçlanması gerekeceği ortaya çıkmıştı. Bu da geri ödemeleri bir anda 7000-8000 TL bandına zıplamıştı. Etkilenen nüfus çoğunlukla 65 yaş üstü olduğundan, pek çok kişi kredide yaş kriterine takılmıştı. Emekli maaşları bu ödemeler için yetersiz kalan depremzedeler, belirsiz bir süre boyunca kiracı pozisyonuna düşmüştü.

28 aylık bir sürecin sonunda TOKİ, 4000 konutun yapımını tamamlayabildi. Bu durumda 75,000 kadar konut açığı oluştu. İzmir depreminden yaklaşık 300,000 kişi etkilenmişti. Kaçınılmaz son, pek çok kişi için civar il ve ilçelere göç ile sonuçlandı. Bir yılın sonunda konteyner kentte halen 300 aile yaşıyordu (4).

2011 - Van Depremi

2011 yılının Ekim ve Kasım aylarında, 17 gün arayla yaşanan iki deprem sonucunda Van'ın Erciş ve Edremit merkezlerinde 644 kişinin öldüğü büyük bir yıkım yaşanmıştı. 2011 Aralık – 2012 Şubat ayları arasında mimar ve mühendislerden oluşan yetkililerin gerçekleştirdiği çalışma sonrasında mevcut binaların %26'sının ağır, %8'inin orta, %36'sının hafif hasarlı ve %30'unun hasarsız olduğu tespit edilmişti.

Yapıların sağlamlığına dair güvenilir bilgiye ulaşmanın tek yolu olan bu değerlendirme sonucunda her bir yapı için mülk sahiplerine çeşitli yasal ve mali haklar tanıyan, hukuki açıdan bağlayıcı resmi hasar tespit raporları düzenlenmişti. Bu haklar arasında en temel olanlar, farklı yerleşimlerde inşa edilecek kalıcı TOKİ konutlarından yararlanma ve devlet tarafından kurulan çadır ve konteyner kentlerde kısa süreli barınma idi. Tıpkı İzmir depremde olduğu gibi, Van depremde de yalnızca ağır ve orta hasarlı binalardaki mülk sahipleri TOKİ konutlarına yerleşme hakkını elde etmişti.

Bir yılın sonunda Van Merkez ve Erciş'te 15,341 adet konutun inşaatı tamamlanmıştı. Yine tıpkı İzmir deneyiminde olduğu gibi bu konutlar da ilk 2 yılı ödemesiz, 18 yıla varan taksitlerden oluşan bir ödeme planına sahipti. Ancak konutlara yerleşen depremzedeler taşındıkları andan itibaren konutların doğalgaz, elektrik, su ve aidat gibi düzenli giderlerinin aylık neredeyse 2000 TL'yi bulan yükünü finansal olarak kaldıramaz duruma gelmişti. Konut alanlarının market, hastane, okul ve kent merkezine ulaşım olanakları gibi temel altyapı eksikliklerinden mustarip olması ise gündelik yaşamı daha da zorlaştırmıştı.

Öte yandan, hak sahipliği konusunda daha büyük mağduriyet yaşayan yaklaşık 15,000 kiracının iki yılın sonunda çadır ve konteyner kentlerden çıkması istenmişti. Kiracıların geçici yerleşkelerden bu denli uzun bir süre boyunca çıkamamış olmasının nedeni ise, sözü geçen hasar tespit raporlarının kentteki emlak piyasasına yaptığı etkiydi. Her ne kadar ayakta kalan yapıların sağlamlığına dair bir öngörü yapmasalar ve yalnızca mevcut hasar durumu üzerine değerlendirme yapsalar da 'az hasarlı'

veya 'hasarsız' şeklinde düzenlenmiş raporlar bu nitelikteki yapıların emlak piyasasındaki değerini bir anda artırmıştı. Kontrolsüz bir şekilde yükselen kiralar, kiracıların görece sağlam konutlara erişimini kısıtlamış ve kentin daha riskli alanlarına yönelmesine yol açmıştı (5).

Derin Yoksulluk Ağı'ndan Hacer Foggo, Kahramanmaraş depremi sonrasında Birgün Gazetesi'ne yaptığı değerlendirmede Van Edremit'te yer alan Kiracılar TOKİ adlı konut alanında 1953 evin %70'inin icralık ve 310 dairenin ise bankada satışta olduğunu bildiriyordu: "Ödeyemiyorlar çünkü neredeyse oturanların yüzde 80'i işsiz ya da günlük işlerde çalışıyorlar. Evleri banka tarafında satılanlar daha ucuz ama daha riskli evlerde yaşamaya başlamış." (6). Bir diğer deyişle, hak sahibi olarak TOKİ konutlarından yararlananlar ile hak sahibi olamayıp emlak piyasasının serbest dinamikleri içinde kendi çözüm arayışlarına girenlerin vardı. Ortak nokta, mevcut güvencelerini yitirmiş bir yaşam oldu.

Bir Sonsöz Yerine: Düzce Umut Evleri

12 Kasım 1999 tarihinde Düzce'de yaşanan 7,2 büyüklüğünde deprem 845 kişinin ölümü ve 12,389 yapının ağır hasara uğraması ile sonuçlanmıştı. 2000 yılında geçici prefabrik yerleşkelerin yapımıyla eş zamanlı olarak hasar tespiti ile hak sahipliklerinin belirlenmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmişti. Mülk sahiplerinin hak sahibi olarak tanındığı, kiracıların ise herhangi bir haktan yararlanmadığı bu sürecin sonunda mülk sahipleri için kalıcı konutların inşasına başlanmıştı.

2002 yılında kalıcı konutların kısmen tamamlanmasıyla birlikte kiracıların geçici yerleşkelerden tahliye edilmesi gündeme gelmişti. 2003 yılında bu alanların boşaltılmasının ardından kiracı depremzedeler Düzce Evsiz Depremzedeler Dayanışma Konut-Yapı Kooperatifi adı altında bir araya gelmişti. Talep, konut yapabilecekleri bir arsanın devlet tarafından tahsis edilmesi idi.

2004 yılında kooperatif Bayındırlık ve İskân Bakanlığına sunulmak üzere ödenebilir, sağlıklı ve güvenli arazi taleplerini dile getiren bir imza

kampanyası başlatmıştı. Çeşitli protestolar ve resmi talebin makamlara ulaşmasının ardından bakanlık 775 sayılı yasa uyarınca düşük gelirli vatandaşların konut ihtiyacını gidermek üzere kooperatife arsa tahsis edeceğini açıklamıştı. Ancak tahsis edilen arsa ihtiyacı karşılamamıştı. Teklifi kabul etmeyen depremzedeler, 2005 yılında Ankara Abdi İpekçi Parkı'nda 142 gün süren bir kamp kurarak bu kararı protesto etmişti.

Yıllara yayılan mücadelenin sonunda TOKİ, 2012 yılında sosyal konut yapımı için kooperatife Beyköy'den yeni bir arsa tahsis etmişti. Daha sonra 1Umut ve Dayanışmacı Atölye gönüllüleri sürece dahil olup bir anket çalışması yoluyla kooperatif üyelerinden sağlıklı ve güvenilir konut üretimine yönelik veri toplamıştı. Nüfus özellikleri ve genel finansal durumu ortaya koymaya çalışan bu anket sonucunda yapılacak çalışmanın tohumları atılmıştı.

Kiracı depremzedelerin tasarım sürecinin bire bir parçası olduğu çok paydaşlı, disiplinler arası iş birliğine dayalı ve katılımcı bir planlama sürecinin sonunda Düzce Umut Evleri projesi ortaya çıkmıştı. 2016 yılında konutların inşaatına başlanmasının ardından proje, 2017 yılında Dünya Habitat Ödülleri'nde dünyanın en iyi on sosyal konut projesi arasında finalist olarak yer almıştı. Tamamlanmadan finalist olabilen yegane proje olan Düzce Umut Evleri için gerekli iskan başvuruları 2023 yılı itibarıyla yapıldı (7).

Fakat gelin görün ki, Düzceli kiracı depremzedelerin bu kazanımı elde edebilmeleri için depremde bu yana 24 yılın geçmesi gerekti. 24 yıl, bir afetin ardından yaşamın yerinde tesis edilebilmesi ve bunun için gerekli hakların muhataplarına teslim edilebilmesi için kabul edilemeyecek kadar uzun bir süre. Bu deneyimlerden çıkarılacak sonuç oldukça net: 'Şehirleri yeniden ayağa kaldırırken' konut üretimine endekslenmiş, toplumsal ihtiyaca yanıt veremeyen ve piyasa dinamiklerinin insafına bırakılmış mekânsal üretim politikalarını terk etmek gerekiyor. Afet sonrası kentlerde insan onuruna yaraşır bir yaşamı yeniden kurmanın yegâne yolu, bütüncül, kapsayıcı, hesap verilebilir, sağlıklı, güvenli ve erişilebilir bir planlama vizyonunu ısrarla talep etmekmiş gibi görünüyor.

(1) Ömer Kanıpak'ın bu makalesine daha yakından göz atmak için bkz. "Tabula Rasa Bayramınız Kutlu olsun" (18 Ekim 2012) <https://www.arkitera.com/gorus/tabula-rasa-bayraminiz-kutlu-olsun/> (Son erişim tarihi: 8 Mart 2023).

(2) TOKİ'nin 1980'li yıllardan itibaren geçirdiği dönüşüm sürecine dair Evren Aysev'in ayrıntılı analizi için bkz. "Türkiye Kentlerinin Mekansal Üretiminde TOKİ Etkisi" (Temmuz-Ağustos, 2014) <http://www.mimarlikdergisi.com/index>.

(3) Özlem Ünsal ve Tuna Kuyucu, "Neoliberal Kent Rejimiyle Mücadele: Başbüyük ve Tarlabası'nda Kentsel Dönüşüm ve Direniş" İstanbul Nereye? Küresel Kent, Kültür, Avrupa içinde ed. Deniz Göktürk, Levent Soysal ve İpek Türel, Metis: İstanbul.

(4) İzmir Depremzedeleri Dayanışma Derneği'nin (İZDEDA) verdiği mücadele üzerine ayrıntılı bir söyleşi için Eray Çaylı'nın konuk editörlüğünde hazırlanan ve 2022 yazında yayımlanan beyond.istanbul dergisinin "Mekanda Adalet ve Deprem" sayısından yararlanılabilir. Şu anda açık erişimde olan dergiye çevrimiçi olarak https://mekandaadalet.org/wp-content/uploads/2023/02/mad_deprem.pdf adresinden ulaşılabilir.

(5) Van Depremi ertesinde yaşananlara dair Marlene Schaefer'in ayrıntılı analizinden kısa bir metin için Eray Çaylı'nın konuk editörlüğünde hazırlanan ve 2022 yazında yayımlanan beyond.istanbul dergisinin "Mekanda Adalet ve Deprem" sayısından yararlanılabilir. Şu anda açık erişimde olan dergiye çevrimiçi olarak https://mekandaadalet.org/wp-content/uploads/2023/02/mad_deprem.pdf adresinden ulaşılabilir.

(6) Hacer Foggo'nun bu değerlendirmesine daha yakından göz atmak için bkz. "Yaşamaya Elverişli Konut Herkesin Hakkıdır" (19 Şubat 2023) <https://www.birgun.net/haber/yasamaya-elverisli-konut-herkesin-hakkidir-422006> (Son erişim tarihi: 8 Mart 2023)

(7) Düzce Umut Evleri projesine dair daha ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.umutevleri.org> (Son erişim tarihi: 8 Mart 2023)

Dr. Özlem Ünsal

Bağımsız Kent Araştırmacısı

ozlemunsal@gmail.com

HASTANELERİMİZİN DAYANIKLILIĞI

BEDİA TEKBIYIK TEKİN

ÖZET

Bu yazıda, hastane mimarisi üzerine doktora çalışmalarını sürdüren yazar Bedia Tekbiyık Tekin, geçmişten günümüze kadar ülkemizde inşa edilen hastane binaları hakkında genel bilgiler vermesinin yanında, olası bir deprem felaketinde binaların dayanıklılığı için yapılması gerekenleri aktarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Hastane Binaları, Kıbrıs, Deprem Bölgesi, Yapısal Güçlendirme.

Hastaneler, şifa veren kurumlardır. Deprem gibi bir doğal afet anında şüphesiz ilklak gelen kamusal anlamda kullanacağımız, insanların en çok ihtiyaç duyacağı, çalışması şart olan binalardan biri de hastanelerdir. Sağlık sistemlerinden sağlık bakanlığı sorumludur. Peki hastanelerimizin depreme karşı dayanıklılığı var mı? 1974 savaş döneminden kalma hastane binalarımızın bina sağlığı yeterli midir? Yoksa restorasyonla yenilemeye çalışıp kullanmaya devam ettiğimiz, canımızı emanet ettiğimiz hastanemiz bir deprem anında yıkılmaya mahkûm mudur? Geçmiş geleceğin habercisiyse, geleceğe bakmaktansa geçmişe sırtımızı dayanamaya devam ettiğimiz sürece en önemli sayılacak nitelikteki binalarımız yıkılmaya da yüz tutacaktır.

Yürürlükte olan ya da reformlarla yeniden yapılandırılmaya çalışılan sağlık sistemlerinin temel sorunu sürdürülebilir olmalarını sağlamada karşılaşılan zorluklardır. Toplumun tamamı daha kaliteli hizmeti zamanında istemektedirler ve sunulan hizmetlerin güvenilir olmasını talep etmektedir.

Bu durumda, hastanelerimiz ne kadar güvenli diye sormak yerine, ne yapılabilir diye düşünürsek eğer, sürdürülebilir, dayanıklı, güvenli ve sağlam sağlık binaları inşa etmek en ön sırada gelecektir. Toplumsal sağlık ihtiyaçlarının karşılanmaya devam edeceği, sağlık hizmetlerinin devam edip, insanların şifalanmasını sağlayacak, hatta insanların gözü arkada kalmaksızın soru işareti barındırmadan kalabilecekleri hastane binalarının kale gibi ayakta kalması elzem bir ihtiyaçtan öte, gerekliliği tartışılmazdır. Olası durumda hastanelerimiz depremden etkilenirse, tüm bu saydıklarımız kullanılamayacak olup, toplumu olumsuz etkileyecektir. Geçmişte yaşanmış sel, yangın ve benzeri doğal afetlerde hastanelerimiz etkilenmiştir. Olası bekleyen doğal afetlere karşı önlem alınması kaçınılmazdır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde sağlık sisteminde hizmet veren 6 kamu hastanesi vardır. Bunlar;

- 1978 yılında hizmete açılmış, Lefkoşa Burhan Nalbantoğlu Devlet Hastanesi, (513 yatak kapasiteli)
- 2007 yılında açılmış, Gazi Mağusa Devlet Hastanesi, (145 yatak kapasiteli)
- 1975 yılında hizmete girmiş, Girne Akçiçek Devlet Hastanesi, (56 yatak kapasiteli)
- Yine 1975 tarihinde hizmete açılan, Güzelyurt Cengiz Topel Devlet Hastanesi (45 yatak kapasiteli)
- 1981 yılında oluşmuş, Lefkoşa Barış Ruh Sağlığı Hastanesi (173 yatak kapasiteli)
- 2020 yılında yapılmış, Acil Durum Hastanesidir (100 yatak kapasiteli).

İlaveten, çeşitli sağlık ocalarıyla beraber 1988 yılında faaliyete açılan, 40 yataklı Bülent Ecevit Rehabilitasyon Merkezi yaşlılara hizmet verirken, son olarak 2016 yılında hizmete açılan, Onkoloji Merkezi 78 yatak kapasitesi olarak onkoloji hastalarına hizmet vermektedir. Bunların yanında, günümüz teknolojisinde modern yapı olarak inşa edilen, özel hastaneler ve üniversite hastanesi de bulunmaktadır. Görüldüğü üzere, çoğu sağlık binamız geçmişe dayanmaktadır. Günümüzde yapılanların ise, yer ve zemin olarak güvenilirliği tartışılmaktadır. Bunların ışığında gerekli analizlerin ve incelemelerin inşaat mühendisleri tarafından yapılması gerekmektedir. Böylelikle, öneriler şunları kapsayacaktır;

Mevcut binaların analizi yapıldıktan sonra, mümkünse yeşil bina konsepti kullanarak, modern yapı teknikleri ve sismik izolatör teknolojisi ile mevcut hastane binalarının güçlendirilmesi veya yeniden yapımı gerekecektir. İzolatör, depremi temelde absorbe eden, üst katlarda deprem hissini azaltmaya yardımcı olabilen zeminde kullanılan bir teknolojidir. Yaşanılan depremde de görüldüğü üzere, sismik izolatör kullanılmış hastaneler depremden hasar almadan ayakta kalmışlardır. Tüm bunlar uygulanırsa, kamu

binalarımız 'afetlere karşı dirençli' olarak örnek teşkil edecektir. Eğer gerekirse de, binaların yeniden yapımı gündeme gelmesi gerekmektedir. Operasyonel olarak sağlam, hasar görmeyecek, ekonomik olarak yıkılmayacak ve binaların korunmasındaki sürekliliği olacak şekilde inşa edilmesi kaçınılmazdır. Bunların yanında, asıl önemli olan, binalarımızı yönetmeliklere göre inşa edip binaya az yük bindirmeye çalışarak, aynı zamanda hastane çalışanlarının ve hastaların da psikolojik olarak rahat hizmet verebilmelerini sağlamaktır. Ameliyatların yarım kalmadığı, hastaların hastanesiz kalmadığı, tedavilerin devam edebildiği yarınlar dileğiyle...

Bedia Tekbıyık Tekin

Y. Mimar,
Hastane Mimarisi Uzmanı

beditek@googlemail.com

KUZHEY KIBRIS MODERN OKUL BİNALARI VE DEPREM

NİLAY BİLSEL

ÖZET

Nilay Bilisel, Kuzey Kıbrıs'taki modernist dönem okul binalarını adanın deprem bölgesi olması açısından inceliyor ve yapısal güçlendirme ihtiyacına değiniyor.

Anahtar Kelimeler: Deprem, okul binaları, Kıbrıs, deprem bölgesi, yapısal güçlendirme.

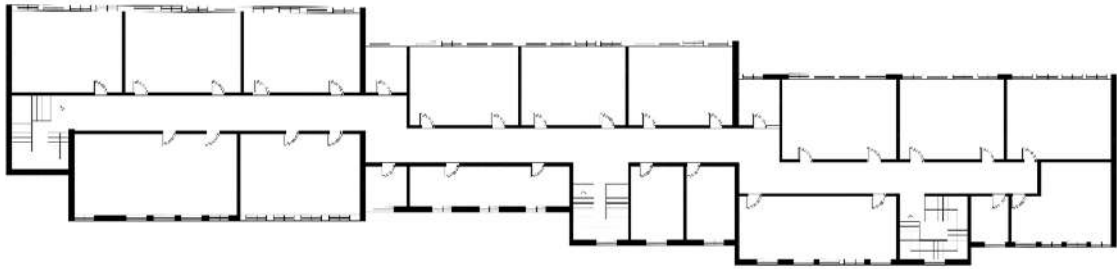
Bugün, Kıbrıs Türk toplumunda, eğitim faaliyetlerinin gerçekleştiği yapıların büyük çoğunluğu Kıbrıs'ta İngiliz sömürgesinin hüküm sürdüğü yıllarda inşa edilmiştir. Adanın eğitim tarihine bakacak olursak örgün eğitim anlayışının yaygınlaştığı İngiliz sömürge dönemi, adadaki eğitimin modellenmesi yanı sıra fiziki yapılaşmanın da temellerinin atıldığını görürüz.

Kıbrıs adasını vuran yıkıcı depremler, geçmişte önemli kayıplara neden olmuştur (1). Öte yandan, Kıbrıs'ta kapsamlı deprem yönetmeliğinin kullanımı, 1990'ların sonlarında yürürlüğe girmiştir. Kıbrıs'taki İngiliz sömürge yönetimi sırasında, hükümet, 80 yılı aşkın bir süredir benzeri görülmemiş çeşitli okul tasarımları gerçekleştirmiş ve bu yapıların çoğu günümüzde kullanılmaktadır. Kıbrıs'taki binaların sismik performansının değerlendirilmesine ilişkin son araştırmalar (2-5), beklenen depreme karşı önemli eksiklikler olduğunu öne sürüyor. Bu nedenle, mevcut durumda, okul binalarının sayısı, gerekli performans düzeyine ulaşmak için güçlendirme önlemleri alınmasını gerektirmektedir.

Modern mimarinin Kıbrıs'ta ilk yansımaları Avrupa da mimarlık eğitimi tamamlayıp adaya geri dönen mimarlar tarafından 1930'lu yılların başlarında görülmeye başladı. Dönemin ilk modern mimari diline sahip olan Atatürk İlkokulu, 1957 yılında tamamlandı. Le Corbusier'in modern mimarlığı tanımladığı ilkeleri, büyük ölçüde, özellikle cephesinde yansıtan bu okul; adanın modern mimarlık tarihinde önemli bir yere sahiptir. Yapının pilotiler üzerinde yerden yükseltilmiş kütlesi, zeminde, dönemin okul yapılarında alışılmışın dışında bir mekân oluşturmaktadır. Bu zeminde oluşan mekân, öğrencilerin iklim koşullarından korunaklı yarı açık bir rekreasyon alanı olarak değerlendirilmektedir. 8 metreyi bulan açıklıklar, kuvvetli kiriş- zayıf kolon potansiyelini sorgular hâldedir. Yapının inşa edildiği yıl göz önünde bulundurulduğunda, ülkemizdeki

Figür 1. Atatürk İlkokulu

Figür 2. Atatürk ilkokulu tip kat planı

betonarme tasarım yönetmeliği BS CP 114 (1947) kullanılmaktaydı (6).

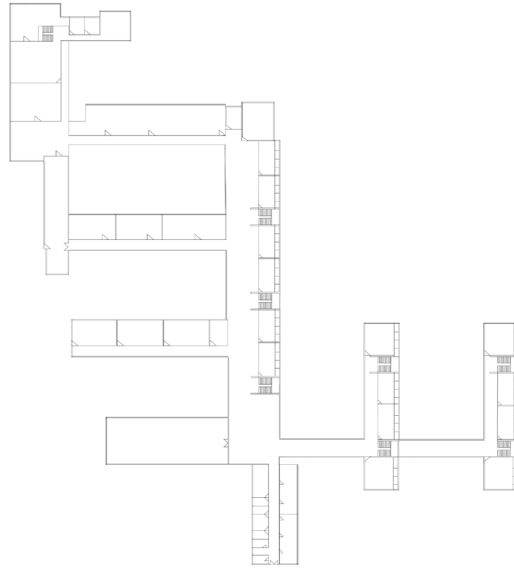
İlk defa Halbach'ın 20'nci yüzyılın ilk çeyreğinde ortaya koyduğu toplumsal bellek kavramını okul yapıları üzerinden de ele almak son derece yerinde olacaktır. Daha sonra Aldo Rossi (7) "Şehrin Mimarisi" adlı kitabında toplumsal belleği, kenti yaşayan bir organizma olarak tanımlar.

Eski adı ile Lefkoşa Türk Kız lisesi, bugün Lefkoşa Türk Lisesi olarak faaliyet gösteren okul binası, Ahmet Vural Behaeddin imzalı adadaki modern mimarlık eserleri arasında bir mihenk taşı olarak kabul edilebilir. Tasarımındaki özgünlüğü gerek mekânsal dizilim gerek cephelerdeki açıkta kalan yapısal elemanlar gerekse de strüktürel anlamda yenilikçi yaklaşımı ile o dönemin modern malzeme temin etme zorluklarına baş kaldırmaktadır.

Deprem yönetmeliği öncesi yapılan betonarme okul binalarının mimari karakteristiği (ve bu yapıların zaman içerisinde tip derslik olarak prototipleştiğini söylemek de mümkündür), depreme karşı ayrıca daha kırılğan bir durum sergiler. İklimsel koşulları gözetken hem iyi bir havalandırma, aydınlatma ve mahremiyet sağlayan ince yatay üst pencereci sınıflar, strüktürel bağlamda kısa kolon çözümü ile yapının sismik dayanımı açısından tehlike arz etmektedir. Mimari açıdan olumlu kabul edilen ancak deprem dayanıklılığı açısından tehlike doğuran bir diğer olgu ise, sınıfların kat yüksekliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Tip derslik yapıları, genellikle 8 metre iç açıklığa sahip kirişleri barındırıyor ve bu durum kuvvetli kiriş- zayıf kolon potansiyeline sebep oluyor. Tüm bu koşullar, günüm yönetmelikleri tarafından aşılabilecek özellikler olmasına rağmen geçmişte inşa edilen yapılar potansiyel riske sebep oluyor.

Figür 3. Lefkoşa Türk Lisesi (Eski Lefkoşa Kız Lisesi)

Figür 4. Lefkoşa Türk Lisesi Planı

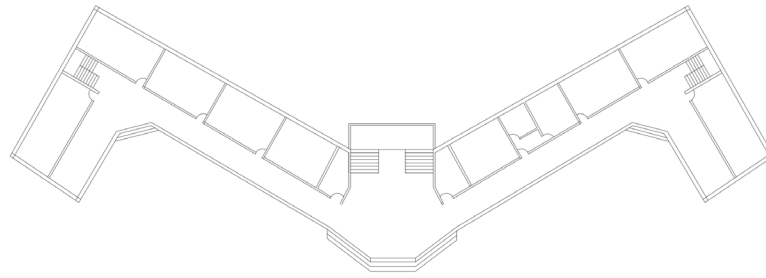
Namık Kemal Lisesinin inşası, 1959 yılında tamamlanmıştır. Plan düzeni itibariyle sembolik bir anlam taşımaktadır. Düzen, havadan bakıldığında bir uçağın şeklini andırıyor. Bu şekil, yapının iki kanadının gerilmiş bir "M" oluşturacak şekilde konumlandırılmasıyla elde edilmiştir. Açılış yıllarından NKL yıllıkları incelendiğinde; öğrencilerin bu düzeni, dönemin yükselen milliyetçi ve militarist ruhunun bir vurgusu ve bir güç sembolü olarak tanımladığı görülmektedir.

Okullarda can güvenliğinin sağlanması mecburi bir gerekliliktir. Can güvenliğinin yanı sıra

kültürel bağlamda bu yapıların toplumsal belleğin bir ürünü olarak ele alıp hem mevcudiyetinin korunması hem de zaten artan nüfusa karşılık vermekte güçlük çekilirken olası bir depremde mağduriyetlerin yaşanmaması açısından da büyük önem taşımaktadır. Kıbrıs'ın güneyi, son yıllarda 750 okul yapısından 600'ünü depreme dayanıklı hâle getirmiş bulunmaktadır (8). Ülkemizin yapması gereken, deprem potansiyeline sahip eğitim yapılarının hızlı bir şekilde tanımlanması ve güçlendirme/yenilenme çalışmalarının başlatılmasıdır.

Figür 5. Namık Kemal Lisesi

Figür 6. Namık Kemal Lisesi planı

Kaynaklar

- 1 Earthquake Report. Cyprus Historical Loss Database. Accessed online <https://earthquake-report.com/2014/05/04/important-historic-earthquakes-in-cyprus/>
- 2 Chrysostomou, C. Z., Kyriakides, N., Papanikolaou, V. K., Kappos, A. J., Dimitrakopoulos, E. G., & Giouvanidis, A. I. Vulnerability assessment and feasibility analysis of seismic strengthening of school buildings. *Bulletin of Earthquake Engineering*, 13(12), 3809-3840, 2015.
- 3 Safkan, I., Sensoy, S., & Cagnan, Z. Seismic behaviour of the old-type gravity load designed deteriorated RC buildings in Cyprus. *Engineering Failure Analysis*, 82, 198-207. 2017.
- 4 Safkan, I. Eastern Mediterranean University. PhD Thesis 2018
- 5 Safkan, I. Seismic safety of school buildings in Cyprus. International Civil Engineering and Architecture Conference, Turkey, 2019
- 6 Bilsel ve Safkan. Wayfinding Solution As Strengthening Method For School Buildings In Cyprus. ICENTE2021
- 7 Rossi, A. (1984). *The architecture of the city*. MIT press.
- 8 Seismic Upgrading of School Buildings Accessed online <https://in-cyprus.philenews.com/news/local/some-80-of-schools-in-cyprus-have-undergone-seismic-upgrading/>

Yrd. Doç. Dr. Nilay Bilsel

Lefke Avrupa Üniversitesi
Mimarlık ve Tasarım Fakültesi
Öğretim Üyesi

nbilsel@eul.edu.tr

DEPREM VE İNSAN

BÜLENT BATUMAN

ÖZET

Bu yazı, TMMOB Mimarlar Odası Merkez Yönetim Kurulu Üyesi Bülent Batuman'ın 20 Şubat'ta GazeteDuvar'da aynı başlıkla yayımlanan yazısıdır. Yazarının izniyle Mimarca'da sayfalarımıza taşımak istememizin sebebi ise, deprem bölgesinde gerçekleştirilen kapsamlı incelemelerden, kendisinin bu yazıda paylaştığı tüm çıplaklığıyla yüzümüze vuran gerçeklerin dikkate değer oluşudur.

Anahtar Kelimeler: Deprem bölgesi, incelemeler, acı gerçekler.

İçi görünen daireler insana utançla karışık bir şaşkınlık veriyor. Bir evin mahremine baktığımı fark ediyorum; çamaşırılığa asılmış çamaşırlar, boş koltuklarıyla bir oturma odası, panikle terk edilmiş, üzeri açık bir yatak. Utanıyorum. Oysa mahrem bir şeye değil, bir mühendislik problemine bakmak istiyorum. Yassılaştırmış katlardan taşan perdeler en çok da. Birbirine yapışmış beton döşemeler arasından taşmış, hayaletler gibi uçuşuyorlar sokağa doğru.

Halen Merkez Yönetim Kurulu üyesi olarak görev yapmakta olduğum Mimarlar Odası, 29 şubesiyle birlikte, bağlı bulunduğu üst örgüt olan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) ile koordinasyon içinde depremin hemen ardından yardım organizasyonuna başladı. Bunun ardından üyelerini önce (İnşaat Mühendisleri Odası ile birlikte) Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile koordinasyon içinde hasar tespit çalışmalarına katılmak, ardından da Adalet Bakanlığı ve barolar ile eşgüdüm halinde enkazlarda yapılan incelemelerde bilirkişi olarak görev yapmak üzere organize etti. (Meslek örgütlerinin özellikle deprem sürecindeki rolleri ve devletle ilişkilerini bir başka yazıda ele almayı planlıyorum.) Bu faaliyetler sürerken, 11-16 Şubat tarihleri arasında deprem bölgesinde kapsamlı bir inceleme gerçekleştirildi. Bu incelemenin sonuçları önümüzdeki günlerde bir rapor halinde kamuoyuna sunulacak. Bu yazıda, bu inceleme gezisi kapsamında bölgede edindiğim izlenimleri paylaşmak istiyorum.

İzlenimlerimi aktarmak istiyorum ama, bunu objektif, mesafeli ve teknik bir biçimde yapmak problemli. Söze bile böyleymiş gibi -objektif ve mesafeli- başlamak hem yanıltıcı hem de biraz ayıp geliyor. Zira bölgeye herhangi kapasitede yardım için dışarıdan giden herkesin deneylediği gibi (depremi orada yaşayanların deneyiminin zaten radikal biçimde farklı

ve travmatik olduğu açık), yaşanan dehşetin çok küçük ölçekte bile parçası olmak, zorlu bir deneyim.

Deprem sonrası, aslında zamana yayılan ve sırayla yerini bir diğeri bırakarak hem bireysel

hem toplumsal açıdan aşamalı bir süreç. İlk aşamada yaşanan şey, tek kelimeyle, dehşet. Her şeyi kuşatan ve başka bir şeye yer bırakmayan bir dehşet. Bunun ardından sırasıyla, kurtarma girişimleri, yavaş yavaş depremzedelerin ihtiyaçlarının farkına varma, kör-topal yardım

sağlanması, geceye ve soğuğa karşı iptidai barınma çabaları, yavaş yavaş ulaşmaya ve organize niteliğe kavuşmaya başlayan arama kurtarma faaliyetleri ve dağıtılmaya başlanan yardımlar. Hayatın olağanüstü koşullarda bir nebze olağanlaşmaya başlaması. Etraftaki yıkımın ölçeğini anlama çabası ve bunun da örgütlü bir hal alması: hasar tespiti, enkaz inceleme, vb. Ve sonra, bir yandan normalleşen hayatın -devlet otoritesinin eksikliği sonucu- bir yandan da çürüme emareleri göstermeye başlaması: Hastalık riski, güvenlik sorunları. Yavaş yavaş şimdiden geleceğe doğru düşünmeye başlama: Çaresizlik, ümitsizlik, hayatların ve kentlerin belki de dönüşsüz biçimde yerinden edildiğinin idraki.

Depremi onlarca yerleşimi aynı anda vurmuş olması ve bu yerleşimleri günlere yayılmış bir süreçte tek tek ziyaret etmek, her yerleşimde farklı bir safhayı deneylememize sebep oldu. Adana'da enkazlar bile temizlenmişken, Antakya'da arama-kurtarma faaliyeti devam ediyordu. Samandağ'da yıkılan binalar yıkıldıkları halde dururken, Osmaniye'de ağır hasarlı binaların yıkımına başlanmıştı. Malatya'da hâlâ yiyecek sıkıntısı yaşanırken Kahramanmaraş'ta çadır-kentler yapılanmaya başlamıştı. Pazarcık'ta yıkılan bir okulun enkazı tamamen temizlenip arsası toplanma alanı haline gelmişken, Adıyaman'da birçok sokak henüz ulaşım açılmamış durumdaydı.

Safhalar diyorum ama bütün bu safhalarda, belki şiddeti azalsa da sürekliliği olan bir şey

var: Dehşet hissi. İnsan ne zaman durup tekil bir olaya, örneğin bir insanın gerçek ve biricik travmasına odaklansa, ya da yaşanan felaketin genelliğini ve büyüklüğünü düşünse, bu dehşet duygusu geri gelip boğazına sarılıyor, nefesini kesiyor.

Normal şartlarda görmeyeceğiniz ama bu olağanüstü koşullarda da göreceğiniz aklınıza gelmediği şeyler. Mezarlık kalabalığı mesela; Osmaniye girişinde sizi karşılayan mezarlıkta onlarca cenazenin aynı anda kaldırılıyor oluşu. Dehşet tüm duyularını esir alıyor insanın. Sesler. İş makinelerinin sağır edici gürültüsü örneğin; tam kulaklar alışmışken, ürpertici, örgütlü bir sessizlikle yırtılıyor. Yıkıntıların içinden bir fısıltı duyabilmek için beklemek. Ve insan sesleri. Öfkeli, yaralı, çaresiz yardım çığlıkları. "Bugün artık dağıtacağımız yardım malzemesi kalmadı, özür dileriz, lütfen yarın gelin". Hatay'ın Defne ilçesindeki TMMOB koordinasyon merkezinde aynı cümleyi sabırla, sesine bir damla bıkkınlık eklemeyen tekrar, tekrar ve tekrar bağırarak genç kadın mühendis. Her özür dileyişinde eziliyorum. İslahiye'de artık kurtarma faaliyeti bile yapılmayan bir enkaz başında tek başına dikilmiş, kız kardeşine ağıt yakan teyze. Kaybettiği canın enkaz altında olup olmadığı sorusu aklıma geliyor, aklıma geldiği için vicdan azabı duyuyorum. Nurdağı'nda bize rehberlik eden sesi kısılmış amca. Sesinin neden kısılmış olabileceğini düşünmek istemiyorum.

Ya da kokular. Her yere hâkim olmuş enkaz tozuyla yayılan moloz kokusu. Un ufak olmuş

betonun kokusu, yer yer paslanmış demirin kokusu, parçalanmış ahşabın kokusu. Isınmaya çalışan insanların ne bulurlarsa yaktıkları ateşlerin yanık kokuları. Odun kokusu, plastik kokusu, is kokusu. Kişisel eşyalara sinmiş ve şimdi sokağın çamuruna bulanmış ev kokusu. İçeride olması gerekirken dışarıya saçılmış her şeyin kokusu. Osmaniye'de demiryolu boyunca sıralanmış okaliptüslerin kokularına karışıyor, Malatya'da soğuğun keskin nefesine.

Ve görmek, bakmak, tuhaf bir şey enkaz başında. Beklentiler gözlere asılı; inanmak ve inanmamak gözlere emanet. Gözle görünceye kadar kabul edilemeyen kayıp, gözle görüldüğü halde inanılamayan kayıpla yer değiştiriyor. Adıyaman'da enkazdan çıkarılıp mavi branda içinde taşınan bedene koşanları görünce önce şaşırıyorum, canlı birini çıkardıklarını mı sandılar acaba? Sonra utanarak anlıyorum ki teşhis edecekler; görerek umutlarının tükendiğini tespit edecekler.

Sandalyelerde oturup enkazı seyredenler. Yaşadıklarına inanamadıklarından mı, enkaz altında yakınları olduğundan mı, eşyaları çalınmasın diye mi, yoksa sadece gidecek başka yerleri olmadığı için mi? Antakya'da yıkılan bir apartman. Ve caddenin karşısında kaldırıma oturmuş, elindeki kâğıt bardağı dolduran çayın bile farkında değilmiş gibi görünen genç kadın. Gözlerini enkaza dönmüş apartmana dikmiş, benim farkımda bile değil; yine de ona yaklaştıkça gözümü kaçırıyorum, ya göz göze gelirse? Gözlerim gözlerine ne söylese eksik, yanlış, küstah, ayıp olacak.

Ve yıkıntılar. Yıkıntılara bakmak. Yıkılan binalara bakarak insani dehşetten binaların soğuk matematiğine kaçmaya çalışıyorum. Nasıl yıkılmış, hata nerede? Ama insana dair olandan kaçmak mümkün değil. İçi görünen daireler insana utançla karışık bir şaşkınlık veriyor. Bir evin mahremine baktığımı fark ediyorum; çamaşırlığa asılmış çamaşırlar, boş koltuklarıyla bir oturma odası, panikle terk edilmiş, üzeri açık bir yatak. Utanıyorum. Oysa mahrem bir şeye değil, bir mühendislik problemine bakmak istiyorum. Yassılaştırmış katlardan taşan perdeler en çok da. Birbirine yapışmış beton döşemeler arasından taşmış, hayaletler gibi uçuşuyorlar sokağa doğru. Sanki bir apartman katı, yani

bir yaşam mekânı yamyassı olurken kendilerini dışarı atmış ama o mekânı bırakıp gidememiş, içeriyle dışarı arasında, bir tür arafta asılı kalmış gibi salınıyorlar, baktıklarımın bina değil yuva olduğunu yüzüme vurarak.

En beteri de kötü hissettiğin için utanç duymak. Depremi yaşayanların yanında, onların yaşadıklarına kıyasla kötü hissetmeye hakkın olmadığını bilmenin mahcubiyeti. Ama insan olmak öyle çelişkili ve tuhaf şey bir yandan: Hiç tanımadığın halde, depremi yaşayanla kendiliğinden, kırk yıllık dostun gibi sarılmanın doğallığı, dolaysızlığı. Sağaltıcı.

*Bu yazı, yazarının ve Gazete Duvar'ın izni ile yayımlanmıştır.

Yazıya aşağıdaki adresten erişebilirsiniz.

<https://www.gazeteduvar.com.tr/deprem-ve-insan-makale-1604448>

Doç. Dr. Bülent Batuman

Bilkent Üniversitesi Öğretim Üyesi
TMMOB Mimarlar Odası
Merkez Yönetim Kurulu Üyesi

bbatuman@gmail.com

MİMARLIK BARBARCA OLABİLİR Mİ?

YONCA HÜROL

ÖZET

Bu makalenin başlığı Theodor W. Adorno'nun ünlü deyişinden uyarlanmıştır: "Ausschwitz'den sonra şiir yazmak barbarcadır." 17 Ağustos 1999'da Kocaeli'nde meydana gelen ve 40.000'den fazla kişinin öldüğü veya kaybolduğu feci depremden sonra, o zamanlar Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dekanı olan Necdet Teymur 'deprem şiirlerinden' birinde Adorno'dan bahsederek '17 Ağustos'tan sonra mimarlık mümkün mü?' diye sordu. Bu makalenin temel amacı, Teymur'un sorusunu Adorno'nun felsefesiyle olan bağlantısı açısından Türkiye'de mimarlık siyasetine ve etiğine katkıda bulunmak amacıyla yorumlamaktır. Teymur'un sorusu, Adorno'nun felsefesi aracılığıyla mimarlık ve mimari teknolojiye eleştirel bir yaklaşımın yeni bir yorumunu sağlamaya yardımcı olabilecek niteliktedir. Makale aynı zamanda Adorno'nun deyişinin evrenselliğinin / özgüllüğünün daha iyi bir şekilde altını çizmeye hizmet eden bir tartışmasını da sunmaktadır.

Anahtar kelimeler:

Mimarlıkta etik, Mimarlık ve politika, Mimari estetik, Adorno

GİRİŞ

17 Ağustos 1999 yılında 7.4 büyüklüğünde gerçekleşen Kocaeli depremi, 40.000'den fazla insanın ölümü ve 300.000'den fazla evin yıkımıyla sonuçlandı. [1] Bu depremden sonra TMMOB ve Mimarlar Odası, Türkiye'deki inşaat piyasasını/sektörünü, mevcut ekonomi politikayı ve insan hakları ihlallerini eleştirdi. Halkla devlet arasındaki misak, devletin vatandaşlarının haklarını gözetemediği için bozulmuştu. [2] 1999 Kocaeli depremi sonrasında Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) Mimarlık Fakültesi Fakülte Kurulu, bir sonraki akademik yılı deprem ile ilgili eğitim-öğretim faaliyetlerine adadı. [3] Söz konusu depremin sebepleri ve sonuçları, ve Türkiye'deki mimarlık mesleğinin geleceği üzerindeki etkisi hakkında çok az akademisyen 'mimari' yorumlar yaparken, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dekanı Necdet Teymur (a) 'deprem şiirleri' yazdı ve bunu bir kitap haline getirdi. [7]

Teymur bu şiirlerinden birinde, Frankfurt Okulu'nun bir üyesi ve eleştirel teorisinin kurucularından Theodor W. Adorno'ya atıfta bulunan bir satır bulunmaktadır. Kocaeli depremi hakkında sağlıklı mimari yorumlara yol açabilecek bu önemli bölüm şöyledir:

Neden...Nasıl...Hangi sebeple ???...

Ne jeoloji, ne sosyoloji, ne psikoloji, ne teori, ne mühendislik, ne mimarlık bu soruları cevaplamaya ve öfkemi yatıştırmaya yeterli değildir.

Öfkemi şiire yansıtıyorum,

Yükünden kurtuluyorum,

Ve Adorno'dan 50 sene sonra soruyorum:

"17 Ağustos'tan sonra mimarlık mümkün müdür?" [7]

İnşaat faaliyeti asla duramaz. Böylece Teymur, tüm yapı faaliyetinin mimarlık olarak kabul edilmesi gerektiğini

savunduğu için, mimarlığın imkânını sorgulayarak başka bir şeyi kastetmiştir. [5] Bu nedenle, sorusu yalnızca mimarlık etiğine atıfta bulunmaktadır.

Adorno'nun Teymur'un sorusuna tekabül eden orijinal ifadesi şöyledir: '...Auschwitz'den sonra şiir yazmak barbarcadır'. Bu ifade, "Kültürel Eleştiri ve Toplum" başlıklı bir makalede yer almış, 1949'da boşaltılan Auschwitz'in 1945'in başında Sovyet birlikleri tarafından kurtarılmasından sonra yazılmış ve 1967'de 'Prizmalar' adlı kitapta basılmıştır. [8, 9, pp.17-34] Adorno, Paul Celan'ın (Antschel) ciddi bir öneme sahip şiirini okuduktan sonra da aynı bakış açısını "Ölüm Füg"ünde (Todesfuge), savunmuş fakat "acıların konuşmasına izin verme ihtiyacı" konusunda da ısrarcı olmuştur. Auschwitz'i konu alan "Ölüm Fügü" (Death Fugue) 1950'lerde Almanca olarak yayımlanmıştır. [10]

*Schwarze Milch der Fruhe wir trinken sie abends
wir trinken sie mittags und morgens wir trinken
sie nachts wir trinken und trinken
wir schaufeln ein Grab in den Luftten da liegt
man nicht eng*

*Ein Mann wohnt im Haus der spielt mit den
Schlangen der schreibt der schreibt wenn es
dunkelt nach Deutschland dein goldenes Haar
Margarete
er schreibt es und tritt vor das Haus und es
blitzen die Sterne er pfeift seine Ruden herbei
er pfeift seine Juden hervor lafit schaufeln ein*

Grab in der Erde

er befiehlt uns spielt nun zum Tanz."

*Şafağın siyah sütünü içiyoruz akşam / içiyoruz
öğle ve sabah ve gece içiyoruz onu / içiyor ve
içiyoruz / havaya bir mezar kazıyoruz orası dar
gelmez insana / Bir adam evde yaşıyor yılanlarla
oynuyor ve yazıyor / yazıyor Almanya'yı karanlık
basınca senin altın saçın Margarete / yazıyor
onu ve evin önüne çıkıyor ve yıldızlar parlak
ısılk çalıyor tazılarına / Yahudilerine ısılk çalıyor
bir mezar kazdırıyor toprağa / emrediyor bize
başlayın dans müziği çalmaya. / [11]*

Adorno bu şiire atıfta bulunarak şunları söylemiştir: 'Bu, çok güzel. Çoğu insan soykırımla ilgili şiirler yazamaz. Orada yaşananlar karşısında ancak susmak mümkün. Auschwitz'ten sonra lirik şiir yok!' [12] Görünüşe göre Adorno, bir bütün olarak şiir kavramının genel olarak kusurlu mu yoksa yalnızca lirik şiirin mi sorunlu olduğu konusunda şüphe duymuştur. Orijinal hükümde genel olarak şiiri suçladığı için ve Teymur da bu söze atıfta bulunduğu için, bu metinde orijinal hüküm üzerinde duracağım.

Öte yandan Auschwitz'de ailesinin ölümüne tanık olan Celan, 1960'lı yıllarda sustu; ve şiirlerini izleyicilerin önünde yayınlamayı ve okumayı bıraktı. [13] Adorno, -tamamlanmamış- son kitabı Estetik Kuram'da bile Celan'ın şiiriyle ilgili fikrini değiştirmede. [14, s.321-2]

Ancak Adorno'nun bu sözü, Auschwitz'ten sonra şiirin sonunun ilanı olarak anlaşılmamalıdır. Şiirin (ve özellikle lirik şiirin) toplum için rolü ve önemi hakkındaki "atonal felsefesini" [15, s.56-81] üretmekten asla vazgeçmedi. Şiir, tüm Frankfurt Okulu filozofları için çok önemliydi. Adorno'nun arkadaşı Walter Benjamin, felsefesinin önemli bir bölümünü C. Baudelaire'in şiirlerini yorumlayarak geliştirmiştir. Benzer şekilde Adorno da şiirsel tiyatro oyunları nedeniyle son kitabı "Estetik Kuram"ı Samuel Beckett'e ithaf etmek istemiştir. [14, s.366] Stephan George ve Hugo von Hofmannsthal gibi birçok şairin şiirleri üzerinde de çalışmıştır. [9, s.189-226] Şiirin önemini tartışmak için 'Edebiyat Notları'nda Morike ve Eichendorff'un şiirleri üzerinde de çalışmıştır. Bu nedenle, Adorno'nun sözünün genelliğinin/özelliğinin kapsamını anlamak, dikkatli yorumlamayı ve derinlemesine düşünmeyi gerektirir. Peki bu sadece şiir için mi geçerlidir? Evet, bu Auschwitz için geçerli olmaya başlıyor ama ne zamana kadar? Bu soruların yanıtları, Adorno'nun felsefesinin politik, ekonomik, sosyo-psikolojik ve kültürel düzeylerine nüfuz etmeyi gerektirir.

Bu makalenin birbiriyle ilişkili üç amacı şunlardır:

1. Teymur'un mimarlık ve mimari teknoloji sorusunu Adorno felsefesi ışığında anlamak, yorumlamak ve bu sorunun totaliter koşullarda mimari estetiğin etik bir sorununa işaret ettiğini göstermek.
2. Mimarlara, mimarlık estetiğinin ardındaki bu etik sorundan kaçınmamayı önermek. Bu ilk iki araştırma hedefi, yalnızca mimarların ve bazen inşaat mühendislerinin işlerini nasıl yürütmeleri gerektiği konusuyla alakalıdır ama yüklenicilerin faaliyetleri ile ilgili değildir.
3. Teymur'un sorusu yardımıyla Adorno'nun sözünün genelde ve özelde hangi düzlemde etkin olduğunu anlamak.

Dolayısıyla bu araştırmanın bakış açısı ve ana kavramları Adorno felsefesine dayanmaktadır. David Cunningham ve N. Mapp'e göre [16, s.4]: "Eğer Adorno bugün itibar kazanıyorsa, bu kesinlikle onun değer yargılarında bulunma olasılığı konusundaki ısrarından kaynaklanmaktadır. R. Kaufman'ın [17], Auschwitz kurbanlarının şiirsel tepkilerini ve

duygularını anlayarak Adorno'nun özdeyişinin genel oluşu hakkında yaptığı araştırma, kör edici çok parlak bir ışık kaynağına doğrudan bakmaya benzer. Benzer şekilde, S. Gubar [18] ve K. Hofmann [19] tarafından yapılan araştırmalar gibi Adorno'nun sözü üzerine yapılan diğer araştırmalar, sözün koşullarının daha iyi anlaşılmasından ziyade çağdaş şairlerin olumsuz duygularına dayanmaktadır.

Örneğin Gubar [18, s.263], Auschwitz ve Adorno'nun özdeyişini modern şiirin hayatta kalmayı ve üstesinden gelmeyi başardığı iki önemli engel olarak görür. H. Caygill [20, s.83], Adorno'nun 'Edebiyat Notları'na dayanarak şiirin Auschwitz'den önceki olasılık koşullarını analiz eder ve lirik şiirin 'önceki olasılık koşullarında var olmaya devam edemeyeceği' sonucuna varır. Öte yandan Zilcosky [21], Adorno'nun sözünün şiir için bir meydan okuma (hüküm değil) olduğunu ve Celan dahil tüm şairleri olumlu etkilediğini düşünmektedir.

Teymur'un Türkiye'deki deprem felaketiyle ilgili şiiri, gerekli dolaylı bakış açısını sağlar ve Adorno'nun hakikatini hatırlamanın ve ona atıfta bulunmanın hala çok yerinde olduğunu gösterir. Bu araştırmanın sonuçları, mimarlıkta estetiğin etik ile ilişkisi konusunun ve yapı mühendislerinin mimarlık estetiğine etkilerinin irdelenmesi açısından faydalı olabilir. Sonuçlar, afet bölgeleri, savaş, iç savaş bölgelerinde mimarlık konusuna olduğu gibi evsiz insanlar açısından mimarlık konusuna da doğrudan uygulanabilir. Aynı zamanda, mimarlık etiğini her türlü totaliter koşul açısından düşünmek için bir temel oluşturabilir. Örneğin Pekin'deki Herzog & de Meuron'un kuş yuvası tasarım anlayışına sahip Olimpik Stadyum tasarımıyla ilgili olarak deprem bölgesinde olmasından kaynaklı zamanında yapılan çeşitli eleştiriler bu araştırmanın desteğiyle daha iyi anlaşılabilir. Öte yandan araştırma, Adorno'nun sözünün ne kadar genel olduğunu açıklığa kavuşturarak felsefi bir katkı da sağlamaktadır.

Bu makale, Adorno tarafından tanımlanan iki tür sanata (ve özellikle şiire) odaklanmaktadır. Bunların birisi şöyledir: bireysel sanatçı ve toplum arasındaki diyalektik çatışmanın ürünü olan 'otantik sanat', diğeri ise herhangi bir çatışmaya dayanmayan sanattır. Bu son sanat türü, aşağıdakilerin yararına bir ürün olarak

tasarlanabilir: 'kültür endüstrisi' ya da Celan'ın şiirindeki gibi savaşların, soykırımların anısına hitaben üretilebilir. [14, s.321-2, s.311] Toplumsal çatışmanın bir ürünü olan sanatı ve herhangi bir çatışmaya dayanmayan sanatı inceledikten sonra makale bir tartışma üretmeye devam edebilir. Bu tartışma, şiir alanıyla ilgili kavramsal düşünceyi mimarlık alanıyla ilişkilendirmektedir. Bu nedenle, bu makalenin araştırma hedeflerine götüren sorular şu şekilde ilerlemektedir:

1. Toplumsal çatışmaya dayalı özgün şiir/sanat nedir?

2. Otantik mimari nedir?

3. Toplumsal çatışmaya dayanmayan barbarca şiir/sanat nedir?

4. Barbarca mimari nedir?

5. Barbarca mimari üretmemeleri için mimarlara ne önerilebilir?

Sonuç olarak, makalenin sonuç bölümü, Teymur'un sorusu ile Adorno'nun özdeyişinin, aralarındaki karşılıklı yansımayı kullanarak yorumlanmasını ve buna yardımcı olarak, afet/savaş bölgeleri ve totaliter koşullarda yer alan mimarların çalışmalarını destekleyebilecek etik bir estetiği önermektedir.

1. ÇATIŞMA İÇERİSİNDE

Arka plan

Adorno'nun özdeyişini anlamak, Adorno'nun şu temel kavramlarının anlaşılmasını gerektirir:

- 'Negatif diyalektik' (negative dialectic), 'saf' ve karşıt olan kavramlar arasındaki bir yansımadır. [22, s.141] Adorno'nun karşıt öznellik/nesnellik kavramları konusundaki düşünceleri ve "özel nesnellik" kavramını geliştirme tarzı, negatif diyalektik uygulanmasının iyi bir göstergesidir. Bu yaklaşıma göre 'saf' bir nesnellik ya da öznellik olamaz. Her biri az ya da çok diğerini içerir. Herkesin nesnellik kavramına farklı bir bakış açısı bulunmaktadır ve bu nedenle herkesin konuya kendi kişisel yaklaşımı vardır. Negatif diyalektik, diyalektikten farklı olarak bu dünyada saf olan bir şeyin olduğunu kabul etmez. Bu karışık veya melez şeyleri yalnızca, saf kavramların karşıt çiftleri arasındaki mücadele

açısından anlamamıza yardımcı olur. [23] Toplum içinde özerk olan birey, bir "nesne"yi deneyimler ve onun etik ağırlığı tarafından cezbedildiğini hisseder. Bu aynı zamanda "nesneyi" aynı anda hisseden ve düşünen öznenin belirli bir "oluş" tipi olarak da anlaşılabilir. Böylece, 'nesne'nin 'kategorisi' (ya da kimliği) hakkında karşıt kavramlar arasında karşılıklı bir yansıma oluşur. "İçkinliğin diyalektik bağlamından çıkmanın tek yolu, bu bağlamın kendisidir... Diyalektik, bu bağlam üzerine eleştirel bir yansımadır. Kendi hareketini yansıtır" [22, s.141] (b).

- "takas toplumu" (barter society)- değer sistemi mekanik materyalizme dayanan herhangi bir insan grubuna karşılık gelir, [22, s.135-207, s.146]

- "kültür endüstrisi" (culture industry)- kültürel nesnelerin mübadele değerleri temelinde sürekli olarak yeniden üretilmesini temsil eder,

- "sanatsal fetişizm" (artistic fetishism)- sanatta "nesnelliğin" sona erdiğini gösterir. Metaların değişim değeri, pazardaki yerlerine göre belirlenir. Bu tür sanat eserlerinin "fetiş" karakteri, sanat eserinin tek kullanım değeri olan bu pazar sıralama sistemine bağlıdır. Kültür endüstrisinin bir ürünü, yaratıcı özne olarak sanatçının bakış açısından da bir fetiş olarak görülmektedir, çünkü tasarım sürecinde nihai önceliğe sahip olan ve sonuç olarak sanatçının kimliğini yansıtan nesnedir. [24, s.120-167, 25, s.53-113]

- 'kimlik düşüncesi' (identity thinking)- mimaride ya da başka bir konuda 'saf' nesnellik ve 'saf' öznellik gibi karşıt yaklaşımlardan birinin seçilmesini ima eder. [22, s.135-207]

- 'otantik sanat' (authentic art)- toplumu eleştiren sanattır, [14, s.311]

- 'bir birey' (individual) - ör. bireysel bir sanatçı, özerk bir eleştiri sağlayabilen kişidir. (Adorno'nun terminolojisinde 'import'). Sanatı aracılığıyla toplumuna bir katkı ('işlev') sağlayacak kişidir, [14, s.4]

- 'barbarlık' (barbarism), tüm nüfus kitlesinin ve yetkililerin 'kimlik düşüncesi'ni destekleyip dayattığı bir durumdur [9, s.34].

- 'şiir' - toplumsal düşmanlıklara karşı barışçıl

tavırları temsil etmenin en güçlü aracıdır,

- "doğa" - bedensel deneyimin ana kaynağıdır. Böylece günümüz insanının zihinleri ve bedenleri arasındaki bağlantıyı tanımasını ve farkına varmasını sağlar. [26]

Bu kavramlar, Adorno'nun felsefesinin temelini oluşturduklarından, bu makale onlar hakkında daha fazla tartışma sunmamaktadır.

Bu makalenin ana ifadesi olan Adorno'nun sözü, toplumlarda önemli bir yere sahip olan eleştirel bireyin bazı barbar toplumsal koşullar sonucunda ortadan kaybolmasıyla ilgilidir.

'Kimlik düşüncesi' ile 'bireylerin' (sanatçılar ve mimarlar dahil) düşünme biçimleri arasında farklılıklar olduğu için, tüketim toplumu insanları ile bu 'özerk' bireyler arasında diyalektik bir çatışma ortaya çıkmaktadır. Birey ve sanatçı, ancak toplumun yarattığı iktidar ilişkilerinden ve ideolojilerden özerk ve bağımsız olduğu takdirde içinde bulunduğu topluma karşı sorumlu olabilir. [14, s.4, s.125] Toplamlar, kendi toplumlarına ve kültürlerine nesnel eleştiriler getiren özerk bireylerin etkili varoluşunun bir sonucu olarak ortaya çıkar. Böylece hem halkı ve siyasi otoriteleri değişime hazırlar hem de onları teşvik ederler. Adorno'nun 'eleştirel kavrayışına' [27, s.15] göre 'toplumun temel doğası', 'çelişkinin, potansiyelin, toplumun tüm yapısını değiştirme olasılıklarının' varlığıdır. Eğer kitle (toplum değil), daha önce "olumsuz diyalektiğin" "ayaklarını" oluşturan aşırı düşüncelerden birini kabul ederse, bireylerin çoğu yok olur. Adorno, "barbarlığı" aşırılıklardan birinin yetkililer ve nüfusun çoğunluğu tarafından kabul edilmesi ve uygulanması olarak tanımlamaktadır.

Toplum ne kadar bütünsel hale gelirse, zihnin şeyleşmesi o kadar büyük olur ve kendi başına şeyleşmeden kaçma çabası da o kadar paradoksal hale gelir. Çöküşün en aşırı bilinci bile insanı bezgin bir karaktere dönüşmekle tehdit eder. Kültürel eleştiri, kendisini kültür ve barbarlık diyalektiğinin son aşamasıyla karşı karşıya bulur. Auschwitz'den sonra şiir yazmak barbarcadır. Bu da günümüzde şiir yazmanın neden imkânsız hale geldiği bilgisini bile aşındırmaktadır. Entelektüel ilerlemeyi unsurlarından biri olarak varsayan mutlak şeyleştirme, şimdi zihni tamamen özümsemeye

hazırlanmaktadır. Eleştirel zeka, kendini tatmin edici tefekkürle sınırladığı sürece bu meydan okumaya eşit olamaz. [9, s.34] (c).

Adorno, kültürler içinde geleneksel direniş ve itaat biçimlerinin azalmasına bağlı olan "kültür endüstrisi"ne karşı olası tüm toplumsal direnişler için bireyci bir temel sunmaktadır. [25, s.92]

Öte yandan Teymur'un sorusunu anlamak, bir mimarın aynı zamanda bir birey olmasının, onun yapı ve yapı teknolojisi konusundaki yaratıcılığı üzerindeki belirleyici etkisinin de anlaşılmasını gerektirir.

Birey

Adorno'ya göre toplum ve birey kavramları karşıt gibi görünse de aralarında karşılıklı bir yansıma (negatif diyalektik) vardır. Toplum ve birey arasında böylesine karşılıklı bir yansıma dayanan Adorno'nun birey kavramı, H. Arendt ve E. Levinas'ın bazı ilişkili kavramlarıyla karşılaştırıldığında daha iyi anlaşılabilir. Adorno, Arendt ve Levinas'ın her ikisinin de Yahudi bağlantıları olmasına rağmen, her biri toplum ve birey arasında farklı türde bir ilişkiyi savunmuştur. Ancak hepsinin başlangıç noktası Auschwitz'dir.

Arendt'in 'kişisel' etiği [28, 29, 30], kişinin toplum üzerindeki etkisinin tek taraflı bir yansımasına dayanır.

...'Persona', her halükarda, başlangıçta oyuncunun bireysel 'kişisel' yüzünü kapatan ve izleyiciye oyuncunun oyundaki rolünü ve bu rolü gösteren maskesine atıfta bulunur. Ancak oyunun tasarlayıp belirlediği bu maskede, ağız yerinde, oyuncunun bireysel, kılık değiştirmemiş sesinin çıkabileceği geniş bir açıklık vardır. 'Persona' kelimesinin türetilmesi bu seslendirmeden kaynaklanmaktadır: 'per-sonare', 'sesi geçirmek' fildir ve 'persona', yani maske, isimdir. [30, s.12-13] (d).

Arendt'in "persona"sı Adorno'nun bireyinden farklıdır, çünkü "persona" kelimesi toplumu tek başına yansıtmaz. Persona, başkalarını yansıtmak için otantik bir varlık olarak bir 'kendini' ima eder. Persona toplumu etkiler ama ondan etkilenmez. Toplumun eylemleri kişinin 'maskesinin' arkasına ulaşamaz. Arendt'e göre, altta yatan olası kişisel duygu veya yargılardan bağımsız olarak, sunum açısından

profesyonelin maskesi gibi gerekli herhangi bir maskenin ardından konuşabilmek için, 'persona' ahlaki ve politik olarak gereklidir. Ancak bu yön, Adorno'nun birey için "kimliksizlik" (non-identity) talebinden önemli ölçüde farklıdır.

....kişi kavramı ve varyantları - örneğin 'Ben-sen' ilişkisi - inanılmayan teolojinin yağlı tonunu almıştır. Doğru insan kavramını tahmin edemeyiz, ancak bu, kendi kendini korumanın kutsanmış kopyası olan kişiye hiç benzemez. Bir tarih felsefesi açısından bakıldığında, bir yandan kesinlikle bir karakter içinde nesnelleştirilmiş bir özneyi varsayan bu kavram, öte yandan öznenin parçalanmasını varsayar. Egonun tamamen zayıflığı, öznenin pasif, atomistik, refleks tipi bir davranışa geçişi, aynı zamanda, ekonomik sahiplenme ilkesinin antropolojik hale geldiği bir "kişi" hakkında verilen haklı yargıdır. [22, s.277] (e).

Bütünlüğe, kendi kavramına göre, kendisiyle özdeş olmadığına dayanarak karşı çıkılmalıdır. Negatif diyalektik böylece kopuş noktası olarak kimlikçi felsefenin en üst kategorilerine bağlıdır [22, s.147] (f).

Dolayısıyla mimaride Adorno'ya göre mümkün olmayan 'saf' öznellik, Arendt'in 'persona' kavramıyla paralellik göstermektedir.

Kimliksizlik kavramı, birlik kavramıyla, yani benlik kavramının parçalara bölünmesiyle olumsuz yönde ilişkilidir. Adorno'ya göre [22, s.317], birlik kavramı kendi içinde uzlaşmazdır. 'Birlik ayrılıktır.'

Levinas, kişi ve toplum arasındaki ikinci bir tek taraflı yansımayı anlatır. Levinas'ın toplumu, her bir komşunun "yüzündeki" "sevgi" aracılığıyla kendisini herkese yansıtır. Komşunun yüzü (düşmanın değil) insanları karşılıklı sevgiye davet eder. Bu "yüz" kutsaldır ve diğer komşular ile olan tüm düşmanlıklara ve katliamlara karşı iyi bir kişisel duruş için yeter sebep olarak görülür. [31, s.194, 32, s.121-125] O halde her insanın (g) sorumluluğu, başkalarına (komşulara) sevgiyle karşılık verebilmesidir. [33, 34, s.63-76] Burada insanlar birbirini, çoğunluk azınlığı belirler. Bu, mükemmel bir birlik içinde olan ideal bir topluluktur. Sanatçılar ve mimarlar da dahil olmak üzere bireylerin özerkliğinden ziyade bizden olan komşular arasındaki sevgiye

öncelik verilir.

Öte yandan, Adorno'nun birey ve toplum kavramları arasında karşılıklı bir yansıma bulunmaktadır. Bu ne kişinin ne de toplumun tek taraflı olarak diğerine yansması değildir. Adorno'nun birey kavramı, Arendt'in öznel "persona"sından çok toplumun -yara izlerini ifade eder ve Levinas'ın komşuları tarafından sevmeye ihtiyaç duyan kişiliğinden daha özerktir. Arendt'in "kişiliği" kolayca deforme edilerek sanatsal fetişizm haline gelebilir. Aynı şekilde, insanların dini/kültürel değerlere itaati [34, s.69] nedeniyle birlik içinde olan Levinas'ın topluluğu da kolayca deforme olabilir ve yozlaşmış otoritelerin siyasi amaçları için kullanılabilir. Yozlaşmış yetkililer, nüfus üzerinde daha iyi denetim sağlamak için genellikle milliyetçi veya dini birlik ideolojisi ile pragmatist takas ilkesini aynı anda empoze ederler. [1] Adorno'nun felsefesine göre, Arendt'in ve Levinas'ın kavramları, kültür endüstrisi içindeki karşıt güçleri oluşturmak için işbirliği yapabilen tamamlayıcı kavramlar olarak kabul edilebilir.

Sanatta Teknoloji

Teknoloji ve sanat arasındaki ilişki, sanatın piyasa ile olan ilişkisine bağlı olarak; başka bir deyişle, "kültür endüstrisi" ile kökten farklılık göstermektedir. Eğer sanat, kültür endüstrisinin bir ürünüyse, o zaman "kâr odaklı bir endüstrinin yanlış bir rasyonalitesi" tarafından belirlenmektedir. [14, s.206] Bu makalenin bu kısmı, kültür endüstrisinin ürünleri değil, yalnızca teknoloji ve 'otantik' sanat eseri arasındaki ilişki hakkında bilgi içermektedir.

'Otantik' sanat eseri, kâr amacı güden bir meta olarak tasarlanmamıştır. Ancak yine de satılabilir. Adorno'nun otantik sanat eseri kavramı, biçimi ve malzemesi arasındaki ilişki ve sanatçının özerk ruhu, nesnelliği ve öznenliği de dahil olacak şekilde anlaşılabilir. Adorno'ya göre [14, s.127-145] sanatçının ruhu özgün sanat eserinin biçimine yansır. Ancak bu biçim için eğlenceli bir yaklaşım değildir. Bu, hangi formun malzemesiyle ilişkili olduğu açısına göre, daha ziyade materyalist bir yaklaşımdır. Şiir söz konusu olduğunda bu malzeme, örn. dildir. Benzer şekilde, yapısal olarak zayıf ve kötü detaylandırılmış özgün bir mimari tasavvur etme konusunda sıkıntılar yaşıyoruz. Dolayısıyla biçim

ve malzeme kavramlarıyla yakından ilişkili olan teknoloji, bir sanat aracı olarak kabul edilemez. Tasarımın bir parçasıdır ve otantik sanatın bir sebebidir. 20. yüzyılın başlarındaki işlevselci mimarinin çoğunda tasarlandığı gibi yalnızca teknik sorunları çözmekle kalmaz, aynı zamanda dekoratif özelliklere de sahiptir. Adorno, mimarların "işlevsel detay" ve "estetik detay" kavramlarını birleştirmesini önermektedir. [35] Dolayısıyla, Adorno'ya göre sanat "rasyoneldir". [14, s.303-7] Sanatta diyalektiğe yaklaşımı bu nedenle onu bir teknikçi (technisist) durumuna da koyar.

Adorno'nun "sanatsal akılcılık" kavramı, "kimlik düşüncesini" teşvik eden "araçsal akılcılık" kavramından farklıdır. Otantik bir sanat nesnesinin formu, düşünen ruhun akıllı tarafından yaratılır. Sanatçının hem duygularını hem de zihnini yansıtır. "...Sanat yapıtlarında biçim, nesnel bir belirlenim olduğu ölçüde, özünde estetikdir. Konumu, tam da eserin kendini yalnızca bir öznellik ürünü olmaktan kurtardığı yerdir." [14, s.142]

Adorno'nun 'biçim' ile kastettiği şey, yalnızca biçimi malzemelerle ilişkilendirmesiyle ilgili değildir, aynı zamanda 'şematik'ten de farklıdır. "...Yine de sanat eserleri, yalnızca ayrıntılarının özerkliği unsuruyla bile kendilerini yalnızca şematik olandan üretken bir şekilde ayırır." Sanat eserlerinin detayları (Adorno klasik müzikten örnekler verir) tıpkı toplum içindeki özerk bireylerin davrandığı gibi davranır. Bütüne karşı sorumsuz olmak anlamına gelmeyen özerkliklerini kazanırlar. [14, s.303-4] Bütünün ironik veya nükteli parçaları olarak görülebilirler. Dolayısıyla bir bütüne itaat etmezler. Örneğin Mies van der Rohe'nin ana tasarım fikri, mimarisindeki çelik çerçeve yapıları ifade etmektir. Bununla birlikte, kullanılan tüm çelik elemanlar koruyucu tabakalarla kaplıdır ve bu da herhangi bir kaplama olmadığı yanılsamasını yaratır. Mies, özel olarak kaplanmış çelik elemanlara sahip çerçevelerin, çelik çerçeveleri kaplamasız çerçevelerden bile daha iyi temsil edebileceğini düşünmektedir. Benzer şekilde, klasik müzik pasajları da aralarında bu tür bireysel ayrıntıları içerir. Şiirsel metinlerin dil bilgisini bozmadan birbirleriyle ilişkilendirme tekniği toplum içinde bireylerin ortaya çıkmasıyla da karşımıza çıkmaktadır.

Böylece, teknik detayların mimari tasarımdan ayrı olmadığı, başka bir mimari biçimi hayal etmeye başlayabiliriz. Binalar, uzaktan bakıldığında bir yığın gibi görünse de, yüzeylerindeki inşaat detayları, insanlar onlara yaklaştıkça 'asamblaj' (assemblage), uzaklaştıklarında 'parçalar' (fragments) gibi görünebilir (h). [36, s.215-26] Özerk ayrıntılar ile 'bütün'ün uzlaşması, ancak özerk sanatçı ile toplum arasında uzlaşma varsa mümkündür. Bireyin toplum içinde kendini göstermesi gibi tasarımın bütünü içinde kendini gösteren bu tür detayları tasarlayabilmek için sanatçının birey olma konusunda bir deneyime ihtiyacı vardır. Aksi halde o kişi, birey olma kavramına bağlı duyguların sahibi olamaz.

Şiiri Mimariyle Değiştirmek

Mimarlık teknolojisi şiir teknolojisinden çok farklıdır. Teymur'un Adorno'nun ('Auschwitz'den sonra şiir yazmak barbarlıktır') sözünün bir yansıması olan sorusunda ("17 Ağustos'tan sonra mimarlık mümkün mü?") Teymur'un şiiri mimarlıkla değiştirmesini yorumlarken dikkatli bir şekilde düşünülmesi gerekir.

Adorno'nun felsefesini mimarlıkla ilişkilendiren mimar H. Heynen, yazılarında Teymur'a karşı görüşler sunar. Heynen, Adorno'nun felsefesine göre mimarlık ile şiir gibi diğer sanat türleri arasında iki temel fark olduğuna dikkat çeker [38]. Birincisi, fiziksel emeği tasarım ve karar verme faaliyetlerinden dışlayarak değerini düşüren kapitalist işbölümünün modern mimari üretim süreçlerinde kabul görmesidir. Heynen, modern malzeme ve tekniklerin kullanımının, fabrikalarda veya şantiyelerde "saf" fiziksel emeğin (aşırı olarak) kullanılması yoluyla yaratılan kapitalist üretim ilişkilerini gerektirdiğini düşünüyor. Ve bu, işçilerin üretim araçlarına indirgenmesi konusundaki cehalet nedeniyle mimarlığı 'barbar' (aşırı) durumlara konumlandırabilmektedir. Heynen'in dolaylı olarak anlatmak istediği, Adorno'nun felsefesine göre, bunun, yapı teknolojisi alanındaki yaratıcılığa, mimari katkısı uygulanamaz hale getirmesidir; çünkü onun doğasında var olan barbarlıktan kaçınmanın imkansızlığı söz konusudur. Ancak bu doğru değildir ve Adorno'nun [35] mimarlıkla ilgili tek metnine göre: Günümüzün işlevselliği; teknolojinin işlevsel kullanımı ile mimari süslemenin işlevsiz karakteri arasındaki 'negatif diyalektik' ile ilgilidir. Bu iki uç tutumun her ikisinin de kimlik

düşüncesinin bir sonucu olan uç özellikleri nedeniyle fetişist nitelikler taşıdığını belirtir. Mekanik olmayan düşünme biçimleri gerektiren emeğin kalitesinin önemini vurgulamak için bunların birlikte kullanılmasını önerir.

Yine Heynen'e göre [38] modern mimarlığın diğer sanat türlerinden ikinci ayırt edici özelliği, 'işlev/kullanıcı' bilgisini jargona dönüştürerek, insanın gündelik deneyimleriyle ilişkisini koparan işlevselci yaklaşımıdır. [38, pp.84-5] Yine de Heynen, teknolojiye değil, işlevselliğe eleştirel bir yaklaşım benimsemeyi tercih etmektedir. Ancak Adorno'ya göre toplumun teknolojik ve işlevsel ihtiyaçları mimarlığın bir sanat olarak genel konumunu etkileyemez.

...sosyal ihtiyaç ile estetik kalite arasında, sözde işlevsel sanat alanında bile doğrudan bir ilişki yoktur. (Burada Adorno mimarlık hakkında yazmaya devam etmiştir.) ...Sanat yapıtlarının kalitesi, insanların herhangi bir zamanda neye ihtiyaç duyduğu temel alınarak değil, yalnızca bir bütün olarak toplum teorisi tarafından aracılık edildiğinde toplumsal ihtiyaçla anlamlı bir şekilde ilişkilendirilebilir. [14, p.315] (i).

Adorno'ya göre 'otantik' sanat üretimi için tek ihtiyaç, özerk bir birey olan sanatçının zihninde bulunan bir toplum kuramının varlığıdır. Dixon [39] ayrıca Adorno'ya göre teknolojinin sadece ekonomi alanına ait olmadığını, aynı zamanda sanat ve teori alanlarına da ait olduğunu söylemektedir. Heynen, Adorno yorumunun sınırlayıcı etkilerini de görmekte ve bu nedenle Adorno'nun; 'özerk birey' kavramını, 'tasarımda otonom an' ile değiştirmektedir. Bunu yaparak mimarlık için başka sanatsal olanaklar yaratmaya çalışmaktadır.

Tasarım, işlevsel veya yapıcı gereksinimler, tüketicilerin psikolojik gereksinimleri, temsili talepler ve benzerleri gibi heteronom ilkelerin yönetimi değildir. Tasarım sürecinde, bir mimarın mimarlığın kendisi ile meşgul olduğu özerk bir an her zaman vardır. [38, p.85] (i).

Heynen'in Adorno yorumundaki bu dolambaçlı yol, mimarlık üretmek için 'bireysel girdi' ihtiyacının terk edilmesine de hizmet eder. Bunun yerine, bilinçaltı bir etkinlik olan tasarım, bağımsız ve dolayısıyla öznel hale gelmektedir. Heynen'in bireysel sorumluluk ilkesini terk

etmesi, teknoloji alanındaki mimari yaratıcılığı terk etmesiyle de yakından ilişkilidir.

Teymur ve Heynen'in Adorno yorumları arasında iki önemli fark vardır. Bunlardan ilki, mimarlığın ve mimari teknolojinin sanatsal gücünü öne çıkaran Teymur'un şiiri mimarlıkla değiştirmesiyle ilgilidir. Heynen, mimari teknolojinin sanatsal özellikleri ve bir birey olarak mimarın 'özerkliği' konusunda oldukça tereddütlüdür. İkinci fark, Heynen'in terimi kullanmasıyla ilgilidir: "Özerk an" yalnızca işlevselliğin eleştirel 'mimesis'i (bütüncül dönüşüme dayanan belirli bir mimesis türüne eleştirel yaklaşım) açısından, ancak mimari teknolojinin teknikleri, malzemeleri ve ayrıntıları açısından değildir. Bu, Heynen'e göre mimari teknolojiye eleştirel mimesis olamayacağı anlamına gelir, çünkü mimari teknoloji zorunlu olarak kimlik düşüncesi ve barbarlık meselesi tarafından koşullandırılmıştır. Öte yandan, Teymur'un sorusunun altında yatan şey, Kocaeli depremi bağlamında uygulandığında, mimari teknolojinin, (yapı sistemleri, yapı malzemeleri ve detayları dahil) mimari teknolojinin sanatsal kullanımının, işlevlerin eleştirel mimesisi gibi mimarinin diğer sanatsal olanaklarından hiçbirini sınırlamadan da yapılabileceğidir. Bunun nedeni, Teymur'un barbar olmayan bağlamlarda hem mimari teknolojinin hem de işlevselliğin eleştirel bir mimesisi olabileceğine inanmasıdır. Ayrıca, Adorno'nun felsefesine göre, mimarlık sanatına yönelik herhangi bir bireysel, nesnel ve rasyonel yaklaşım, ancak bir toplum içinde diyalektik çatışmaların da mümkün olması durumunda mümkündür.

2. ÇATIŞKI OLMADAN

Diyalektiğin Sonu

Adorno'ya göre [22, s.4], fiziksel emek ve zihinsel emeğin ayrılması sonucunda modern yaşam biçimi, deneyimlerimiz (duygularımız) ve zihnimiz arasındaki ilişkiyi koparır, çünkü fiziksel emek deneyime dayalıdır dolayısıyla duygular, zihinsel emek ise zihinsel süreçlere dayanmaktadır. Bu kopukluk, sonuç olarak, esasen düşüncenin yegane araçları olan kavramların karşıtlık içeren doğası nedeniyle, dilin kullanımı yoluyla hakikatin ifadesinde zorluklara neden olur. Kimlik düşüncesinden kaçınmanın birkaç yolu bulunmaktadır. Tüm bilimlerde kavramların "safliğinin" tesis edilmesi, düşüncenin doğru tabiatının tesis edilmesinden daha önemli hale geldiğinden, hakikatin

diyalektik doğası ancak sanat tarafından temsil edilebilir. Adorno'ya göre edebiyat, tiyatro ve şiir, diğer sanat türleri arasında özel bir öneme sahiptir, çünkü onların amacı, 'gerçek' ile düşünceler arasında aynı karşıtlık düzeyinde bir dil kullanmayı sağlamaktır. Bu sanat formları, diğer kavramların varlığıyla dengeleyerek kavramların 'saflığını' azaltabilir. Bir kavramla ileriye doğru büyük bir adım, ardından diğer dengeleyici kavramlarla geriye doğru iki küçük adım...

Adorno, hayatın lirik tarzı ile olan ilişkisi ve ona benzerliği sonucunda Auschwitz'den sonra herhangi bir sanatın mümkün olup olamayacağını ve yaşamaya devam edilip edilemeyeceğini de sorgulamıştır. [40, s.172-3 in 17, s.104] Diyalektik doğayı temsil etmeye yönelik herhangi bir girişim, daha radikal, barbarca düşüncelerin yanısıra barışçıl düşüncelerin varlığını destekler. Kaçınılmaz olarak, sanatın ve yaşamın "gerçeği" ideolojik görünmektedir.

...gerçek dışılık, sanatı sürekli olarak ideolojiyle tehdit eder. Ancak sanat, ideoloji düzeyine inmediği gibi, her sanat eserini hakikatten men edecek hüküm de ideoloji değildir. Onların hakikatine, ampirik gerçekliğin reddettiği uzlaşmaya dayanarak sanat, uzlaşmanın olgusal varlığını taklit ettiği için ideolojiyle suç ortağıdır. [14, s.134] (j).

Barbar tavırlar ile tüm sanat formları arasında diyalektik çatışma her zaman mevcuttur. Ancak barbarlık, soykırım örneğinde olduğu gibi anlaşılabilir uç durumlar yaratarak topluma ve kültürün diyalektik doğasına zarar veriyorsa, birey ile toplum arasındaki diyalektik çatışmanın ortadan kalkması sonucu edebiyat ve şiirin yaşam kaynakları kuruyabilir. Bu, hem bireyin hem de toplumun şeyleşmesi veya yok olması anlamına gelir. Adorno'ya göre: "Yalnızca Auschwitz değil, var olmaya devam eden tüm işkence dünyası" (Vietnam'dan gelen raporlardan bahsediyor) bu metafiziğin "en içteki özünde" değişikliğe neden oldu. [40, pp. 17'de 159-60, p.95]

Böyle "kırık kanatlarla" şiir yazmak (hatta yaşamak) barbarcadır. Adorno'ya göre şiir şu şekildedir:

...ne doğayı ne de endüstriyi özler ve barışçıl olmayan bir dünyayla barışın sağlanmasında

kendi payına düşeni yapar. ...post-endüstriyel dünyanın imgeleri bir cesede ait: nükleer savaşı yasaklayarak önlemek istiyorlar [14, s.219] (k).

Ölü bir diyalektik çatışmanın ifadesi şudur: çatışmanın sona ermesine neden olan barbarca aşırılığı yeniden yaratma (hatırlama) eğiliminde olan 'romantik' tutum.

Adorno ve Celan

Celan'ın şiiri, toplum ve sanatçı arasında herhangi bir diyalektik çatışmanın varlığını ortaya koymayan 'romantik' bir şiir anlayışını tasvir eder. Adorno, Celan'ın şiirlerinin insan kültürüne katkı sağlayamayacağını söyler. Bunun yerine, daha fazla zayıflığa davetiye çıkarırlar: ...hermetiğin deneyimsel içeriği tersine çevrildi. Onun (Celan'ın) şiiri, hem deneyimden hem de yüceltmeden kaçan ızdırap karşısında sanatın utancıyla doludur. Celan'ın şiirleri en aşırı dehşetten sessizlikle bahsetmek ister. Onların hakikat içeriğinin kendisi olumsuz olur. İnsanoğlunun aciz dilinin altındaki bir dili taklit ederler. [14, s.322] (l).

Zilcosky'ye göre [21, s.690] Adorno'nun yukarıdaki ifadeleri, "Adorno/Celan ilişkisinin aslında genel olarak inanıldığından daha az düşmanca olduğunu" göstermektedir. Benzer şekilde, Croggon'a göre [10]: "Celan, bu sefil mekânı aşmak için kültürün patlamış merkezine geri dönüyor..." Ancak bu imkansız bir aşkınlıktır ve Adorno, Celan'ın şiiriyle ilgili olarak Croggon'un şu görüşünü desteklememiştir:

...Celan'ın çalışmaları, Alman dilini şiir yoluyla zorluyor ve doğuştan gelen kesinliğini bir belirsizlik durumuna dönüştürüyor. Çok yönlü projesi, ana dilini konuşlandırma sorununu ele alıyor. Üçüncü Reich'in hem ikna hem de baskı aracı olarak dili yoğun bir şekilde kullanması nedeniyle dil yozlaştı. Celan, sefil bir dil alanına amaçlı bir müdahale olarak okunmalı... [10] (m).

Adorno'ya göre, sanatların (mimarlık dahil) arındırıcı bir işlevi olamaz, çünkü böyle bir eylemi gerçekleştirmeye yönelik herhangi bir girişim imkansızdır. Aynı zamanda soykırım ve Aryan ırkının onu "arındırmak" için "temizlenmesi" gibi "ırk temizliği veya saflaştırılması" kavramına benzerliği açısından da tamamen barbarcadır. [10] Benzer şekilde Adorno, Hofmann'ın [19]

aşağıdaki ifadesine katılmaz:

...Auschwitz'den sonra şiir yazmanın barbarlığı, Auschwitz'den sonra şiir yazmamanın barbarlığıyla tam bir zıtlık içindedir.

Adorno, soykırım'a adadığı mistik ve kutsal niteliği nedeniyle aşağıdaki ifadeye de katılmamaktadır:

Soykırım'ın akıl almaz ıstırabını birkaç şiir dizesine sığdırmaya çalışmak, olayın içsel tutarsızlığını ihlal etmek, olayı fazla hoş veya fazla resmi bir kalıba sokmak olur... [41, s.555] Adorno'ya göre [22, s.61-131], M. Heidegger'in felsefesinde olduğu gibi 'nesne'ye (bu durumda soykırım, ama aynı zamanda bir mimari yapı da olabilirdi) asla kutsallık düzeyinde önem verilmemelidir. I. McDonald [42, s.123] Adorno, Heidegger ve Celan'daki "unutma" kavramının anlamını tespit ederek Adorno'nun Celan hakkındaki düşüncelerini açıklamaya çalışır. Buradan yola çıkarak Adorno'nun düşüncelerine göre Heidegger'in "ontığı ontikleştirdiğini" ve bu düşüncenin Celan'ın şiirine de yansıdığını söyler.

Adorno'nun Hükümünün Genelliği

Adorno, ünlü özdeyişini ilan ettikten sonra şiir yazmayı ve yorumlamayı hiçbir zaman bırakmasa da, Celan'inki gibi Auschwitz şiirlerini eleştirmekten de asla vazgeçmedi. Bu alışılmadık durum, hükümünün genelliği/özelliği hakkında iki farklı yoruma yol açmıştır.

J. M. Bernstein'in [43] ve W. L. Moar'ın [44] yaklaşımına göre, Adorno ahlaki bilinçte genel bir "eksenel dönüş" üretmeyi diledi. Bu, insan kültürü tarafından tasvir edilen barbarca tutuma katkılarından dolayı, tüm sanatlar dahil olmak üzere kültürün bir bütün olarak kesintiye uğraması gerektiğini düşündüğü anlamına geliyordu.

Kültür barbarlaştıysa, şiir (ve mimarlık dahil her türlü sanat) o kültürden ayrı görülmemelidir. Barbarca durum ve olaylara katkıda bulunmaktan onlar da sorumludur. Başka bir deyişle, lirik şairleri üreten kültür aynı zamanda toplama kamplarını da üretmiştir. Soykırım'dan sonra kültür yoktur: bu kültür barbarcadır. [44] Bu yaklaşıma göre kültür, hiçbir seviyede başarılı olamadı ve bir yalana dönüştü. Adorno'nun şu

sözü bu görüşü destekler niteliktedir: [45, s.55] Bu savaştan sonra hayatın 'normal' devam edebileceği, hatta kültürün yeniden inşa edilebileceği düşüncesi -sanki kültürün yeniden inşası onun reddi değilmiş gibi- aptalcadır... (n) Bu, Auschwitz'den sonra hiçbir şeyin (şiir, diğer sanatlar ve mimari dahil) eskisi gibi devam edemeyeceği anlamına gelir. Bu gerçeği değiştirebilecek ne bir zaman sınırı ne de başka bir koşul bulunmaktadır. Bu yaklaşım gelecek için hiçbir umut belirtisi içermemektedir. Böylece, Adorno'nun sözü, Auschwitz'den sonra üretilen tüm sanat eserleri için genel olarak uygulanabilir hale gelir. Gubar [18], Hofmann [19], Caygill [20] ve Kaufman [17] gibi çağdaş araştırmacıların çoğu tarafından paylaşılan yaklaşım budur, çünkü onlar Adorno'nun hükmünü bir bütün olarak çürütmek isterler.

Öte yandan, C. O. Jacob'a [46] göre, Adorno, Auschwitz olayının neden olduğu kesintiye kabul etti, dahası, barbar yaşam ve varoluş biçimini sona erdirecek ve taze diyalektik ilişkilerle yeni bir başlangıç yapacak olan bu kesintiye katılmak istiyordu. Dünya şimdi (ya da yakında), yenilenmiş bir umutla, yeni ve farklı diyalektik ilişkiler içerisinde olacaktır. Bu nedenle, Auschwitz'den sonra insanlar arasında nefret ve rekabete yol açan hiçbir sanat eseri olmamalıydı. Sadece umut dolu direniş temel alan eserler desteklenmeliydi. Bu yaklaşıma göre, Adorno'nun hükmü, yalnızca ölü diyalektik ilişkilere dayanan şiir ve sanat eserlerini yasaklamalı, ama geriye kalanlar yasaklanmamalıydı.

Bu yaklaşımlardan birini desteklemek mümkün değil, çünkü hem Adorno'nun sözünde hem de Teymur'un sorusunda umudun olasılığını daha iyi anlamak için yanıtlanması gereken önemli sorular var. Bireysel sanatçı ve toplum arasında yeni çatışmalara yol açan yeni diyalektik ilişkilerin başlangıcını yaratan nedir? Kurbanlardan oluşan bir toplum için bir umut işareti olarak kabul edilebilir olan nedir?

Şiiri Mimariyle Değiştirmek

Adorno'nun felsefesine atıfta bulunarak, 'iyi' mimarların deprem gibi felaket tehlikelerine karşı duyarlı olmaları beklenebilir, tıpkı şairlerin toplumsal uzlaşmazlıkların bağlamı ve içeriği konusunda duyarlı olmaları beklendiği gibi.

Burada 'iyi' terimi, hem eleştirel hem de yaratıcı olan mimar bireyleri ifade eder. Öte yandan, eseri kötü olan bir şaire de, şair denemez.

Şairlerin dili toplumsal karşıtlıkları uzlaştıırken, mimarların dili, mimar birey ve toplum arasındaki temel karşıtlıklardan biri olarak, mimari teknoloji ile doğa arasındaki (özellikle bilim alanlarındaki göreceli deneyim eksikliği nedeniyle) karşıtlıkları uzlaştırır. Yapı teknolojisi açısından, Adorno'nun yaklaşımı, sanatçıların 'nihai duyarlılığını' 'iyi' mimarlardan da bekler.

Yapı teknikleri (düzeni belirleyen), yapı malzemeleri ve detaylar mimaride tektoniğin materyalist dilini oluşturur. Bu nedenle, 'iyi' mimarların hem inşaat teknikleri, hem malzemeler hem de detaylar konusunda eleştirel olarak yaratıcı olmaları beklenir. Hiçbir mimar, yapı pazarındaki/sektöründeki işbölümünü değiştiremez, ancak 'iyi' mimar, yapı teknolojisi ve bunun toplum ve doğa ile ilişkisi konusunda eleştirel yaratıcılığını sürdürebilir. Yapı pazarı/sektörü ile insan/doğa arasındaki diyalektik çatışma konusunda yaratıcı ve dikkatli olmanın yollarını bulabilir.

Adorno felsefesine göre, çatışmanın (yapı pazarı/sektörü ile toplum/doğa arasındaki diyalektik gibi) mimari tasarımı bir araç olarak kullanarak sanatsal ifadesi yeterli değildir. 'iyi' mimarlar (bireyler olarak mimarlar veya bireyler olarak mimar ekipleri) teknik problemler için belirli rasyonel çözümler sunabilmelidir. İnşaat piyasasına/sektörüne eleştirel yaklaşmalı, çeşitli medya biçimleri aracılığıyla insanları bilgilendirmeli ve toplum içinde nihayetinde tutumları ve inşaat prosedürlerini değiştirecek kritik baskı gruplarını oluşturmali ve gelişimini teşvik etmelidirler. Mimar bireyler için gerekli olan bu iki eylem, Adorno [35, s.40] tarafından "Bugünkü İşlevselcilik" (Functionalism Today) adlı eserinde de vurgulanmıştır. Ancak Adorno, yaratıcılıktan çok toplumsal eleştiriye öncelik verir. Bu açıdan Teymur'un lirik olmayan, şiirsel sorusu, sorumlu mimarların eleştirel yeteneklerini sınırlamadığı için Heynen'inkinden çok farklı olan Adorno'ya özgü bir yaklaşımı göstermektedir. Başka bir deyişle Teymur, şiirin yerine mimariyi koyarak, eleştirel (ve 'otantik') mimariyi ve eleştirel mimarı sorgular.

Öte yandan, bir felaketin meydana gelmesi

(çökmeler, başarısızlıklar, ölümler ve kayıplar da dahil olmak üzere), 'iyi' mimarların yapı piyasasının/sektörünün barbarlığı açısından herhangi bir değişiklik gerçekleştirmede başarılı olamadıkları anlamına gelir. Her felaket, 'iyi' mimarların ve diğer tüm ilgili 'bireylerin' şekleştirmesinin bir duyurusudur. Bu 'iyi' mimarların ve 'otantik' mimarinin vermesi gereken uyarı, felaketin şekli ve oluşumuyla çoktan verildi. Adorno, Türkiye'de inşaat piyasasının/sektörünün barbarlığını artık herkesin bildiğini söylerdi. Artık profesyonel mimarlar ve mimarlık için ortaya çıkaracak bir şey kalmadı.

Adorno'nun felsefesine göre, uygun inşaat teknikleri ve malzemeleri kullanılarak inşa edilmeyeceğini bile bile 'otantik' mimari üretmek mümkün değildir. Böyle bir durumda tasarımcı malzemeleri doğru bir şekilde hayal edemez. Ayrıntıların düzenini ifade edemez, sanatsal akılcılığını sürdüremez. Öte yandan, "milyonlarca karmaşa (veya faydasız eser)" arasında "estetik açıdan özgün" bir bireyci mimari parça üretmek "mümkün" olsa bile, böyle bir ürün kitlelerle alay etmek anlamına gelir. Böyle bir mimari yapıt, tüm sanat alanlarındaki kendiliğinden uzlaşma nedeniyle, aynı zamanda, barışçıl olmayan güçle bir barış eylemi işlevi de görecektir. Dolayısıyla, Adorno'ya göre, feci bir "dünya"da var olan "estetik açıdan özgün" mimari barbarcadır. Felaket koşulları altındaki herhangi bir otantik olmayan' mimari (kültür endüstrisinin bir ürünü gibi) barbarca sayılamaz mı? Bu sorunun cevabı totaliter koşullar içinde bazı örnekler inceledikten sonra verilebilir.

Böyle bir felaketin ardından 'iyi' mimarlar için tek çıkış yolu 'sessiz' olmak ('bireyci' (otantik) sanatsal ifade açısından) gibi görünüyor. Tasarımlar yaratmaya devam etmelidirler. Hatta bireyci olmayan ve otantik de olmayan ama yine de eleştirel bir estetiğe ulaşmanın yollarını aramaya çalışmalıdırlar. Öte yandan, tüm bireyler ve özellikle 'bireysel' mimarlar ve inşaat mühendisleri, her türlü medya aracılığıyla eleştirilerini giderek daha yüksek sesle sürdürmeli ve barbar siyasi duruma karşı etkili baskı grupları oluşturmaya çalışmalıdırlar.

Adorno'nun deyişi düşünüldüğünde, bir soykırımdan sonra şiirin yeniden ne zaman mümkün hale geleceğini cevaplamak kolay değil. Ancak mimarlık ve Kocaeli depremi gibi afetlere

uygulandığında bu sorunun cevabını hayal etmek daha kolay. 'Otantik' mimari, ancak Kocaali depremi felaketine katkıda bulunan insan yapımı koşulların aşılmasıyla yeniden mümkün olacaktır. Tüm ekonomi politiğin barbarlığını yansıtan yapı piyasasındaki/sektöründeki feci barbarlığın ortadan kaldırılmasından sonra, yeni diyalektik çatışmalarla birlikte yeni umutlar doğabilir. Bu aynı zamanda "bireylerin" (ve "birey" mimarlar ile inşaat mühendislerinin) ve dolayısıyla bir toplumun ortaya çıkması anlamına gelecektir.

3.TOTALİTER ŞARTLARDA İŞLEYEN MİMARLIK İÇİN ÖNERİLER

A. Hitler'in mimarı olan A. Speer [47] klasik mimari tarz tüm geçmiş siyasi rejimlerde kullanılmış olduğu için belirli bir tarzın demokratik ya da totaliter rejimlere özgü olamayacağını düşünür. Ancak Speer, insanların yerleşim alanlarını değil, yalnızca kamusal ve sembolik mimariyi dikkate alır. Farklı siyasi rejimlerdeki (komünizm, demokrasi, İslam cumhuriyeti vb.) halk yerleşimlerine bakmak farklı sonuçlar doğurabilir. Yine de, totaliter yapılara karşı insanların fiziksel olarak tepki vermesine yardımcı olmak için tasarlanmış herhangi bir mimari, iktidardakiler tarafından kolayca anlaşılabilir ve yok edilebilir. Bununla birlikte, tıpkı yaşam ve direniş gibi inşaat faaliyeti de her zaman var olmuştur ve her türlü totaliter koşulda da var olmaya devam edecektir.

Tarihsel, totaliter rejimlerin başarılı mimarisi, dar sokaklarında pek çok hayat kurtarmış yerel mimaridir. Yerel mimari moderniteden önce göçebe veya yarı göçebe amaçlara da hizmet etti. Hem mimari hem de mobilyalar, geçici olarak terk edilmeleri mümkün olacak şekilde tasarlandı. [48] Yerel mimarinin estetik özellikleri, çağdaş mimari teoriler tarafından hala takdir edilmektedir. Yöresel mimari, mimariye estetik bir yaklaşıma katkıda bulunmak olarak tanımlanamasa da, sonuç genellikle estetik olarak kabul edilir. Bu estetik, yaygın olarak kabul edilen şemaların ve kalıpların geleneksel inşaat ustaları tarafından belirli durumlara rasyonel bir şekilde uygulanmasının bir sonucu olarak elde edilir. [49, 50] Yalnızca belirli malzemelerin seçimi ve yaygın olarak kabul edilen inşaat detaylarının kalitesi, usta bir inşaatçının (master builder) imzasını gösterir. [51, 50] İnsanlar da aralarında

var olan dayanışmanın desteğiyle bu binaları koruyabildiler. Dolayısıyla yöresel mimari bireyci bir yaklaşım değildir ve estetiğide daha çok civardaki diğer yapılara benzerliği ve farklılığı üzerine kuruludur. Bu, doğadaki estetiğe çok benzer, [52] örn. bir ağacın yaprakları arasındaki benzerlik ve farklılıkla temsil edilen estetik. Bununla birlikte, Adorno'nun yaklaşımına göre, tarihsel zamanların yöresel mimarisi, bireysel tasarımcıların (halkın değil) totaliter rejimlere itaatini ve teslimiyetini temsil eder. Hem yerel mimari hem de yerel mimarinin deforme olmuş bir versiyonu olan gecekondu mimarisi hala mevcuttur. Bu formlar 'mimarsız mimari' olarak bilinmektedir.

Öte yandan, 21. yüzyılın çağdaş siyasetinin dikkatli bir şekilde anlaşılması, totalitarizmin artık yalnızca belirli siyasi rejimlere ait olmadığını göstermektedir. Bunun yerine tüm rejimler, parçalanmış egemenlik bölgelerinin bazılarında totaliter hale gelebilir. [53] Dolayısıyla savaş, iç savaş ve afet bölgelerinde insan hareketliliğinin çok yüksek olduğu bu tür totaliter koşullarda (Adorno'nun deyiimiyle herhangi bir toplumsal çatışma olmaksızın) üretilmiş çağdaş mimarlık örneklerine rastlamak mümkündür. Bu tür alanlarda çok sayıda mağdur, göçmen ve/veya mülteci bulunmaktadır.

Savaş, iç savaş ve afet bölgelerinde sivil toplum kuruluşlarında çalışan mimarlar/inşaat mühendisleri ve mimar/inşaat mühendislerinden oluşan gönüllü grupların bireysel tasarımcılar olarak sorumluluk sahibi olduklarını gösteren ve 21. yüzyılın toplumsal sorumluluğunu temsil edebilecek çağdaş mimari yaklaşımların var olduğunu belirtmek mümkündür. P. Somma'nın [54] "Şehirle Savaşta" kitabı, Y. Hurol Al'in [55] "Van Dosyası'nda: Zorunlu Göç, Teknolojik Afet, Yoksulluk - Mimarlık", Y. Saifi'nin [56] "A Study of Power and Modern Architecture Aesthetics, The Case of the French Hill District; Doğu Kudüs" ve Open House International'ın sayısında: "Kentsel Afetleri Yönetmek" [57] başlığı altında bu tür mimari faaliyetlerin birçok örneği bulunmaktadır. Evsiz insanlar için tasarım yapan bazı mimar grupları da vardır. I. Glasser ve R. Bridgman'ın [58] "Braving the Street" ve D.J. Brown'ın [59] "Ev Evi Projesi", mimarların evsizlik konusuna ilginç yaklaşımlarını içermektedir.

Aynı politik-ekonomik çevrede bulunan gönüllü

mimarların/inşaat mühendislerinin ürettiği binalar, STK desteği ile üretilen binalar, kâr güdümlü mimarlık ürünleri ve yetkililerin inşa faaliyetleri arasında hemen etik bir ayırım yapmanın mümkün olmadığını da söylemek gerekir. Mimarlıkla ilgili bu tür etik yargılara varabilmek için her vakanın ayrıntılı bir şekilde araştırılması gerektirir. Peki, savaş, iç savaş, afet ve evsizlik alanlarında acil bir etik yargının tek kriteri estetik midir? Bu soruya sonuç kısmında cevap vermeye çalışacağım.

Sonuç olarak, 21. yüzyılın mimar bireylerinin sosyal sorumluluğunu temsil ediyor olarak görülebilecek çağdaş mimari örneklerin çoğunun mimari estetiğin kötü örnekleri olduğunu keşfetmek şaşırtıcı değildir. Sosyal açıdan sorumlu mimarinin estetik açıdan başarılı örnekleri yerel mimariye benzer bazı özelliklere sahiptir. Ya geleneksel teknolojileri geliştirirler ve/veya katılımcı ve zamana dayalı yaklaşımlarla insanları tasarım ve/veya yapım süreçlerine dahil ederler. [60, 61] Geleneksel malzeme ve tekniklerin kullanılması, bu binaların bazılarının yüzeylerine yöresel mimarinin dokunsal kalitesini kazandırır. Benzer şekilde, katılımcı ve zamana dayalı yaklaşımların kullanılması da bu şekilde üretilen binalara yerel mimarinin estetiğine benzer estetik nitelikler kazandırmaktadır. Bu yaklaşımların her ikisi de birimler arasındaki benzerliklere ve farklılıklara dayanmaktadır. Bazılarının malzemeleri ve yapım teknikleri, bu yapıların gelecekteki kullanıcılarının/sahiplerinin kendi evlerini yapmalarına imkan verecek şekilde seçilmiştir. Bazıları çağdaş veya mevcut yapı malzemelerinin, yapım tekniklerinin ve detaylarının basitleştirilmiş yorumlarını sunarken, bazıları da yalnızca profesyonel kontrol altında inşa edilebilir durumdadır. Bu mimari ile yerel mimari arasındaki benzerlikler, sadelik, akılcılık, nesnellik, değişime açıklık, mimariye sanatsal olmayan yaklaşım ve farklı birimlerin doğal çeşitliliğine dayanan estetik bir niteliğe sahip olma olarak tanımlanabilir. Şekil 1, katılımcı ve zamana dayalı yaklaşımın estetiğinin bir örneğini göstermektedir. Bu yaklaşım, mimari tasarıma kavramsal yaklaşımlarla elde edilen estetiğe kıyasla çok mütevazı bir estetik sunmaktadır. Bu estetik geçicidir. Bireyci değildir, dolayısıyla "otantik" değildir. Ancak, yine de önemlidir. Katılımcı ve zamana dayalı yaklaşımların mimarları, yaygın olarak kabul gören her türlü tasarım fikrine ve yapım

tekniklerine/detaylarına bağlı olmadıkları için, ortaya çıkan ürünler yerel mimariden farklılık göstermektedir. Her ne kadar bu yaklaşımlar yerel mimariyle bazı benzerliklerde sahip olsalar, yerel mimarideki gibi iktidara itaati temsil etmezler.

Bu tür çağdaş mimari deneyimler göz önünde bulundurularak, totaliter koşullarda çalışan mimarlara, sanatsallık iddiası olmayan, basit ve nesnel bir yaklaşım izlemeleri, yapının esnekliği ve insanların katılımıyla daha sonra erişilen dolaylı bir estetiği hedeflemeleri önerilebilir.

SONUÇ

N. Teymur'un, T. W. Adorno'nun ('Auschwitz'den sonra şiir yazmak barbarlıktır') özdeyişine atıfta bulunarak sorduğu soruda ('Mimarlık 17 Ağustos'tan sonra mümkün mü?') birbiriyle ilişkili dört ana konu vardır:

1. Yapı pazarındaki/sektöründeki barbarca tutumlara karşı çıkılmazken, Türkiye'de 'otantik' veya 'estetik' mimari mümkün müdür? Bu meydan okuma gerçekleşene kadar, mevcut koşullar altında mimarlığın 'otantikliğine' ilişkin herhangi bir diyalektik çatışmanın ifadesi mümkün değildir. Bunu, Türkiye'de yapı piyasasının/sektörünün barbarlığını herkesin fark etmesini sağlayan, bireyler ve toplum arasındaki çatışmanın ardından yaşanan aşırı uç bir olay olan Kocaeli depremi, açıkça göstermektedir. Bu nedenle, her tür "otantik" mimarinin barbarca olduğu düşünülebilir. Ancak, Adorno'nun "negatif diyalektiği"ne göre, "otantik mimari" ve "kültür endüstrisi mimarisi" gibi karşıt kavramlar, her zaman bu kavramların bir karışımını sunan mevcut mimariye karşılık gelmez. Ama yine de mimariyi bu aşırı kavramlardan yararlanarak açıklayabiliriz. Dolayısıyla sadece özgün mimari değil, Türkiye'nin mevcut koşullarındaki diğer estetik mimari çeşitleri de barbarca olarak tanımlanabilir. Estetik niteliği olan her mimari eser az ya da çok özgünlük içerdiğinden, buna göre, totaliter koşullar altında üretilen bu tür mimarinin estetik özelliklerine bakarak da etik değeri hakkında karar vermek mümkün olabilir. Bu, Herzog & de Meuron'un Beijing'deki Olimpiyat Stadyumu tasarımı için de geçerlidir.

2. Kocaeli faciası, Türkiye'de uzun yıllar bireylerin ve toplumun hiçleştirildiğini (reified) göstermedi

mi? Cevap, evet öyleydi ve bu indirgemenin iki sebebi vardı. Özellikle yapı pazarında/ sektörde herhangi bir değişiklik istemeyen yozlaşmış (hatta mafyatik) yetkililerin etkisi birincil sebep olarak sayılabilir. Bu otoriteler, her türlü eleştirinin etkisini azaltmaya çalışmanın (barter principle) yanı sıra milliyetçi bir ideolojiyi dayatarak insanlar arasında birlik oluşturmaya çalışırlar. [1] Aşağıdaki alıntı, bu yozlaşmış otoritelerin Türkiye'deki inşaat piyasası / sektörü üzerindeki etkisinin sadece bir boyutunu temsil etmektedir:

Türkiye'de inşaat yönetmeliği ihlalleri, aynı kilit oyuncular, meslek grupları, hükümet ve endüstri arasındaki köklü siyasi alışveriş sürecinin bir parçasıydı.

Merkezi hükümetin rolü, devletin örgütsel hedefleri doğrultusunda can güvenliği değerine karşı tanık olunan aşırı değiş tokuşları onaylamada önemli bir rol oynamıştır. Kayırmacılık ve onun beslediği yolsuzluk, bu değiş tokuşları kurumsallaştırmakta ve meşrulaştırmaktadır. Devletin avantajı iki yönlüdür: kayırmacılık, yerel yolsuzluğun gelişmesine izin veren ortamı yaratırken, yolsuzluk da ucuz toplu konut sağlanmasının yolunu açar. Dolayısıyla yolsuzluk, Türk devletinin ucuz sosyal konutun teminini 'ele aldığı' bir düzlemde gerçekleşmektedir. Bu anlamda devletin örgütsel amaçları teşvik ettiği söylenebilir ve buna neden müsamaha gösterildiğinde açıklanabilir. Yolsuzluğun başka bir birincil örgütsel amaca- yani Türk devletinin bütünlüğünü korumaya hizmet ettiği dahi iddia edilebilir. Kayırmacılığın ve yolsuzluğun kaynaklandığı siyasetin istikrarı da içsel bir hedef olarak görülebilir. [1, s.536]

Türkiye'de bireylerin ve toplumun şekleştirmesinin ikinci nedeni, etkin eleştiri eksikliğidir, çünkü üst düzey bürokratların ve 'aydınların' çoğunluğu, ne yaparlarsa yapsınlar yozlaşmış otoriteleri desteklemektedirler. Diğer bir deyişle, profesyonel yöneticiler ve etkili kişiler sınıfı, devlet tarafından yaratılmakta, böylece devlet ne yaparsa yapsın desteklenmektedir. Tüm kurumlardaki bu üst düzey bürokratlar, bireylerin etkili olmasına izin vermemektedir. Kitleler ya korktukları için ya da iktidardan pay almak istedikleri için bu güçlü bürokratların ve sahte 'aydınların' peşinden gitmeyi tercih etmektedir.

Kitleler ile bu bürokratlar/sahte 'aydınlar' arasındaki bu ilişki, kişi ve toplum arasında var olan tek taraflı ilişkinin deformasyonuna güzel bir örnektir. Levinas'ın topluluğunun birlik içinde deforme olmuş hali olarak da tanımlanabilir. Bu ideolojik bürokratların / "aydınların" sevecekleri kutsal "komşuları" ve savaşacakları "düşmanları" vardır. Aynen "komşuları" gibi, bu değer sistemine bir dinmiş gibi uyarlar. Bu 'komşular' Türk devletini destekleyenler, 'düşmanlar' ise eleştirenlerdir. Bunu durum, mimarlık fakülteleri de dahil olmak üzere, Türkiye'deki üniversiteler için de geçerlidir.

Akademik tartışmaların bastırılması ve rejimi eleştiren akademisyenlerin görevden alınmasıyla, akademik atamaları belirlemede liyakatten ziyade himaye gündeme gelmektedir [1, s.540]

İngiliz mimarlık akademisyeni N. Wilkinson, İstanbul'un önde gelen bir üniversitesinde, yine önde gelen bir profesörle birlikte, Türkiye'de devlet konutlarının düşük kaliteli inşaatı sorununu konuşabilmek için, tıpkı gizli ajanlar gibi bir parka gitmek zorunda kaldıklarını söylemiştir. Bu profesör, içeriği devleti eleştiren bu konuşmayı başkaları önünde yapmayı reddetmiştir.

Öte yandan, devleti desteklememeyi tercih eden bazı Türk mimarları, toplumla başka bir tür tek taraflı ilişki kurmaktadır. Bu insanlar toplum tarafından değiştirilmeden, toplumu değiştirmeye çalışırlar. Kültür endüstrisine hizmet eden sanatsal bir fetişist tarzda tasarım yaparlar. Bu, kişi ve toplum arasındaki tek taraflı ilişkinin deformasyonunun bir başka örneğidir. Arendt'in 'persona' ve toplum arasındaki ilişkiye yaklaşımının deforme olmuş bir biçimidir. 'Maske', 'persona'yı toplumdan korumala birlikte, maskedeki açıklıktan istediği gibi konuşma konusunda bireyin kendini özgür hissetmesini sağlar.

Mimarlık fakültelerinin yeni mezunları hocalarının ardından, ülkenin yozlaşmış siyasetinin yanı sıra, yapı piyasasına/sektörüne uyum sağlamak için hızlı hareket etmek zorunda kalmaktadırlar. Genç mimarların çoğu bu uyarlamayı ulaşılması gereken önemli bir hedef olarak görmektedir. Diğer yandan, bu zarar görmüş toplum içindeki 'eleştirilerin' çoğu objektif değildir. Hem

iktidardakiler hem de muhalefettekiler, kısa vadeli çıkarlar elde etmek için sahte eleştiriler üretmektedirler. Çoğu zaman samimi değildirler. Bu mekanizma içinde, devletteki birkaç kişinin rasyonel eylemleri de değersizleşmektedir. Böylece, insanların doğru bilgi sahibi olması, düşünmesi ve objektif olarak tartışması oldukça zor bir hal almaktadır. Bu tür eleştirilerin samimiyetsizliği, tüm otoritelerin her türlü eleştiriye karşı nefretini daha da artırmaya hizmet etmektedir.

3.'Otantik' ve 'estetik' bir mimari mümkün olmadığı gibi, dikkatli ve yaratıcı mimari teknikler ve detaylar üretmek de bu nedenle mümkün değildir. Bu durum da, Türkiye'deki deprem sorununu daha ciddi bir hale getirir. Sadece faydalı, rasyonel çözümler olabilir. Birey olmanın deneyimi olmadan, toplum içinde bireyler olarak ortaya çıkan sanatsal mimari detayları ve teknikleri tasarlamak mümkün değildir. Teknolojiyle bu şekilde uğraşma isteğinde, bir birey olma deneyimiyle birleşmektedir. Mimarların çoğu Türkiye'deki felaketi hazırlayan yapı teknolojisiyle ilgilenmiyor bile. Ya bazı tipik projeler ya da şematik mimari formlar üretiyorlar. Teknoloji ve doğa/toplum arasındaki diyalektik sanatsal olarak değerlendirilmesi, ancak yapı piyasasındaki/sektöründeki barbarca usul ve tutumların tamamen yenilenmesi ve tersine çevrilmesi etkin bir şekilde gerçekleştiikten sonra, mimarinin ana hedefi haline gelebilir.

4.Peki totaliter koşullar altında belirli mimari estetik türleri elde etmek mümkün müdür? Teymur'un sorusunun genelliği/özelliği açıktır. Yapı pazarının/sektörünün felaket getiren özellikleri ortadan kalkmadıkça, az çok "otantik" yani "estetik" olarak tanımlanabilecek mimari, "imkansızdır". Türkiye'nin totaliter bir rejime sahip olduğunu söylemek kolay olmasa da toplum ve birey arasındaki diyalektik çatışmanın ciddi şekilde bozulduğu açıktır. Öte yandan, totaliter koşullarda çalışan mimar ve inşaat mühendislerinin (mimarlığın estetiğine katkıda bulunanlar) sanatsal olmayan, nesnel ve/veya katılımcı/zamana dayalı bir yaklaşım izlediklerini söylemek mümkündür. Bu yaklaşım, yapı piyasasının bu felaketi hazırlayan özellikleri ortadan kaldırılabileceği kadar, insanların katılımı nedeniyle mütevazı ve geç gelen bir estetiği dışlamamalıdır.

Teymur'un sorusu ışığında Adorno'nun hükmünün genelliği/özelliği de netleştirilebilir. Ona göre 'otantik' şiirin üretimi için aşağıdaki hiyerarşik koşullar, 'otantik' mimarinin üretimi için karşılık gelen koşullara paraleldir:

1. Bu, dünya barışını (ya da afetsiz bir dünyayı) sağlamak için eleştirel düşünen 'bireylerin' ve radikal ama akılcı değişimlere açık bir 'toplum'un varlığı gereklidir.

2. Şiirde teknolojik detayların özerkliği yoluyla 'asamblaj' (assemblage) veya 'fragment' (fragment) oluşumunu hazırlamak için sanatçı ve toplum arasında diyalektik bir çatışmanın varlığı gereklidir.

Adorno'ya göre böyle bir toplum yoksa, estetik mimariyi içeren "otantik" mimari kadar "otantik" şiir de olamaz. Sanat ve toplum arasında diyalektik bir çatışma yoksa, o zaman ne 'otantik' şiir ne de mimari var olabilir. Mimari de dahil olmak üzere 'otantik' sanatlar totaliter siyasetle bir arada var olamaz. Politik ekonomik düzenleme ile "otantik" ve "estetik" mimariyi ve teknolojik yaratıcılığı içeren "otantik" sanat üretme olasılığı arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır.

Bu sonuç Caygill [20], Gubar [18], Hofmann [19] ve Kaufman'ın [17] düşüncelerinden farklıdır, çünkü onlar Adorno'nun hükmünün Auschwitz felaketinden sonra da her zaman aynı derecede güçlü ve geçerli olacağını düşünmektedirler. Bu ayrıca, Zilcosky'nin [21, s.672] aşağıdaki yorumundan da farklıdır: "Adorno şiirsel konuşmayı yasaklamıyor, daha çok soykırım'ı bastırmaya ve/veya rötüşlemeye çalışan belirli bir tür şiirsel konuşmaya -savaş sonrası kutsal şiirine- tepki gösteriyor." Ancak bu araştırmanın sonuçlarına göre Adorno'nun bu deyişini geçerli kılan şiirin içeriği değil, içsel/dış totaliter koşulların varlığıdır.

Öte yandan, 17 Ağustos 1999'dan sonra Türkiye'de "yapı piyasası/sektörü" ile "toplum/doğa" arasındaki ölü çatışmanın herhangi bir "otantik" mimari ifadesini üretme "romantizmi" barbarcadır, çünkü huzursuz ve yozlaşmış siyasi otoritelerle barış sağlamıştır.

Binlerce kişinin o çalarken öleceğini bile bile piyano başında oturan bir adam acı çekiyor

*Bu konuda iki düşüncesi var
Eğer dursaydı, acıdan kurtulurlardı
Eğer notaları doğru bir şekilde çalabilseydi
kendisi acı çekmezdi.
İkinci durumda, ilk düşünce silinirdi*

*acıya neden olarak
İşte bu çalma anı
kendi kendine dediki
gözlerim seninki gibi boş boş büyüyerek açıldı
kafam genişledi
düşünce yönünden boş olsa da
Böyle düşünceler müziğe zarar verir
Ama en azından bu iyi bir şey.
[62, s.19; 63, s.108]*

Kaynaklar

1. Green, P., (2005) Disaster by Design- Corruption, Construction and Catastrophe. British Journal of Criminology. 45. pp.528-546.
2. Güvenç, K., (2002) 17 Ağustos'un Üçüncü Yılında. <http://tmmob.org.tr/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=272&mode=thread> (Accessed date: 11 August 2006)
3. Teymur, N., (Ed.) (1999) Learning from Disasters. Ankara: METU Faculty of Architecture Press.
4. Teymur, N., Teymur, E., (1978) Mimarlıktaki Tartışmaların Statüsü. In M. Pultar (Ed.) Mimarlık Bilimi Kavram ve Sorunları. Ankara: Çevre ve Mimarlık Bilimleri Derneği. pp.1-8.
5. Hürol (Al), Y., (2004) Değişim ve Mimarlar Odası. Ankara: Mimarlar Odası Yayınları. pp.15-21.
6. Teymur, N., (2002) Re:Architecture- Themes and Variations. London: ?estion Press.
7. Teymur, N., (2005) DEPREM(DE) ŞİİR. İstanbul: Yapı Yayın.
8. Wilcock, E., (2003) To write a poem after Auschwitz is barbaric. <http://www.marcuse.org/herbert/people/adorno/AdornoPoetryAuschwitzQuote.htm> (Accessed date: 14 September 2006)
9. Adorno, T. W., (1995) Prisms. Trans: Samuel and Shierry Weber. 8 th Print. Cambridge Massachusetts: The MIT Press.
10. Croggon, A., (2005) MIAF Knob-Jockey Awards. Critic Watch. <http://criticwatch.blogspot.com> (Accessed date: 11 August 2006)
11. Celan, P., (1972) From Poems of Paul Celan. Trans: M. Hamburger. Persea Books.
12. Peaker, G., (1998) Adorno...Beauty's Wounds. <http://www.thing.net/eyebeam/msg00424.html> (Accessed date: 12 August 2006)
13. Duffy, C., et. al., (1998) Adorno...Beauty's Wounds. <http://www.thing.net/eyebeam/msg00424.html> (Accessed date: 11 August 2006)
14. Adorno, T. W. (1998) Aesthetic Theory. Trans: R. Hullot-Kentor. 2 nd Print. Minneapolis: University of Minnesota Press.
15. Jay, M., (1984) Adorno. Cambridge. Massachusetts: Harvard University Press.
16. Cunningham, D., Mapp, N., (Eds.) (2006) Introduction. In Adorno and Literature. NY: Continuum International Publishing Group. pp.1-5.
17. Kaufman, R., (2006.b) Poetry's Ethics? Theodor W. Adorno and Robert Duncan on Aesthetic Illusion and Sociopolitical Delusion. New German Critique. 97. Vol.33. No:1. Winter.
18. Gubar, S., (2003) Poetry after Auschwitz: Remembering What One Never Knew. Bloomington: Indiana University Press.
19. Hofmann, K., (2005) Poetry after Auschwitz – Adorno's Dictum. German Life and Letters. 58: 2 April. pp.182-194.
20. Caygill, H., (2006) Lyric Poetry before Auschwitz. In Adorno and Literature. Cunningham, D., Mapp, N., (Eds.) NY: Continuum International Publishing Group. pp.69-83.
21. Zilcosky, J., (2005) Poetry After Auschwitz? Celan and Adorno Revisited. Deutsche Vierteljahrsschrift für Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte. 79 (4). December. pp. 670-691.

22. Adorno, T. W., (1994) *Negative Dialectics*. Trans: E. B. Ashton. 2nd Print. NY: The Continuum Publishing Company.
23. Adorno, T. W., (1993) *Subject and Object*. In A. Arato, E. Gebhardt. *The Essential Frankfurt School Reader*. NY: Continuum. pp.497-511.
24. Adorno, T. W., Horkheimer, M., (1995). *Dialectics of Enlightenment*. Trans: J. Cumming. 4th Print. London: Verso.
25. Adorno, T. W., (1996.a). *Culture Industry*. 4th Print. London: Routledge.
26. Adorno, T. W., (1991) *On Lyric Poetry and Society*. Notes to Literature. Vol.1. Trans: S. W. Nicholsen. NY: Columbia University Press. pp.37-54.
27. Adorno, T. W., (2000) *Introduction to Sociology*. Trans: E. Jephcott. 2nd Print. California: Stanford University Press.
28. Arendt, H., (1970) *On Violence*. NY: Harcourt.
29. Arendt, H., (1958) *The Human Condition*. Chicago: University of Chicago Press.
30. Arendt, H., (2003) *Responsibility and Judgement*. NY: Schocken Books.
31. Levinas, E., (1994) *Totality and Infinity: An Essay on Exteriority*. Trans: A. Lingis. Pittsburgh: Duquesne University Press.
32. Levinas, E., (1993) *Outside the Subject*. Trans: M. B. Smith. London: The Athlone Press Ltd.
33. Levinas, E., (1981) *Otherwise than Being or Beyond Essence*. Trans: A. Lingis. Boston: Martinus Nijhoff Publishers.
34. Griffiths, A. P., (Ed.) (1993) *Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press.
35. Adorno, T. W., (1979) *Functionalism Today*. *Oppositions*. 17. pp.31-41.
36. Leatherbarrow, D., Mostafavi, M., (2005) *Surface Architecture*. Cambridge. Massachusetts: The MIT Press.
37. Deleuze, G., Guattari, F., (1993) *A Thousand Plateaus; Capitalism and Schizophrenia*. 4th Print. Minneapolis: University of Minnesota Press.
38. Heynen, H. (1992) *Architecture Between Modernity and Dwelling; Reflections on Adorno's Aesthetic Theory*. *Assemblage: A Critical Journal of Architecture and Design Culture*. 17. pp.79-91.
39. Dixon, M. J. C., (n.d.) *Adorno on Technology and the Work of Art*. <http://www.ariada.uea.ac.uk/ariadatexts/ariada1/content/Technik.pdf> (Accessed date: 11 August 2006)
40. Adorno, T. W., (n.d.) *Lecture Fourteen. Metaphysics*. 110; *Metaphysik*. pp.172-73.
41. Langer, L., (1995) *Art from the Ashes: A Holocaust Anthology*. NY: Oxford University Press.
42. McDonald, I., (2006) *Returning to the 'House of Oblivion': Celan between Adorno and Heidegger*. In Adorno and Literature. Cunningham, D., Mapp, N., (Eds.) NY: Continuum International Publishing Group. pp.99-116.
43. Bernstein, J. M., (2001) *Adorno: Disenchantment and Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press.
44. Moar, W. L., (n.d.) *Adorno: Semi-Formation as Cultural Reconstruction of Society*. <http://www.bu.edu/wcp/Papers/Soci/SociMaar.htm> (Accessed date: 11 August 2006)
45. Adorno, T. W., (1996.b) *Minima Moralia*. Trans: E. F. N. Jephcott. 9th Print. London: Verso.
46. Jacob, C. O., (2003) *Interrupting Auschwitz*. <http://www.janushead.org/7-1/InterruptingAuschwitz.pdf> (Accessed date: 11 August 2006)
47. Speer, A., (1995) *Architektur Arbeiten 1933 – 1942*. Propylaen.

48. Çamuroğlu, R., (1999) Tarih Heterodoksi ve Babailer. 3.baskı. İstanbul: Om Yayınevi.

49. Lewcock, R. (2006) Generative Concepts in Vernacular Architecture. In Vernacular Architecture in Twentyfirst Century. L. Asquith, M. Vellinga, (Eds.) NY: Taylor & Francis.

50. Aran, K., (2000) Beyond Shelter: Anatolian Indigenous Buildings. Ankara: Tepe Architectural Culture Center.

51. Hubka, T., (1986) Just Folks Designing: Vernacular Designers and the Generation of Form. In Common Places- Readings in American Vernacular Architecture. D. Upton, J.M. Vlash, (eds.) Athens. Georgia: The University of Georgia Press.

52. Alexander, C., (1979) The Timeless Way of Building. New York: Oxford University Press.

53. Balibar, E., Wallerstein, I. (Eds.) (1992) Race Naion Class, Ambiguous Identities. London: Verso.

54. Somma, P., (Ed.) (2004) At War With the City. Great Britain: The Urban International Press.

55. Hürol Al, Y., (Ed.) (1998) Van File: Technological Disaster, Compulsory Migration, Poverty – Architecture. Ankara: UCEAT Chamber of Architects. 25

56. Saifi, Y., (2006) Unpublished Masters Thesis: A Study of Power and Modern Architectural Aesthetics: The Case of the French Hill District; East Jerusalem. Eastern Mediterranean University EMU.

57. Wamsler, C., (Ed.) (2006) Managing Urban Disasters. Open House International. Vol: 31. No:1.

58. Glasser, I., Bridgman, R., (1999) Braving the Street – The Anthropology of Homelessness. NY: Berghalm Books.

59. Brown, D.J., (Ed.) (2004) The Home House Project – The Future of Affordable Housing. Cambridge Massachusetts: The MIT Press.

60. Habraken, J., (1998) The Structure of the

Ordinary – Form and Control in the Built Environment. J. Teicher, (Ed.) Cambridge Massachusetts: The MIT Press.

61. Leupen, B., Heijne, R., Zwol, J., (Eds.) (2005) Time-based Architecture. Rotterdam: 010 Publishers.

62. Palmer, M., (1988). Sun. San Francisco. CA. North Point Press.

63. Kaufman, R., (2006.a) Lyric's Expression: Musicality, Conceptuality, Critical Agency. In Adorno and Literature. Cunningham, D., Mapp, N., (Eds.) NY: Continuum International Publishing Group. pp.99-116.

Bu makale daha önce aşağıdaki künye ile yayınlanmıştır:

Hürol, Yonca, (2009) "Can Architecture be Barbaric?" Science and Engineering Ethics. 15(2). pp.233-258.

Bu metin, makalenin yayınlanmadan hemen önceki hâlinin çevirisidir.

Notlar:

(a) 2017 yılında kaybetmiş olduğumuz Prof. Dr. Necdet Teymur, akılcı ve analitik bir mimarlık yaklaşımına sahip bir akademisyen olarak bilinmektedir. Mimarlık eğitimi ve mimarlık teorisi hakkında kitapları ve makaleleri vardır. Teymur'a göre mimarlık bilgisi karmaşık ve katmanlıdır. Ekonominin hem mimarlık ideolojisi hem de mimarlık eğitimi üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olduğunu varsaymaktadır. Dolayısıyla, mesleğin hem ideolojisi hem de bilgisi, toplum içindeki egemen gruplar tarafından belirlenmektedir. Sonuç olarak, bu grupların inançları ve felsefeleri, mimarlık mesleği içinde kafa karışıklığı ve çatışmaya sebebiyet verir ve bu da, mimarlık mesleğinin kendisi hakkında önemli bir bilgi eksikliğine yol açar. Bu nedenle Teymur, Mimarlar Odası'nın kurum olarak mimarlık alanında sistematik ve analitik bir araştırma yapmasını önermektedir. [4] Bu, 1999 depreminden önceydi. Teymur, her ne kadar belirli konularda analitik olsa da genel olarak mimariyi konu alan kitapları farklı bir karaktere sahiptir. "Yeniden Mimarlık"[6] ve "Felaketlerden Ders Almak"[3] kitaplarında mimarlığa dair bazı politik gerçekleri ortaya çıkarmak için

farklı örnekleri, düşünceleri, ve çeşitli görsel malzemeyi bir araya getirmiştir. Bu kitapta da Teymur hem şiirsel bir dille okuyucusuna yaklaşmakta hem de çeşitli konularda onları düşünmeye itmektedir. Bir konu hakkında yeterli bilgi varsa Teymur'un analitik ve akılcı bir şekilde o konu üzerinde çalıştığını söylemek mümkündür. Ancak bilgi ve birikim yetersiz ise, Teymur şiirler yazarak insanları bu konu hakkında sanatsal bir bakış açısıyla düşünmeye teşvik eder. Mimarlık mesleği genel olarak ve özel olarak da deprem konusunda bilgi ve birikimden yoksun durumdadır. Böylece Teymur, TMMOB Mimarlar Odası'nın politikalarını desteklerken bu konuyu şiirsel (dolaylı) olarak ele alıyor. İnsanların bu konudaki soruları anlamasını ve cevaplamasını talep eder. Bu nedenle bu makale, bu araştırmanın sonuçlarını sorular biçiminde sunmakta ve aynı zamanda onlara cevap bulmaya çalışmaktadır.

(b) "The only way out of the dialectical context of immanence is by that context itself.... Dialectics is critical reflection upon that context. It reflects its own motion." [22, s.141]

(c) ".....The more total society becomes the greater the reification of the mind and the more paradoxical its effort to escape reification on its own. Even the most extreme consciousness of doom threatens to degenerate into idle character. Cultural criticism finds itself faced with the final stage of the dialectic of culture and barbarism. To write poetry after Auschwitz is barbaric. 2 And this corrodes even the knowledge of why it has become impossible to write poetry today. Absolute reification, which presupposed intellectual progress as one of its elements, is now preparing to absorb the mind entirely. Critical intelligence cannot be equal to this challenge as long as it confines itself to self-satisfied contemplation." (9, s.34)

(d) 'Persona,' at any event, originally referred to the actor's mask that covered his individual 'personal' face and indicated to the spectator the role and the part of the actor in the play. But in this mask, which was designed and determined by the play, there existed a broad opening at the place of the mouth through which the individual, undisguised voice of the actor could sound. It is from this sounding through that the word 'persona' was derived: 'per-sonare,' 'to sound through,' is the verb of

which 'persona,' the mask, is the noun.... [30, pp.12-13]

(e) "....the concept of the person as well as its variants – the 'I-thou' relation, for example – have assumed the oily tone of un-believed theology. We cannot anticipate the concept of the right human being, but it would be nothing like the person, that consecrated duplicate of its own selfpreservation. From the viewpoint of a philosophy of history, this concept, which on the one hand assuredly presupposes a subject objectified into a character, presupposes on the other hand the subject's disintegration. Complete weakness of the ego, the subject's transition to a passive, atomistic, reflex-type conduct, is at the same time the well-earned judgment passed upon a "person" in which the economic principle of appropriation has become anthropological." [22, s.277]

(f) "Totality is to be opposed by convicting it of nonidentity with itself – of the nonidentity it denies, according to its own concept. Negative dialectics is thus tied to the supreme categories of identitarian philosophy as its point of departure..." [22, s.147]

(g) Yine Levinas'a göre [33, 34] başkalarına sorumluluk bırakmanın tek yolu, onların sorumluluğundan sorumlu olmaktır.

(h) 'Asamblaj' kavramı, G. Deleuze ve F. Guattari'nin terminolojisinin bir parçasıdır. Onlara göre: [37, s.88]

"Asamblajların doğası hakkında bazı genel sonuçlar çıkarabiliriz... Birinci, yatay eksen, bir asamblaj, biri içerik, diğeri ifade olmak üzere iki unsurdan oluşur. Bir yandan, bedenlerin, eylemlerin ve tutkuların "makinesel bir montajı", birbirine tepki veren bedenlerin bir karışımı; öte yandan, bedenlere atfedilen cismani olmayan dönüşümlerin, edimlerin ve ifadelerin "kolektif bir sözcelem topluluğu"dur. Sonra dikey bir eksen, asamblajın hem onu sabitleyen "bölgesel (territorial) yanları" ya da 're-territorial' yanları hem de onu alıp götüren "yersizyurtsuzlaşmanın (deterritorialization) keskin kenarları" vardır."

"We may draw some general conclusions on the nature of Assemblages.... On a first,

horizontal, axis, an assemblage comprises two segments, one of content, the other of expression. On the one hand it is a 'machinic assemblage' of bodies, of actions and passions, an intermingling of bodies reacting to one another; on the other hand it is a 'collective assemblage of enunciation,' of acts and statements, of incorporeal transformations attributed to bodies. Then on a vertical axis, the assemblage has both 'territorial sides,' or reterritorialized sides, which stabilize it, and 'cutting edges of deterritorialization,' which carry it away...."

(i) "...no direct relation exists between social need and aesthetic quality, not even in the sphere of so-called functional art.... (Here Adorno continued to write about architecture.) ...The quality of artworks can be meaningfully brought into relation with social need only when mediated by a theory of society as a whole, not on the basis of what people need at any given time..." [14, p.315]

(i)" ...Design is not simply the management of heteronomous principles such as functional or constructive requirements, psychological needs of the consumers, representational demands, and the like. There is always an autonomous moment in the design process in which an architect is occupied with architecture as such..." [38, p.85]

(j) "...unreality threatens art permanently with ideology. Art, however, does not sink to the level of ideology, nor is ideology the verdict that would ban each and every artwork from truth. On the basis of their truth, of the reconciliation that empirical reality spurns, art is complicitous with ideology in that it feigns the factual existence of reconciliation...." [14, p.134]

(k) "...yearns neither for nature nor for industry...., and contributes its part to making peace with an unpeaceful world. ... images of the postindustrial world are those of a corpse: they want to avert atomic war by banning it...." [14, p.219]

(l) "...the experiential content of the hermetic was inverted. His (Celan's) poetry is permeated by the shame of art in the face of suffering that escapes both experience and sublimati-

on. Celan's poems want to speak of the most extreme horror through silence. Their truth content itself becomes negative. They imitate a language beneath the helpless language of human beings...." [14, p.322]

(m) "...Celan's work strains the German language through poetry, recasting its innate precision into a state of ambiguity. His multi-faceted project tackles the particular problem of deploying a mother tongue degraded by the Third Reich's intensive use of language as a tool of both persuasion and oppression... ..Celan has to be read as a purposeful intervention into an abject language field..."[10]

(n) "The idea that after this war life will continue 'normally' or even that culture might be 'rebuilt' –as if the rebuilding of culture were not already its negation- is idiotic..." [45, s.55]

*Metnin Türkçe çevirisi: **Mustafa Kaşot**

Prof. Dr. Yonca Hürol

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi
Open House International dergi editörü

yoncahurol55@gmail.com

ÖLÜM SAATİ: 04:17

GÜNNUR KOÇER

ÖZET

Yaşadığımız coğrafya deprem kuşağında yer alıyor ve ne yazık ki depremlerin ne zaman olacağını tespit edecek teknolojiye henüz sahip değiliz. Dolayısıyla, halihazırda yaşadığımız acıları tekrar yaşamamak için hem bireysel hem de ulus olarak dersler çıkarmamız ve gerekli tedbirleri almamız elzemdir. Kişisel olarak, en önemlisi yaşam alanlarımızın güvenli hâle getirilmesidir. Ayrıca deprem sonrasında arama kurtarma sürecinin sağlıklı olabilmesi ve bilinçli gönüllü sayısını arttırabilmek için ilk yardım ve arama kurtarma becerileri kazanılabilir. Ülke genelinde ise her alanda liyakate önem verilmeli ve işi bilen, deneyimli, afet esnasında hızlıca koordine olabilen bir ekip kurulmalıdır. Yazımda sağlık açısından değerlendirdiğim Kahramanmaraş depreminin özeti “Başlangıçta ses vardı Ekip yoktu. 72 saat sonra Ekip ve teçhizat bulundu ama artık ses yoktu.”

Anahtar Kelimeler:

Kahramanmaraş Depremi, liyakat, crush sendromu

1. Deprem Öncesi

Mimari ve mühendislik açısından bu sürecin değerlendirmesi eminim ki en ince detaylarıyla ele alınmaktadır. Sağlık açısından eksikliklerimize odaklanacak olursak; sağ kalımı arttırmak ve bu denli büyük bir afette kendimizi daha faydalı hissetmek için deprem öncesinde yapmamız gerekenler;

- Deprem esnasında hayat kurtaran bir beceri olan ÇÖK, KAPAN, TUTUN pratiğini öğrenin ve periyodik olarak pratik yapın. Güvenli bir yer bulup, diz üstü ÇÖK, başını ve enseni koruyacak şekilde KAPAN, düşmemek için sabit bir yere TUTUN (American National Red Cross, 2023).

- Başkalarına yardım etmek için ilk yardım ve kardiyopulmoner resüsitasyon (CPR, kalp masajı) öğrenebilirsiniz (American National Red Cross, 2023).

- Arama kurtarma eğitimi alabilirsiniz (American National Red Cross, 2023). Bu depremde sertifikası olmayan gönüllülerin deprem bölgesine gitmelerine izin verilmedi. Geniş çaplı afetlerde gönüllü sayısını arttırmak için önemli bir beceri olacaktır.

2. Deprem Sonrası

Deprem sonrası yapılacak işlemleri iki başlık altında toplayabiliriz;

2.1. Göçük Altından Depremzedelerin Kurtarılması

Deprem sonrasında enkaz altında bulunan yaralılara müdahale oldukça önemlidir ve bilinçli bir şekilde işin ehli, eğitimini almış kişiler tarafından yapılmalıdır. Kurtarma ekipleri yaralıya ulaştığında ve ortamın güvenliği sağlandığında öncelikle

yaralının yaşamsal (vital) bulguları (solunum ve dolaşım), genel durumu (Kanaması, kırığı var mı? Bilinci açık mı?) değerlendirilir. Yaralı enkazdan çıkarılırken, omurga sabitlenmesi, hava yolunun açık tutulması ve sıvı desteği yapılmalıdır. Sağlık ekipleri yaralıya uygun gerekli müdahaleleri yapacaktır (Kocalar, 2023). Televizyonda bazı görüntülerde omurga bütünlüğünün korunmasına dikkat edilmediğini gözlemledim. Hepimiz bu süreçte enkaz altından insanların bir an evvel sağlıklı çıkarılmasını istiyoruz ve iyi niyetli bir şekilde bilinçsiz davranabiliyoruz. Yaralı kurtulan kişilerin sonraki yaşamlarını sağlıklı geçirebilmesi için çok önemlidir. Omurga bütünlüğünün bozulması felç gibi istenmeyen problemlere yol açabilir.

Yapılan araştırmalar, deprem nedeniyle görülen ölüm oranlarının büyük bölümünün maalesef crush sendromu olduğunu ortaya koymuştur. Crush sendromu; ezilme, çarpışma, göçük altında kalma, darbe alma ve uzun süre hareketsiz kalma durumlarında görülmektedir. Crush sendromunda travma sonucu oluşan kas hasarına bağlı, birçok doku ve organ etkilenmektedir. Sağlıklı kas hücrelerinin içinde bulunması gereken sıvılar, bazı proteinler ve potasyum gibi bazı iyonlar, travma sonrası bu kasların yıkımıyla birlikte kan dolaşımına geçer. Normal şartlarda dolaşımda bulunmaması gereken veya farklı yoğunluklarda bulunması gereken bu maddeler başta kalp ve böbrekler olmak üzere pek çok organ ve dokuda birikerek çeşitli hasarlara neden olur (Li, ve diğerleri, 2020; Acıbadem, 2023). Enkaz altından çıkarılan hastaların durumunu net bilmediğimiz için yiyecek ve içecek verilmesi uygun olmayabilir. Depremzedeler göçük altından çıkarılırken ve sonraki süreçte, mutlaka sağlık ekipleri tarafından gözlemlenmeli ve tedavi edilmelidir.

2.2. Depremden Kurtulan İnsanlar İçin Sağlıklı Ortamın Yaratılması

Deprem sırasında veya sonrasında yaralanma riski de oldukça yüksektir. Küçük yaraların iyileşmesine yardımcı olmak ve enfeksiyonu önlemek için hızlı bir şekilde ilk yardım alınmalıdır. Açık yaralarınız varsa temaslardan uzak durulmalı, yaralar sabun ve temiz suyla iyice yıkanmalıdır. Yarada kızarıklık, şişme, sızıntı olması, ateş, artan ağrı, nefes darlığı,

bilinç bulanıklığı gibi belirtiler gelişirse derhal tıbbi yardım alınmalıdır. Deprem sonrasında yaralanmaların kaynağı tam olarak bilinemeyeceği için tetanos aşısı mutlaka yapılmalıdır (Natural Disasters and Severe Weather, 2023).

Deprem sonrası zaman ilerledikçe enkaz altında hayatını kaybeden insanların veya hayvan leşlerinin olması bölgeyi kemirgenler için cazip hale getirmektedir. Yaşam alanı olarak oluşturulan çadır kentlerin çevresi kemirgenlerden korunmalı ve kemirgenlerle teması önlenmelidir. Bu nedenle besin kaynaklarını, suyu ve mutfak eşyalarını ortadan kaldırmalı ve bulaşık kapları kullandıktan hemen sonra yıkanmalıdır. Çöpler mümkün olan en kısa sürede bertaraf edilmelidir. Özellikle yiyeceklerin ve içeceklerin kemirgenlerin dışkısı ile enfekte olması önlenmelidir. Kirlenmiş yiyecek ve içecek kaynaklarının normal görünebileceği ve kokabileceği unutulmamalıdır (Natural Disasters and Severe Weather, 2023) Deprem sonrasında insan sağlığını kitlesel olarak etkileyecek diğer mühim bir meselede salgınlardır. Salgınların önlenmesi için genel hijyen kurallarına uyulmaya özen gösterilmedi ve mümkün olduğunca sağlıklı yaşam alanları oluşturulmalıdır. Temiz su kaynakları kullanılmalıdır. Kullanılan şebeke suları düzenli olarak klorlanmalı ve tahlilleri düzenli yapılmalıdır. Yeterli sayıda seyyar tuvaletler ve banyolar uygun yerlere yerleştirilmeli ve mutlaka alt yapı sistemleri uygun şekilde planlanmalıdır. İnsanların toplu olarak yaşadığı çadır kentlerde, uzman kişiler tarafından salgın ile ilgili bilgilendirme yapılmalıdır.

Bu deprem bize hangi işi yapıyorsak yapalım liyakatin önemini acı bir şekilde yüzümüze çarpmıştır. İşin ehli olmayan müteahhitlerin, işini layıkıyla yapmayan mülki idarecilerin iş bilmezliği, umursamazlığı, ben yaptım olduculuğu, cahil kurnazlıkları on binlerce insanımızın ölümüne ve on binlerce insanımızın da hayatlarında onarılmaz yaraların açılmasına yol açmıştır. Her gün televizyon ve sosyal medyadan deprem bölgesinde yaşananlar izlendiğinde ve bölgede denetleme yapan Türk Tabipleri Birliğinin raporlarına göre, depremin yaşandığı ilk günden bu yana en önemli sorunun koordinasyonsuzluk olduğu

görülmektedir. TTB raporunda "Genel olarak değerlendirildiğinde depremde sonra arama-kurtarma çalışmalarının ve yardım desteklerinin geç ulaştığı ve geç başladığı bildirilmiştir. Arama-kurtarma çalışmalarında eğer iyi bir koordinasyon, plan, yol, yer ve yön gösterme yapılsaydı şu an kurtarılan vatandaşların 10 katı kadar daha vatandaşın kurtarılacağı" iletilmiştir. Bu değerlendirmeler iyice düşünülmeli ve ders çıkartılmalıdır (Olağandışı Durumlarda Hızlı Değerlendirme ve Müdahale Ekibi: Kahramanmaraş Değerlendirme Raporu, 2023). Türk Tabipleri birliğinin raporunda söz konusu bir diğer konu da çocuklarda mutlaka aşılama süreçlerinin takip edilmesi gerekliliğidir. Aksamaların olması, beş yaş altı çocuklarda kızamık salgılarının ve özellikle zatürrelerin ortaya çıkabileceği belirtilmektedir. Aynı zamanda insanların çadırlarda kalabalık yaşamaları, hijyen koşullarının ve önlemlerin yetersiz olması solunum yolu enfeksiyonlarının görülme sıklığını arttırabileceği söylenmektedir. Hijyen koşullarında yetersizliğe bağlı olarak ishal ve uyuz vakalarının görülmeye başladığını ilerleyen süreçlerde salgına neden olabileceğinin de altı çizilmektedir. Son olarak enkaz yığınlarının çok geniş alana yayılmış olması ve aralarında çok eski binaların bulunması nedeniyle enkaz kaldırma çalışmaları özenli yapılmalıdır. Toz ve duman özellikle solunum sistemini zorlamakta ve asbest ürünlerinin sürekli solunması ile kronik solunum sistemi hastalıklarına zemin hazırlamaktadır. Bu nedenle maske kullanımına özen gösterilmelidir (Natural Disasters and Severe Weather, 2023). Tüm bu yaşadığımız süreçte ülkece öz eleştirimizi yapacak olursak; 6 Şubat 2023'te meydana gelen Kahramanmaraş depremi 10 ilimizi etkiledi ve on binlerce insanımızın hayatını kaybetmesine yol açtı. Vefat sayısı daha az olabilir miydi? Yıkılmayacağı garantili yaşam alanlarımızda sevdiklerimizle birlikte huzurlu, mutlu ve sağlıklı yaşamak bu kadar lüks müydü? Cevaplar çok basit, EVET.

Kaynaklar

- Acıbadem. (2023, 03 01). Acıbadem: <https://www.acibadem.com.tr/ilgi-alani/crush-sindromu/> adresinden alındı
- American National Red Cross. (2023, 03 01). American National Red Cross: https://www.redcross.org/content/dam/redcross/get-help/pdfs/earthquake/EN_Earthquake-Preparedness-Checklist.pdf adresinden alındı
- Kocalar, C. (2023, 03 01). [www.neu.edu.tr: http://docs.neu.edu.tr/staff/gurkan.ozel/59B_4.pdf](http://docs.neu.edu.tr/staff/gurkan.ozel/59B_4.pdf) adresinden alındı
- Li, N., Wang, X., Wang, P., Fan, H., Hou, S., & Gong, Y. (2020). Emerging Medical Therapies in Crush Syndrome - Progress Report From Basic Sciences and Potential Future Avenues. *Renal Failure*, 42(1), 656-666.
- Natural Disasters and Severe Weather. (2023, 03 01). Centers for Disease Control and Preventing : <https://www.cdc.gov/disasters/woundcare.html> adresinden alındı
- (2023). Olağandışı Durumlarda Hızlı Değerlendirme ve Müdahale Ekibi: Kahramanmaraş Değerlendirme Raporu. Kahramanmaraş: Türk Tabipper Birliği.

Doç. Dr. Günnur Koçer

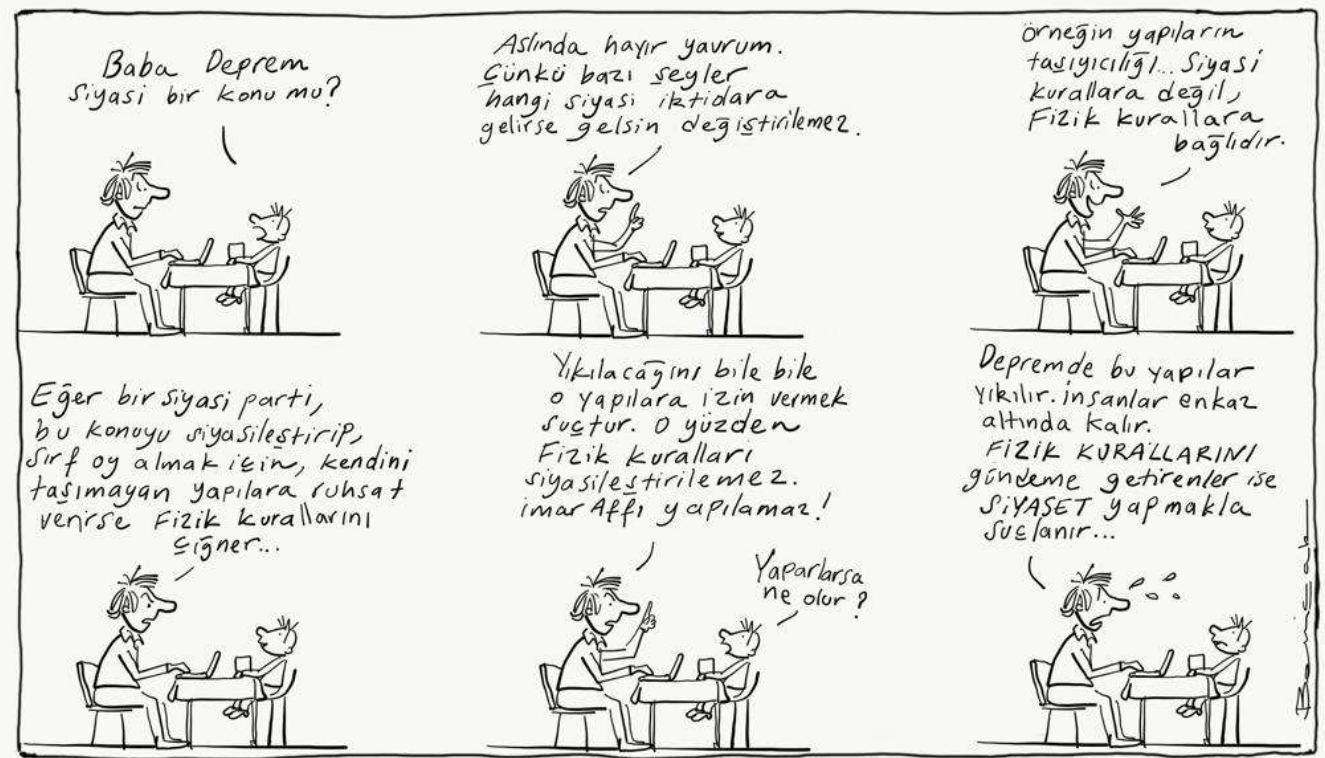
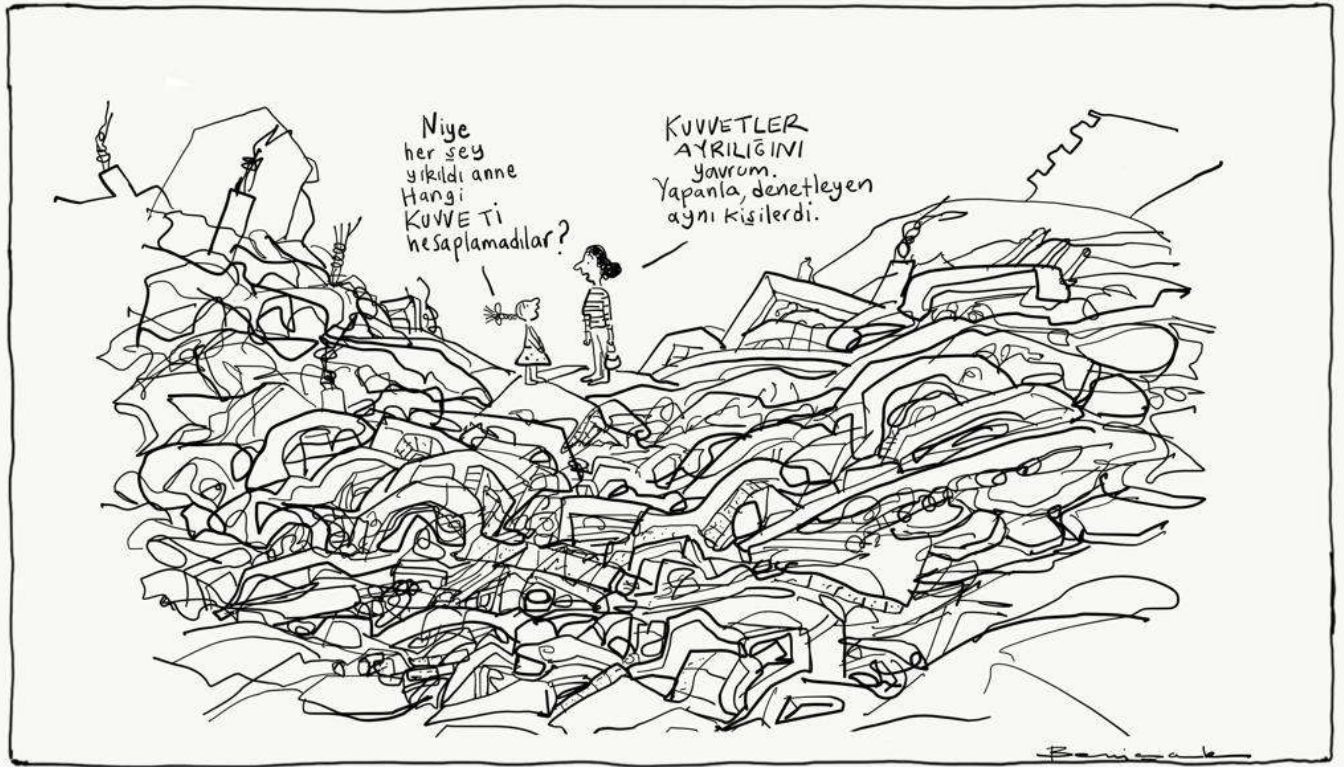
Yakın Doğu Üniversitesi, Tıp Fakültesi,
Fizyoloji Anabilim Dalı, Öğretim Üyesi

gunnur.kocer@neu.edu.tr

DEPREM SONRASI BEHİÇ AK KALEMİ VE SÖZLERİYLE

BEHİÇ AK

**GRAND İSİAS HOTEL: @37.764124057228
116,38.276433817288094.
ADİYAMAN. TÜRKİYE. KIBRIS.
06-02-2023. 04:17**

Kurtulamayan misafirler olarak 65 kişiydik. Enkaz altında kaldık.

Fiziksel olarak 'orada olduğumuz' son lokasyundu.

Şimdiki koordinatlarımızı merak ediyorsanız; elinizi göğsünüzün sol tarafına yerleştirin.
Oradayız.

**Görseller, Kıbrıs'tan devletin çağrısıyla giden ilk gönüllü ekipte yer alan İnşaat
Mühendisi Emir Durak tarafından çekilmiştir.*

MAĞUSALILARIN MEYDANI

UĞUR ULAŞ DAĞLI

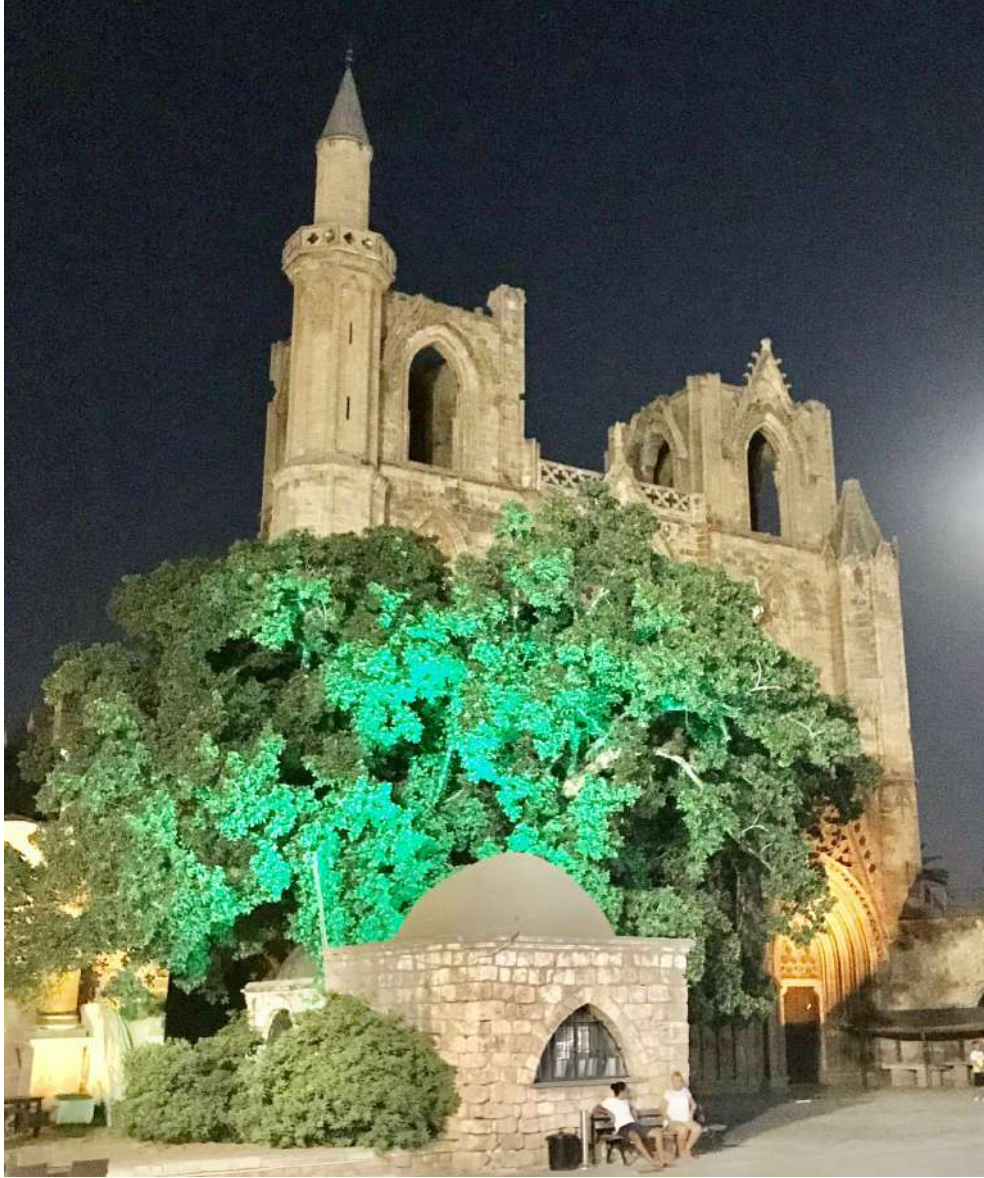
ÖZET

Uğur Ulaş Dağlı bir şehir meydanının bile bir yası taşıırken veya 'çanağına alırken' güçten düşebileceğini bu hüznü ama bir o kadar da içten ve derin yazısında anlatıyor. Oradaydı. Meydandaydı. Mağusalılarlaydı. Çoklu cenazelerin gözyaşı seli ve feryat olduğu katedralin önündeydi.

Anahtar kelimeler: Mağusa, Mağusalı olmak, meydan, İsi-as-acı bombası, hesap sorma.

Bir karga, uykumda bana Mağusa kelimesini fısıldamıştı. Çok küçüktüm ve rüyama niye bir serçe veya güvercin değil de karga gelmişti? O gün korkma ile güçlenme arasında bir gelgit yaşamıştım. Sonra yıllar geçti... Mağusa ile 1985 yılında, bana anlatılan öyküler ve hikâyeler aracılığıyla tanışmıştım. Çünkü Lefkoşalılar için Mağusa hep çok uzaktı. O zamana kadar Mağusa'nın, bir okul gezisi, bir ev ziyareti ve bir de spor karşılaşması olarak puslu silüeti zihnimdeydi. 1991 yılında kentte yaşamaya başlamam, her taşına dokunmam, beni benden alıp Mağusalı yapmıştı. Belki çocukluk anılarım yoktu ama bu kentle ilgili o kadar çok anı dinlemiştim ki, kendime çocukluk düşü yazmıştım.

Bazen surların üstünde piknik yaparak oyun oynayan, bazen yer altı kilisesine saklanan veya müzik gruplarının şarkılarını dinleyen bir çocuktum...

Düşlerim ile gerçeklerimin birleştiği / kesiştiği yer hep Mağusa Meydanı (Palace Square) olmuştu. Yıllarca geçmişimizi unutturmaya çalışanlar, milliyetçi fanatizmle her yerin isimlerini değiştirerek belleklerimizden silmek isteyenler, oraya da farklı isim koymuşlardı. Hem de bizimle, Mağusalılarla çok da mutlu bir yaşamı olmayan birinin ismini... İsmi ne olursa olsun bir dönem nasıl oraya Çarşı Meydanı diyorlarsaydı; kentimizin kalbi olduğu için her zaman bizim için, Mağusalılar için orası Mağusa Meydanı olmuştur (Figür 1). Mağusa'nın kalbinin düzenli atabilmesi

için ise 1997 yılında araba ve trafik karmaşası olan meydan düzenlenmiş ve kente bir nefes olmuştu. Aslında ona esas gücü ve desteği veren St. Nicholas Katedrali idi. Latin katedral (Figür 2)... Ancak onları birbirinden ayıran, katedralin camiye dönüştürüldüğünde insanların ibadete geldiklerinde eşeklerini bağlamaları için, İngiliz döneminde Mogapkap tarafından yapılan demir parmaklıklardı. O parmaklıkların yıkımı için izin mercileri izin vermemişlerdi. Bunun da bir tarihi detay olduğunu iddia etmişlerdi. Kesinlikle neden ve niçinin arkasında bir mantık yoktu. Tek bir gerçek vardı; o da, meydanın, katedralin desteğine ihtiyacı olduğuydu... Hiç beklemeden bir gecede parmaklıklar yok edildi ve Mağusa Meydanı hepimizi kucakladı. İşte o zaman, arkasındaki Venedik Sarayı'nın kemerli geçidi

de meydana ve katedrale gülümsedi. Yanındaki cümbez ağacı ise oraya hep bir yaşama nefesi verdi.

İşte böyle, Mağusa Meydanı bize yıllarca bir çanak oldu. Kentin tüm paydaşlarının her duygusunu ve rengini içine aldı. Bu çanak içinde bizi birbirimize dokundurdu, bizlere geçmişin hikâyelerini anlattırdı; Lüzinyanlardan başlayan kentin yaşam hikâyelerini... Caterina Cornaro'nun taç giyme törenini hayal ettik, Bragadino'nun zenginliğini veya asılışını dinledik. Templar Şövalyelerinin öyküleri ile heyecanlandık. Kıbrıs'ın en büyük limanına veya en büyük turizm bölgesi olan Maraş'a gelen turistleri, o dönemi yaşamış olanlardan öğrenmek için, onlara ulaşmak için çırpındık...

Ve 2023 Şubat ayı... Meydana bir acı bombası düştü ve oraya 35 genç ve güzel insanın acısının yükünü bıraktı. İlk kez bu çanak tüm Mağusalıları içine almaya, içine sığdırmaya çalıştı. Her bir çığlık ve feryat, ona destek veren gotik katedralin bir köşesini sarstı (Figür 3). Gül pencereler, sivri kemerler sallandı. Sallandık sonra meydan daha da sıkı sıkıya kavradı insanları... Birbirine sardı, sarmaladı. Herkesin herkese dokunmasını sağladı. Gücü ve enerjisi ile insanları ayakta tuttu.

Artık meydanın da gücü kalmadı insanları çanağına almaya... Onları kucaklamaya. Ama Karga yine fısıldadı ve katedralin desteği ile kara renge boyanan meydanın, bunun hesabını soracağını söyledi.

Prof. Dr. Uğur Ulaş Dağlı

ugurulasdagli@gmail.com

ÖLEBİLEMEME ÜÇGENİ

FATMA ÇİÇEK

ÖZET

Mimarca Mekân Anlatımı Metin Yarışması – 2022’ye, katılım koşullarını sağlamadığı için diskalifiye olacağını bilerek başvuru yapan yarışmacımızın, deprem felaketi sonrası içini dökmek istediği bu yazıyı görünür kılmamak olmazdı.

Henüz ilkökul birinci sınıf öğrencisiyken 2003 Bingöl Depremi’ni yaşamış ve daha o zaman mimar olmak istediğine kanaat getirmiş ve bu yolda emin adımlarla ilerlemiş olan Fatma, taze mezun bir mimar. Üstelik son iki yıldır, bir başka hayali olan mikrofonun başında, radyoda çalışmakta. Yarışmaya başvururken yazmış olduğu e-postayı sizlerle paylaşıyoruz:

*Merhabalar Ben Fatma Çiçek
Haziranda, Van Yüzüncüyıl Üniversitesi
Mimarlık ve Tasarım Fakültesi
Mimarlık Bölümünden Mezun
oldum. Ancak diplomamın rektörlük
tarafından imzalanması aylar sürdü.
Ardından diplomama ulaşmam ve oda
kaydı yapmam mümkün olmadı. Bu
yüzden yarışma için olmayan; bir gece
uykusuzluğumu, huzursuzluğumu
dindirebilmek belki de dillendirebilmek
için kaleme aldığım -ya da karaladığım
demek daha doğru olur- bir metin olan
“Ölebilememe Üçgeni” ni kabulünüze
sığınarak iletiyorum.*

Gözlerini açtı. Emin olamamış olmalı ki yeniden yumdu, açtı, yumdu...

Nerede olduğunu bilmiyordu ama emindi olduğu yerin zifiri karanlığından. Karanlık da ışık gibi yorgun düşebilir dahası bir mekânı tanımlayabilirdi. Karanlık ışık tutabilirdi bir mekânın boyutlarını kavramaya. Öylesine bir arada öylesine tikiş tikişti ki karanlık, yorulmak şöyle dursun güçleniyor, büyüyor, sığmaz oluyordu dört duvara.

Bir dakika dört duvar mı? En son neredeydim? Dört duvarı olan bir yerde... Her yerin dört duvarı vardır. En az dört... Kendini ikna etmeye çalışıyordu olduğu yerde sadece üç duvarın olmadığına.

"Yaşam üçgeni" dedi. Sesi kulaklarına yabancı geldi, yankılıydı. Oysa ufak bir alandı içinde bulunduğu üçgen, kendini zor sığdırmıştı yaşam dışarda bekliyordu. Şu üç duvar 'ölüm üçgeni' bile olamayacak kadar işlevsiz! 'Ölebilememe üçgeni' sesler duyuyordu biri uykusunda sayıklıyor derdi yalnızlığından emin olmasa.

Yankısına karışmış bir ses ya da sesler? 'Sesler' bir başına çok da üzerine düşünülmesi değil ama şimdi her ses bir insan her ses bir başka 'ölebilememe üçgeni' demek. Bir sestən kaç insan çıkar, kaç can çıkar?

Lahitlerle oynanan gizemli ve ölümcül bir oyun tahayyül ediyordu.

Sesi sessizlikle karşıladı. Emin olmalıydı. Sahi neyden emin olmalıydı? Bir sanı gerekti, bir tahmin. "Hayır" dedi. Ağlamıyordu, çırpınmıyordu, sitem etmiyor, naz yapmıyor, reddetmiyordu. Lahidin onu bağrına basıp sakinleştirmeyeceğinden emindi. Bu 'hayır' çok netti hiç olmak istemeyeceği bir yerde olduğunu anladığını, anlamıştı.

Bir sonrakine hak tanıyan cılız nefesi hızlanarak geri dönüyor ve dudaklarına çarpıyordu. Üçgen ile burun burunaydı.

Seslerin yokluğu sesleri hatırlattı. Nasıl seslenilirdi bir sese? Ses var mı? Ses kimin? Seees? Kimse var mı? Doğru soruyu bulmuştu şimdi cesareti arıyordu hiç kıpırdamadan, kıpırdamadan. Dizlerini karnına çekip sarılmak istiyordu kendine, ama izin vermiyordu lahit. Cesaretini toplamasına gerek kalmadı ne dememişler, niye dememişler; ses sestten cesur olabilir ve hatta cesaret verebilir bir başka sese diye.

"Kızım"... bir ya da iki lahit öteden babası yaşlarda bir erkek sesi. Ses, alacaklı bir taksici gibi mesafeyi vurguluyordu. Sağ gözündeki yaş, lahite; sol gözündeki yaş, burnunun kemerine düşünce sağ yanına yattığını anladı. Lahite, iki damla yaş ve yerçekimi konuktu, bir de babasının sesi. Keşke yatıya kalsa...

TMMOB İÇMİMARLAR ODASI DEPREM BİLDİRGESİ

DEVİRİM YÜCEL BESİM

ÖZET

Bu yazı, 6 Şubat 2023'te meydana gelen depremin ardından TBMMOB İçmimarlar Odası resmi internet sayfasında yayınlanan bildirgedir. Bildirge iki bölümden oluşmaktadır. Ana metni oluşturan ilk bölüm Betül Bilge Özdamar'ın daha önce yapmış olduğu akademik çalışmalardan derlenmiş; son bölüm 26. Dönem Yönetim Kurulu tarafından ele alınmıştır. Bildirge ilk olarak 1999 Kocaeli depremi deneyimi sonrası elde edilmiş sayısal bilgiler aktarmakta; iç mimarların yapı tasarımı, uygulama ve denetim aşamalarıyla ilişkili sorumlulukları üzerinde durmaktadır. Güvenli tasarım yaklaşımı ve deprem hasarları ile deprem ve iç mekân güvenliği başlıklarının ardından bir iç mimar veya bir depremzede olma durumunda deprem öncesi, deprem anı ve deprem sonrasında yapılması gerekenler listelenmektedir. Bildirge, depreme yönelik iç mekân tasarımı için özet bir rehber olabilecek bölümü de kapsamakta; sonunda İçmimarlar Odası'nın sürekli dikkat çekmek istediği mesleki yasal düzenleme gerekliliğini vurgulamaktadır.

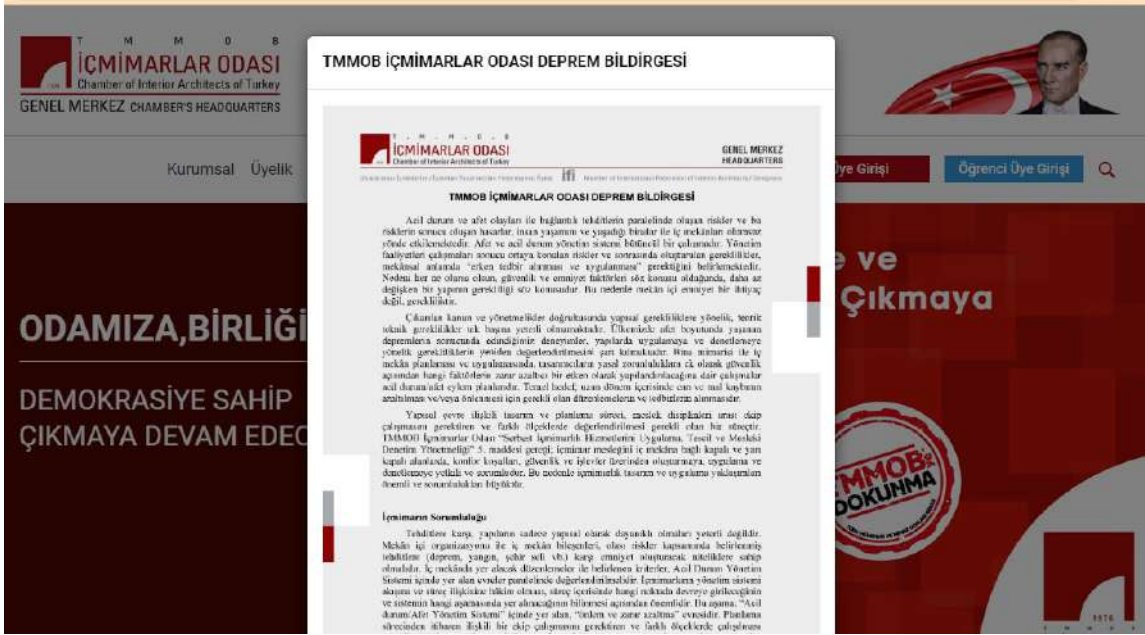
Anahtar Kelimeler:

Deprem, Etik ve Mesleki Sorumluluklar, Afet Mimarlığı, Güvenli Mekân Tasarımı, TBMMOB İçmimarlar Odası.

Acil durum ve afet olayları ile bağlantılı tehditlerin paralelinde oluşan riskler ve bu risklerin sonucu oluşan hasarlar, insan yaşamını ve yaşadığı binalar ile iç mekânları olumsuz yönde etkilemektedir. Afet ve acil durum yönetim sistemi bütüncül bir çalışmadır. Yönetim faaliyetleri çalışmaları sonucu ortaya konulan riskler ve sonrasında oluşturulan gereklilikler, mekânsal anlamda "erken tedbir alınması ve uygulanması" gerektiğini belirlemektedir. Nedeni her ne olursa olsun, güvenlik ve emniyet faktörleri söz konusu olduğunda, daha az değişken bir yapının gerekliliği söz konusudur. Bu nedenle mekân içi emniyet bir ihtiyaç değil, gerekliliktir.

Çıkarılan kanun ve yönetmelikler doğrultusunda yapısal gerekliliklere yönelik, teorik teknik gereklilikler tek başına yeterli olmamaktadır. Ülkemizde afet boyutunda yaşanan depremlerin sonucunda ile edindiğimiz deneyimler, yapılarda uygulamaya ve denetlemeye yönelik gerekliliklerin yeniden değerlendirilmesini şart kılmaktadır. Bina mimarisi ile iç mekân planlaması ve uygulamasında, tasarımcıların yasal zorunluluklara ek olarak güvenlik açısından hangi faktörlerin zarar azaltıcı bir etken olarak yapılandırılacağına dair çalışmalar acil durum/afet eylem planlarıdır. Temel hedef; uzun dönem içerisinde can ve mal kaybının azaltılması ve/veya önlenmesi için gerekli olan düzenlemelerin ve tedbirlerin alınmasıdır.

Yapısal çevre ilişkili tasarım ve planlama süreci, meslek disiplinleri arası ekip çalışmasını gerektiren ve farklı ölçeklerde değerlendirilmesi gerekli olan bir süreçtir. TMMOB İçmimarlar Odası "Serbest İçmimarlık Hizmetlerini Uygulama, Tescil ve Mesleki Denetim Yönetmeliği" 5. maddesi gereği; içmimar mesleğini iç mekâna bağlı kapalı ve yarı kapalı alanlarda, konfor koşulları, güvenlik ve işlevler üzerinden oluşturmaya, uygulama ve denetlemeye yetkili ve sorumludur. Bu nedenle içmimarlık tasarım ve uygulama yaklaşımları önemli ve sorumlulukları büyüktür.

İçmimarın Sorumluluğu

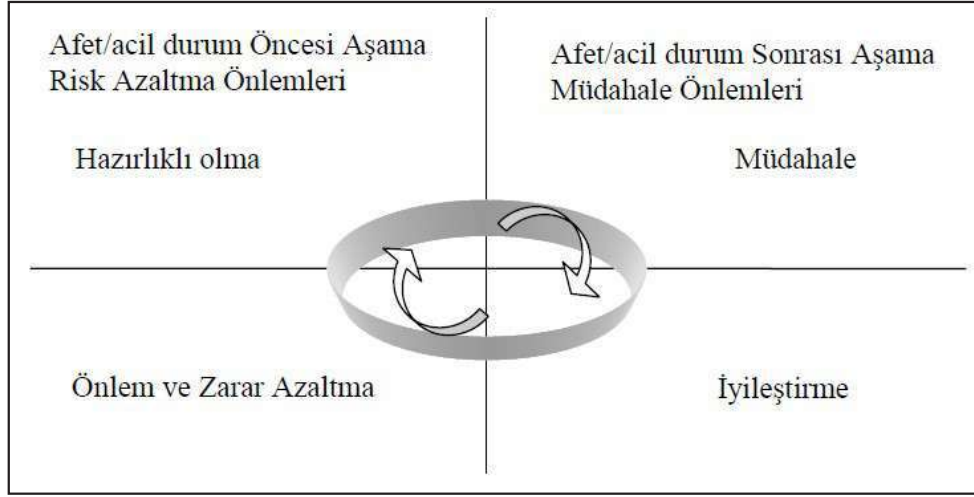
Tehditlere karşı, yapıların sadece yapısal olarak dayanıklı olmaları yeterli değildir. Mekân içi organizasyonu ile iç mekân bileşenleri, olası riskler kapsamında belirlenmiş tehditlere (deprem, yangın, şehir seli vb.) karşı emniyet oluşturacak niteliklere sahip olmalıdır. İç mekânda yer alacak düzenlemeler ile belirlenen kriterler, Acil Durum Yönetim Sistemi içinde yer alan evreler paralelinde değerlendirilmelidir. İçmimarların yönetim sistemi akışına ve süreç ilişkisine hâkim olması, süreç içerisinde hangi noktada devreye girileceğinin ve sistemin hangi aşamasında yer alınacağına bilinmesi açısından önemlidir. Bu aşama; "Acil durum/Afet Yönetim Sistemi" içinde yer alan, "önlem ve zarar azaltma" evresidir. Planlama sürecinden itibaren ilişkili bir ekip çalışmasını gerektiren ve farklı ölçeklerde çalışılması gerekli olan bu sürecin son halkasını, iç mekân tasarımı ve uygulaması oluşturmaktadır. Konuya iç mimarların sorumlulukları açısından bakıldığında, olası riskler çerçevesinde yapının fonksiyonu göz önünde bulundurularak, mekân içi planlamanın afet zararlarını azaltmaya yönelik olarak tasarlanması gereklidir. Mekân içi müdahalelerin, iç mekân tasarım ve organizasyonlarının kaçış yollarını zayıflatıcı ve güvenli erişim açısından risk oluşturan mekânsal etkileri olmaması gerekmektedir. Bu noktada, önleme ve zarar azaltmaya yönelik yapısal düzenlemelerin yanı sıra, iç mekân planlamalarının da hem olay anında hem de sonrasında can kaybı ve güvenliği açısından ne kadar önem taşıdığı belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. İç mekân tasarımlarında ana hedef;

konfor, işlev ve estetik değerlerin yanı sıra, mekân içinde aktif ve pasif güvenlik önlemleri ile güvenli tasarım değerlerini sağlamaktır.

Güvenli Tasarım Yaklaşımı ve Deprem Hasarları
Afet olayları karşısında binalarda ve mekânlarda yapısal, yapısal olmayan ve alt yapı hasarları oluşmaktadır. Güvenli tasarımın temelini; olası hasarların azaltılması için aynı hedefe yönelik olarak farklı disiplinlerin yapı, iç mekân ve donatı elemanları tasarım ve organizasyonlarının bütüncül bir tasarım yaklaşımı ile ele alması oluşturmaktadır. Güvenli tasarım açısından kurgulanan sistemin zayıflatıcı değil, kuvvetlendirici ve destekleyici yaklaşımları göstermesi gerekmektedir. Yasal zorunluluklar ve yönetmelikler doğrultusunda oluşturulan güvenli mimari, iç mekândan ve içmimarlık disiplininin soyutlanamaz olan bir sistemin bütüncül parçalarıdır.

Deprem oluşum şekline, mesafesine, boyutuna göre değişiklik gösterdiği gibi, verebileceği çevresel zararları da buna bağlı olarak farklı boyutlarda can ve mal kaybına neden olmaktadır. Yapısal çöküntü birdenbire yaşanmaz. Yapılarda meydana gelen deprem hasarlarının nedenlerini

- Depreme uygun olmayan mimari ve/veya taşıyıcı sistemler
- Donatı detaylarının yetersiz veya yanlış olması
- Yapım/uygulama aşamasında yaşanan denetimsizlik ve farklı üretimin yapılması oluşturmaktadır.

Yıkım yaşanan binalarda yaralanmalar, ağır yaralanmalar ve ölümlerin meydana gelmesi kaçınılmazdır. Bağlı olduğu yetersizlikler sonucu binalarda istenmeyen yıkımlar meydana geldiği gibi, depremin oluş şekline göre alt yapı hasarları, yapısal ve yapısal olmayan hasarlar oluşmaktadır. 1999 Kocaeli depreminde (*) mekânsal nesneler sonucu oluşan yaralanmaların %50'sinin yapısal olmayan, %40'ının yapısal ve %10'unun her ikisini içerici nitelikte olduğu anlaşılmıştır. Ölümlerin %88'i ise yapısal nesnelerin sonucu meydana gelmiştir. Yapısal hasarların boyutu büyüdükçe, karmaşa boyutu da büyümektedir. Büyük ölçekli hasarların meydana gelmesi ile gerekli tedbirler acil olarak alınmazsa, afet yan etkileri zincirleme olarak birbirini takip etmektedir. Afet sonrası ya da sonrası yapısal hasarların oluşumu ile eşzamanlı elektrik hatlarında kopmalar sonucu oluşan yangınlar, su ve gaz hatlarında yaşanabilecek patlama ve sızıntılar olmaktadır. Deprem sonucu betonarme binalar için orta hasarlı binalarda kolon ve kirişlerin çoğunda çatlaklar oluşmaktadır. Bu durumda; sıvada büyük çatlaklar ve gözle görülür boyutta hasarlar meydana gelip, iç mekân yüzey ve donatılarında dökülme ya da kırılmalar yaşanabilir. İç mekânlar yaşamın güvenliği açısından gerekli düzenlemelere ve uygulamalara sahip koruyucu nitelikleri taşımalıdır. Bu tip durumlar için gerekli olan düzenlemeler ve tasarım yaklaşımları, iç mekânda güvenli tasarım değerlerini oluşturmaktadır.

Deprem ve İç Mekân Güvenliği

Deprem sonucu yapısal olmayan hasarlara neden olabilecek risk gruplarını, binanın taşıyıcı sistemi dışında kalan her türlü eşya, donatı elemanı, obje ve benzerleri oluşturmaktadır.

1999 Kocaeli depremi araştırması (*) ölüm ve yaralanmalara sebepleri; %14 dolgu duvarlar, %10 tavanlar, %15 sabitlenmemiş dolaplar, %8 kirişler, %8 kolonlar, %6 cam objeler, %6 gardıroplar, %3 çekmeceli dolap ve büfeler, %3 pencereler, %2 duvara monte edilmiş dolaplar, %2 televizyonlar, %2 çatılar ve %2 kitaplıklar olarak açıklamaktadır. Bu tip risk grupları, her türlü ortamda insan hayatını tehdit etmektedir.

Beyaz eşyalar, sabit ve hareketli mobilyalar, elektrikli aletler, elektronik aletler, asılı duran eşyalar gibi örnekler, yapısal olmayan hasarların oluşumuna neden olmaktadır. Yapısal olmayan hasarlara odaklanıldığında; %31 serbest/ayaklı dolaplar, %17 cam objeler, %15 gardıroplar, %11 şifonyerler, %8 televizyonlar, %5 duvara monte edilen dolaplar, %4 mutfak dolap ve rafları, %4 mutfak rafları, %4 resim çerçeveleri, %4 avizeler ve %35 tüm diğer elemanlar yaralanmalara neden oluşturmaktadır (*). Yapının ana taşıyıcı sistemi dışında kalan bina giydirmeleri, cam cepheler, tavan ve asma tavan sistemleri, yükseltilmiş döşemeler, iç mekân duvarları, ara bölücü elemanları, merdivenler, asansörler, yürüyen merdivenler de bu grubun içerisinde yer almaktadır. Depremlerde yapısal olmayan unsurlara bağlı olan yaralanmalar yüksek oranlara varmaktadır. Yapılan araştırmaya göre (*); 1999 Kocaeli depreminde evlerin %80 oranında hasar gördüğü anlaşılmıştır. Yaralanmaların %83'ünün deprem anında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Buna göre yaralanmalar %32 oranında düşen objelerden dolayı meydana gelmiştir. Yaralanmaların %47'si düşen nesnelerin çarpması sonucu oluşmuştur. Yatak odalarında bulunan dolaplar, camlı büfeler, televizyonlar ve mutfak dolapları, orta ve ağır yaralanmalara en çok neden olan eşyalar olarak

belirlenmiştir. Ölümün ve yaralanmaların çoğuna; düşen ya da kırılan parçaların sebep olduğu bilinmektedir. Bu tip risklerin oluşturduğu hasarlar, kurtarma çalışmalarının yapılmasına da engel oluşturabilmekte ve afet sonrasında yaşamı zorlaştırabilmektedir. Bu nedenle yapısal olmayan riskler küçümsenmemeli ve iç mekânlarda oluşabilecek tehlikeleri azaltmak için önceden risklerin belirlenerek tedbirlerin alınması gerekmektedir. Devrilebilecek ve kayabilecek eşyalar belirlenerek önceden sabitlenmeli, geçiş yolunu kapatabilecek olanlar ise kaldırılarak, tahliye için imkân sağlanmalıdır. İç mekânda kullanıcı yüküne bağlı uygun genişlikler ile çıkış sayısı ve imkânları verilmelidir.

- Deprem sırasında yapılması beklenen temel davranış biçimi çök/yat-kapan-tutun'dur.
- Deprem bittikten sonra; acil "tahliye" gerekmektedir.

Deprem Öncesinde Yapılacaklar

Deprem ile meydana gelen sarsıntı, oluş biçimi, şiddeti, mesafesi gibi farklı faktörlere bağlı olarak genel çerçevede dört unsurun oluşmasına neden olabilir. "Sizi düşürebilir" (çök/yat-kapan-tutun davranışı ile kontrol edilebilir, özellikle baş bölgenizin korunması ile bilinçsiz savrulmayı ve ciddi yaralanmayı engellemiş olursunuz vb.), "eşyaları devirebilir" (sabitlenmesi savrulmayı engelleyici olacaktır vb.), "içinde bulunduğunuz binayı yıkabilir/hasar verebilir" ve "deprem yan etkilerini tetikleyebilir" (yangın, su, elektrik tehlikeli madde vb. tehditler).

Bina içi yapılanma, acil durumun gerektirdiği bireysel davranışlara olanak sağlamalıdır. Deprem anında kişilerin panik yaşamadan "Çök-Kapan-Tutun" davranışını göstermesi ve sarsıntının durması ile acil tahliye gerçekleştirilmeleri büyük önem taşımaktadır. İç mekân tahliyesi, mekân içinde kişilerin bulunduğu noktadan başlayarak dış mekânda güvenli toplanma alanında son bulmaktadır. Deprem sonrası kontrollü ve düzenli bir tahliyenin yapılabilmesi için iç mekân planlaması ve yönelim elemanlarının tasarımı önem taşımaktadır. Buna göre;

- Binanın deprem standartlarına uygun olduğunu kontrol edin.
- Bir deprem planı hazırlayın ve tüm bireyleri

bilgilendirin.

- Gaz ve su sistemi için esnek boru bağlantı elemanları kullanın. Esnek bağlantı sistemleri, kırılma sonucu gaz ve su kaçaklarını engelleyici ya da geciktirici olacaktır.
- Bina içindeki tesisat borularını duvara sabitleyin
- Buzdolabı, fırın, su ısıtıcısı gibi aletleri güvenli bir biçimde tespit civatası ile duvara tutturun.
- Yetkililer tarafından önerilirse, güçlü titreşimlere karşı otomatik gaz kesme vanası tercih edin.
- Dolap gibi hareketli ağır mobilyaları sabitleyin, raflarda ağır eşyalar bulundurmayın. Kırılacak eşyaları kapaklı dolaplar içinde ya da alçak raflarda bulundurun.
- Başucu lambalarını, duvara monte edilen modellerden seçin.

- Yatakları pencereden uzakta tutun.

- Her oda için pencerelerden uzakta olan ve hayat üçgeni oluşturabilecek sığınma alanlarını belirleyin.

- İhtiyaç anında güvenli ve en kısa yoldan kaçabileceğiniz bir çıkış belirleyin.

Deprem Sırasında Yapılacaklar

- Hayat üçgeni oluşturan, ezilebilecek ama yine de yanında boşluk yaratacak bir kanepe, geniş büyük bir eşyanın yanında durun.

- Eğer siz yatakta iken deprem olursa, basitçe yuvarlanarak kendinizi yere bırakın. Yatağın çevresinde güvenli bir boşluk oluşacaktır.

- Siz otururken deprem olursa ve kolayca kapıdan veya pencereden dışarı kaçmak mümkün değilse, kanepe veya büyük bir koltuğun yanında cenin pozisyonunda kıvrılarak yere uzanın.

- Deprem sırasında betonarme binalarda kapı kirişlerinin altında durmayın/bulunmayın. Eğer kapı kirişlerinin altında durursanız, kirişinin öne veya arkaya doğru düşmesi durumunda çöken tavanın altında ezilebilirsiniz.

- Merdivenlere gitmeyin/yönelmeyin. Merdivenler (ana binadan) farklı bir titreşim frekans aralığına sahiptir.

- Pencerelelerden ve dış duvarlardan uzak durun. İlk sarsıntı sonrası güvenli yerinizi terk etmeyin, devamı gelebilir.

- Bina içerisindeyseniz, orada kalın. Çoğu yaralanmalar deprem sırasında bina içine giren ya da dışarı çıkan kişilerin üzerlerine düşen objeler yüzünden olmaktadır. Tiyatro, sinema ya da stadyumdaysanız, koltuğunuzda oturun ve başınızı aşağıda tutarak koruyun. Eğer dışarıdaysanız, mümkün olduğu kadar boş bir alanda durun. Ağaç, trafik lambaları, camkanlar, binalar, elektrik kabloları ve direklerden uzak durun.

- Asansörleri kullanmayın ve yakınlarında bulunmayın.

- En emniyetli bina çıkışı kullanın, tahliye yollarını kullanın. Bina içi talimatlara uyun.

- Mekân içi koridorların hasarlar sonucu kapanma riski olduğundan, belirlenmiş alternatif iç mekân tahliye koridorlarını bilin ve kullanın.

- Ağır mobilyalar gibi üzerinize düşebilecek

nesnelerden uzak durun.

- Yangına neden olabilecek yanıcı maddeleri ve bağlantıları kontrol edin.

Deprem Sonrası Yapılacaklar

- Artçı şokları bekleyin.

- Kırılan cam, yangın, gaz, su elektrik tesisatı kontrollerini yapın.

- Gaz kokusu alır veya yangın görürseniz, gaz vanaları ile sigorta ana şalterini kapatın.

- Hasarlı alanlara girmeyin.

- Bulunduğunuz iç mekân güvenli değil ise, herkesi dışarıya çıkartın.

- Küçük yangınları anında söndürün.

- Sızıntı ve kaçakları temizleyin.

- Bulunduğunuz binada hasar olup olmadığını inceleyin.

- Bina tahliyesi sırasında asansörleri kullanmayın.

- Engelliler için, acil durum alanına tahliye edilmeniz için gerekirse yardım isteyin, acil durum yetkililerinin gelmesini bekleyin.

Depreme Yönelik İç Mekân Tasarımı

İç mekân bileşenleri çerçevesinde depreme yönelik mekânsal gereklilikler tasarım aşaması itibarıyla ele alınmalı ve değerlendirilmelidir. Unutulmamalıdır ki; depremin tetiklediği tehlikeler içinde yangın ve tehlikeli madde olayları söz konusudur.

- Bina taşıyıcı sistemine yapılacak her türlü müdahaleden kaçınılmalıdır.

- Çıkış noktalarına yönelik; pencere ve kapı dışlarına takılan güvenlik demirleri mutlaka içeriden mekanik olarak açılmalıdır. Pencerele ve tüm cam yüzeylere yangın geciktirici özellikli panjur takılmalı, patlamalara yönelik tüm cam yüzeyler dağılmayıp/patlamayıp özellik taşımalıdır. Cam malzeme kullanılan bölücü boy duvarlarda ya da boy dış cephe cam yüzeylerinde, temperli cam kullanılmalıdır. Dış kapılar dışarıya doğru açılmalıdır. Döner kapı ve turnikeli kapılar acil durumlarda çıkış kapısı olarak kullanılmadığından, tahliye yönüne doğru

açılan ve gerekli standartları içeren çıkış kapıları kullanılmalıdır. Tahliye rotası üzerinde bulunan iç kapılar, emniyetli yöne doğru açılmalı, kilit sistemi içermemelidir. Kaçış ve güvenlik holü kapılarında yangına dayanıklı/geciktirici malzemeler kullanılmalı, duman sızdırmazlığı sağlanmalıdır.

- İç mekân merdivenlerine yönelik; basamak yüzeyleri, kaygan olmayan malzeme ile üretilmeli veya kaplanmalıdır. Cam basamaklar, deprem anında burulma etkisi ile parçalanabileceğinden, önerilmemektedir. Bodrum kat merdivenlerinin önü, tahliye anında yanlış yönelimi engellemek üzere, kapı ya da bölücü elemanlar ile ayrılmalıdır. Korunumlu iç merdivenler, yangına dayanıklı/geciktirici malzeme ile kaplanmalıdır. Yangın merdivenleri sokak ile ilişkilendirilmeli, zemin çıkışında ve çevresinde tahliyeyi engelleyici elemanlar konulmamalıdır. Yangın merdivenlerine ulaşım, iç merdivenler kullanılarak sağlanmamalıdır. Araç rampaları kaçış yolu olarak kullanılmamalıdır.

- Sabit ve hareketli mobilyalara yönelik; dolaplar bulundukları yüzeye sağlam biçimde sabitlenmelidir. Dolap kapakları kilitlenir ya da mandallanır olmalıdır. İç mekânda kullanılan her türlü kimyasallar güvenli biçimde depolanmalıdır.

Açık rafların önlerine bariyer oluşturacak dekoratif elemanlarının monte edilmesi, üzerlerindeki objelerin düşmesini belli oranda engelleyici olacaktır. Cam kapaklı mobilyalarda temperli ya da akrilik cam tercih edilmelidir. Hareketli mobilyalar, koridorlar ile merdiven giriş ve sahanlık alanlarında kullanılmamalıdır. Mekân içi kullanılan ağır araç gereç ve makineler ile elektrikli aletler sabitlenmelidir.

Yatma ve oturma yerleri pencerelerden ve ağır mobilyalardan uzak alanda planlanmalıdır. Yüzey kaplamaları, hafif malzemelerden seçilmeli ve sağlam monte edilmelidir. Yangın çıkışlarına yakın alanların zemin ve duvar kaplamaları ile küpeşteler, yangına dayanıklı/geciktirici özellikte olmalıdır.

- Tesisat sistemlerine yönelik; tüm tesisat boruları ilişkili yüzeye sabitlenmelidir. Elektrikli-gazlı çalışan aletler, ilişkili yüzeye sabitlenmelidir. Yapı sistemine, gaz ve elektrik akışını otomatik olarak kesen emniyet ventilleri takılmalıdır (Binaların Yangından Korunması Yönetmeliği - Madde 113 [2002]). Tüm

elektrik sistemi izole edilmelidir. Kolay alev almayan kablo kullanılmalıdır. Tüm yapılarda elektrik şokunu engelleyen (çarpılma anında elektriği otomatik olarak kesen) "kaçak akım rölesi" konulmalıdır. Yangın olasılığına karşı, havalandırma sisteminin hem otomatik hem de kolay ulaşılabilir şekilde kapanmasını sağlayan sistemin kurulması önerilmektedir. Sulu söndürme sistemlerinin deposu, genel depodan bağımsız olmalıdır. Yangın, tahliye ve bodrum kat merdivenleri ile tahliye rotaları üzerinde, acil durum aydınlatması, ikaz, tespit ve söndürme sistemlerinin bulundurulması gerekmektedir. Mekân içi tüm çıkış, yangın merdiveni, tahliye koridorları ve yangın korunumlu alanlarda, ışıklı yönlendirme ve uyarı işaretleri kullanılmalıdır. Dumanın baca etkisine maruz kalabileceği tüm alanlarda (merdiven, koridor, asansör vb.) havalandırma veya basınçlandırma sistemi uygulanmalıdır.

İçmimarlar tasarladıkları mekânlarda, yaşamsal tehditlere karşı kullanıcıları korumakla da yükümlüdür. Bu sebeple içmimarların güvenlik koşullarını her zaman en ön planda tutması; mesleki bir sorumluluk ve ahlaki bir zorunluluktur. Tasarımı oluşturan tüm bileşenlerin, güvenliği tehdit edici bir özellik ve yapılanma içerisinde olmaması gerekmektedir. İçmimarın yüklenmiş olduğu bu sorumluluğu gerçekleştirmesi için karşı karşıya kalınan tehdit çeşit ve karakterlerinin bilinmesi, olası riskler doğrultusunda çözüme ulaşmak açısından gereklidir.

.....

Ülkemizin deprem kuşağında yer alması nedeniyle yaşanan deprem felaketleri, yapıya verilmesi gereken önemi bir kez daha ortaya koymaktadır.

Mevcut yasal düzenlemelerin yetersizliği ve dağınıklığı ile mesleği güvence altına alacak düzenlemelerin yokluğu hukuksal, sosyal ve ekonomik yönden pek çok soruna yol açmaktadır. Sorunun çözümünde, iç mimarlar olarak gerek meslektaşlarımız gerek birlikte çalıştığımız diğer disiplinlerin haklarını korumak ve kamu faydası açısından yapı planlama, üretim ve denetim sürecinde iç mimarların aktif rol alması kaçınılmaz bir zorunluluktur.

Bilindiği üzere, öncelikle insan yaşamının olduğu her yerde, güvenli iç mekân tasarımı

ve ünitelerin fonksiyonel kullanımında güvenli bir yapılandırmaya ihtiyaç duyulması ancak denetimli kontrollükle mümkün olacaktır.

Bu çerçevede iç mimarinin kamu binalarının iç mekân tasarımlarının yapılmasında, kamu maliyetlerinin azaltılması, tasarrufun sağlanması ve her şeyden önemlisi deprem bölgesinde bulunan ülkemizde toplum sağlığı ve can güvenliği bakımından önem arz ettiği görülmektedir

Kamusal güvenlik ve sağlıklı doğrudan bağlantılı olan, diğer yandan insani yaşam standardının korunması ve yükseltilmesiyle kültür varlıklarının korunması bakımından yaşamsal olan bir mesleki alan korumasız kalmakta ve Türkiye bundan zarar görmektedir. Özet bir ifadeyle mevcut yasal düzenlemelerin yetersizliği ve dağınıklığı ile mesleği güvence altına alacak düzenlemelerin yokluğu hukuksal, sosyal ve ekonomik yönden pek çok soruna yol açmaktadır.

Tip İmar Yönetmeliği ve Deprem Yönetmeliği de göz önünde bulundurularak ivedi bir şekilde, İçmimar Proje zorunluluğu getirilmeli ve İçmimar Proje Kontrolörlüğü' nün iç mimarlar tarafından yürütülmesi hususu ile diğer ilgili kanunlardaki düzenlemeler hayata geçirilmelidir.

Bu gerekliliklerin kaçınılmazlığını kamuoyunun bilgisine sunarız.

TMMOB İçmimarlar Odası
26. Dönem Yönetim Kurulu

Yazıda Doç. Dr. Betül Bilge Özdamar'ın çalışmalarından faydalanılmıştır:

Bilge, B. (2013). "İç Mekân Tasarımında Afet ve Acil Durum Risk Planlaması", TMMOB İçmimarlar Odası- Ajans Paralel, Editör: Umut Şumnu, Esra Karataş, Basım sayısı:1, ISBN: 978-605-01-0473-8.

Bilge B. (2017). "Güvenli Tasarım Yaklaşımında Acil Durum Tahliye Sistemleri-Bir Kültür Yapısı Analizi", Sanat Yazıları (36), 15-31.

Bilge, B. (2019). Pasif Yangın Güvenlik Önlemleri Kapsamında İç Mekân Tasarım Yaklaşımı: Yeniden İşlevlendirilen Tarihi Bandabulıya Binası Kaçış Yolları Değerlendirmesi, Megaron, 14(3), 397-409.

(*) Marla A. Petal, M.S.W. Bogazici University, Kandilli Observatory & Earthquake Research Institute, Disaster Preparedness Education Project, Director. "RESEARCH REPORT- Causes of Deaths and Injuries in the August 17th, 1999, 3:02 a.m. Mw 7.4, Kocaeli Earthquake". With support from: American Friends Service Committee and American Red Cross and assistance from: Prof. Dr. Ahmet Mete Işıkara, Dr. Kimberley Shoaf, Suha Ülgen, Hope Seligson, Ümit Alınacak, Gonca Şensözen and volunteers from Gebze YTE and Sabancı University.

Kaynak

<https://www.icmimarlarodasi.org.tr/tmmob-icmimarlar-odasi-deprem-bildirgesi?fbclid=IwAR2AtPuGAm4S6FWjwMOXxLO1P6EZ1z8cCUoWfoecFwenww3S084DjJP4YbQ> (Erişim tarihi: 22.02.2023)

Not: TMMOB İçmimarlar Odası resmî internet sitesinde yayınlanmış olan bu yazının Mimarca Dergisi'nin 94. sayısında paylaşılması için Sn. Betül Bilge Özdamar'dan izin alınmıştır. Paylaşımından ötürü kendisine ve TMMOB İçmimarlar Odası yönetimine teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Devrim YÜCEL BESİM

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi,
Mimarlık Bölümü Öğretim Görevlisi
KTMMOB Mimarlar Odası Yayın Kurulu Üyesi

devrimyb@yahoo.com

DEPREM'İN KİTABI YOK!

DEVİRİM YÜCEL BESİM

Mimarca'nın özel sayılabilecek bu "Deprem" temalı sayısında sizlerle paylaşacak bir kitap bulamadık. Kitap olmadığından değil, acımızın içinde derinleşemedik... Ya da kitabına uymayanlara kızgınlığımızdan seçemedik diyelim.

O yüzden Türkiye'deki meslektaşlarımızın kendi çatıları altındaki arşivlerini karıştırdık. Fark ettik ki sadece depreme odaklanan değil tüm afetleri içeren o kadar çok bilimsel çalışma ve bunların sonunda üretilmiş o kadar değerli bildirgeler var ki... Bunlardan en eskisi, 1931 yılına ait Arkitekt dergisindeki Y. Mimar W. Schütte'ye ait "Zelzele Sahalarının Yeniden İmarı Hakkında Düşünceler" (URL1).

TMMOB ve Türkiye Mimarlar Odası Şubelerinin arşivleri, yayın anlamında gerçekten çok zengin. Deprem ve diğer çevre sorunlarını da kapsayan her kent için ayrı odaklanılmış sempozyum kitaplarına ücretsiz erişim mümkün. Ayrıca Birlik örgütlenmesinde gönüllü çalışan birçok grup içinde toplumu bilinçlendirme çalışmaları yapan "Doğa Kaynaklı Afetler Çalışma Grubu" raporlarını Birlik, web sayfasında paylaşmakta. Bu nitelikli birikimin ve geniş arşivin içinden bu konuyla ilişkili en yakın zamanda yapılmış iki çalışmayı sizinle paylaşıyor (Figür 1a ve b); yardımcıları için Sn. Ayşe Öztürk'e teşekkür ediyoruz.

.....

Başta deprem olmak üzere sel, orman yangını, heyelan, çökme, çığ, çölleşme, iklim değişikliği, aşırı doğa olayları gibi çok fazla sayıda afetin sıklıkla yaşanabildiği Türkiye'de, TMMOB tarafından Afet Sempozyumu ilk 2007 yılında gerçekleştirilmiş. 6 Şubat 2023 tarihinden sadece 9 ay öncesinde, 2022 yılının nisan ayında yinelenmiş. Birlik altındaki hemen hemen tüm odaların katkıları ve geniş bir bilim komitesiyle hazırlanmış olan sempozyuma büyük bir katılım olmuş.

En yeni gerçekleşmiş bilimsel bir etkinlik olarak bu sempozyumda yer alan panellerde "Afet Yönetimi, Afet ve Acil Durum Hazırlığı, Planlama, Uygulama ve Denetim, Kurumsal ve Örgütsel Çalışmalar, Mevzuat ve Hukuksal Boyut, Eğitim, Afetlerin Ekonomi-Politigi, Afetlerin Sosyal Boyutları" alt başlıkları ele alınmış. Bunların içinde deprem odaklı olanlar çoğunlukta. "Prof. Dr. Doğan Kalafat "Depremler ve Zemin Etkileri"; İnşaat Yüksek Mühendisi Nejat Bayülke tarafından "Yapı Deprem Performansını ve Riskli Yapıyı Belirleme" ile Prof. Dr. Erdem Canbay tarafından "Yapılarda Kalite ve Güvenlik" başlıklı bildiriler önemli.

Afet Sempozyumu' ndaki çağrılı konuşmacıların da özellikle deprem konusuna ağırlık verdikleri

görülmekte. Prof. Dr. Polat Gülkan'ın "Afet Yönetimi, Afet Yönetişimi"; Prof. Dr. Haluk Eyidoğan'ın "İstanbul'un Deprem Risklerine Ek Riskler Projesi: İstanbul Kanalı", Prof. Dr. Haluk Özener' in "Kandilli Rasathanesi ve Deprem Araştırma Enstitüsü'nün Deprem ve Tsunami Afetleri Kapsamındaki Çalışmaları ve Sorumlulukları"; Prof. Dr. Nuray Aydınöğlü'nün "Türkiye'de Bina Stokunun Deprem Hasar Riski: Genel Değerlendirme Deprem Endüstrisi" başlıklı konuşma metinleri bu anahtar kelime üzerine kurgulanmış. Bunların yanında deprem deneyimini acılı yaşamış kentlerden örneklerin ele alındığı çalışmalar da yer almakta.

Bu önemli bilimsel etkinliğin sonuçlarını siz Mimarca 94 okuyanları için paylaşıırken afetlere hazırlık konusunda geniş bir fikir ve bilgi birikimimiz olduğunu bir kez daha görmekteyiz. Ancak bu birikimin bilince dönüşmesi henüz gerçekleşmemiştir (URL3). Sempozyumun sunuş yazısında da belirtildiği gibi bu birikimin merkezi hükümet ve yerel idareler tarafından hayata geçirilmesi için toplumsallaşmış bir çabaya ihtiyaç duyulmaktadır!

.....

TMMOB tarafından 20-22 Nisan 2022 tarihinde yapılmış olan "Afet Sempozyumu"nun paneller kitabı (500 sayfa) ve bildiriler kitabı (1066 sayfa) aşağıdaki adreslerden indirilebilir, ayrıca

sunumları video olarak izlenebilir.

Panel ve bildiriler için:

<https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/afetpaneller.pdf>

<https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/afetbildiriler.pdf>

Videolar için:

<https://www.tmmob.org.tr/video-galeri>

Kaynaklar

URL1:<http://dergi.mo.org.tr/detail.php?id=2> (Erişim tarihi: 8.03.2023)

URL2:https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/dea61eed4bceec5_ek.pdf (Erişim tarihi: 8.03.2023)

URL3:http://www.mo.org.tr/_docs/MO06022023DEPREMTESPIT.pdf (Erişim tarihi: 7.03.2023)

Doç. Dr. Devrim YÜCEL BESİM

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi,
Mimarlık Bölümü Öğretim Görevlisi
KTMMOB Mimarlar Odası Yayın Kurulu Üyesi

devrimyb@yahoo.com

100 ADET TAŞINABİLİR AFET EVİ PROJESİ

NEHİR ÖZBEY

ÖZET

Gönüllülük esasında kolektif bir çalışma ile gerçekleşen bir projedir.

Afetin etkilerinden dolayı evsiz kalan 100 aileye destek olmak amacı ile 100 taşınabilir afet evi tasarlanmış, üretilmiş ve yerinde bedelsiz olarak monte edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Afet Evi, Taşınabilir, Küçük Ev

Bu proje, 'Küçük ev' 'Tinyhouse' üreten bir iç mimarın arkadaşlarına çağrısı ile 30 iç mimarın başlattığı, 1 ay içinde 100 adet ahşap taşınabilir afet evi üreteceğine söz verdiğimiz bir projedir. Malzemelerin bedelsiz alındığı, işçiliğin gönüllü yapıldığı bu projede, mimarların kontrolü ve yönlendirmesi ile şantiye takip edilmektedir. Esenler ve Büyükçekmece Belediyesinin desteği ile Tüyap İstanbul Fuar Merkezi'nde projemiz ilerlemektedir. İçerisinde mini mutfak ve banyosu bulunan tinyhouseslar, iç mimarlar tarafından tasarlandığı için fonksiyonel ve uzun ömürlü yapılar olup, yalıtımları son derece iyidir. Toplamda 300 kişinin vardiya sistemi ile gönüllü olarak çalıştığı, 7/24 üretimin devam ettiği bir projedir. Malzeme eksiklerimiz süreç içinde tamamlanmakta olup, projenin 1. haftası itibarı ile 32 evimiz ortaya çıkmıştır. 1 ayın sonunda tamamı, AFAD'ın koordinasyonu ile afet bölgesine gönderilip depremzedelerin kullanımına verilecektir.

Nehir Özbey

İç Mimar

info@nehirozbey.com

Mimarlar Odası

